

ALICE MUNRO

Açık Sırlar

Çeviri: PÜREN ÖZGÖREN

can
öykü

ALICE MUNRO

AÇIK SIRLAR

Open Secrets, Alice Munro
© 1994, Alice Munro
© 2017, Can Sanat Yayınları A.Ş.
Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Temmuz 2017, İstanbul
Bu kitabın 1. baskısı 3000 adet yapılmıştır.

Editör: Seçkin Selvi

Düzelti: Ebru Aydın
Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2
Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul
Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Yıldız Matbaa Mücellit
Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. Dalgıç İş Merkezi No: 3 Kat: 2
Topkapı-Zeytinburnu
Sertifika No: 33837

ISBN 978-975-07-3532-5

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.
Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 31730

ALICE MUNRO

AÇIK SIRLAR

ÖYKÜ

İngilizce aslından çeviren

Püren Özgören

can

Alice Munro'nun Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Bazı Kadınlar, 2011
Çocuklar Kalıyor, 2012
Nefret, Arkadaşlık, Flört, Aşk, Evlilik, 2013
Firar, 2014
Sevgili Hayat, 2014
Castle Rock Manzarası, 2016
Gençlik Arkadaşım, 2016

ALICE MUNRO, 1931'de Ontario'da doğdu. Kanadalı eleştirmenlerin "Bizim Çehov'umuz" diye tanımladıkları usta hikâyecinin *Dance of the Happy Shades* (Mutlu Gölgelerin Dansı, 1968); *Something I've Been Meaning to Tell You* (Sana Söylemek İstediğim Bir Şey, 1974); *The Beggar Maid* (Fakir Hizmetçi, 1978); *The Moons of Jupiter* (Jüpiter'in Ayları, 1982); *The Progress of Love* (Aşkın Gelişimi, 1986); *Gençlik Arkadaşım* (1990); *Açık Sırlar* (1994); *Çocuklar Kalıyor* (1998); *Nefret, Arkadaşlık, Flört, Aşk, Evlilik* (2001); *Firar* (2004); *Castle Rock Manzarası* (2006); *Bazı Kadınlar* (2009); *Sevgili Hayat* (2012) dışında *Lives of Girls and Women* (Genç Kızların ve Kadınların Yaşamı, 1971) adlı bir romanı yayımlandı. Munro, yazarlık kariyeri boyunca, Kanada'da Governor General, Uluslararası Man Booker, Marian Engel, Trillium Edebiyat, Rea Öykü, PEN/ Malamud, Giller, Libris ve O. Henry gibi birçok ödüle layık görüldü. Ayrıca 2013 Nobel Edebiyat Ödülü'nün de sahibi oldu.

PÜREN ÖZGÖREN, 1957'de Adana'da doğdu. Avusturya Lisesi'nde eğitimini tamamladıktan sonra Miami Üniversitesi'nde eğitim gördü. F. Scott Fitzgerald, Doris Lessing, D.H. Lawrence, Roald Dahl, Patricia Highsmith, Yukio Mişima, Henry Miller, Lawrence Durrell, Ernest Hemingway, Toni Morrison, Susan Sontag, Khaled Hosseini, Janet Wallach, Roman Polanski, Truman Capote gibi yazarların eserlerini dilimize kazandırdı.

Bu kitap ölesiye sadık dostlarıma –
Daphne ve Deirdre, Audrey, Sally, Julie,
Mildred, Ann, Ginger ve Mary'ye

İçindekiler

Kapılıp Gitti 13
Gerçek Bir Yaşam 65
Arnavut Bakire 97
Açık Sırlar 151
Jack Randa Oteli 187
Issız Bir Mahal 219
Uzay Gemileri İndi 259
Barbarlar 297

KAPILIP GİTTİ

MEKTUPLAR

Louisa Commercial Otel'in yemek salonunda, o gün yurtdışından gelen mektubu açtı. Her günkü yemeğini, et ve patatesini yemiş, bir kadeh şarap içmişti. Salonda birkaç gezgin vardı, bir de dul olduğu için her akşam yemeğini burada yiyen dişçi. Adam başta Louisa'ya ilgi göstermişse de, içki içen bir kadını ömrü hayatında görmediğini söylemişti.

"Sağlığım için," dedi Louisa vakarla.

Beyaz masa örtüleri her hafta değiştiriliyor, bir yandan da muşamba tabak altlıklarıyla korunuyordu. Kışları yemek salonunda, mutfak beziyle silinen bu altlıkların, ocaktan gelen kömür dumanının, et sosunun, kuru patates ve soğanların kokusu olurdu – üşümüş, aç bir halde içeriye gelenlerin hiç de nahoş bulmadığı bir kokuydu. Her masada kahverengi sosla domates sosu şişelerinin ve yabanturpu kavanozunun durduğu küçük bir sosluk vardı.

Zarftaki adres "Kütüphaneci, Carstairs Halk Kütüphanesi, Ontario" idi. Tarih altı hafta öncesine aitti – 4 Ocak 1917.

Tanımadığınız, üstelik adınızı hatırlamayan birinden haber almak sizi muhtemelen şaşırtacaktır. Umarım hâlâ aynı Kütüphane'desinizdir; aradan epeyce zaman geçti, ayrılmış olabilirsiniz.

Beni buraya, hastaneye düşüren şey fazla ciddi değil. Etrafımda çok daha kötü durumda olanları görüyorum ve zihnimi bunlardan uzaklaştırmak için bazı şeyleri yâd ediyorum, bu arada aklıma hâlâ o Kütüphane'de olup olmadığınız takıldı. Siz benim kastettiğim kişiyseniz, orta boylu sayılabilecek, açık kumral saçlı kız olmalısınız. İşe, benim Ordu'ya katılmamdan birkaç ay önce başlamıştınız; dokuz ya da on yaşımdan, Kütüphane'ye abone olduğum günden beri orada çalışan Mrs. Tamblyn'in yerine. Onun zamanında kitaplar bayağı bir karman çormandı ve ondan küçücük bir yardım istemek bile canınıza susadığınız anlamına geliyordu; kadın tam bir cadalozdu. Sonra siz geldiniz ve her şey değişti; kitaplar sınıflandırılıp Edebiyat, Edebiyat-Dışı, Tarih, Gezi gibi bölümlere ayrıldı; dergileri tarih sırasına göre dizer, içerikleri tamamen bayatlayıncaya kadar bir köşede çürümeye terk etmez, gelir gelmez tezgâha sıralardınız. Minnet duyar ama bunu nasıl dile getireceğimi bilemezdim. Aynı zamanda sizi oraya neyin getirdiğini merak ederdim, eğitimli bir insandınız.

Adım Jack Agnew, üyelik kartım Kütüphane'deki çekmecede. Son aldığım kitap çok iyiydi – H.G. Wells, Mankind in the Making *[İnsanoğlu Yapım Aşamasında]. Eğitimimi lise ikinci sınıfa kadar sürdürdüm, sonra çoğunun yaptığı gibi Doud'ların fabrikasında çalışmaya başladım. On sekizime basar basmaz gidip askere yazılmadım, dolayısıyla beni cesur, gözüpek bir erkek saymayabilirsiniz. Oldum olası kafasının dikine giden biri oldum. Carstairs'deki, daha doğrusu herhangi bir yerdeki tek akrabam babam Patrick Agnew. O da Doud ailesi için çalışıyor, ama fabrikada değil, evlerinde bahçıvan olarak. O yalnızlığına benden bile daha düşkün biridir ve bulduğu her fırsatta taşraya, balık tutmaya gider. Arada bir ona yazıyorum, gelgelelim mektuplarımı okuduğundan kuşkuluyum.*

Louisa akşam yemeğinden sonra ikinci kattaki Hanımlar Salonu'na gitti ve yazı masasına oturup yanıtını yazdı.

Aslında özel bir şey değil, yalnızca normal bir düzenleme olsa da, Kütüphane'de yaptıklarımı takdir etmenize çok sevindim.

Memleketten haber almak istediğinizden eminim, ama dışarlıklı biri olarak, bu işe pek uygun sayılmam. Kütüphane'de ve otelde insanlarla sohbet ediyorum. Oteldeki gezginler daha çok işten güçten söz ediyorlar (mal bulunabildiğinde piyasa canlanıyor), biraz hastalıklardan, bol bol da savaştan. Dedikodu kaynaklı dedikodulardan ve yorumlardan geçilmiyor, bunlarsa ya tepenizi attırır ya da sizi kahkahalarla güldürür, kesin. Onları yazma zahmetine girmeyeceğim; çünkü eminim orada bu mektubu okuyacak ve lime lime edecek bir Sansürcü mutlaka vardır.

Buraya nasıl geldiğimi soruyorsunuz. Arkasında ilginç bir öykü yok. Ebeveynlerimin her ikisini de kaybettim. Babam Toronto'da, Eaton'ın mobilya bölümünde çalışırdı, onun vefatından sonra annem aynı mağazada, Manifatura'da çalıştı. Ben de bir süre kitap bölümünde çalıştım. Sizin için Doud neyse, bizim için de Eaton oydu denebilir. Jarvis Üniversitesi'nden mezun oldum. Sıla özlemi beni uzunca bir süre hastanelik etti fakat şimdi gayet iyiyim.

Okuyacak çok bol vaktim oldu, en sevdiğim yazarlarsa iç karartıcı olmakla suçlanan ama benim son derece gerçekçi bulduğum Thomas Hardy ile Willa Cather. Tam da bu kasabaya geldiğim sıralarda Kütüphaneci'nin öldüğünü duydum ve belki de bana en uygun iş budur, diye düşündüm.

Mektubunuzun elime bugün geçmesi büyük şans, çünkü bugün buradan taburcu ediliyorum; mektubunuz gideceğim yere ulaştırılır mıydı, bilemiyorum. Mektubumu fazlasıyla çocuksu, aptalca bulmamanıza sevindim.

Babamla ya da herhangi birisiyle karşılaşırsanız, yazıştığımızdan söz etmenize gerek yok. Bu kimseyi ilgilendirmez, ayrıca pek çok kişinin Kütüphaneci'ye yazdığım için bana güleceğini biliyorum, tıpkı sırf Kütüphane'ye gittiğim için güldükleri gibi; onlara bu zevki niye tattıralım ki?

Buradan çıktığıma çok memnunum. Etrafımda gördüğüm,

bir daha hiç yürüyemeyecek ya da göremeyecek, dolayısıyla kendini dünyaya kapatacak olanlara göre çok şanslıyım.

Carstairs'deyken nerede oturduğumu sormuşsun. Eh, öyle övünülecek bir yer değildi. Vinegar Tepesi'ni biliyorsan, oradan Flowers Yolu'na sapınca, sağdaki son ev; bir zamanlar sarıya boyalı olan. Babam patates yetiştiriyor ya da yetiştirirdi. Onları el arabamla şehirde satar, sattığım her partiye karşılık beş sent harçlık kazanırdım.

En sevdiğin yazarlardan bahsetmişsin. Bir ara Zane Grey'e düşkündüm, ama zamanla romanlardan uzaklaşıp Tarih ya da Gezi kitaplarına yöneldim. Bazen boyumu aşan kitaplar okuduğumun farkındayım, ama onlardan bir şeyler öğreniyorum. Bu yazarlardan biri daha önce sözünü ettiğim H.G. Wells, bir diğeri de din üzerine yazan Robert Ingersoll. Bana düşünecek bir sürü malzeme verdiler. Çok dindar biriysen, umarım seni gücendirmemişimdir.

Bir gün Kütüphane'ye gittiğimde, cumartesi akşamüstüydü ve sen kapıyı yeni açmıştın, hava karanlık ve yağmurlu olduğundan, ışıkları yakıyordun. Şapkasız, şemsiyesiz yağmura yakalanmıştın, saçların sırılsıklamdı. Tokalan çıkardın, saçlarını saldın. Saçların hâlâ uzun mu, yoksa kestirdin mi diye sorsam, çok mu özel bir şey sormuş olurum? Gidip kaloriferin önünde durdun ve saçlarını radyatöre doğru silkeledin, su damlaları kızartma tavasındaki yağ gibi cızırdadı. Ben oturmuş London Illustrated News'ta Savaş haberlerini okuyordum. Birbirimize gülümsedik. (Az önce yazdıklarımla, saçların yağlıydı demek istemedim!)

Gerçi sık sık niyetlensem de, saçlarımı kestirmedim. Beni engelleyen şey gösteriş merakı mı yoksa tembellik mi bilmem.

Çok dindar biri değilim.

Yürüyerek Vinegar Tepesi'ne çıktım ve evini buldum. Patatesler gayet sağlıklı görünüyor. Bir Alman kurdu bana havladı, sizin mi?

Havalar oldukça ısındı. Irmak taştı, tahminimce her Bahar yinelenen bir durum. Su otelin bodrumunu bastı ve içki stokumu-

zu bir şekilde mahvetti, bunun üzerine bize bedava bira ya da zencefilli gazoz verildi. Ama sadece burada yaşayanlara ya da konaklayanlara, tabii. Yapılan şakalan tahmin edebilirsin.

Sana göndermemi istediğin bir şey var mı?

Belli bir şeye ihtiyacım yok. Carstairs'deki hanımların bizler için yolladığı tütün falan gibi ufak tefek şeyler işimi görüyor. Bahsettiğin yazarlann bazı kitaplarını okumak isterim, ama burada buna fırsat bulabileceğimi sanmıyorum.

Geçen gün bir adam kalp krizinden öldü. Büyük haber oldu. Kalp krizinden ölen adamı sen de duydun mu? Burada gece gündüz konuşulan tek şey, oydu. Taş kalplilik gibi gelebilir, ama millet gülüp duruyordu, bize gerçekten tuhaf geliyordu çünkü. Ortalığın kızıştığı bir dönem de değildi, dolayısıyla korkudan öldü de diyemeyiz. (İşin aslı, tam o sırada bir mektup yazmaktaymış, eh, ben de dikkatli olayım bari.) Ondan önce ve sonra vurularak ya da havaya uçarak ölen pek çok kişi oldu, ama kalp krizinden öldüğü için, tek ünlenen o. Herkes bunun için bunca yol kat etmesine, Ordu'nun da bunca masrafa girmesine ne gerek vardı ki, diyor.

Öyle kurak bir yaz oldu ki, arazöz tozu bastırmak için her gün sokaklan suladı. Çocuklar hoplaya zıplaya onu takip ettiler. Ayrıca kasabaya bir yenilik geldi – bir el arabası küçük çanını çalarak dolaşıp dondurma satıyor, çocuklann yakın ilgi gösterdiği bir başka şey de bu. Dondurma arabasını, fabrikada iş kazası geçiren bir adam itiyor – adını anımsayamıyorum, ama kimi kastettiğimi anlamışsındır. Hani şu, kolunun dirsekten aşağısını kaybeden adam. Otelin üçüncü katında bulunan odam fırından farksızdı, sık sık gece yarısından sonrasına kadar etrafta gezinip durdum. Pek çok kişi aynısını yaptı, hatta bazen pijamalanyla. Rüyada gibiydik. Az da olsa ırmakta hâlâ su var, sandalla açılmaya yetiyor, Metodist Kilise'nin papazı da ağustosta bir pazar günü aynen bunu yapmış. Kamu hizmeti adına yağmur duasına çıkmış. Ne yazık ki sandalda küçük bir delik varmış, içeriye su dolup

ayakkabılarını ıslatmış, sonunda kayık batmış, adam da beline bile gelmeyen suyun içinde öylece dikilip kalmış. Bir kaza mıydı yoksa fesat bir şaka mı? Kasaba halkı, duaları kabul olundu, ama ters yönden, diyor.

Yürüyüşlerimde sıkça Doud'ların evinin önünden geçiyorum. Baban çimenliklere, çalı çitlere çok iyi bakıyor, harika görünüyorlar. O evi çok beğenirim, öyle özgün ve havadar ki. Ama orası bile serin değil anlaşılan, çünkü gecenin bir vakti kulağıma anneyle kız bebeğinin sesleri geldi, belli ki onlar da dışarıda, çimenlikteydi.

Gerçi sana hiçbir ihtiyacımın olmadığını söyledim ama, istediğim bir şey var. Senin bir fotoğrafın. Umarım bu isteğimle haddimi aştığımı düşünmezsin. Belki nişanlısındır ya da buralarda, tıpkı benim gibi mektuplaştığın bir sevgilin vardır. Sen sıra dışı bir kadınsın, bir Subay talibin olduğunu öğrensem hiç şaşırmam. Ama artık ağzımdan çıktığına göre, geri alamam; böyle bir istek yüzünden hakkımda ne düşüneceğini de sana bırakıyorum.

Louisa yirmi beş yaşındaydı ve daha önce bir kez âşık olmuştu; sanatoryumda tanıdığı bir doktora. Sonunda aşkına karşılık verilmiş, bu da doktoru işinden etmişti. Louisa'nın kafasında acıtıcı bir kuşku dolanıp dururdu: Adama sanatoryumu terk etmesi mi söylenmişti, yoksa bu karmaşadan bezip kendisi mi ayrılmıştı? Doktor evliydi, çocukları vardı. Mektuplar o zaman da önemli bir rol oynamıştı. O gittikten sonra da birbirlerine yazmayı sürdürdüler. Louisa taburcu edildikten sonraysa bir ya da iki kez. Sonra kız ondan artık yazmamasını istedi, o da yazmadı. Ama mektupların yokluğu onu Toronto'dan uzaklaştırdı ve gezgin satıcılık yapmasına neden oldu. Böylece haftada yalnızca bir kez hayal kırıklığı yaşıyordu; cuma ya da cumartesi akşamları şehre döndüğünde. Louisa'nın son mektubu kararlılık ve metanet doluydu; ancak ülkenin dört bir yanında, teşhir sandıklarını küçük otellerin

merdivenlerinden bir aşağı bir yukarı sürüklerken, Paris modasından söz eder, numune şapkalarının ne kadar büyüleyici olduğunu söylerken, akşamları tek başına bir kadeh şarabını yudumlarken, kendini trajik bir aşkın kadın kahramanı olarak görme duygusu ona eşlik etti. Öte yandan, bundan herhangi birine bahsetseydi, bu fikre önce kendisi gülerdi. Aşkın hep bir hokus pokus, bir aldatmaca olduğunu söylerdi; buna inanıyordu da. Ama yeni bir aşk olasılığı karşısında yine de saygılı bir suskunluk, sinir uçlarında bir karıncalanma hissediyordu; duyusal bir reverans, pervasız bir secde.

Bir fotoğraf çektirdi. Nasıl bir şey istediğini biliyordu. Ona kalsa yalın, beyaz bir gömlek giyerdi; şu köylü kızların giydiği, yakasındaki bağcıkların açık durduğu bluzlardan. Bu tarife uyan bir gömleği yoktu, işin aslı onları bir tek resimlerde görmüştü. Ayrıca saçlarını açık bırakmak isterdi. Ya da toplaması gerekse bile, çok gevşek bir topuz halinde toplayıp ince şeritlerle çevirmek.

Onun yerine, erkek gömleğine benzeyen, mavi ipek bluzunu giydi, saçlarını her zamanki gibi bağladı. Ona kalırsa fotoğrafta fazlasıyla soluk tenli, çökük gözlü görünüyordu. Yüzündeki anlam amaçladığından daha haşin, çok daha men ediciydi. Yine de yolladı.

Nişanlı değilim, sevgilim de yok. Bir kere âşık oldum, fakat bitirmek zorunda kaldım. O sırada epeyce üzüldüm, ama acıya dayanmak zorunda olduğumu biliyordum, şimdiyse en doğru kararın bu olduğuna inanıyorum.

Oğlanı anımsayabilmek için epey beyin patlattı, elbette. Onun dediği gibi saçlarını açıp savurduğunu ya da damlalar radyatöre düşerken dönüp bir delikanlıya gülümsediğini hiç hatırlamıyordu. Tabii oğlan hepsini hayal etmiş de olabilirdi, muhtemelen etmişti de.

Louisa savaşı daha önceki tavrının aksine, çok daha ayrıntılı bir biçimde takip etmeye başladı. Onu artık yok saymaya, görmezden gelmeye çalışmıyordu. Sokaklarda dolaşırken, kendi kafasının da diğer herkes gibi aynı heyecan verici ve huzursuz edici bilgilerle dolduğunu hissediyordu. Saint-Quentin, Aras, Montdidier, Amiens, sonra Somme Irmağı'nda süren şu muharebe; orada daha önce de çarpışılmıştı, değil mi? Dergilerin ortasında, iki sayfa halinde yayınlanan savaş haritalarını masasının üzerine açtı. Renkli çizgilerle belirtilmiş, Almanların Marne taarruzunu, Amerikalıların Château-Thierry'deki ilk saldırısını gördü. Bir hava saldırısı sırasında geri geri giden bir atı, Doğu Afrika'da hindistancevizi suyu içen askerleri, bandajlı kafaları ya da uzuvlarıyla, karanlık ve asık suratlarıyla sıraya dizilmiş Alman savaş esirlerini betimleyen ressamın kahverengi çizimlerine baktı. Herkesin hissettiğini şimdi o da hissediyordu – sürekli bir korku ve endişe, aynı zamanda da bağımlılık yapan bir heyecan. Başını o anki yaşamından kaldırıp bakıyor ve dünyanın şu duvarların gerisinde çatırdadığını duyuyordun.

Bencillik ettiğimi biliyorum, ama bir sevgilin olmadığını öğrenmek hoşuma gitti. İkimizin bir gün karşılaşacağına inanmıyorum. Bunu, olacaklara ilişkin bir rüya gördüğüm ya da hep en kötüsünü bekleyen, karamsar biri olduğum için söylemiyorum. Yalnızca bana olması en muhtemel şey buymuş gibi geliyor, gerçi kafamı bununla meşgul ediyor değilim, ayrıca sağ kalmak için günbegün elimden geleni yapıyorum. Amacım seni endişelendirmek ya da acıma duygularını harekete geçirmek değil, yalnızca şöyle açıklayabilirim: Carstairs'i bir daha hiç görememe düşüncesinin, bana istediğim her şeyi söyleme hakkı verdiğine inanıyorum. Hastayken ateşlenip sayıklamak gibi sanırım. Velhasıl, seni sevdiğimi söyleyeceğim. Seni, Kütüphane'de bir taburenin üzerine çıkmış, bir kitabı yerine koyarken düşünüyorum, sonra ben yanına

geliyorum, ellerimle belinden tutuyor, seni kaldırıp yere indiriyorum, sense her konuda anlaşmışız gibi, kollarımın arasında yüzünü bana çeviriyorsun.

Her salı öğleden sonrası, Kızılhaç'ta çalışan hanımlarla kızlar Kütüphane'deki koridorun hemen aşağısındaki Konsey Odası'nda toplanırdı. Kütüphane birkaç dakikalığına boş kaldığında Louisa koridoru geçer, kadınlarla dolu odaya girerdi. Bir şal örmeye karar vermişti. Sanatoryumda ilmek atmayı öğrenmişti, ama kazak falan örmeyi ya hiç öğrenememiş ya da unutup gitmişti.

Yaşça büyük hanımlar harıl harıl kutu hazırlamakla, masalara serilmiş çarşaflardan ya da kalın pamuklulardan pansuman bezi kesip katlamakla meşguldü. Ama kapının yakınında çörek yiyip çay içmekte olan bir sürü kız vardı. Bir tanesi kollarına bir yün çilesi geçirmişti, bir başkası da yünü sarıp yumak yapmaktaydı.

Louisa onlara öğrenmek istediği şeyi söyledi.

"Ne öreceksin, peki?" diye sordu kızlardan biri, ağzındaki yuvarlak çörekle.

Louisa, boyun atkısı, dedi. Bir asker için.

Bir başka kız, "Ah, sana yönetmelik yünü lazım," dedi daha kibarca, sonra masadan fırlayıp kalktı. Birkaç kahverengi yün yumağıyla döndü, çantasını karıştırıp bir çift yedek şiş buldu, şişlerin Louisa'da kalabileceğini söyledi.

"Başlamana yardım edeyim," dedi. "Eni de yönetmeliğe uygun olmalı."

Diğer kızlar toplaştı, adı Corrie olan bu kızla dalga geçmeye başladılar. Dediklerine göre, tamamen yanlış yapıyordu.

"Ya, öyle mi, yanlış mı yapıyorum?" dedi Corrie. "Şu şişlerden birini gözünüze sokuvereyim mi?" Sonra merakla Louisa'ya sordu: "Bir arkadaşın için mi? Denizaşırı görevdeki bir arkadaşa?"

"Evet," dedi Louisa. Onu elbette evde kalmış bir kız kurusu olarak görüyor, sahneledikleri oyuna göre, kibar ya da arsız oluşlarına göre, ona ya gülüyor ya da acıyorlardı.

"Şöyle sağlam ve sıkı ör," dedi çöreğini bitiren kız. "Sağlam ve sıkı ör ki, seninkini sıcak tutsun!"

Gruptaki kızlardan biri Grace Horne idi. Utangaç ama kafasına koyduğunu yapan biri gibi görünüyordu, on dokuz yaşındaydı; geniş bir yüzü, genellikle sıkılı duran ince dudakları, düz kaküllü kahverengi saçları ve gelişkin, çekici bir vücudu vardı. Yurtdışına gitmeden önce Jack Agnew'la nişanlanmışlar, ama bu konuda kimseye bir şey söylememeyi kararlaştırmışlardı.

İSPANYOL GRİBİ

Louisa otelin müdavimi olan gezginlerden bazısıyla arkadaş olmuştu. Bunlardan biri de daktilo, ofis malzemesi, defter ve her türden kırtasiye gereçleri satan Jim Frarey'di. Kırklı yaşlarının ortasında, açık renk saçlı, oldukça yuvarlak omuzlu ama yapılı, güçlü kuvvetli bir adamdı. Görünüşüne bakan biri, erkekler âlemine daha heybetli, daha önemli şeyler sattığını sanırdı; tarım araçları gibi.

Jim Frarey İspanyol gribi salgınının ortasında seyahat etmeyi sürdürüyordu, oysa dükkânları, işyerlerini açık bulup bulamayacağınız bile belli değildi. Zaman zaman oteller de kapanıyordu, tıpkı okullar, sinemalar, hatta –Jim Frarey bunun bir skandal olduğunu düşünüyordu– kiliseler gibi.

"Utansınlar kendilerinden, ödlek herifler," dedi Louisa'ya. "Eve saklanıp gribin saldırısını beklemenin kime ne yararı olur ki? Bak, sen Kütüphane'yi hiç kapatmadın, öyle değil mi?"

Louisa yalnızca hastalandığımda, dedi. Hafif atlatmış, taş çatlasın bir hafta sürmüştü, ama tabii ki hastaneye gitmesi gerekmişti. Otelde kalmasına izin vermezlerdi.

"Ödlekler," dedi erkek. "Yakalanacağın varsa yakalanırsın. Sence de öyle değil mi?"

Hastanelerdeki izdihamı, doktorlarla hemşirelerin ölümünü, hiç azalmayan, iç karartıcı cenaze törenlerini konuştular. Jim Frarey, Toronto'da bir cenaze levazımatçısıyla aynı sokakta oturuyordu. Telaş yaratacağı garanti, önemli şahsiyetleri gömmek için hâlâ siyah atları, siyah faytonu, cenaze alayını falan kullandıklarını söyledi.

"Gece gündüz sürüyor," dedi. "Gece gündüz." Bardağını kaldırdı, "Öyleyse sağlığa," dedi. "Sen gayet iyi görünüyorsun."

İşin doğrusu, Louisa'nın eskisinden çok daha iyi göründüğünü düşünüyordu. Ruj sürmeye mi başlamıştı ne? Kızın açık zeytin rengi bir cildi vardı, ama Jim onun yanaklarını biraz renksiz bulurdu. Louisa şimdi daha şık giyiniyor, cana yakın davranmak için çaba harcıyordu. Eskiden fazlasıyla gelgitliydi, bir sıcak bir soğuk, artık canı nasıl isterse. Dahası, her ne kadar bol suya boğmadan denemeye yanaşmasa da, viski içmeye başlamıştı. Eskiden sadece bir kadeh şarapla yetinirdi. Bu değişikliğin nedeni bir erkek arkadaş mıydı acaba? İyi ama, bir erkek arkadaş onun yalnızca dış görünüşünü canlandırır, herkese ve her şeye duyduğu ilgiyi artıramazdı ki; oysa Jim durumun aynen böyle olduğundan emindi. Nedeni daha çok, zamanın hızla tükenmesi ve koca bulma ihtimalinin savaş yüzünden fena halde düşmesi olmalıydı. İşte bu, bir kadını harekete geçirebilirdi. Louisa evli kadınların çoğundan daha zeki, daha eğlenceli, hatta daha güzeldi. Böyle bir kadının başına ne gelmiş olabilirdi? Belki sadece şansı yaver gitmemişti. Ya da önemli bir anda, yanlış bir karar

vermişti. Azıcık fazla zeki ve fazla özgüvenli olmak, o günlerde, erkekleri tedirgin mi etmişti?

"Hayat böyle bir anda, tamamen durdurulamaz," dedi adam. "Kütüphane'yi açık tutmakla doğru olanı yaptın."

1919 kışının başlarıydı; tam da tehlike geçti sanılırken, yeni bir grip salgınının patladığı dönem. Otelde onlardan başka kimse yok gibiydi. Saat daha dokuzdu, ama otelci çoktan yatmıştı. Karısı gripten hastanedeydi. Jim Frarey, bulaşma korkusundan kapatılan bardan aldığı viski şişesini getirdi – yemek salonuna, pencerenin önündeki masalardan birine oturdular. Dışarıda bir kış sisi toplanmış, cama dayanmıştı. Sokak lambaları ya da köprüden temkinle geçen birkaç araba zar zor seçilebiliyordu.

"Ah, bu bir ilke meselesi değildi," dedi Louisa. "Kütüphane'yi açık tutmam, yani. Sandığından çok daha kişisel bir nedenleydi."

Sonra güldü ve tuhaf bir öykü dinlemeye hazır olup olmadığını sordu. "Hey, viski dilimi çözmüş olmalı," dedi.

"Ben dedikoducu biri değilimdir," dedi Jim Frarey.

Kız ona manidar, gülen bir bakış attı ve dedikoducu olmadığını ileri süren birinin, neredeyse istisnasız öyle olduğunu söyledi. Aynısı, duyduklarını kimseye söylemeyeceğine söz verenler için de geçerliydi.

"Gerçek adları vermediğin ve bunu yakın çevremizde yapmadığın sürece, öykümden istediğin yerde, istediğin zaman söz edebilirsin," dedi. "Bunu yapmayacağına güvenmek istiyorum. Gerçi şu an umurumda bile değil, ya neyse. İçkinin etkisi geçince muhtemelen aksini düşüneceğim. Bu öykü bir ders aslında. Kadınların kendilerini nasıl da aptal durumuna düşürebildiklerine dair bir ders. Şimdi diyeceksin ki, bunun neresi yeni, bu dersi her gün almıyor muyuz?"

Sonra, ona yurtdışından mektup yollamaya başlayan askeri anlatmaya koyuldu. Asker onu Kütüphane'ye

gittiği günlerden anımsıyordu. Ama Louisa onu hatırlamıyordu. Her neyse, yine de oğlanın ilk mektubuna dostça bir yanıt vermiş, böylece aralarında bir iletişim başlamıştı. Erkek ona kasabada oturduğu yeri söylemiş, o da erkeği son durumlardan haberdar edebilmek için yürüyerek evin önünden geçmişti. Louisa'ya okuduğu kitaplardan bahsetmiş, o da buna benzer bilgiler vermişti. Kısacası, her ikisi de kendisi hakkında bir şeyler açıkladı, her iki tarafta da duygular ısındı. Yaptığı açıklamalar bakımından, önce erkeğin tarafında. Yo, kendisi budalanın teki gibi balıklama atlamamıştı. Önce, yalnızca kibarlık ettiğini düşünmüştü. Daha sonra da onu geri çevirmek, utandırmak istememişti. Oğlan ondan resim istedi. O da gidip çektirdi, resmi aman aman beğenmese de, yine de yolladı. Erkek ona bir sevgilisi olup olmadığını sordu, o da dürüstçe olmadığını söyledi. O Louisa'ya kendi resmini yollamadı, kız da istemedi. Gerçi nasıl biri olduğunu merak ediyordu elbette. Savaşın ortasında fotoğraf çektirmesi kolay iş değildi. Dahası, Louisa sırf dış görünüşünü beğenmediği için kibarlığı kesecek bir kadın izlenimi vermek istememişti.

Erkek, memlekete dönebileceğini sanmadığını yazdı. Ölmekten çok, sonunun hastanede gördüğü yaralılardan birine benzemesinden korkuyordu. Ayrıntılara girmemişti, ama Louisa yavaş yavaş herkesin öğrenmeye başladığı vakaları kastettiğini anlamıştı – kolu bacağı kesilmiş, kör olmuş, yanıklar yüzünden canavara dönüşmüş erkekler. Yo, oğlan kaderine ağlayıp sızlamıyordu, Louisa'nın ima ettiği şey bu değildi. Yalnızca ölebileceğini biliyor ve ölümü diğer bazı seçeneklere yeğliyordu; bu arada kızı düşünüyor, böyle bir durumda erkeklerin sevgililerine yaptığı gibi, ona yazıyor, içini açıyordu.

Savaş bitmişti, ama Louisa ondan bir süredir haber alamıyordu. Her gün mektup beklemeyi sürdürdüyse de,

hiçbir şey gelmedi. Tek satır bile. Louisa onun bütün savaştaki en bahtsızlardan biri olmasından korktu – hayatını son hafta ya da son gün, hatta son saat kaybedenlerden. Her hafta yerel gazeteyi tarıyordu, yeni kayıpların isimleri Yılbaşı'ndan sonra bile, hâlâ yayınlanıyor olsa da, aralarında onun adı yoktu. Artık gazete eve dönenlerin adlarını da listelemeye başlamıştı, bunlara genellikle bir fotoğrafla birkaç satırlık sevinç ibaresi eşlik ediyordu. Askerler yığınlar halinde ve daha hızlı bir biçimde dönmeye başlayınca, bu tür eklentilere fazla yer kalmadı. Sonra onun adını gördü; listedeki bir başka isim. Ölmemiş, yaralanmamış – kasabasına, Carstairs'e dönüyordu, belki dönmüştü bile.

Bunun üzerine, gemi azıya almış grip salgınına karşın, Kütüphane'yi sürekli açık tutmaya karar verdi. Her gün onun çıkıp geleceğinden emin oluyor, kendini her gün buna hazırlıyordu. Pazarları tam bir işkenceydi. Belediye binasına girince, her seferinde onun orada olduğu, sırtını duvara vermiş kendisini beklediği duygusuna kapılıyordu. Bu duygu bazen öyle güçleniyordu ki, gördüğü bir gölgeyi bile bir erkek sanıyordu. İnsanların nasıl olup da hayalet gördüklerine inandığını artık anlıyordu. Kapının her açılışında, başını kaldırıp onun yüzünü görmeyi bekliyordu. Bazen kendisiyle bir anlaşma yapıyordu: Bakmadan önce ona kadar sayacaktı. Grip salgını yüzünden, Kütüphane'ye gelen giden azdı. Kendini oyalamak için her şeyi yeniden düzenleyip duruyordu; aksi halde çıldırabilirdi. Kapıları kapanma vaktinden en az beş-on dakika sonra kilitliyordu. Sonra da onu sokağın karşısında, postanenin basamaklarında bulacağına dair hayaller kuruyordu; delikanlı orada bekliyor, harekete geçemeyecek kadar utandığından, öylece onu gözlüyor. Onun da hastalanmış olabileceğinden endişeleniyordu elbette; sohbetlerde hastalığa son yakalananlara ilişkin bilgi almaya çalışıyordu. Onun adı hiç geçmedi.

Tam da bu sıralarda okumayı tamamen bıraktı. Kitap kapakları gözüne birer tabut gibi görünüyordu; ya eski püskü ya da aşırı süslüydüler, içlerindeyse tozdan, külden başka bir şey yoktu.

Onu kim suçlayabilirdi ki; öylesi mektupların ardından yapılmayacak tek şey, erkeğin çıkıp gelmekten, onunla temas kurmaktan kaçınması değil miydi? Böyle düşündüğü için kim Louisa'yı suçlayabilirdi ki? Onca itiraftan sonra, kızın kapısının eşiğine bile uğramamak. Penceresinin önünden cenazeler geçiyor, Louisa onun cenazesi olmadığı sürece, onlara hiç kafa yormuyordu. Hastalanıp hastanede yatarken bile, tek düşüncesi geri dönmek, yataktan hemen çıkmak zorunda olduğuydu; erkek çıkıp geldiğinde kapıyı kilitli bulmamalıydı. Sendeleyerek ayağa kalktı ve işe döndü. Sıcak bir akşamüstü tam yeni gazeteleri raflara diziyordu ki, erkeğin adı sıtmalı rüyalarındaki bir şeymişçesine karşısına çıkıverdi.

Onun Mrs. Grace Horne ile evlendiğini duyuran kısa haberi okudu. Tanıdığı bir kız değildi. Kütüphane'nin abonelerinden değildi.

Gelin kahverengi ve krem rengi sutaşlarıyla süslü, ipek krepten, bej bir elbise giymiş, kahverengi kadife şeritleri olan, bej rengi, hasır bir şapka takmıştı.

Resim yoktu. Kahverengi ve krem rengi sutaşları. Böylece Louisa'nın aşk serüveninin sonu geliyordu, gelmek zorundaydı.

Ancak Kütüphane'deki çekmecesinde, daha birkaç hafta önce, bir cumartesi akşamı, herkes gittikten kendisi de kapıyı kilitledikten sonra, tam ışıkları kapatmak üzereyken bir kâğıt parçası bulmuştu. Üzerinde birkaç sözcük yazılıydı. *Yurtdışına gitmeden önce nişanlanmıştım.* İsim yok, ne kızınki ne de kendisininki. Bir de, sümenin altına yarı itilmiş, kızın fotoğrafı.

Oğlan o akşam Kütüphane'ye gelmişti. Yoğun bir

gün olmuş, Louisa birinin sorduğu bir kitabı bulmak, gazeteleri düzeltmek ya da bazı kitapları raflara koymak için masasından sık sık ayrılmıştı. Louisa'yla aynı odada bulunmuş, onu gözlemiş, bulduğu fırsatı kaçırmamıştı. Ama kendini tanıtmamıştı.

Yurtdışına gitmeden önce nişanlanmıştım.

"Ne dersin, baştan sona benimle dalga mı geçti?" diye sordu Louisa. "Bir erkek böyle bir iblislik yapabilir mi sence?"

"Deneyimlerime göre, bu tür numaralara daha çok kadınlar düşkündür. Yo, hayır. Bunu aklına bile getirme. İçten olması çok daha akla yatkın. Kendini kaptırıp gitmiş anlaşılan. Bence her şey yüzeyde göründüğü gibi. Denizaşırı yola çıkmadan önce nişanlanmış, sağ salim dönmeyi hiç beklemiyormuş ama dönmüş. Dönünce de, karşısında onu bekleyen nişanlısını bulmuş – başka ne yapabilirdi ki?"

"Tabii ya, ne yapabilirdi?" dedi Louisa.

"Boyundan büyük bir işe kalkışmış."

"Ah, aynen öyle, aynen öyle!" dedi Louisa. "Benim açımdansa tam bir kendini beğenmişlik söz konusu, bu da okkalı bir şamarı hak ediyor elbette!" Gözleri cam gibi parlıyordu, yüzünde çapkın bir ifade vardı. "Uygun bir fırsatta beni şöyle güzelce süzüp orijinalin o zavallı fotoğraftan da beter olduğunu görmüş ve tabanları yağlamış olamaz mı? Bu ihtimali hiç düşünmüyor musun?"

"Düşünmüyorum!" dedi Jim Frarey. "Sen de kendini bu kadar küçümseme."

"Aptal olduğumu sanma," dedi kız. "Hikâye beni öyle gösteriyor olabilir, ama ne bu kadar aptalım ne de deneyimsiz."

"Aptal olduğunu kesinlikle düşünmüyorum."

"Ama belki deneyimsiz olduğumu düşünüyorsundur?"

İşte yine aynı şey, diye düşündü erkek – malum şey. Kendisi hakkında bir öykü anlatan bir kadın, bir tane daha anlatmaktan kendini alamaz. İçki onları esaslı bir biçimde altüst ediyor, sağduyu camdan uçup gidiyor.

Louisa ona daha önce bir kez sırrını açmış, bir süre sanatoryumda yattığını açıklamıştı. Şimdi de oradayken bir doktora âşık olduğunu anlatmaktaydı. Sanatoryum Hamilton Dağları'nda, nefis bir arazideydi, çalı çitlerle çevrili yürüyüş yollarında buluşuyorlardı. Kireçtaşından kaya tabakalarının oluşturduğu basamaklar, bazı korunaklı noktalarda da Ontario'da pek göremediğin bitkiler vardı – hanımeliler, açelyalar, manolyalar. Doktor botanikten biraz anlıyordu, kıza bunların I. ve II. Charles dönemlerine özgü bitkiler olduğunu söyledi. Orası buradan çok farklı, çok daha gümrahdı, ayrıca yer yer ormanlık alanlar da vardı; harika ağaçlar, ağaçların altında aşınmış patikalar. Lale ağaçları.

"Lale mi?" dedi Jim Frarey. "Ağaçta yetişen laleler, ha?"

"Yo, yo, yalnızca yaprakların biçimi öyle!"

Erkeğe meydan okurcasına güldü, sonra dudağını ısırdı. Sohbetin gidişatından memnun olan adam, kızın, yo, yapraklar lale şeklindeydi demesine aldırmadan, "Ağaçta lale, ha?" diye tekrarlayınca kız karşı çıktı, hayır, ben kesinlikle öyle bir şey demedim, kes şunu! Böylece aralarında temkinli bir ölçüp biçmedir başladı –Jim'in iyi becerdiği bir şeydi, kızın da becerdiğini umuyordu– küçük, zevkli sürprizlerle, yarı alaycı sinyallerle dolu, edepsiz umutları ve meşum bir sevecenlik türünü canlandıran, karşılıklı bir yoklama.

"Tamamen baş başayız," dedi Jim Frarey. "Daha önce hiç olmamıştı, değil mi? Muhtemelen bir daha da olmaz."

Erkeğin elini tutmasına ve onu koltuktan kaldırmasına izin verdi. Çıkarlarken, erkek yemek salonunun ışık-

larını söndürdü. Ayrı ayrı defalarca çıktıkları merdivenleri çıktılar. Tabloların, efendisinin mezarı başında bekleyen köpeğin, tarlada şarkı söyleyen Highland Mary'nin[1] ve pörtlek gözlü, yaşlı kralın iptilayı, doygunluğu yansıtan suratının önünden geçtiler.

Tırmanırlarken Jim Frarey yarı mırıldanır, yarı şarkı söylercesine, "Sisli, çok sisli bir gece, yüreğim dehşetlerde," diyordu. Eli güven verircesine Louisa'nın sırtındaydı. "Her şey yolunda, her şey yolunda," dedi, merdiven dönemeçlerinde kızı yönlendirirken. Üçüncü katın dar basamaklarına vardıklarında da, "Burada cennete hiç bu kadar yaklaşmamıştım!" dedi.

Ancak gecenin ilerleyen bir vaktinde, noktayı koyan bir inilti saldı ve kızı uykulu, mahmur bir sesle paylamak üzere hafifçe doğruldu: "Louisa, Louisa, durumun böyle olduğunu neden söylemedin bana?"

"Sana her şeyi söyledim," dedi Louisa hafif, uçucu bir sesle.

"Yanlış izlenime kapılmışım o zaman," dedi Jim. "Bunun sende büyük bir etki yaratmasını kesinlikle amaçlamamıştım."

Louisa yaratmadığını söyledi. Şimdi, onu yatağa bastıran ve sabit tutan erkek olmayınca, karşı konulamaz bir biçimde, fırıl fırıl dönüp durduğu duygusuna kapılmıştı, sanki döşek bir çocuğun topacına dönüşmüştü de, onu kapıp götürüyordu. Çarşaftaki kan lekelerinin pekâlâ aylık kanamasına yorulabileceğini açıklamaya niyetlendiyse de, sözcükler ağzından zevkli, rahatlatıcı bir kayıtsızlıkla döküldü, birleştirilmeleri mümkün olmadı.

1. Ünlü İskoç şair Robert Burns'ün (1759-1796) âşık olup uğruna şiirler yazdığı Mary Campbell için yazdığı dizelerin bazısı daha sonra bestelenmiştir. (Ç.N.)

KAZALAR

Arthur öğleden az önce fabrikadan eve dönünce, seslendi: "Yıkanıncaya kadar yolumdan çekilin! Fabrikada bir kaza oldu!" Karşılık veren olmadı. Mrs. Feare, kâhya kadın, mutfakta telefondaydı, öyle yüksek sesle konuşuyordu ki onu duymadı, Arthur'un kızıysa okuldaydı elbette. Arthur yıkandı, çıkardığı her şeyi çamaşır sepetine tıktı, bir katil gibi banyoyu ovalayıp fırçaladı. Tertemiz, saçları bile briyantinlenip yatırılmış bir halde, adamın evine doğru yola çıktı. Adresi bilmiyordu, sorması gerekmişti. Evin Vinegar Tepesi'nde olduğunu sanıyordu, ama hayır, orada yaşayan babaydı – genç adamla karısı ise kasabanın öteki tarafında oturuyordu, savaştan önce Elma Kurutma Tesisi'nin bulunduğu yeri geçince.

Yan yana yapılmış iki küçük, tuğla evi buldu, söylendiği gibi soldakini seçti. Hangi evi seçeceğinde zorlanmazdı gerçi. Haberler ondan önce ulaşmıştı. Evin kapısı açıktı, okula gidemeyecek kadar küçük olan çocuklar bahçedeydi. Küçük bir kız bir oyuncak arabada oturuyor, hiçbir yere gitmiyor, yalnızca onun önünü tıkıyordu. Arthur arabanın etrafından dolandı. Tam o sırada yaşça daha büyük bir kız resmî bir tavırla onunla konuştu – bir uyarı.

"Babası öldü. Onun babası!"

Kucağı perdelerle dolu bir kadın ön tarafa bakan oturma odasından çıktı, perdeleri koridorda duran bir başka kadına verdi. Perdeleri alan kadın kır saçlıydı, yüzünde yalvaran bir ifade vardı. Üst dişleri yoktu. Evdeyken rahat etmek için takma dişini çıkarmış olmalıydı. Perdeleri ona veren kadın iriyarı ama gençti, cildi gergindi.

"Söyle de o seyyar merdivene çıkmasın," dedi kır saçlı kadın Arthur'a. "Perdeleri indireceğim diye düşüp boynunu kıracak. Her şeyi yıkamamız gerektiğini düşünüyor.

Cenaze levazımatçısı mısın? Ah, hayır, kusura bakmayın! Siz Mr. Doud'sunuz. Grace, buraya gel! Grace! Mr. Doud geldi!"

"Rahatsız etmeyin onu," dedi Arthur.

"Yarına kadar bütün perdeleri indirip yıkayacağını, sonra da geri asabileceğini sanıyor; onu bu odaya getirecekler çünkü. Kendisi benim kızım. Lafımı hiç dinlemez."

"Az sonra sakinleşir," dedi evin arka tarafından çıkan, kasvetli yüzüne karşın oldukça rahat görünen bir adam; papaz yakalığı takmıştı. Ailenin papazı. Ama Arthur'un bildiği kiliselerin birinden değil. Baptist? Pentekostal? Plymouth kardeşleri? Papaz çayını yudumluyordu.

Bir başka kadın göründü, çabuk çabuk perdeleri topladı.

"Makineyi doldurup bir an önce çalıştırmalıyız," dedi. "Böyle bir günde, göz açıp kapayıncaya kadar kuruyuverir. Çocukları ayak altından uzaklaştırın, yeter."

Papaz ona ve kucağındaki yığına yol vermek için yana çekildi, çay fincanını da havaya kaldırdı. "Hanımlar, aranızdan kimse Mr. Doud'a bir fincan çay ikram etmeyecek mi?" dedi.

"Yo, yo, zahmet etmeyin," dedi Arthur.

"Cenaze masrafları," dedi kır saçlı kadına. "Kendisine söyleyebilirseniz, ben–"

"Lillian altına işedi!" dedi bir çocuk, övünürcesine, kapıdan. "Mrs. Agnew! Lillian altına işedi!"

"Evet. Evet," dedi papaz, Arthur'a. "Çok makbule geçer."

"Mezar yerini, taşı, her şeyi," dedi Arthur. "Bunu iyice anlamalarını sağlayın. Taşa ne yazılmasını istiyorlarsa."

Kır saçlı kadın avluya çıkmıştı. Kollarında ortalığı velveleye veren bir çocukla döndü. "Zavallı kuzucuk," dedi. "Eve giremezsin demişler, ne yapsaydı ki yavrucak? Altına kaçırmaktan başka ne yapacaktı?"

Daha genç olan kadın bir halıyı sürükleyerek ön odadan çıktı.

"Şunu ipe asıp bir güzel döveyim," dedi.

"Grace, bak Mr. Doud başsağlığı dilemeye gelmiş," dedi papaz.

"Ve yapabileceğim bir şey var mı diye sormaya," dedi Arthur.

Kır saçlı kadın kucağındaki ıslak kızla ve peşindeki iki çocukla birlikte üst kata çıkan basamakları tırmanmaya başladı.

Grace onları durdurdu.

"Yo, hayır, çıkmayın! Yeniden dışarı çıkın!"

"Annem yukarıda."

"Evet öyle, çok da meşgul, seninle uğraşamaz şimdi. Bana yardım ediyor. Lillian'ın babasının öldüğünü bilmiyor musun?"

"Sizin için yapabileceğim bir şey var mı?" diye sordu Arthur, temizliği kastederek.

Grace açık ağzıyla ona dik dik baktı. Çamaşır makinesinin sesi evi doldurmuştu.

"Evet, var," dedi kadın. "Bekle burada."

"Çok bunalmış durumda," dedi papaz. "Kabalık etmek istemedi."

Grace bir deste kitapla döndü.

"Bunları," dedi, "Kütüphane'den almıştı. Bir de ceza ödemek istemem. Oraya her cumartesi akşamı giderdi, dolayısıyla tahminimce yarın iade edilmeleri gerek. Bir de bunlarla uğraşmak istemiyorum."

"Ben ilgilenirim," dedi Arthur. "Memnuniyetle yaparım."

"Başıma bela olmalarını istemiyorum."

"Mr. Doud cenazeyi üstleneceğini söylüyordu," dedi papaz, kadını tatlılıkla uyararak. "Mezar taşı dahil, her şeyi. Taşa ne yazılmasını istiyorsan."

"Ah, öyle süslü püslü bir şey istemiyorum," dedi Grace.

Geçen cuma sabahı Doud Fabrikası bıçkıhanesinde son derece korkunç ve trajik bir kaza yaşandı. Ana şaftın altına uzanan Mr. Jack Agnew, büyük bir talihsizlik eseri gömleğinin kolunu bitişikteki çelik pfofil başlığının tespit vidalarından birine kaptırmış, bunun üzerine kolu ve omzu şaftın altına girmiştir. Bunun sonucunda başı, çapı yaklaşık otuz santim olan dairesel testereyle temas etmiştir. Testere sol kulağının altından başlayarak boynunu biçmiş, talihsiz genç adamın başı bir anda gövdesinden ayrılmıştır. Ölümünün ânında gerçekleştiğine inanılıyor. Herhangi bir şey söylemediği ya da çığlık atmadığı için, mesai arkadaşlarını felaketten haberdar eden, ansızın fışkıran ve oluk oluk akan kanı oldu.

Bu haber gazetede bir hafta sonra, haberi kaçıranlar ya da gazetenin bir nüshasını kasaba dışındaki dostlarına ve akrabalarına göndermek isteyenler için yeniden yayınlandı (özellikle de eskiden Carstairs'de yaşayan, ama artık bir başka yere yerleşmiş olanlara). Yanlış basılan "profil" sözcüğü düzeltilmişti. Bu hata için özür dileyen bir de dipnot vardı. Bir de, civar kasabalardan ve ta Walley'den gelenlerin de katıldığı, görkemli cenaze törenine ilişkin ayrıntılar. İnsanlar arabalarla, trenle gelmişlerdi, kimileri de atla ve tek atlı, hafif arabalarla. Jack Agnew'yu sağlığında tanımazlardı, ama gazetenin de belirttiği gibi, bu elim ve trajik ölüm karşısında saygılarını sunmak istemişlerdi. O öğleden sonra Carstairs'deki bütün dükkânlar iki saatliğine kapandı. Otel kapılarını kapatmadı, ama tek nedeni, kasaba dışından gelenlerin yemek yiyip içki içecek bir yere ihtiyaç duymalarıydı.

Merhum, geride karısı Grace ile dört yaşındaki Lillian'ı bırakmıştı. Kendisi Büyük Savaş'ta kahramanca

savaşmış ve bir kez, hafifçe yaralanmıştı. Bu ironiye dair yorumda bulunanlar oldu.

Gazetenin geride kalan babadan söz etmeyi atlaması, kasıtlı değildi. Yazıişleri müdürü, Carstairs'in yerlisi değildi, insanlar da ona babadan bahsetmeyi iş işten geçtikten sonra akıl edebilmişti.

Babaya gelince; bu ihmalkârlığı dert etmedi. Cenaze günü, ki hava çok güzeldi, normalde Doud'ların evinde geçirmediği her gün yaptığı gibi, kasaba dışına çıktı. Fötr şapkasını takmış, biraz kestirmek istediğinde battaniye olarak kullanacağı, uzun paltosunu giymişti. Lastik ayakkabıları ayaklarına, kavanoz mühürlemekte kullanılan kauçuk bantlarla güzelce sabitlenmişti. Tatlı su sazanı tutmaya gidiyordu. Sezon henüz açılmamıştı, ama o ne yapıp eder, azıcık erken davranmayı becerirdi. Bahar boyunca ve yaz başı balık tutar, pişirip yerdi. Irmağın kenarına sakladığı bir kızartma tavasıyla bir tenceresi vardı. Tencere, yılın ilerleyen vakitlerinde tarlalardan aşırdığı mısırları haşlamak içindi, aynı dönemde yabani elma ağaçlarından ve üzüm asmalarından topladığı meyveleri de yerdi. Oldukça makul konuşan ama sohbet etmekten tiksinen biriydi. Oğlunun ölümünü izleyen haftalarda sohbetten tamamen kaçınamadıysa da, kısa kesmeyi becerdi.

"Çalışırken gözünü dört açması gerekirdi."

O gün taşrada yürürken, cenaze törenine katılmayan ikinci kişiyle karşılaştı. Bir kadın. Kadın onunla konuşmaya falan yeltenmedi; işin aslı, uzun, zinde adımlarla havayı dalgalandırarak geçip gidişine bakılırsa, yalnızlığına, mahremiyetine en az adam kadar düşkün biriydi.

Artık borulu org da imal etmeye başlayan Douds Piyano Fabrikası, kasabanın batı yakasında, Ortaçağ'dan kalma bir kent suru gibi uzanıyordu. İç ve dış siperlere ben-

zeyen iki uzun bina vardı, aralarındaki kapalı köprü biçimindeki geçitte ana ofisler yer alıyordu. Burasıyla kasabanın ve işçi evlerinin sıralandığı sokakların arasında tuğla ve kireç ocakları, bıçkıhane, kereste deposu ve ardiye kulübeleri bulunmaktaydı. Sabahın altısında çalan fabrika düdüğü, pek çoklarına kalkma emri veriyordu. Düdük işbaşı için saat yedide bir daha çalıyordu; öğle paydosunun başlangıcı için on ikide, bitişi için birde, son olarak da işçilerin aletlerini bırakıp eve gitmeleri için beş buçukta.

Kurallar vardiya saatinin yanına, camın atına asılmıştı. İlk iki kural şöyleydi:

BİR DAKİKALIK GECİKME ON BEŞ DAKİKALIK KESİNTİ DEMEKTİR. DAKİK OLUN. GÜVENLİĞİ İHMAL ETMEYİN. KENDİNİZE VE YANINIZDAKİNE DİKKAT EDİN.

Fabrikada daha önce de kazalar olmuş, hatta üzerine kereste yığını düşen bir adam ölmüştü. Bunlar Arthur'dan önceydi. Bir kere de, savaş sırasında bir işçi kolunu, daha doğrusu kolunun bir parçasını kaybetmişti. Bunun olduğu gün Arthur, Toronto'daydı. Dolayısıyla, bugüne kadar hiçbir kazaya şahit olmamıştı – daha doğrusu, ciddi bir şeye. Ama her an bir şey olabileceği düşüncesi, zihninin bir köşesinde dururdu.

Karısının ölümünden beri, belanın onun semtine uğramayacağından o kadar da emin değildi. Karısı 1919'da, İspanyol gribinin son demlerinde, artık kimsenin eskisi kadar korkmadığı bir sırada ölmüştü. Kadının kendisi de korkmaz olmuştu. Bu neredeyse beş yıl önceydi, ama Arthur'a hâlâ, gamsız, tasasız yaşamının sonuymuş gibi geliyordu. Ancak diğer insanlara karşı her zaman sorumlu ve ciddi davranırdı – kimse onda büyük bir değişiklik fark etmedi.

Bir kaza gördüğü rüyalarda etrafa derin bir sessizlik çöküyor, her şey susuyordu. Fabrikadaki bütün makineler duruyor, çıkardıkları alışıldık gürültüler kesiliyor ve insan sesleri tamamen diniyordu, Arthur ofisindeki camdan dışarıya bakınca felaketin gerçekleştiğini anladı. O an gördüğü hangi bariz, belirgin şeyin ona bunu söylediğini bir türlü anımsayamadı. Ona *işte oldu* diyen, yalnızca fabrika avlusundaki boşluktu, tozdu.

Kitaplar arabasının zemininde bir-iki hafta öylece durdu. Kızı Bea, "Bu kitaplar ne arıyor burada?" diye sorunca, Arthur hatırladı.

Bea başlıkları, yazar adlarını okudu. G.B. Smith'ten *Sir John Franklin and the Romance of the Northwest Passage.* G.K. Chesterton'dan *What's Wrong with the World? The Taking of Quebec,* Archibald Hendry. *Bolshevism: Practice and Theory,* Lord Bertrand Russell.[1]

Bea, "Bol-*çe*-vizm," deyince, Arthur doğru telaffuzunu söyledi. Kız ne anlama geldiğini sorunca da, açıkladı: "Rusya'da olan bir şey, ama ben de tam olarak bilemiyorum. Ancak duyduklarımdan çıkardığım kadarıyla, tam bir rezillik."

Bea o sıralarda on üç yaşındaydı. Rus balesinden ve dervişlerden haberdardı. Bundan sonraki birkaç yıl boyunca, Bolşevizmin şeytani, belki biraz da edepsiz bir dans türü olduğuna inandı. En azından, yetişkin biri olduğunda anlattığı öykü buydu.

Kitapların, kazada ölen adamla bir ilintisi olduğuna değinmedi. Bu, öyküyü eğlenceli olmaktan çıkarabilirdi. Öte yandan, gerçekten unutmuş da olabilirdi.

1. Sırasıyla, "Sir John Franklin ve Kuzeybatı Geçidi'ndeki Aşk", "Dünyanın Nesi Var?", "Quebec'in Fethi, Bolşevizm: Teori ve Pratik." (Ed.N.)

Kütüphaneci'nin aklı karışmıştı. Kütüphane kartları hâlâ kitapların içindeydi, buysa çıkışlarının yapılmadığı anlamına geliyordu, biri onları raflardan öylece alıp eve götürmüştü.

"Lord Russell'ınki epeydir kayıptı," dedi.

Arthur böyle paylanmaya hiç alışık olmasa da, kibarca yanıtladı: "Onları bir başkasının yerine iade ediyorum... Şu ölen adamın. Fabrikadaki kazada."

Kütüphaneci, Franklin'in kitabını açmıştı. Buzda sıkışıp kalan geminin resmine bakıyordu.

"Bunu yapmamı karısı istedi."

Kadın her kitabı tek tek kaldırdı, içinden bir şey düşmesini beklercesine salladı. Parmaklarını sayfaların arasında gezdirdi. Yüzünün alt kısmı nahoş bir biçimde oynuyordu; yanaklarını içeriden çiğniyormuş gibi.

"Sanırım gönlünce alıp eve götürmüş," dedi Arthur.

"Efendim?" dedi kadın bir dakika sonra. "Ne dediniz? Kusura bakmayın."

Kaza yüzünden, diye düşündü Arthur. Bu kitapları açan, sayfaları çeviren son kişinin o şekilde ölen adam olduğunu bilmek. Hayatından bir parçayı kitapların içinde bıraktığını düşünmek; ayraç niyetine bir kâğıt parçası, bir pipo temizleyicisi, hatta birkaç tutam tütün. Kadını altüst eden bu.

"Önemli değil," dedi. "Bunları geri getirmek için uğramıştım."

Kadının masasına arkasını döndü, ama Kütüphane'den hemen ayrılmadı. Buraya yıllardır gelmemişti. Ön taraftaki iki pencerenin arasında babasının resmi asılıydı, daima da orada kalacaktı.

A.V. Doud, Doud Org Fabrikası'nın kurucusu ve bu Kütüphane'nin hamisi. Gelişim'in, Kültür'ün ve Eğitim'in savunucusu. Carstairs kasabasının ve çalışan insanın gerçek dostu.

Kütüphaneci'nin masası ön ve arka salonlar arasındaki kemerli geçitteydi. Kitaplar arka salondaki sıra sıra raflara dizilmişti. Yeşil abajurlu lambaların uzun açmakapama kordonları, aralardaki geçitlere sarkıyordu. Arthur yıllar önce, bu lambalara kırklık yerine altmış mumluk ampul alma meselesinin, Danışma Kurulu'nun toplantısında tartışıldığını anımsadı. İstek bu Kütüphaneci kadından gelmiş, kurul da kabul etmişti.

Ön salonda ahşap raflara dizilmiş gazeteler ve dergiler, birkaç ağır, yuvarlak masa, etraflarına insanların oturup okuyabilmesi için konmuş iskemleler ve camekânların arkasına sıralanmış kalın, koyu renkli ciltler vardı. Büyük bir olasılıkla sözlükler, atlaslar ve ansiklopediler. Anacaddeye bakan iki yüksek, alımlı pencere, aralarında da Arthur'un babasının portresi. Salondaki diğer resimler çok yükseğe asılmıştı, aşağıdan bakan birinin kolayca ayırt edemeyeceği kadar karanlık ve bol figürlüydüler. (Daha sonra, Arthur Kütüphane'de saatler geçirdikten ve bu tabloları Kütüphaneci'yle birlikte irdeledikten sonra, içlerinden birinin Flodden Field Muharebesi'ni[1], kalın bir sis tabakası içinde tepeden aşağıya hücuma geçmiş İskoç kralını, bir başkasının beş yaşındayken tahta geçen Roma'nın çocuk kralının cenaze törenini, bir diğerinin de *Bir Yaz Gecesi Rüyası*'ndan Oberon ile Titania'nın Kavgası'nı betimlediğini anladı.)

Okuma masalarından birine, camdan dışarıyı görebileceği şekilde oturdu. Masada duran *National Geographic* dergisini eline aldı. Sırtı Kütüphaneci'ye dönüktü. Kadının gergin, az çok sarsılmış bir hali olduğundan, bunun düşünceli bir davranış olacağını düşünmüştü. İçeriye birileri girdi, Arthur kadının onlarla konuştuğu-

1. Branxton Muharebesi olarak da bilinen, 1513 yılında İngiltere ve İskoçya krallıkları arasında yaşanan muharebe. (Ç.N.)

nu duydu. Sesi artık yeterince normal geliyordu. Her an çıkıp gitmeyi düşündüyse de, bunu yapmadı.

Bahar akşamının ışığıyla dolu uzun, perdesiz pencere, bu salonların vakarı ve düzeni çok hoşuna gitmişti. Yetişkinlerin buraya gelip gittiğini, muntazaman kitap okuduğunu düşünmek, onda keyifli bir şaşkınlık yaratıyordu. Haftadan haftaya, kitaptan kitaba; bütün bir ömür boyunca. Kendisi arada bir, birisinin tavsiye ettiği bir kitabı okur, genellikle de zevk alırdı; gelişmelerden haberdar olmak için dergileri de karıştırıyordu, ama neredeyse tesadüfi denebilecek bir biçimde yeni bir kitap önerisi gelene kadar, bir başka kitap okumak aklına bile gelmiyordu.

Kütüphane'de Kütüphaneci ile kendisinden başka hiç kimsenin bulunmadığı kısa dönemler oluyordu.

Yine böyle baş başa kaldıkları bir sırada, kadın yanına geldi, onun yakınında durup ayaklı raftaki bazı gazeteleri değiştirdi. İşini bitirince, denetlemeye çalıştığı bir sabırsızlıkla onunla konuştu.

"Gazetedeki şu kaza haberi – ayrıntılar az ya da çok doğru sanırım?"

Arthur, belki de "fazla" doğru olduğunu söyledi.

"Neden? Neden böyle dedin?"

Adam halkın dehşet verici ayrıntılara olan bitimsiz iştahına değindi. Gazete taviz vermek, bu iştahı doyurmak zorunda mıydı yani?

"Ah, bence çok doğal," dedi kadın. "En kötüsünü öğrenmek istemek çok doğal. İnsanlar gözlerinin önünde canlandırmak ister. Ben öyleyim mesela. Makineler konusunda çok cahilim. Olup biteni tahayyül etmek benim için çok zor. Gazetenin yardımıyla bile. Ne oldu, makine beklenmedik bir şey mi yaptı?"

"Hayır," dedi Arthur. "Onu bir hayvan gibi yakalayıp kendine çeken, makine değildi. Kendisi yanlış, en azından dikkatsizce bir hareket yaptı. Sonra da olan oldu."

Kadın bir şey demedi, ama yerinden kıpırdamadı da.

"Her an gözünü dört açmalısın," dedi Arthur. "Bir an bile boş bulunmamalısın. Bir makine senin hizmetkârındır, hem de kusursuz bir hizmetkâr, ancak dünyanın en ahmak efendisidir."

Arthur merak etti; bunu bir yerde mi okumuştu yoksa kendisi mi akıl etmişti?

"Öyleyse, insanları korumanın bir yolu yok galiba?" dedi Kütüphaneci. "Ama sen bunları gayet iyi biliyorsundur."

Sonra erkeğin yanından ayrıldı. İçeriye biri girmişti.

Kazadan sonra havalar birden ısındı. Akşamların uzaması ve bol rayihalı günlerin sıcaklığı herkese ani ve şaşırtıcı gelmişti, sanki ülkenin bu kısmında kışlar hep, neredeyse her yıl, aynen böyle bitmezmiş gibi. Sel suları tabakalar halinde, mucizevi bir biçimde bataklıklara çekildi, kızarmış dallarda yapraklar baş verdi, ağılların kokuları kasabaya yayılıp leylakların kokusuna karıştı.

Arthur böyle akşamlarda dışarıya çıkmak, gezip tozmak yerine, kendini Kütüphane'yi düşünürken yakaladı, sıkça da kendini oraya attı, ilk gidişinde seçtiği noktaya oturdu. Yarım, bazen de bir saat kadar otururdu. *London Illustrated News*, *National Geographic*, *Saturday Night* ya da *Collier's* dergilerini karıştırırdı. Bütün bu dergiler kendi evine de geliyordu, onları orada, çalışma odasında oturup yaşlı Agnew'un gayet iyi durumda tuttuğu, çalı çitlerle çevrili çimenliklere, şimdi capcanlı renklerdeki ve bileşimlerdeki lalelerin doldurduğu çiçek tarhlarına bakarak da okuyabilirdi. Anlaşılan, ara ara cevval görünümlü, yeni bir Ford'un ya da daha eski model, tepe brandası tozlu bir arabanın öksüre tıksıra geçtiği anacaddenin manzarasını yeğliyordu. Saat kulesinin dört farklı yönde dört farklı zamanı gösterdiği –ve insanların, hepsi de yanlış, diyerek dalga geçtiği– postaneyi. Kaldırımdaki gidişgelişi ve ay-

laklığı. 1 Temmuz'dan önce asla çalıştırılmadığı halde, içme suyu çeşmesini çalıştırmaya çalışan insanları.

Mesele, insanlarla haşır neşir olmaya ihtiyaç duyması değildi. İsmen tanıdığı kişilerle, ki çoğunu tanıyordu, selamlaşsa da, oraya sohbet etmeye gitmiyordu. Kütüphaneci'yle birkaç kelime konuşuyordu, ama genellikle içeriye girdiğinde "iyi akşamlar", çıkarken de "iyi geceler" den ibaretti. Kimseden herhangi bir şey talep etmiyordu. Ona oradaki varlığı cana yakın, güven verici, en önemlisi de doğal geliyordu. Orada oturup kitap okuması ve derin düşüncelere dalması, bunu evde değil de burada yapması, topluma bir şeyler kattığı duygusuna kapılmasını sağlıyordu. İnsanlar buna güvenebilirdi.

Çok hoşuna giden bir deyim vardı. *Kamu hizmetlisi.* Boyalı, bebek pembesi yanakları, cam gibi mavi gözleri ve bir ihtiyarın huysuz ağzıyla duvardan ona bakan babası, kendisini asla böyle görmemişti. O kendini daha çok, halka mal olmuş bir kişilik ve bir hayırsever sayardı. Kaprislerine ve buyruklarına uyulmasını ister, istediğini de elde ederdi. İşler yavaşken fabrikada dolaşır, adamlardan birine, "Evine git," derdi. "Haydi evine git. Sana yeniden ihtiyacım olana kadar da evde kal," derdi. Onlar da çıkıp giderdi. Ya bahçelerinde çalışır ya da tavşan avlamaya giderlerdi; alışverişleri mecburen arttığından faturaları kabarsa da, durumu olduğu gibi kabullenmekteydiler. Patronun haykırışına öykünüp hâlâ aralarında şakalaşıyorlardı: *Haydi, evine!* Adam onlar için bir kahramandı, hem de Arthur'un asla olamayacağı kadar; öte yandan, aynı davranışı bugün kabullenmeleri söz konusu değildi. Savaş sırasında dolgun maaşlara ve her an rağbet görmeye alışmışlardı. Askerlerin memlekete dönünce yarattıkları işgücü fazlasına hiç kafa yormadıkları gibi, böyle bir şirketin yıldan yıla, hatta mevsimden mevsime nasıl sırf şansla ve maharetle ayakta kalabildiğinden de

haberleri yoktu. Değişikliklerden hoşlanmazlardı – şimdi Arthur'un gelecek umudunu bağladığı otomatik tertibatlı piyano üretimine geçilmesinden hoşnut değillerdi. Ama Arthur yapması gerekeni yapmaya kararlıydı, her ne kadar bunun için babasınınkinin tam tersi bir yöntem uygulasa da. Her şeyi enine boyuna düşün, sonra oturup bir kez daha düşün. Gerekli haller dışında, arka planda kal. Vakarını koru. Daima adil olmaya çalış.

İşçiler, her şeyin onlara sunulmasını bekliyorlardı. Bütün kasaba bekliyordu bunu. Nasıl güneş her sabah doğuyorsa, işleri de aynı şekilde temin edilmeliydi. Oysa, daha önce bedava verilen sudan para alınmaya başlanınca, fabrikanın vergileri de bununla eşzamanlı olarak arttı. Ulaşım yollarının bakımı artık belediyenin değil, fabrikanın sorumluluğundaydı. Metodist Kilise pazar günleri din eğitimi vermek üzere kurulacak okul için yüklü bir meblağ talep ediyordu. Kasabanın hokey takımına yeni forma lazımdı. Savaş Anıtı Parkı'na taş kapı söveleri dikilmekteydi. Ve her yıl, lise sondaki en zeki öğrenci, Doud ailesi sayesinde üniversiteye gönderilmekteydi.

İste ki, elde edesin.

Evdeki beklentiler de bundan geri kalmıyordu. Bea uzağa, özel bir okula gitmek için ortalığı velveleye verirken, Mrs. Feare piyasaya yeni çıkmış bir karıştırma aletine, bir de yeni bir çamaşır makinesine göz koymuştu. Evin içindeki tüm ahşap kısımların bu yıl boyanması gerekiyordu. Düğün pastasını andıran bütün bu süslemeler kutularca boya yutuyordu. Ve bütün bunların ortasında, Arthur kalkıp kendine yeni bir araba ısmarlamıştı – dört kapılı bir Chrysler.

Gerekliydi – mutlaka yeni bir araba sürmeliydi. Evet, altında yeni bir araba bulunmalı, Bea özel okula gitmeli, Mrs. Feare en yeni mutfak aygıtlarını edinmeli, ahşap süslemeler de Noel karı kadar taze olmalıydı. Aksi halde say-

gı göremezler, özgüvenlerini yitirirler, yoksa tepetakla mı gidiyoruz, diye endişelenmeye başlarlardı. Neyse ki hepsi ayarlanabilirdi, biraz şansla hepsi ayarlanabilirdi.

Babasının ölümünden sonra, yıllarca, kendisini bir sahtekâr gibi hissetti. Sürekli değil; bu duyguya ara ara kapıldı. Şimdiyse bu duygu silinmişti. Burada oturabilir ve duygunun silinip gittiğini hissedebilirdi.

Kaza olduğunda ofisindeydi, bir cila satıcısıyla görüşüyordu. Fabrikadaki gürültüde bir değişim algıladı; sessizleşme değil, bir ses artışıydı. Onu uyaran bir şey değildi – yalnızca sinirlendirmişti. Kaza bıçkıhanede olduğu için, atölyeler, fırınlar ya da avludaki hiç kimse olaydan ânında haberdar olamazdı, zaten bazı bölümlerde çalışma dakikalarca devam etti. İşin aslı, masasındaki cila numunelerine eğilmiş olan Arthur'un, beklenmedik bir olay gerçekleştiğini anlayan son kişi olması gerekirdi. Satıcıya bir soru sordu, satıcı yanıtlamadı. Arthur başını kaldırıp baktı ve adamın ağzının açıldığını, yüzünü korku kapladığını gördü; o satıcı özgüveni uçup gitmişti.

Sonra ona seslenildiğini duydu – hem alışıldık olan "Mr. Doud!" hem de onu çocukluğundan beri tanıyan, daha yaşlı adamların hitap şekliyle, "Arthur, Arthur!" Hemen ardından, "bıçkı", "kafa" ve "Aman Tanrım, Tanrım, Tanrım!" sözcüklerini.

Arthur'a kalsa sessizliği yeğlerdi; seslerin ve nesnelerin korkutucu ama aydınlatıcı bir biçimde geri çekilmesini, ona yer açmasını. Haykırışlar, sorgulamalar, etrafta koşturmalar ve bütün bunların ortasında, bıçkıhaneye doğru iteklenen kendisi. Bu arada adamlardan biri bayılmış ve öyle ters bir yere düşmüştü ki, bıçkı makinesi bir dakika önce durdurulmamış olsaydı, onun da canına okuyabilirdi. Arthur onun yerde yatan ama eksiksiz vücudunu bir an kurbanınki sandı. Yo, hayır, hayır. Onu

itmeyi sürdürdüler. Yerdeki testere talaşları kıpkırmızıydı. Islak, parlaktı. Kan buradaki kereste yığınına neşeyle sıçramıştı, testerelere de öyle. Bıçkı tozlarının içinde kana batmış, kabarık bir işçi tulumu yatıyordu, Arthur bunun söz konusu beden olduğunu anladı; kolları ve bacakları duran gövde. Öyle çok kan akmıştı ki, bedenin şekli ilk bakışta anlaşılamıyordu – kan, bedeni bir muhallebi gibi yumuşatmıştı.

Arthur'un düşündüğü ilk şey, ört şunu, oldu. Ceketini çıkardı, üzerine örttü. Bunun için yaklaşması gerekmişti, kana batan ayakkabıları gıcırdadı. Bunu daha önce bir başkasının yapmamış olmasının nedeni basitti, başka kimsede ceket yoktu.

"Doktor çağıran oldu mu?" diye hayırdı biri. "Doktor çağırmak mı?" dedi Arthur'un oldukça yakınında duran bir başkası. "Kafasını geri dikemez ya – doktor yani. Dikebilir mi?"

Ama Arthur yine de bir doktor çağrılmasını emretti; gerekli olduğunu düşünüyordu. Ölüm doktorsuz olamazdı. Bu, bundan sonrasını harekete geçirirdi. Doktor, cenaze levazımatçısı, tabut, çiçekler, papaz. Bu silsileyi başlat, insanlara yapacak iş ver. Yerdeki talaşı kürekle toplat, bıçkı makinesini temizlet. Yakındaki adamları gönder, yıkanıp temizlensinler. Bayılan adamı yemekhaneye taşısınlar. İyi mi o? Sekreter kıza söyle çay yapsın.

Asıl gereken konyaktı ya da viski. Ama işyerinde içki içilmesini yasaklamıştı.

Hâlâ eksik olan bir şey vardı. Neredeydi? Şurada, dediler. Şu karşıda. Arthur kusma sesini duydu, pek uzakta değildi. Ya kendin kaldır ya da birine söyle kaldırsın. Kusma sesi onu kurtarmış, kendine getirmiş, ona neredeyse şen bir kararlılık vermişti. Eğilip kaldırdı. Özenle, emniyetle taşıdı; biçimsiz ama değerli bir kavanozu taşır gibi. Yüzü gözlerden gizleyerek teselli edercesine,

göğsüne bastırmıştı. Kan gömleğine sızıyor, taşıdığı malzemeyi göğsüne yapıştırıyordu. Ilık. Kendini yaralanmış biri gibi hissetti. Diğerlerinin onu izlediğinin farkındaydı; tıpkı bir aktör ya da bir rahip gibi, kendisinin, davranışlarının farkındaydı. Alıp göğsüne bastırdığına göre, bununla ne yapacaktı şimdi? Bunun yanıtı da geldi. Yerdeki gövdeye, ait olduğu yere koy; tamı tamına oturmayacak, bir dikiş yeri gibi kapanmayacak elbette. Yalnızca aşağı yukarı yerine yerleştir, ceketi tutup bu yeni pozisyona göre çek.

Şimdi kalkıp adamın adını soramazdı. Bir başka yoldan öğrenmesi gerekecekti. Bu kadar mahrem yardımlarda bulunduktan sonra böylesi bir cahillik hakaret sayılırdı.

Ama biraz sonra, bu adı bildiğini fark etti – birden aklına gelivermişti. Ceketinin ucunu adamın yerinde duran ve hâlâ yukarıya bakan, dolayısıyla oldukça taze ve kullanılabilir görünen kulağına doğru çekerken, zihninde bir isim belirdi. Eve gelip bahçeyle ilgilenen, ancak sağı solu pek belli olmayan adamın oğluydu bu. Savaştan dönünce işe alınan genç erkeklerden bir başkası. Evli mi? Galiba. Gidip karısıyla görüşmeliydi. En kısa zamanda. Üzerini değiştirdikten sonra.

Kütüphaneci genellikle koyu kırmızı bir bluz giyiyordu. Dudakları buna uygun bir kırmızıya boyanmış, saçları kısa kesilmişti. Artık genç bir kadın değildi, ama insanın gözüne çarpan havasını korumuştu. Arthur yıllar önce, onu işe aldıklarında, ne kadar yalın, ağırbaşlı bir kadın, diye düşündüğünü anımsıyordu. O sıralarda saçları kısa değildi – ensesinde toplar, eski usul bir topuz yapardı. Saçlarının rengi hâlâ aynıydı; sıcak, iç açıcı bir renk, yapraklarınki gibi – sonbaharda meşe yaprakları, örneğin. Kadının maaşını hatırlamaya çalıştı. Pek yüksek bir rakam olmadığı kesindi. Yine de, bu parayla kendine

gayet iyi bakıyordu. Nerede oturuyordu? Şu pansiyonların birinde herhalde – hani öğretmenlerin kaldığı? Hayır, orada değil. Commercial Otel'de kalıyordu.

Şimdi aklına gelen bir şey daha vardı. Tam olarak anımsayabildiği, kesin bir öykü değil. Tamam, kadının kötü bir şöhreti olduğunu öyle mutlak bir güvenle söyleyemezdin. Ancak tertemiz, lekesiz bir ün de değildi bu. Oteldeki gezginlerle içki içtiği söyleniyordu. Aralarından biri sevgilisiydi belki de. Bir ya da ikisi.

Eh, canının istediğini yapacak yaştaydı. Durumu bir öğretmeninkinden, işe kısmen örnek olması için alınmış birinden farklıydı. İşini iyi yaptığı sürece mesele yoktu, ki işini gayet iyi yaptığını herkes görebiliyordu. Diğer insanlar gibi o da hayatını istediği gibi yaşayabilirdi. Burada o yaşlı, huysuz Mary Tamblyn yerine hoş, güzel bir kadın görmeyi kim istemez ki? Kütüphane'ye yabancılar uğrayabilir, kasabayı burada gördükleriyle yargılayabilirler, dolayısıyla burada görüntüsü de tavırları da hoş bir kadın bulunması iyi.

Kes şunu. Kafasında, sanki biri çıkıp kadını sepetlemeye kalkışmış gibi, onu savunup duruyordu, oysa ortada böyle bir durum olduğuna dair en küçük bir ima çalınmamıştı kulağına.

İlk akşam, makinelerle ilintili bir şey sormuştu, neydi? Ne demek istemişti? Üstü örtük, sinsi bir suçlama mıydı?

Arthur onunla Kütüphane'deki aydınlatma ve resimler hakkında konuşmuş, babasının buraya kendi işçilerini gönderdiğini, rafları yapmaları için cebinden para ödediğini bile anlatmıştı, ama ona haber vermeden buradan kitap alıp duran adamdan hiç bahsetmedi. Her seferinde bir kitap, muhtemelen. Ceketinin altına sokarak? Aynı şekilde geri getirerek. Kitapları geri getirdiği kesindi, aksi halde ev kitapla dolup taşar, karısı da buna kesinlikle göz

yummazdı. Çalmak değil, yalnızca bir süreliğine yürütmek. Zararsız bir davranış, ama acayip. Arada bir bağlantı var mıydı? Bazı işleri farklı bir biçimde yürütebileceğini düşünmesiyle, gömleğinin kolunu makineye kaptırıp testerenin ensene inmesiyle sonuçlanabilecek, pervasız bir harekette bulunabileceğini düşünmesi arasında?

Olmalı, arada mutlaka bir bağlantı olmalı. Bu bir tavır, bir yaklaşım meselesi.

"Şu adamcağız – biliyorsun, hani şu kaza geçiren..." dedi Kütüphaneci kadına. "İstediği kitabı öyle alıp götürmesi. Bunu neden yapıyordu sence?"

"İnsanlar yapıyor böyle şeyler," dedi Kütüphaneci. "Sayfaları falan yırtıyorlar. Hoşlanmadıkları ya da hoşlandıkları bir şey yüzünden. Yapıyorlar işte. Nedenini bilemem."

"Hiç sayfa yırttığı oldu mu? Ona fırça attın mı? Belki seninle yüzleşmekten korktu?"

Kadına azıcık takılmak, onun hiç de insanları korkutacak biri olmadığını ima etmek istemişti, fakat kadın böyle algılamadı.

"Onunla hiç konuşmamışken, nasıl fırça atacaktım ki?" dedi. "Onu hiç görmedim. Onunla hiç tanışmadım, kim olduğunu öğrenemedim."

Uzaklaştı, sohbeti noktaladı. Dalga geçilmekten hoşlanmıyordu demek. Ancak çok yakından görebildiğin yamalarla, onarılmış çatlaklarla dolu kişilerden biri miydi? İçini yiyip bitiren eski bir acısı, bir sırrı mı vardı? Belki de savaşta yitirdiği bir gençlik aşkı?

Daha sonraki bir akşam, o yazın bir cumartesi akşamı, konuyu kendisi açtı; Arthur'a kalsa asla açmazdı.

"Kaza geçiren adamla ilgili konuşmamızı anımsıyor musun?"

Arthur anımsadığını söyledi.

"Sana sormam gereken bir şey var, ama tuhaf karşılayabilirsin."

Adam başını tamam anlamında salladı.

"Ve sana bunu sorduğumun – aramızda kalmasını istiyorum."

"Evet, elbette," dedi adam.

"Nasıl biriydi?"

Nasıl biri mi? Arthur şaşırmıştı. Kadının bunu böyle büyütmesine, sır haline getirmesine şaşırmıştı – buraya gelip ondan habersiz onun kitaplarını aşıran bir adamın dış görünüşünü merak etmesinden daha doğal ne olabilirdi ki? Ne var ki, kadına yardımcı olamayacağından, başını olumsuz anlamda salladı. Jack Agnew'un resmini zihninde bir türlü canlandıramıyordu.

"Uzun boylu," dedi. "Sanırım boyu uzundu. Bunun dışında bir şey söyleyemeyeceğim. Bu tür soruları yanıtlayabilecek biri değilim. Birini görünce hatırlar, tanırım, ama her gün gördüğüm biri bile olsa, doğru dürüst fiziksel bir tarif veremem."

"Ama sen olduğunu sanıyordum – yani duydum ki onu... kafasını yerden alan senmişsin."

Arthur gergin bir sesle şöyle dedi: "Orada öylece bırakılmamalı diye düşündüm." Kadın onu hayal kırıklığına uğratmıştı; huzursuz olmuş, onun adına utanmıştı. Ama yansız bir tavırla konuşmaya, sesindeki sitemi yansıtmamaya çalıştı.

"Sana saçının rengini bile söyleyemem. Saçları tamamen – yani o sırada tümüyle görünmez olmuştu."

Kadın bir-iki dakika kadar hiçbir şey söylemedi, Arthur da ona bakmadı. Sonra kadın, "Sana şu tiplerden... hani bu tür şeylere aşırı ilgi duyanlardan biri gibi gelmişimdir," dedi.

Arthur karşı çıktığını belirten bir ses çıkardıysa da, kadının gerçekten de böyle biri olduğu duygusuna kapılmıştı.

"Bunu sana sormamalıydım," dedi kadın. "Bu konuyu hiç açmamalıydım. Bunu neden yaptığımı asla açıklayamam. Senden tek istediğim, eğer mümkünse, benim böyle mütecessis biri olduğumu asla düşünmemen."

Arthur "asla" sözcüğünü duydu. Kadın ona asla açıklayamazdı. Asla böyle düşünmemeliydi. Duyduğu hayal kırıklığına rağmen geleceğe dönük bu dokundurma dikkatinden kaçmamıştı: Daha genelgeçer bir zeminde olsa da, sohbetleri sürecekti demek? Kadının sesinde bir tevazu tınısı duymuştu, ama bu, belli bir alandaki özgüvene dayanan bir alçakgönüllülüktü. Bu alansa kesinlikle cinsellikti.

Arthur'un böyle düşünmesinin tek nedeni, bu akşamın o malum akşam olması mıydı yoksa? Ayın bu cumartesisinde genellikle Walley'e giderdi. Bu akşam da oraya gidiyordu, Kütüphane'ye önünden geçerken, öylesine uğramıştı, bu kadar uzun kalmaya hiç niyeti yoktu. Bu, Jane MacFarlane adındaki kadını görmeye gittiği geceydi. Jane MacFarlane kocasından ayrı yaşıyor, ama boşanmayı düşünmüyordu. Çocuğu yoktu. Hayatını terzilikle kazanıyordu. Arthur onunla ilk kez, karısına elbise dikmek üzere eve geldiğinde tanışmıştı. O sırada aralarında bir şey geçmedi, böyle bir şey ikisinin de aklına bile gelmedi. Jane MacFarlane bazı bakımlardan Kütüphaneci'ye benziyordu – pek genç olmasa da alımlı, yürekli ve tarz sahibi, işini iyi yapan bir kadın. Bazı bakımlardansa hiç benzemezdi. Arthur, Jane'in bir erkeğin önüne bir muamma koyacağını, bunu bir de, bu gizemin hiçbir zaman çözülemeyeceği bilgisiyle destekleyeceğini hayal bile edemiyordu. Jane erkeğe huzur veren kadınlardandı. Arthur'un onunla kurduğu üstü örtük diyalog –erotik, sınırlı, nazik– karısıyla kurduğu iletişimin tıpatıp benzeriydi.

Kütüphaneci kapının yanındaki elektrik düğmesine gitti, ana ışığı söndürdü. Kapıyı kilitledi. Rafların arasına

girip hiç acele etmeden oradaki lambaları da söndürdü. Kasabanın saati dokuzu vurmaktaydı. Belli ki kadın saatin doğru olduğuna inanıyordu. Arthur'un kol saatiyse daha üç dakika var, diyordu.

Kalkma vakti, buradan çıkma vakti, Walley'e gitme vaktiydi.

Kadının ışıklarla işi bitince, gelip onun yanındaki masaya oturdu.

Arthur, "Senin hakkında, asla seni mutsuz edecek biçimde, olumsuz düşünmem," dedi.

Işıkları kapatmak burayı bu kadar karartmamalıydı. Yazın ortasındaydılar. Anlaşılan gökyüzünü yoğun yağmur bulutları kaplamıştı. Arthur caddeye son baktığında, ortalıkta daha epeyce gün ışığı vardı: Taşradan gelenler alışveriş ediyor, oğlan çocukları çeşmenin orada birbirlerine su sıçratıyor, genç kızlar yumuşak, ucuz, çiçekli yazlık elbiseleriyle piyasa yapıyor ve delikanlıların toplandıkları yerlerde – postanenin basamakları, yem dükkânının önü– onları süzmelerine izin veriyorlardı. Şimdi bir kez daha bakınca, şimdiden birkaç yağmur damlası getiren gürültücü rüzgârın caddeyi velveleye verdiğini gördü. Kızlar çığlık atıyor, gülüşüyor, sığınacak bir yer bulmak için koşarken çantalarını başlarının üstünde tutuyordu; dükkân çalışanları bir yandan tenteleri kaldırırken, bir yandan meyve sepetlerini, yazlık ayakkabılarla dolu ayaklı rafları, kaldırımda sergilenen bahçe gereçlerini içeriye taşıyorlardı. Çiftçi kadınlar paketleri ve çocukları kaptıkları gibi içeriye koşar, kadınlar tuvaletine doluşurken, belediye binasının kapıları gümbürtüyle çarpıldı. Biri Kütüphane'nin kapısını zorladı. Kütüphaneci dönüp o tarafa doğru baktıysa da, yerinden kıpırdamadı. Az sonra yağmur caddeye perde perde indi, yeri süpürerek ilerledi; rüzgâr belediye binasının çatısını dövmeye, ağaç tepelerini hırpalamaya başladı. Bu kükreme ve tehlike birkaç dakika, rüzgâr gü-

cünü tüketene dek sürdü. Sonra geriye bir tek yağmurun sesi kaldı; şimdi diklemesine ve öyle şiddetli yağıyordu ki, bir çağlayanın altındaydılar sanki.

Aynı şey Walley'de de oluyorsa, diye düşündü, Jane beni boş yere beklemez. Bu, uzun bir zaman için, onunla ilgili son düşüncesi oldu.

"Mrs. Feare giysilerimi yıkamaya yanaşmadı," dedi Arthur, söylediğine en çok kendisi şaşarak. "Onlara dokunmaya korkuyordu."

Kütüphaneci tuhaf bir biçimde titreyen, utanmış ama kararlı bir sesle şöyle dedi: "Bence yaptığın şey – yani bence çok dikkate değer bir şey yaptın."

Yağmur öyle sabit bir ses çıkarıyordu ki, Arthur'u karşılık vermekten kurtardı. Onun yerine dönüp kadına bakmak daha kolayına geldi. Camlardan süzülen yağmur, kadının profilini loşça aydınlanmaktaydı. Yüzündeki anlam sakin ve kayıtsızdı. Ya da erkeğe öyle geldi. Bu kadın hakkında doğru dürüst hiçbir şey bilmediğini fark etti; gerçekte nasıl biri olduğundan ya da ne tür sırları olabileceğinden habersizdi. Kadının onu ne kadar önemsediğini, ona ne kadar değer verdiğini bile kestiremiyordu. Tek bildiği, onun gözünde bir miktar değeri olduğu ve bunun o bildik, alışıldık değer olmadığıydı.

Kadından aldığı duyguyu, ancak bir kokunun tanımlanabileceği kadar tanımlayabilirdi. Elektrikle tütsülenmiş, hafif bir yanık kokusu. Yanmış tahıl tanesi. Hayır, acı portakalın kokusu. Tamam, pes ediyorum.

Kendini böyle bir durumda bulacağı hiç aklına gelmezdi; böylesine açık seçik bir dürtüye maruz kalacağı. Ama göründüğü kadarıyla, hazırlıksız yakalanmamıştı. Kendini neye bulaştırdığını bir kez daha düşünmeden, işin aslı bir kez bile düşünmeden, "Keşke–" dedi.

Çok alçak sesle konuşmuş, kadın onu duymamıştı.

Sesini yükseltti. "Keşke evlenebilsek," dedi.

Bunun üzerine kadın ona baktı. Güldü, sonra kendini toparladı.

"Özür dilerim," dedi. "Çok özür dilerim. Tam da aklımdan bir şey geçmişti, ona güldüm."

"Ne geçmişti?" diye sordu adam.

"Bu onu son görüşüm, diye düşünmüştüm."

"Eh, yanılmışsın," dedi Arthur.

TOLPUDDLE ŞEHİTLERİ

Carstairs ile London[1] arasındaki yolcu treni seferleri İkinci Dünya Savaşı sırasında durdurulmuş, hatta raylar bile sökülmüştü. İnsanlar bunun "savaşa destek" uygulamalarından biri olduğunu söylüyordu. Louisa ellili yılların ortasında, kalp uzmanına görünmek için London'a giderken otobüse binmek zorunda kaldı. Artık araba sürmemesi gerekiyordu.

Kalp uzmanı olan doktor, kalbinin biraz yorgun, nabzının ise oynaklığa meyilli olduğunu söyledi. Louisa kalbinin bir komedyene, nabzınınsa iplerin ucundaki bir kuklaya benzetildiği duygusuna kapıldı. Doksan küsur kilometreyi böyle şakacı bir muamele görmek için gelmemişti, ama boş verdi, çünkü aklı doktorun bekleme odasında okuduğu bir şeye takılmıştı. Nabzını böyle oynak bir hale getiren, okuduğu şeydi belki de.

Yerel gazetenin iç sayfalarının birinde, YÖREMİZİN ŞEHİTLERİ ONURLANDIRILIYOR başlığını görmüş, sırf vakit geçirmek amacıyla devamını okumuştu. O gün öğleden sonra Victoria Park'ta bir tür tören vardı. Tolpuddle şehitlerinin onuruna düzenleniyordu. Gazete, Tolpuddle şehitlerinin adını pek az kişinin duyduğu-

1. Kanada'nın Ontario ilinde bulunan, ülkenin büyük sayılabilecek şehirlerinden biri. (Ç.N.)

nu söylüyordu, ki Louisa kesinlikle duymamıştı. Bunlar, yasadışı antlar içmekten yargılanan ve suçlu bulunan erkeklerdi. Yüz kusur yıl önce İngiltere'deki Dorset'te işlenen bu alışılmadık suç nedeniyle Kanada'ya nakledilmişler, içlerinden kimisi de kendini burada, London'da bulmuştu; ömürlerinin sonuna kadar burada yaşamış ve özel bir ilgiye ya da cenaze törenine gerek görülmeksizin gömülmüşlerdi. Artık, ülkedeki sendikalaşma hareketinin temelini atanlar arasında sayılıyorlardı, Sendikalar Birliği de, Kanada İşçi Federasyonu'nun temsilcileriyle ve bazı yerel kiliselerin papazlarıyla birlikte, tutuklanmalarının yüz yirminci yılı münasebetiyle bugün gerçekleşecek bir anma töreni düzenlemişti.

Şehit tanımı da biraz abartılı kaçıyor, diye düşündü Louisa. Sonuçta idam filan edilmemişler ki.

Tören saat üçte başlayacaktı; ana konuşmacılar bir yerel rahiple Toronto'dan gelen sendika sözcüsü Mr. John (Jack) Agnew idi.

Louisa doktorun muayenehanesinden çıktığında, saat ikiyi çeyrek geçiyordu. Carstairs otobüsü altıda kalkacaktı. Simpsons mağazasının çatı katına çıkıp çay içmeyi, biraz alışveriş yapıp bir düğün armağanı almayı, vakit kalırsa da bir film izlemeyi düşünmüştü. Victoria Park doktorun muayenehanesiyle Simpsons'ın arasındaydı, kestirme olsun diye orayı kullanmaya karar verdi. Sıcak bir gündü, ağaçların gölgeleri çekiciydi. İskemlelerin dizildiği, küçük bir konuşmacı platformunun kurulduğu yeri görmemesi olanaksızdı; yükselti sarı bezle kaplanmış, bir yanına Kanada bayrağı diğer yanına da işçi sendikalarına ait olduğunu tahmin ettiği bir flama yerleştirilmişti. Bir grup insan toplanmıştı, Louisa onlara şöyle bir bakmak için yolunu değiştirdiğini fark etti. Kimileri yaşlı insanlardı, son derece yalın ama temiz pak, duruma uygun giyinmişlerdi, bu sıcak günde başına

eşarp dolamış kadınlar vardı: Avrupalılar. Diğerleri fabrika işçileriydi; kısa kollu, temiz gömlekli erkeklerle ferah bluzlar, pantolonlar giymiş kadınlar. Kadınların birkaçı evden çıkıp gelmiş olmalıydı, çünkü üstlerinde yazlık elbiseler ve sandaletler vardı, küçük çocukları zapturapt altına almaya çalışıyorlardı. Louisa kendi kıyafet tarzının onlara hiç mi hiç hitap etmeyeceğini düşündü (her zamanki gibi modaya uygun, krem rengi şantuktan elbise, koyu kırmızı ipekten bere), ama tam o sırada, kendisinden çok daha şık bir kadının ayağa kalktığını fark etti; yeşil ipeklere bürünmüş, sımsıkı geriye topladığı siyah saçlarına yeşilli sarılı bir eşarp bağlamıştı. Kırkında olmalıydı – yüzü yıpranmış olsa da çok güzeldi. Gülümseyerek hemen Louisa'nın yanına geldi, bir iskemleye buyur etti ve teksir makinesinde çoğaltılmış bir kâğıt verdi. Louise mor matbaa harflerini okuyamadı. Yükseltinin yanında durmuş sohbet eden adamları görmeye çalıştı. Konuşmacılar da onların arasında mıydı?

Aslında bu isim benzerliği, ilginç bile değildi. İlk adı da, soyadı da öyle yaygındı ki.

Neden oturduğunu ya da daha en baştan neden kalkıp buraya geldiğini bilmiyordu. Hafiften midesini kaldıran, tanıdık bir çarpıntı hissetmeye başlamıştı. Bu duyguya durup dururken kapılırdı. Ama bir kez başladı mı, kendi kendine istediği kadar bunun nedensiz olduğunu söylesin, hiçbir yararı olmazdı. Yapılacak en doğru şey ayağa kalkmak ve oturanların sayısının artıp etrafını kuşatmasına kalmadan buradan ayrılmaktı.

Yeşilli kadın onu durdurdu, iyi olup olmadığını sordu.

"Otobüse yetişmeliyim," dedi Louisa kuru, çatlak bir sesle. "Şehirlerarası bir otobüse," diye ekledi, daha kontrollü bir şekilde, sonra hızlı adımlarla yürüyüp gitti, ama Simpsons'un olduğu yöne değil. İşin aslı artık oraya gidemeyeceğini anlamıştı; ne düğün armağanı almak için

Birks'e ne de sinemaya gidebilirdi. Doğruca otobüs terminaline gidecek, eve dönüş vaktine kadar orada bekleyecekti.

Otobüs terminaline yarım blok kadar kalmıştı ki, bu sabah otobüsten orada inmediğini anımsadı. Terminal yıkılmıştı, yeniden inşa ediliyordu – birkaç mahalle ileride, geçici bir otobüs terminali vardı. Terminalin hangi caddede olduğuna pek de dikkat etmemişti; asıl terminalin doğusundaki York mu, yoksa King mi? Her halükârda dolambaçlı yoldan gitmesi gerekiyordu, çünkü her iki cadde de kazılmıştı; tam kaybolduğunu düşünüyordu ki, tamamen şans eseri, arka yoldan geçici terminale çıkıverdiğini gördü. Eski bir evdi – buranın bir yerleşim bölgesi olduğu günlerden kalma, şu yüksek, sarılı grili, tuğla binalardan biri. Muhtemelen, yıkılmadan önce son kez kullanılmaktaydı. Otobüslerin çekildiği geniş, çakıltaşlı araziye yer açmak için etraftaki bütün binalar yıkılmış olmalıydı. Arsanın kenarında hâlâ üç-beş ağaç vardı, altlarında da, öğleden önce otobüsten indiğinde fark etmediği, birkaç sıra iskemle. Eskiden bir evin sundurması olduğu anlaşılan yerde, eski otomobil koltuklarında iki erkek oturuyordu. Kahverengi gömleklerinin üzerinde otobüs şirketinin arması vardı, ama işlerini yarım ağız yaptıkları belliydi, Louisa Carstairs otobüsünün tarifeye uygun olarak saat altıda kalkıp kalkmayacağını ve soğuk bir meşrubatı nerede bulabileceğini sorduğunda ayağa kalkmadılar.

Altıda, evet; bildikleri kadarıyla.

Sokağın aşağısındaki kafede.

İçeride soğutucu vardı, ama yalnızca kola ile portakal suyu kalmıştı.

Louisa küçük, leş gibi tuvalet kokan, kirli bekleme odasındaki soğutucudan kendine bir Coca-Cola aldı. Otobüs terminalinin bu harap eve taşınması herkesi üşen-

geçliğe ve boş vermişliğe sürüklemişti anlaşılan. Ofis olarak kullandıkları odada bir vantilatör vardı, Louisa oradan geçerken masadaki kâğıtların uçuştuğunu gördü. "Kahrolası," dedi sekreter kız, topuklu ayakkabılarıyla kâğıtlara basarken.

Tozlu kent ağaçlarının altına yerleştirilmiş olanlar, bir zamanlar farklı renklere boyanmış, düz sırtlı, eski, tahta iskemlelerdi – çeşitli mutfaklardan toplanmışa benziyorlardı. Ayaklarınız çakıltaşlarına değmesin diye, önlerine yırtık pırtık kilim şeritleri, kauçuk banyo paspasları atılmıştı. İlk iskemle sırasının arkasında, yerde yatan bir koyun görür gibi oldu, ama bunun kirli beyaz bir köpek olduğu ortaya çıktı; köpek bir koşu yanına gelip ciddi, yarı resmî bir edayla onu süzdü – ayakkabılarını şöyle bir kokladı, sonra koşar adım uzaklaştı. Louisa'nın gözüne kamış falan çarpmamıştı, yeniden içeriye girip bakmak da içinden gelmiyordu. Başını geriye atıp gözlerini yumdu, kolasını şişeden içti.

Gözlerini açtığında, bir sonraki iskemlede bir adam oturuyor, onunla konuşuyordu.

"Buraya mümkün olduğunca çabuk geldim," dedi. "Nancy otobüse yetişeceğini söyledi. Konuşmam biter bitmez yola düştüm. Ama otobüs terminali yerle bir edilmişti."

"Geçici olarak," dedi Louisa.

"Seni hemen tanıdım," dedi adam. "Aradan geçen onca – yani onca yıla karşın. Seni gördüğümde birisiyle konuşuyordum. Bir daha dönüp baktığımda gitmiştin."

"Ben seni tanıyamadım," dedi Louisa.

"Eh, evet," dedi adam. "Tahmin ederim. Elbette. Çok normal."

Ten rengi pantolon, uçuk sarı, kısa kollu bir gömlek giymiş, açık bej ve sarı renklerde, enli bir boyunbağı takmıştı. Bir sendikacı için biraz çıtkırıldımdı. Saçları kır

ama gür ve dalgalıydı, alından başlayarak dalgalar halinde geriye giden, hareketli saçlardan; cildi kızarmış, yüzü yaptığı bütün bu konuşmalar için harcadığı çabadan derin kırışıklıklarla dolmuştu – ve tabii, halka hitaben yaptığı konuşmaların hararetinden de, ikna ediciliğinden de payını fazlasıyla alan, özel sohbetlerden, diye tahmin yürüttü Louisa. Renkli camlı bir gözlük takmıştı, kadının onu daha iyi görmesini istercesine, gözlüğü çıkardı. Gözleri açık maviydi, hafif kanlı ve kaygılı. Yakışıklı bir adam, kemerden azıcık taşan, küçük, amirane göbeğin dışında, bedeni hâlâ biçimli; ama Louisa bu işe yarar, hoş görünümü (özenli spor giysiler, dalgalı saçların sergilenişi, etkili yüz ifadeleri) pek de çekici bulmamıştı. O Arthur'un dış görünüşünü yeğlerdi. Kimilerinin kurumlu diyebileceği mesafeli, kontrollü bir tavır, koyu takım elbiseli bir vakar ona çok daha takdir edilesi ve masum geliyordu.

"Aradaki buzları eritmeye çok niyetlendim," dedi adam. "Seninle konuşmak istedim. En azından oraya gelip sana veda etmeliydim. Kasabadan ayrılma fırsatı karşıma öyle ansızın çıktı ki."

Louisa'nın aklına, buna verilebilecek bir karşılık gelmedi. Erkek içini çekti. "Bana çok kızmışsındır," dedi. "Hâlâ kızgın mısın?"

Louisa, "Hayır," dedikten sonra, gereksizce, alışıldık hoşbeşe döndü. "Grace nasıl? Peki ya kızın? Lillian?"

"Grace pek iyi sayılmaz. Romatizması var. Kilosu da aleyhinde tabii. Lillian gayet iyi. Evlendi, ama hâlâ lisede öğretmenlik yapıyor. Matematik. Bir kadın için pek de sıradan bir şey değil."

Louisa onu düzeltmeye nereden başlayabilirdi? Yo, karın Grace, savaş sırasında yeniden evlendi, dul bir çiftçiyle, mi deseydi? Ondan önce haftada bir bizim eve gelip temizlik yapardı. Mrs. Feare çok yaşlandı. Lillian'a gelince, liseyi bile bitiremedi, nasıl öğretmen olabilir ki?

Küçük yaşta evlendi, birkaç çocuk doğurdu, şimdi eczanede çalışıyor. Boyunu ve saçlarını senden almış ama sarıya boyuyor. Sık sık ona bakar, sana benzediğini düşünürdüm. Büyürken, ona üvey kızımın artık giyemediği giysilerini verirdim.

Bunların yerine, "Şu yeşil elbiseli kadın," dedi, "Lillian değildi, yani?"

"Nancy mi? Ah, hayır! Nancy benim koruyucu meleğim. Nereye gideceğimi, ne zaman konuşma yapacağımı takip eder, yiyip içtiklerimi, ilaçlarımı alıp almadığımı denetler. Tansiyonum biraz yüksek de. Öyle çok ciddi bir şey değil. Ama yaşam tarzım kötü. Sürekli yollardayım. Bu gece Ottawa'ya uçmam lazım, yarın zorlu bir toplantım var, akşamına da saçma sapan bir davet."

Louisa söyleme gereği duydu: "Evlendiğimi biliyor muydun? Arthur Doud'la evlendim."

Erkek biraz şaşırmış gibiydi. Ama, "Evet, duymuştum," dedi. "Evet."

"Biz de çok çalıştık, çabaladık," dedi Louisa üzerine basarak. "Arthur altı yıl önce öldü. Otuzlu yıllar boyunca ne yapıp edip fabrikayı açık tuttuk, zaman zaman üç kişiye kadar düştüğümüz halde. Onarımlara harcayacak paramız yoktu, Arthur bizzat merdivene çıkıp çatıyı yamayabilsin diye ofisin tentelerini kestiğimizi bile hatırlıyorum. Aklımıza gelen her şeyi imal etmeye çalıştık. Şu eğlence parklarında kullanılan açık hava bowling kanallarından bile ürettik. Sonra savaş çıktı, bu işi sürdüremedik. Üretebildiğimiz bütün piyanoları satmaya çalışıyor, ama bir yandan da donanma için radar kutuları yapıyorduk. Bütün bu süreçte ofisten hiç ayrılmadım."

"Senin için büyük bir değişiklik olmalı," dedi erkek, halden anlayan bir ses tonuyla. "Kütüphane'den sonra."

"İş iştir," dedi kadın. "Hâlâ çalışıyorum. Üvey kızım Bea boşandı, benim yerime evle iyi kötü o ilgileniyor.

Oğlum üniversiteyi nihayet bitirdi – işe gelip tecrübe edinmesi gerekiyor, ancak her öğleden sonra mutlaka bir bahane bulup çekip gidiyor. Akşam, yemek vakti eve döndüğümde öyle yorgun oluyorum ki, ayakta duracak halim olmuyor, ama kadehlerindeki buzun şıngırdadığını, çalı çitin gerisinde gülüştüklerini duyuyorum. Ah, Mud, diyorlar beni görünce, Ah, zavallı Mud, gel otur, hemen sana bir içki getirsinler! Bana Mud diyorlar, çünkü oğlum bebekken bana böyle seslenirdi. Ama artık ikisi de bebek değil. Döndüğümde evim serin oluyor – hatırlarsan çok güzel bir evdir, düğün pastası gibi üst üste üç kattan oluşur. Giriş holünde karo mozaikler. Ama aklım sürekli fabrikada; kafamı asıl meşgul eden o. Batmamak için ne yapmalıyız? Artık Kanada'da piyano imal eden yalnızca beş fabrika var, üçü de Quebec'te; neyse ki işçi maliyetleri çok düşük. Bunları bildiğinden hiç kuşkum yok. İçimden Arthur'la konuşurken, hep aynı şeyden söz ediyorum. Ona hâlâ çok yakınım, ama hiç de öyle mistik bir tarzda değil. İnsan yaşlandıkça zihninin, hani şu "işin ruhani tarafı" denen şeyle dolacağını sanıyor, oysa benim kafam göründüğü kadarıyla giderek daha da pratik, işbilir bir hal alıyor, bir şeyleri oturtmaya çalışıyor. Her neyse, bir ölüyle konuşulacak şey mi bu?"

Sustu, utanmıştı. Öte yandan, erkeğin bütün bunları dinlediğinden emin değildi; işin aslı, kendisinin bütün bunları söylediğinden de emin değildi.

"Beni harekete geçiren–" dedi adam, "yani başardığım herhangi bir şey varsa, o yolda bana ilk adımı attıran, Kütüphane oldu. Dolayısıyla, sana çok şey borçluyum."

Ellerini dizlerine koydu, başını öne eğdi.

"Ah, saçmaladım," dedi.

İnledi, sonunu bir kahkahayla getirdi.

"Babam," dedi, "babamı anımsar mısın bilmem?"

"Ah, evet."

"Şey. Bazen onun sonuna kadar haklı olduğunu düşünüyorum."

Sonra başını kaldırdı, hafifçe salladı ve resmî bir tavırla açıkladı:

"Aşk asla ölmez."

Louisa neredeyse alınma derecesinde bir hoşnutsuzluk hissetti. Atılan bütün o nutuklar sizi işte buna, bu tür şeyler söyleyen birine dönüştürüyor, diye düşündü. Aşk mutlaka ölür veya er ya da geç ilgi alanı dağılır, üzerine bir başka katman gelir – eh, bu durumda ölse daha iyi zaten.

"Arthur gelip Kütüphane'de otururdu," dedi. "Oradaki varlığı başlarda beni fena halde kışkırtırdı. Arkadan ensesine bakar, içimden, Hah, ya senin tam orana bir şey inse! derdim. Bunlar senin için hiçbir anlam taşımayacaktır. Taşımıyordur da. Sonra, aslında bambaşka bir şey istediğim ortaya çıktı. Onunla evlenmek ve normal bir yaşama sahip olmak istiyordum."

"Normal bir yaşam," diye yineledi – ve üzerine adeta bir hoppalık, çılgınlığa karşı engin bir hoşgörü geldi, leke basmış elinin, erkeğin elinden pek de uzakta olmayan, aralarındaki iskemlenin oturak yerinde duran, kalın, kuru parmaklarının derisini ürpertti. Hücrelerin, eski emellerin bir şehvet aleviyle parlayışı. *Ah, asla ölmez.*

Çakıltaşlı avlunun karşı tarafında, tuhaf giysili bir grup insan belirdi. Hep birlikte hareket ediyorlardı; siyah bir küme halinde. Kadınların saçı görünmüyordu; başlarını siyah şallarla ya da bonelerle örtmüşlerdi. Erkekler geniş şapkalar ve siyah pantolon askıları takmıştı. Çocuklar, bonelere ve şapkalara varıncaya kadar, tıpatıp büyükleri gibi giydirilmişti. O giysilerin içinde sıcaktan öyle bunalmış görünüyorlardı ki – sıcak basmış, tozlu, bitkin ve mahcup.

"Tolpuddle şehitleri," dedi erkek hafif şakacı, alttan

alan ve sevecen bir sesle. "Eh, yanlarına gitsem iyi olacak. Evet, gidip onlarla biraz konuşayım."

Sesindeki o şakacı tını, o zorlama şefkat, Louisa'nın aklına başka birini getirmişti. Kimdi bu? Arkadan bakıp da omuzlarının genişliğini, iri ve düz kalçalarını görünce, anladı.

Jim Frarey.

Ah, ona nasıl bir oyun oynanıyordu, kuzum; ya da o kendine nasıl bir oyun oynuyordu? Hayır, buna göz yummayacaktı. Sertçe toparlandı, sırtını dikleştirdi ve bütün o kara giysilerin eriyip bir su birikintisine dönüştüğünü gördü. Kendini sersemlemiş, aşağılanmış hissetti. Bunu yutmayacaktı.

Ama yaklaşmaya başlayınca, öyle kapkara olmadıkları anlaşıldı. Louisa lacivert erkek gömlekleri, bazı kadın elbiselerinde de koyu maviler ve morlar gördü. Yüzleri seçebiliyordu – sakalların ardındaki erkek yüzleri, kalın kenarlı bonelerin altındaki kadın yüzleri. Bunlar Mennonitlerdi[1].

Mennonitler daha önce hiç yapmadıkları bir şeyi yapıp ülkenin bu taraflarında yaşamaya başlamışlardı. İçlerinde, Carstairs'in kuzeyindeki Bondi köyünün civarına yerleşenler de vardı. Louisa'yla aynı otobüsle evlerine dönüyorlardı.

Jack onların arasında olmadığı gibi, görünürde de yoktu.

Mecburi, çaresiz bir hain, bir gezgin.

Louisa bunların teşhis edilemeyen, yolunu yitirmiş yabancılar değil de Mennonitler olduğunu anladığından, gözüne artık o kadar da mahcup ya da dışlanmış görünmüyorlardı. İşin aslı oldukça neşeli bir halleri vardı; bir torba şekerlemeyi elden ele geçiriyor, yetişkinler şekerle-

1. Sadelik, mütevazılık gibi Kalvinist değerlere sahip Hıristiyan topluluk. (Ç.N.)

ri atıştırmakta çocuklardan geri kalmıyordu. Louisa'nın etrafındaki iskemlelere yerleştiler.

Kendini terden yapış yapış hissetmesine şaşmamalı. Üstünden, kimsenin fark etmediği bir dalga geçmişti. Olanlar için aklınıza eseni söyleyebilirdiniz – ancak son tahlilde, bir dalganın altında kalmıştı. Dalgaya kapılmış, onun içinden geçmişti ve geride, teninde serin, nemli bir ürperti, kulaklarında bir zonklama, göğsünde bir boşluk, midesinde bir bulantı kalmıştı. Karşı karşıya geldiği şey, anarşiydi – önüne geleni yutan bir karmaşa. Ansızın açılan çukurlar, hazırlıksız yakalayan hileler ve parlak, uçucu teselliler.

Yine de, Mennonitlerin gelip böyle çevresine yerleşmeleri bir nimetti. İskemlelere değen kalçaların çıkardığı ses, şeker torbasının hışırtısı, şekerlerin dalgın, düşünceli emilişi ve alçak sesli sohbetler. Küçük bir kız Louisa'ya hiç bakmadan torbayı uzattı, Louisa da naneli bir karamel aldı. Şekeri elinde tutmayı, dudaklarından teşekkür ederim sözcüklerini dökmeyi, sonra ağzında tam da beklediği tadı bulmayı başarınca, şaşırdı. O da şekerini diğerlerinin yaptığı gibi yavaşça, acele etmeksizin emdi, bu lezzetin ona makul bir süreklilik duygusu vaat etmesine izin verdi.

Henüz akşam olmamasına karşın, ışıklar yandı. Biri, tahta iskemlelerin tepesindeki ağaçlara, Louisa'nın şu âna kadar fark etmediği, küçük, renkli ampullerle dolu teller germişti. Bunlar aklına kutlamaları getirdi. Karnavallar. Göldeki sandallarda şarkıcılar.

"Burası neresi?" diye sordu yanında oturan kadına.

Mrs. Tamblyn'in öldüğü gün, Louisa tesadüfen Commercial Otel'de kalmaktaydı. O sıralarda bir şirketin gezgin satıcısıydı, perakendeci mağazalara şapka, kurdele, mendil, aksesuvar ve kadın iç çamaşırı satıyordu. Oteldeki konuşmaları duydu ve kasabanın yakında yeni bir Kütüphaneci'ye ihtiyaç duyacağını düşündü. Numune dolu

bavulları trenlere yükleyip indirmekten, otellerde mallarını sergileyip bavulları açıp kapamaktan bıkıp usanmıştı. Hemen gidip Kütüphane'nin sorumlularıyla görüştü. Mr. Doud ve Mr. Macleod. İsimleri bir vodvil ikilisini çağrıştırsa da, görünümleri kesinlikle öyle değildi. Maaş düşüktü, ama Louisa'nın son zamanlarda aldığı komisyon da pek parlak sayılmazdı. Onlara liseyi Toronto'da bitirdiğini, gezgin satıcılığa geçmeden önce Eaton'ın kitap bölümünde çalıştığını söyledi. Orada sadece beş ay çalıştığını, sonra vereme yakalandığını öğrenip dört yıl bir sanatoryumda kaldığını belirtme gereği duymadı. Zaten veremi tedavi edilmiş, ciğerlerindeki lekeler kurumuştu.

Otelde onu daimi konukların kaldığı, üçüncü kattaki odalardan birine naklettiler. Çatıların gerisinden, karla kaplı dağları görebiliyordu. Carstairs kasabası bir nehir vadisindeydi. Üç-dört bin kişilik bir nüfusa, tepeden aşağıya inen, ırmağı geçen, sonra yeniden yükselen, uzun bir ana yola sahipti. Bir piyano ve org fabrikası vardı.

Evler bir ömürlük inşa edilmişti, bahçeler genişti, sokakların iki yanına olgun karaağaç ve akçaağaç dizileri sıralanmıştı. Ağaçlar yapraklıyken buraya hiç yolu düşmemişti. Büyük bir fark yaratıyor olmalıydı. Şimdi açıkta olanları gözden gizleyecek kadar.

Taze bir başlangıç yapmaktan memnundu; ruhu sakinleşmiş, minnetle dolmuştu. Daha önce de yeni başlangıçlar yapmış, işler onun umduğu gibi gitmemişti, ama ani kararlara, öngörülemeyen müdahalelere, yazgısının benzersizliğine inanıyordu.

Kasabaya atların kokusu egemendi. Akşam yaklaşırken, toynakları tüylü, at gözlüklü, iri hayvanlar yolcu kızaklarını çekerek köprüden, sonra otelin önünden geçer, sokak lambalarını geride bırakıp karanlık yan yollara dalardı. Taşraya çıktıklarında, bir noktada birbirlerinin çıngırak seslerini duymaz olacaklardı.

GERÇEK BİR YAŞAM

Bir adam çıkıp geldi ve Dorrie Beck'e âşık oldu. En azından, onunla evlenmek istedi. Doğruydu bu.

"Ağabeyi hayatta olsaydı, Dorrie asla evlenmek zorunda kalmazdı," dedi Millicent. Ne demek istemişti? Öyle utanılacak bir şey değil. Ayrıca parayı da kastetmiyordu. Aralarında sevginin var olduğunu, sevecenliğin her iki tarafa da huzur verdiğini, ayrıca Dorrie ile Albert'in o yoksul, biraz da yavan yaşamlarında yalnızlığın hiçbir zaman bir tehdit olmadığını kastediyordu. Bazı yönlerden açıkgöz ve işbilir biri olan Millicent, bazı yönlerden inatla duygusaldı. Cinselliği aradan çıkaran şefkatin, muhabbetin tatlılığına inanırdı.

Ona kalırsa, adamı asıl cezbeden, Dorrie'nin çatalla bıçağı kullanma biçimiydi. Gerçekten, adamın kendisi de aynen bu şekilde kullanıyordu. Dorrie çatalını sol elinde tutar, sağ elini yalnızca kesmek için kullanırdı. Lokmaları almak için çatalını ikide bir sağ eline geçirmezdi. Bunun nedeni, gençken Whitby Hanımlar Koleji'ne gitmiş olmasıydı. Beck servetinin yaptığı son hamle. Orada öğrendiği bir başka şey de, güzeller güzeli bir el yazısıydı, etkenlerden biri de bu olabilirdi, çünkü ilk karşılaşmalarından sonraki bütün flörtleşmeleri mektuplar aracılığıyla sürmüştü. Millicent, Whitby Hanımlar

Koleji sözcüklerinin tınısına bayılıyordu ve kafasındaki –hiç kimseyle paylaşmadığı– plan, bir gün kendi kızını da oraya göndermekti.

Kendisi de eğitimsiz biri sayılmazdı. Okulda öğretmenlik yapmıştı. Ondan on dokuz yaş büyük olan Porter ile evlenmeyi kabul etmeden önce, iki ciddi erkek arkadaşı geri çevirmişti – birini, oğlanın annesine katlanamadığı için, ötekini de, dilini onun ağzına sokmaya çalıştığı için. Porter üç çiftliğin sahibiydi ve Millicent'e bir yıl içinde özel bir banyoya ilaveten ayrı bir yemek odası, bir de kanepe ve koltuk takımı sözü vermişti. Düğün gecesi, "Bak, bahtına düşeni kabullenmelisin," demişti erkek, ama Millicent bunun ters, kaba anlamda söylenmediğini biliyordu.

Bu, 1933 yılındaydı.

Oldukça hızlı bir biçimde üç çocuğu oldu, üçüncüden sonra bazı sağlık sorunları baş gösterdi. Porter efendice davrandı – bu olaydan sonra onu genellikle rahat bıraktı.

Beck ailesinin evi Porter'ın arazisindeydi, ama Beck'leri evden çıkartan o olmadı. Albert ile Dorrie'nin evini, onlardan satın alan adamdan almıştı. Dolayısıyla, teknik olarak, eski evlerini Porter'dan kiralamış oluyorlardı. Ancak para filan ödendiği yoktu. Albert hayattayken, önemli işler halledilirken Porter'lara uğrar, bir gün boyunca çalışırdı – ahırın zeminine beton dökülürken ya da biçilmiş otlar, samanlar ambara yığılırken. Böyle durumlarda Dorrie de yardıma gelirdi; Millicent'in yeni bebeği olduğunda ya da büyük ev temizliğine giriştiğinde de öyle. Mobilyaları taşımak, sağa sola çekmek konusunda inanılmaz bir gücü vardı, fırtına kepenklerini takma türünden erkek işlerini de güzelce beceriyordu. Çetin bir işe başlarken –koca bir odanın duvar kâğıtlarını sökmek gibi– omuzlarını geriye atıp derin, keyifli bir

soluk alırdı. Yüzü azimle ışıldardı. Kalın bacaklı, kestane rengi saçlı, iri, güçlü kuvvetli bir kadındı; geniş ve utangaç bir yüzü, kadife benekleri andıran, koyu renk çilleri vardı. Yöre erkeklerinden biri, atına onun adını vermişti.

Dorrie temizlikten aldığı onca keyfe karşın, kendi evinde aman aman temizlik yapmazdı. Albert'le ikisinin yaşadığı –kocasının ölümünden sonra tek başına yaşadığı– ev geniş, tasarımı ferahtı, ama neredeyse tamamen eşyasızdı. Mobilyalar Dorrie'nin sohbetlerinde sıkça yer alsa da (meşe büfe, annenin odasındaki dolap, demir karyola) bu anmalara mutlaka "Mezatta satıldı" ibaresi eşlik ederdi. Mezattan doğal bir afetmiş gibi söz ediliyordu; yakınmanın yararsız olduğu, bileşik bir sel ve kasırga felaketi gibi. Geride halı da kalmamıştı, resim de. Bir tek, Albert'in eskiden çalıştığı Nunn Market'in takvimi. Alışıldık, geleneksel eşyaların yokluğu –ve Dorrie'nin tuzaklar, tüfekler, tavşanların ve misk sıçanlarının derisini germekte kullanılan tahtalar gibi alışılmadık nesnelerinin varlığı– evdeki odaların belli amaçlar için tahsis edilme gereğini ortadan kaldırıyor, bunları temizleme kavramının saçma, gereksiz görülmesine yol açıyordu. Bir keresinde, yazın, Millicent merdivenlerin tepesinde bir öbek köpek pisliği görmüştü. Gördüğünde artık taze değildi, ama insanı tiksindirecek kadar da tazeydi. Yaz boyunca değişmiş, kahverengiden griye dönüşmüştü. Taş gibi, kendinden emin, kalıcı bir hal almıştı – ve şaşılacak bir biçimde, Millicent'in gözüne, orada bulunmaya hakkı olan bir şey gibi görünmeye başlamıştı.

Sorumlusu, Delilah adındaki köpekti. Yarı Labrador, siyah bir dişi. Arabaları kovalayıp dururdu, ölümü de zaten bu yüzden oldu. Albert'in vefatından sonra, köpek de Dorrie de azıcık bocalamış, bir boşluğa düşmüş olmalıydı. Ama bu, bir bakışta saptanabilecek bir şey değildi. Başlarda tek fark, eve akşamları artık bir erkeğin gelme-

mesi, dolayısıyla sabit bir akşam yemeği saatinin ortadan kalkmasıydı. Ayrıca yıkanacak erkek giysisi kalmamış, bu da çamaşır günü denen mefhumu bertaraf etmişti. Konuşacak kimse yoktu, Dorrie de Millicent'le ya da hem Millicent hem de Porter'la konuşmaya başladı. Albert'ten, onun işinden, yani Nunn Market'in at arabasıyla, daha sonra da kamyonetiyle bütün taşrada dolaşıp durmasından söz ediyordu. Adam yüksek okula gitmişti, ahmağın teki değildi, ama Büyük Savaş'tan eve döndüğünde pek iyi durumda sayılmazdı; açık havada olmanın kendisine daha iyi geleceğini düşünüp Nunn'da şoförlüğe başlamış ve bu işi ölene kadar sürdürmüştü. Toplumsal ilişkileri alabildiğine kuvvetli, hoşsohbet bir insandı ve siparişleri teslim etmekle yetinmezdi. Kasabaya gidecekleri arabasına alırdı. Hastaları hastaneye taşırdı. Güzergâhında deli bir kadın vardı, bir keresinde, malları kamyonetinden indirirken ani bir dürtüyle dönüp arkasına bakmıştı. Kadın tam arkasında duruyor, elindeki baltayı adamın kafasına indirmeye hazırlanıyordu. İşin aslı savurma eylemi başlamıştı bile, Albert menzilden hızla sıvıştığı halde, kadın işine devam etti; alışveriş kutularını büyük bir maharetle yardı, tereyağından koca bir topak kesti. Onu yetkililere şikâyet edip tımarhaneye kapattırmayı içi götürmeyen Albert onun siparişlerini götürmeyi sürdürdü. Kadın bir daha baltaya hiç el sürmediği gibi, üzerine ne idüğü belirsiz tohumlar serpilmiş, küçük kekler ikram etmeye başladı; adam bunları sokağın sonundaki otların arasına atıyordu. Bir de –aslında birden fazla– onu çırılçıplak karşılayan kadınlar vardı. Bunlardan biri, mutfağın ortasındaki küvetten öylece doğruluvermiş, Albert de başını iyice öne eğip torbaları onun ayağının dibine bırakmıştı. "Amma da acayip insanlar var, değil mi?" dedi Dorrie. Sonra, evini sıçanların bastığı bekâr adamı anlattı; durum öyle bir hal almıştı ki, adam yiyecekleri mutfaktaki kiriş-

lere astığı bir torbada tutmaya başlamıştı. Ama sıçanlar kirişlerin üzerinde koşturuyor, çuvala atlayıp pençeleriyle parçalıyorlardı, sonunda adam yatağa yiyeceklerle beraber girmek zorunda kalmıştı.

"Albert hep yalnız yaşayan insanlara acımak lazım, derdi," dedi Dorrie; şimdi kendisinin de onlardan biri olduğunun farkında değil gibiydi. Albert'in kalbi daha fazla dayanamamıştı – kamyoneti yolun kenarına çekip durduracak vakti ancak bulabilmişti. Çok güzel bir yerde öldü; kara meşelerin boy attığı bir düzlük, yolun kenarında akan tatlı, berrak bir dere.

Dorrie, Albert'in Beck ailesinin eski günlerine ilişkin anlattığı bazı şeyleri de aktarırdı. İki kardeşin bir salla nasıl ırmaktan geldikleri, yabani ormanlardan başka bir şey bulunmayan Big Bend'de bir imalathane kurdukları. Şimdi orada, imalathanenin ve su bendinin yıkıntıları dışında yine hiçbir şey kalmamıştı. Çiftlik hiçbir zaman bir geçim kaynağı olmamış, büyük evi yaptırmaları ve mobilyaları Edinburgh'dan getirtmelerinden sonra yalnızca bir hobi olup çıkmıştı. Mezada çıkarılan karyola başları, koltuklar, oyma sandıklar. Eşyalar, dedi Dorrie, Güney Amerika'daki Horn Burnu'nu dolanıp Huron Gölü'ne getirilmiş, sonra da ırmaktan yukarı taşınmış. Aman Dorrie, dedi Millicent, bu mümkün değil; kadının yanlışını göstermek için gitti, okuldan beri sakladığı coğrafya kitabını getirdi. O zaman bir kanal bulunmalı, dedi Dorrie. Evet, bir kanal anımsıyorum. Panama Kanalı? Muhtemelen Erie Kanalı'dır, dedi Millicent.

"Evet," dedi arkadaşı. "Horn Burnu'nun etrafından ve Erie Kanalı'ndan."

"Kim ne derse desin, Dorrie gerçek bir hanımefendi," dedi Millicent, Porter'a, o da buna karşı çıkmadı. Karısının böyle mutlak, kişisel yargılarda bulunmasına alışıktı. "Muriel Snow'dan yüz kat daha hanımefendi," diye

ekledi Millicent, en yakın dostu denebilecek kişiyi kastederek. "Üstelik bunu, Muriel Snow'u içtenlikle seven biri olarak söylüyorum."

Porter bunları duymaya da alışkındı.

"Muriel Snow'u canıgönülden severim ve ne pahasına olursa olsun ona arka çıkarım," derdi Millicent. "Evet, Muriel Snow'u severim, ama bu *yaptığı* her şeyi onayladığım anlamına gelmiyor."

Sigara içmesi. Ve kullandığı sözcükler; lanet sıcak, İsa'şkına, hele şu *kakalama. Az kaldı altıma kakalıyordum.*

Muriel Snow en yakın arkadaş olma konusunda Millicent'in ilk tercihi değildi. Millicent evliliğinin ilk günlerinde, gözünü yükseklere dikmişti. Avukat eşi Mrs. Nesbitt. Doktor eşi Mrs. Finnegan. Mrs. Doud. Kilisedeki Yardımcı Kadınlar Derneği'nde ona eşek yüküyle iş yaptırırlar, ama çay davetlerine bir kez olsun çağırmazlardı. Bir dernek toplantısı söz konusu değilse, evlerine adımını bile atmamıştı. Porter bir çiftçiydi. Kaç tane çiftliği olursa olsun, bir çiftçi. Millicent'in bunu tahmin etmesi gerekirdi.

Muriel Snow ile kızı Betty Jean'in piyano dersi alması gerektiğine karar verince, tanıştı. Muriel müzik öğretmeniydi. Okulun yanı sıra özel ders de veriyordu. Zamanın rayicine uygun olarak, ders başına yalnızca yirmi sent alıyordu. Kilisedeki orgu çalar, çeşitli koroları yönetirdi, ama bunların bir kısmını bedavaya yapıyordu. O ve Millicent öyle iyi anlaştılar ki, kısa süre sonra Millicent'in evine en az Dorrie kadar sık girip çıkmaya başladı; her ne kadar aralarındaki ilişki bambaşka olsa da.

Muriel otuzunu geçmiş, hiç evlenmemişti. Evlenmek açıkça, şakacı bir dille, hele de Porter etraftaysa esefle, sızlanırcasına bahsettiği bir konuydu. "Hiç mi erkek tanıdığın yok, Porter?" derdi. "Bana bir tane doğru düzgün adam

bulamıyor musun?" Porter muhtemelen bulabileceğini, ama kadının onları doğru düzgün bulmayabileceğini söylerdi. Yazları Muriel, Montréal'deki kız kardeşini ziyarete giderdi, bir kere de hiç karşılaşmadığı, sadece yazıştığı kuzeninde kalmak üzere Philadelphia'ya gitti. Dönünce rapor ettiği ilk şey, oradaki erkek piyasası oldu.

"Rezalet. Hepsi genç yaşta evlenmiş, Katolikler, üstelik karıları da bir türlü ölmüyor – ha babam doğuruyorlar çünkü.

Ah, bana talip olan bir kişi çıktı çıkmasına, ama sonunun bir yere varmayacağını ânında gördüm. Şu ana kuzularından biriydi.

Sonra biriyle tanıştım, ancak berbat bir kusuru vardı. Ayak tırnaklarını kesmiyordu. O koca, sarı tırnaklarını. Evet? Bunu nasıl öğrendiğimi sormayacak mısınız?"

Muriel daima uçuk mavi giysiler giyerdi. Bir kadın kendine gerçekten yakışan rengi bulmalı, bir daha da değiştirmemeli, derdi. Sürdüğün parfüm gibi. O artık senin imzan olmalı. Mavi genellikle sarışınların rengi kabul edilirdi, oysa hiç de doğru değildi bu. Mavi renk bir sarışını olduğundan da soluk, silik gösterirdi. Mavi en çok, Muriel'inki gibi buğday tende iyi dururdu – şöyle güzelce yanan ve bunu hiç yitirmeyen tenlerde. Kahverengi saça ve kahverengi göze yakışırdı, yani tıpkı onunkiler gibi. Giysi konusunda asla cimrilik etmezdi – ona göre bu bir hataydı. Tırnakları her zaman boyalıydı – yoğun ve dikkat çekici bir renge; kayısı, kan kırmızısı, hatta altın sarısı. Ufak tefek, etine dolgundu; belinin inceliğini korumak için egzersiz yapıyordu. Boynunda, görünmez bir zincirin ucundaki bir mücevheri andıran, koyu renk bir ben vardı; bir gözünün kenarında da, gözyaşına benzeyen bir başkası.

"Seni tanımlamak için 'güzel' sözcüğünü kullanmam," dedi Millicent, ağzından çıkana kendisi de şaşıra-

rak. "*Büyüleyici* derim." Sonra, yaptığı övgüden yanakları kızardı; biraz çocuksu ve abartılı kaçmıştı.

Muriel'in de yanakları pembeleşmişti, ama onunki zevktendi. Beğenilmeye bayılır, iltifatlarla açıkça cilveleşirdi. Bir keresinde, Walley'deki bir konsere giderken, sırf övgü alma umuduyla Millicent'e uğramıştı. Üzerinde yumuşak ve titrek bir ışıkla parıldayan, buz mavisi bir elbise vardı.

"Hepsi o kadar da değil," dedi. "Giydiğim her şey yeni, üstelik hepsi saf ipekten."

Bir türlü erkek bulamadığı doğru değildi. Oldukça sık buluyordu, ama hiçbiri Millicent'in evine, bir akşam yemeğine çağırabileceği türden değildi. Onları başka kasabalarda, çalıştırdığı koroları ayin konserleri için götürdüğü şehirlerde, bazen, gelecek vaat eden bir öğrencisiyle gittiği Toronto'daki piyano resitallerinde buluyordu. Onlarla, bir öğrencisinin evinde karşılaştığı da oluyordu. Amcalar, babalar, büyükbabalar; Millicent'in evine girmemelerinin, yalnızca kapının önünde, arabadan el sallamalarının –bazen baştan savma, bazen kabadayıca– nedeniyse, evli olmalarıydı. Yatalak bir eş, ayyaş bir eş, saldırgan ve cadaloz bir eş? Belki. Bazen de adı hiç anılmayan biri – hayalet bir eş. Bu erkekler müzik gecelerinde Muriel'e eşlik ederdi; müziğe duyulan ilgi işe yarar bir gerekçeydi. Arada, bizzat gösteriyi yapan çocuğun bile refakatçi niyetine kullanıldığı oluyordu. Adamlar onu uzak kentlerdeki lokantalara akşam yemeğine götürüyorlardı. Onlardan arkadaş diye söz ediliyordu. Millicent dostunu savunurdu. Her şey böyle uluorta, apaçıkken, kime ne zararı olabilirdi ki? Oysa hiç de böyle değildi ve hepsi de yanlış anlamalarla, kırıcı sözlerle, kabalaşmayla son buluyordu. Okul yönetim kurulundan bir uyarı. Miss Snow'un davranışlarına dikkat etmesi gerekiyor. Kötü örnek oluyor. Adamlardan birinin karısından bir

telefon. Miss Snow, üzülerek iptal ediyoruz – ya da sadece sessizlik. Gerçekleşmeyen bir randevu, yanıtlanmayan bir not, bir daha asla anılmayacak bir isim.

"Çok fazla bir şey beklemiyorum ki," dedi Muriel. "Gerçek bir arkadaş gibi davranmalarını bekliyorum. Sonuna kadar yanındayız diyorlar, ama daha belanın kokusunu alır almaz tabanları yağlıyorlar. Neden böyle oluyor?"

"Şey, bilirsin işte Muriel," dedi Millicent bir keresinde, "eş eştir sonuçta. İnsanın arkadaşlarının olması çok güzel bir şey, ama evlilik dediğin farklı tabii."

Muriel'in buna tepesi attı, Millicent'in de diğerleri gibi ona haksızlık ettiğini söyledi; onun da iyi vakit geçirmeye, şöyle masumca eğlenmeye hakkı yok muydu kuzum? Kapıyı güm diye çarptı, arabasını kalla zambaklarının üzerine kasten sürdü. Millicent bir gün boyunca ağlamaktan yüzü gözü şiş dolaştı. Ama düşmanlık uzun sürmedi, Muriel geri döndü; o da gözyaşları içindeydi ve kendini suçluyordu.

"Baştan beri budalaca davrandım," dedikten sonra ön salona gidip piyanonun başına geçti. Millicent şablonu öğrenmişti artık. Muriel mutluysa ve yeni bir arkadaş bulmuşsa, acıklı, buruk parçalar çalardı; "Orman Çiçekleri" gibi. Ya da:

"Genç kız erkek kıyafetleri giyerdi,
Hem de neşeyle giyinirdi –"

Sonra, hüsrana uğradığında ise tuşları sertçe ve hızla döver, şarkısını küçümseyen bir edayla söylerdi.

"Hey Johnny Cope hâlâ yürüyo musun?"

* * *

Millicent bazen insanları (gerçi Finnegan'ları, Nesbitt'leri ya da Doud'ları değil) akşam yemeğine davet ettiğinde, Dorrie ile Muriel'i de çağırmaktan hoşlanırdı. Dorrie daha sonra bütün o kap kacağı yıkamaya yardım ediyor, Muriel de piyanosuyla konukları eğlendiriyordu.

Anglikan rahibe pazar günü, akşamüstü ayininden sonra gelmesini, onda kalmakta olan dostunu da getirmesini söyledi. Anglikan rahip bekârdı, ama Muriel ondan umudu keseli çok olmuştu. Rengi belli değil, derdi. İşte bu çok kötü. Ne var ki Millicent ondan hoşlanırdı, daha çok da sesinden ötürü. Millicent bir Anglikan olarak yetiştirilmişti ve her ne kadar Porter'ın ait olduğunu söylediği mezhebe (ki diğer herkes, kasabanın bütün önemli ve varsıl kişileri de öyleydi), yani United'a geçtiyse de, hâlâ Anglikan âdetlerini yeğliyordu. Akşam duası, kilise çanı, birbirlerini itercesine kümeleşip yerlerine geçmek yerine, ara geçitte ilahi söyleyerek ve becerebildiklerince azametli bir edayla ilerleyen koro. En güzeli de sözcüklerdi. *Ey Tanrım, biz sefil günahkârlardan merhametini esirgeme. Onları, hatalarını itiraf edenleri bağışla Yüce Efendimiz. Tövbekâr olanlara söz verdiğin gibi yeniden kucak aç...*

Porter ayine onunla bir kez katıldı ve nefret etti.

Bu yemek davetlerinin hazırlığı dikkate değerdi. Damasko sofra örtüleri, gümüş servis kaşıkları, üzerine elle hercai menekşeler boyanmış, siyah tatlı tabakları çıkarılırdı. Örtü ütülenir, bütün gümüşler parlatılır, sonra da küçücük bir cila lekesinin, bir çatalın dişlerinden birinde ya da çeyiz çaydanlığının ağzını çepeçevre dolanan üzümlerin arasında minik, gri bir topağın kalma kaygısı başlardı. Millicent bütün bir pazar gününü keyifle endişe, umutla korku arasında gidip gelerek geçirirdi. Çıkabilecek tersliklerin sayısı katlandıkça katlanırdı. Bavyera kreması tutmayabilirdi (evde henüz buzdolabı yoktu,

yazları yiyecekleri soğutmak için kilerin zeminine koyuyorlardı). Hindistancevizli pasta gerektiğince kabarmayabilirdi. Kabarabilir ama sert, kuru olabilirdi. Top ekmekler bayat un kokabilir ya da salatadan bir böcek çıkabilirdi.

Saat beşte Millicent öyle gergin ve vesveseli bir hale geldi ki, mutfakta kimse onun yanında duramaz oldu. Muriel yardım etmek için erkenden gelmiş, ama patatesleri yeterince ince doğrayamamış, havuç rendelerken de parmak boğumlarını sıyırmıştı, bunun üzerine işe yaramazlıkla suçlanıp piyanonun başına gönderildi.

Turkuvaz rengi, krep bir elbise giymiş, her zamanki İspanyol parfümünü sürmüştü. Rahibi devreden çıkarmış olabilirdi, ama ziyaretçisini henüz görmemişti. Adam buraya tek başına geldiğine göre büyük bir olasılıkla bekârdı ya da dul. Zengin olmalıydı, yoksa böyle yolculuklara filan çıkamazdı, hem de ta buralara kadar. İngiltere'den geldiği söyleniyordu. Biri, hayır, Avustralya'dan, dedi.

Piyanoda "Poloveç Dansları"nı çalmak üzere hazırlık yaptı.

Dorrie gecikmişti. Buysa işleri aksattı. Jöleli salatanın yeniden mahzene indirilmesi gerekti, aksi halde cıvıklaşabilirdi. Isınması için fırına sokulmuş olan top ekmekler, fazla sertleşir korkusuyla çıkartıldı. Üç erkek sundurmada oturuyor –yemek orada yenecekti– köpüklü limonata içiyordu. Millicent alkolün ailesini ne hale getirdiğini görmüş (o on yaşındayken, babası içkiden ölmüştü) ve evlenmeden önce Porter'dan, bir daha içkiye el sürmeyeceğine dair söz almıştı. Adam sözünü tabii ki tutmadı (şişeyi tahıl ambarında saklıyordu), ama içtiği zamanlar evden uzak duruyor, Millicent de onun verdiği söze gerçekten sadık kaldığını sanıyordu. O sıralarda oldukça yaygın bir yöntemdi, en azından çiftçiler arasında

– ambarda içmek, evde kendini tutmak. Eğer bir kadın böyle bir kural koymadıysa, çoğu erkek onda bir terslik olduğu duygusuna kapılırdı.

Muriel yüksek ökçeleri ve vücuduna güzelce oturan krep elbisesiyle sundurmaya çıkınca, çığlığı bastı: "Ah, en sevdiğim içecek! Cin ve limon suyu!" Bir yudum aldı, Porter'a bakıp somurttu. "Yine aynı şeyi yapmışsın. Yine cini unutmuşsun!" Sonra rahibe takıldı, cebinde bir matara olup olmadığını sordu. Rahip çapkınca bir tavır takınmıştı; can sıkıntısı onu pervasızlaştırmış da olabilirdi. Keşke olsaydı, dedi.

Tanıştırılmak üzere ayağa kalkan ziyaretçi uzun boylu, zayıf ve soluk benizliydi, pililer halinde sarkıyormuşa benzeyen, titiz ve hüzünlü bir yüzü vardı. Muriel hayal kırıklığına geçit vermedi. Adamın yanına oturdu, canlı, coşkulu bir edayla onu da sohbete dahil etmeye çalıştı. Ona müzik eğitmenliğinden, yerel korolara ve müzisyenlere nasıl eziyet ettiğinden bahsetti. Anglikanları da atlamadı. Rahiple Porter'a sataştı, taşradaki bir okul konserinde sahnede boy gösteren tavuğu bile anlattı.

Porter çiftlik işlerini erkenden bitirmiş, yıkanıp takım elbisesini giymişti, ama huzursuz bir tavırla ahırın yanındaki avluya bakıp duruyordu; yarım kalan bir işi anımsamıştı sanki. İneklerden biri tarlada yüksek sesle böğürmekteydi, sonunda Porter gidip bir bakmak için konuklarından izin istedi. Hayvanın yavrusunun tel çite takıldığını, debelenince de boğularak öldüğünü gördü. Yeni yıkanmış elleriyle sundurmaya dönünce bu kayıptan söz etmedi. "Buzağı çite takılmış," demekle yetindi. Ama bu talihsizliği şöyle ya da böyle bu akşamki davetle ilişkilendirmişti; böyle giyinip kuşanmakla, yemeğini kucağındaki tabaktan yemekle falan. Ona göre hiç doğal değildi bütün bunlar.

"Şu inekler de çocuklardan beter," dedi Millicent.

"Hep en olmadık anlarda gözünüzü dört açmanız gerekir!" Karınları daha önceden doyurulmuş olan kendi çocuklarıysa, tırabzanların arasından sundurmaya taşınan yiyecekleri dikizlemekteydi. "Galiba Dorrie'siz başlamamız gerekecek. Siz erkekler açlıktan ölüyorsunuzdur. Yalnızca basit, küçük bir açık büfe hazırladık. Bazı pazar akşamları sundurmada yemekten çok hoşlanırız da."

"Haydi başlayalım, başlayalım," diye çığırdı Muriel, çeşit çeşit tabağı verandaya taşırken – patates salatası, havuç salatası, jöleli salata, lahana salatası, krem peynirli yumurta, kızarmış soğuk tavuk, somonlu ezme, ılık top ekmekler ve atıştırmalıklar. Tam her şey sofraya yerleştirilmişti ki, Dorrie evin yan tarafından ortaya çıktı; yüzü kızarmıştı, belki tarlayı yürüyerek geçtiği için, belki de heyecandan. Üzerinde en iyi yazlık elbisesi vardı; beyaz benekleri ve beyaz bir yakası olan bu lacivert organze, küçük bir kıza ya da yaşlı bir hanıma daha uygun düşerdi. Yakadaki yırtık danteli onarmak yerine çekip çıkardığından, iplikler sarkıyordu, bir bileğinden de, sıcak havaya karşın giydiği uzun kollu fanilanın ucu görünüyordu. Ayakkabıları öyle son dakikada ve baştan savma temizlenmişti ki, çimlerde beyaz boya izleri bırakmaktaydı.

"Aslında vaktinde gelecektim," dedi Dorrie, "ama bir yaban kedisini vurmam gerekti. Evin etrafında sinsi sinsi dolanıp duruyordu. Kuduz olduğundan emindim."

Saçlarını ıslatmış, bukleleri madenî saç tokalarıyla tutturmuştu. Bu saçla ve pembe, parlak suratıyla kafası porselen, kollarıyla bacakları ise samanla tıka basa dolu, bez bir gövdeye takılmış bir bebeğe benziyordu.

"Önce kızıştığını sandım, ama tam da öyle davranmıyordu. Görmeye alışık olduğum şekilde karnını yere sürtmüyordu. Sonra biraz salya akıttığını fark ettim. Dolayısıyla yapılacak tek şey onu vurmaktı. Sonra bir çuvala koydum ve Walley'deki veterinere götürebilir mi diyerek

Fred Nunn'ı aradım. Gerçekten kuduz olup olmadığını öğrenmek istiyorum, eh Fred de arabasını kullanmak için bahane arar zaten. Pazar akşamı veteriner evde olmayabilir, çuvalı kapısının eşiğine bırakmasını söyledim."

"Adam görünce ne sanacak acaba?" dedi Muriel. "Bir armağan?"

"Hayır. Ne olur ne olmaz diye üzerine bir not iliştirdim. Tükürük de, salya da kesinlikle vardı." Salyanın nereye aktığını göstermek için kendi yüzüne dokundu. "Burayı ziyaret ettiğinize memnun musunuz?" diye sordu, üç yıldır kasabada yaşayan, ağabeyini de gömmüş olan rahibe.

"Dorrie, buraya ziyarete gelen, Mr. Speirs," dedi Millicent. Dorrie adamla tanıştırılırken, yaptığı hatadan hiç de utanmışa benzemiyordu. Kedinin yabani olduğunu, bunu tamamen keçeleşmiş ve iğrenç tüylerinden anladığını söyledi, ayrıca, kuduz olmadığı sürece hiçbir yabani kedi eve yaklaşmazdı.

"Ama yine de gazetede bir açıklama yayınlatacağım, ne olur ne olmaz. Birinin evcil hayvanıysa çok üzülürüm. Ben kendi hayvanımı üç ay önce kaybettim – köpeğim Delilah'ı. Bir arabanın altında kaldı."

O köpeğe, dili bir karış dışarıda, Dorrie'nin yanı sıra taşranın dört bir yanında koşturup duran, tarlalardan vahşi bir neşeyle fırlayıp arabalara saldıran şu kara, koca Delilah'ya evcil hayvan denmesi tuhaftı. Bu ölüm Dorrie'yi perişan etmedi; bir gün bunun olacağını biliyordum, dedi. Ama şimdi, onun "hayvanım" dediğini duyunca, göstermemiş olsa da acı çekmiş olmalı, diye düşündü Millicent.

"Haydi, tabağını doldur, yoksa hepimiz açlıktan öleceğiz," dedi Muriel Mr. Speirs'e. "Sen misafirsin, ilk sen almalısın. Yumurta sarıları sana biraz koyu gelebilir, nedeni tavukların yedikleri – zehirlenmezsin, merak etme.

Salatanın havuçlarını ben rendeledim, gözüne kan falan çarparsa endişelenme, bir ara öyle coşmuşum ki, eklemlerimdeki deriyi de rendelemişim. Ben artık susayım, yoksa Millicent beni öldürecek."

Millicent kızgınlıkla gülüyor, "Ah, hiç de değil! Yo, *hiç de* öyle olmadı!" diyordu.

Mr. Speirs, Dorrie'nin söylediği her şeye dikkat kesilmişti. Belki de Muriel'i böyle arsızlaştıran buydu. Millicent adamın Dorrie'yi sıra dışı bulmuş olabileceğini düşündü; sağa sola ateş eden, çılgın bir Kanadalı kadın. Belki de onu dikkatle inceliyordu ki, memleketine, İngiltere'ye dönünce dostlarına güzelce anlatabilsin.

Dorrie yerken suskundu, epeyce de yedi. Mr. Speirs de öyle –buysa Millicent'i mutlu etti– ama görünüşe göre, o her zaman sessiz biriydi. Sohbeti rahip sürdürüyor, okuduğu bir kitaptan söz ediyordu. Kitabın adı *Oregon Yolu* idi.

"Korkunç meşakkatliymiş," dedi.

Millicent duymuştu bunu. "Oregon'da yaşayan kuzenlerim var, ama kasabanın adını anımsayamıyorum," dedi. "Onlar da aynı yoldan mı geçtiler acaba?"

Rahip, oraya yüz yıl önce gittilerse bunun kuvvetli bir olasılık olduğunu söyledi.

"Ah, o kadar uzun zaman önce olduğunu sanmıyorum," dedi kadın. "Soyadları Rafferty."

"Rafferty adında güvercin yarıştıran bir adam vardı," dedi Porter, ansızın canlanarak. "Eskidendi tabii, bu tür şeyler çok daha yaygınken. İşin içinde para da vardı tabii. Şey, bir gün güvercin yuvasında bir sorun olduğunu görmüş, kuşlar doğruca içeriye girmiyormuş, bu da tele değmiyor, dolayısıyla sayılamıyorlar demekmiş. Bunun üzerine kuluçkadaki yumurtalardan birini almış, içini üfleyerek boşaltmış ve içine bir böcek koymuş. İçerideki böcek öyle bir patırtı kopartmış ki, güvercin doğal olarak

yavrunun yumurtadan çıkmaya hazırlandığını sanmış. Böylece en kısa yoldan, derhal yuvaya uçmuş, ayağı tele çarpmış ve ona bahis oynayanlar epey bir para kazanmış. Bizimki de, elbette. İşin aslı bu olay İrlanda'da olmuş, bana bu öyküyü anlatan adam da, Kanada'ya geliş parasını bu yolla kazanmış."

Millicent adamın adının Rafferty olduğuna kesinlikle inanmıyordu. Bu yalnızca bir iddiaydı.

"Evde silahın var, demek?" dedi rahip Dorrie'ye. "Nedeni berduşlardan, serserilerden falan korkman mı?"

Dorrie çatalını bıçağını bıraktı, lokmasını dikkatle çiğneyip yuttu. "Avlanmak için kullanıyorum," dedi.

Bir an durakladıktan sonra, dağsıçanı ve tavşan vurduğunu söyledi. Dağsıçanlarını kasabanın öteki tarafına götürüyor, vizon çiftliklerine satıyordu. Tavşanların derisini yüzdükten sonra gerip kurutuyor ve Walley'de turistlerle büyük iş yapan bir yere satıyordu. Kızarmış ya da haşlanmış tavşan etini severdi, ama hepsini bir başına yiyemeyeceğinden, sık sık, temizlenmiş ve yüzülmüş bir bütün tavşanı götürüp sosyal yardım alan ailelerden birine veriyordu. İkramı pek çok kez geri çevrilmişti. İnsanlara göre bu, kedi ya da köpek yemek kadar kötüydü. Oysa Çin'de kedi köpek yemenin bile sıra dışı sayılmadığını Dorrie biliyordu.

"Bu doğru," dedi Mr. Speirs. "Her ikisini de yedim."

"Eh, o zaman biliyorsun," dedi Dorrie. "İnsanlar öyle önyargılı ki."

Adam derileri sordu, son derece dikkatli yüzülmeleri gerektiğini söyledi, Dorrie onu doğruladı, güvenebileceğin bir bıçağın olmalı, dedi. Büyük bir zevkle, karna boydan boya attığı o ilk, temiz kesiği tarif etti. "Misk sıçanlarınla işin daha da zor, çünkü kürküne aşırı özen göstermelisin, onlar çok daha değerli," dedi. "Daha sık, gür bir kürk. Su geçirmez."

"Misk sıçanlarına ateş etmiyor musun?" diye sordu Mr. Speirs.

Yo, hayır, dedi Dorrie. Onları kapanla yakalıyordu. Mr. Speirs, tuzakla, elbette, deyince Dorrie bizzat değişiklikler, ufak tefek eklemeler yaptığı en gözde kapanını anlattı. Patentini almayı düşündüyse de, bir türlü harekete geçememişti. Bahardaki akarsu mecralarından, izlediği derelerin düzeninden, karın çoğunlukla eridiği ama yaprakların henüz boy göstermediği, yani misk sıçanlarının kürkünün kusursuzlaştığı dönemde, her Tanrı'nın günü kat ettiği kilometrelerce yoldan söz etti. Millicent onun bu tür şeyler yaptığını biliyor, amacının biraz para kazanmak olduğunu düşünüyordu. Ama şimdi onun konuşmasını dinlerken, bu yaşamı içtenlikle sevdiğini anlıyordunuz. Çoktan ortalığa saçılmış karasinekler, botlarının konçlarına kadar çıkan buz gibi su, boğulmuş sıçanlar. Ve yaşlı bir köpek gibi onu dinleyen Mr. Speirs; muhtemelen, saygısızca uyuyup kalmaması sırf kendine duyduğu saygı tarafından engellenen, gözleri yarı kapalı, uysal bir av köpeği gibi. Sonra, kimsenin anlayamadığı bir koku almış gibi oldu – gözleri tamamen açıldı, burnu titremeye, kasları kıpırdanmaya başladı, gözükaralıkla ve mutlak bir adanmışlıkla dolu bir günü anımsamışçasına, derisini ürpertiler yaladı. Su ne kadar uzakta, diye sordu, derinliği ne; ağırlıkları ne kadar, bir günde kaç tane yakalayabiliyorsun, misk sıçanları için de aynı bıçağı mı kullanıyorsun?

Muriel rahipten bir sigara istedi, aldı, birkaç dakika içti ve izmariti Bavyera kremasının içine bastırdı.

"Böylece yiyip şişmanlamam," dedi. Ayağa kalktı, tabakların toplanmasına yardım etmeye koyuldu, ama az sonra kendini yeniden piyanonun başına, "Poloveç Dansları"na attı.

Her ne kadar adamın böylesine büyülenmesi onu

afallatsa da, Millicent konukla sohbet ediliyor olmasından hoşnuttu. Ayrıca, diye düşündü, yemekler de gayet iyiydi, küçük düşürücü bir durum yaşanmadı; ne acayip bir tat ne de yapış yapış bir fincan kulpu.

"Ben kapanların bir tek kuzeyde kurulduğunu sanırdım," dedi Mr. Speirs. "Kuzey Kutup Dairesi'nin ilerisinde ya da en azından Kanada Kalkanı'nda."

"Eskiden hep oraya gitmek isterdim," dedi Dorrie. Sesi ilk kez boğuklaştı – utançtan ya da heyecandan. "Bir kulübede yaşamak ve yıl boyunca kapanla avlanmak. Ama bir ağabeyim vardı, onu bırakamazdım. Hem burası bildiğim yer."

Kışın ortalarında Dorrie elinde beyaz satenden bir top kumaşla Millicent'in evine geldi. Niyetinin bir gelinlik yapmak olduğunu söyledi. Evlilik bahsi ilk kez geçiyordu –mayısta olacağını ekledi– Mr. Speirs'in ilk adı da öyle. Wilkinson. Wilkie.

Verandadaki o akşam yemeğinden sonra Dorrie onu ne zaman, nerede görmüştü ki?

Hiçbir yerde. Adam malının mülkünün bulunduğu Avustralya'ya dönmüştü. Ama sürekli mektuplaşmışlardı.

Yemek masası duvarın dibine çekildi, yemek salonunun zeminine kâğıtlar serildi. Saten kumaş kâğıtların üzerine yayıldı. Geniş, parlak boyutu, ışıl ışıl narinliği bütün eve bir sessizliğin çökmesine neden oldu. Çocuklar gelip ona bakakaldılar, Millicent onları kışkışladı. Kumaşı kesmeye korkuyordu. Bir hayvanın derisini kolayca yarıveren Dorrie de öyle; makası yere bıraktı. Ellerinin titrediğini itiraf etti.

Muriel arandı, okuldan sonra uğraması söylendi. Haberi duyunca elini yüreğine götürdü, Dorrie'ye seni kurnaz tilki, dedi; bir milyoneri baştan çıkaran Cleopatra.

"Milyoner olduğuna her bahse varım," dedi. "Avust-

ralya'da arazi sahip olmak – ne anlama geliyor bu? Domuz çiftliği olmadığı kesin! Tek umudum, bir erkek kardeşinin olması. Ah Dorrie, ne kadar da kötüyüm, seni kutlamadım bile!"

Dorrie'yi candan, gürültülü öpücüklere boğdu; Dorrie beş yaşında çocukmuş gibi, öpücüklerin bitmesini kıpırdamadan bekledi.

Dorrie, Mr. Speirs'le ikisinin "farklı bir evlenme türü" tasarladıklarını söyledi. Ne demek istiyorsun, diye sordu Millicent, düğün töreninden mi söz ediyorsun, kastettiğin bu mu? Dorrie evet dedi.

Muriel birinin bu işi yapmak zorunda olduğunu söyleyerek saten kumaşa ilk kesiği attı, ama bir kere daha yapsam, aynı yeri tutturamayabilirim, dedi.

Kısa süre sonra hata yapmaya alıştılar. Hatalar ve tamiratlar. Her akşamüstü, Muriel çıkıp gelince, sıkılı dişleriyle ve bir ağızdan attıkları acılı çığlıklarla bir sonraki aşamayı ele alıyorlardı – biçme, iğneleme, teyelleme, dikme. İlerledikçe modeli değiştirmek zorunda kaldılar, nedeni bir manşetin dar gelmesi, ağır satenin belde toplanması ya da Dorrie'nin vücut yapısındaki gariplikler gibi öngörülemeyen sorunlardı. Dorrie bu görev için bir tehditti, onlar da onu kırpıkları süpürmek, dikiş makinesinin makarasını doldurmak türünden işlere koştular. Ne zaman makinenin başına geçse, dilini dişlerinin arasına kıstırıyordu. Bazen yapacak işi olmuyor, o da evin diğer odalarını dolaşıyor, pencerelerde dikilip yerdeki kara, sulusepken yağan kara, kışın uzadıkça uzayan sonuna bakıyordu. Bazen de, diğerleri onun bedenine doladıkları kumaşı çekiştirir veya bastırırken, teninin kokusunu buram buram yayan yün iç çamaşırlarıyla, yumuşak başlı bir yaratık misali, öylece dikiliyordu.

Giyecek konusunu Muriel üstlenmişti. Nelerin gerektiğini biliyordu. Bir gelinlikten çok daha fazlası gere-

kiyordu. Yolculuk için bir kıyafet, düğün gecesi giyilecek bir gecelikle ona uygun bir sabahlık ve elbette, bol miktarda yeni iç çamaşırı. İpek çoraplar ve bir sutyen – Dorrie'nin takacağı ilk sutyen.

Bunların hiçbiri Dorrie'nin aklına bile gelmemişti. "Önümüzdeki tek engelin gelinlik olacağını düşünmüştüm," dedi. "Onun ötesini düşünemedim."

Kar eridi, dereler doldu; misk sıçanları sırtlarındaki hazineyle birlikte olanca parlaklıkları ve enerjileriyle, soğuk suda yüzüyor olmalıydılar. Dorrie'nin aklı, kurduğu kapanlardaysa bile, bir şey söylemedi. Bugünlerde yaptığı tek yürüyüş, kendi eviyle Millicent'in evi arasındaki tarladaydı.

Deneyim kazandıkça cesaretlenen Muriel iyi cins Russet yünlüsünden, terzi işi bir tayyörle astarını biçti. Koro provalarını tamamen boşlamıştı.

Millicent'in ise düğün yemeğini düşünmesi gerekiyordu. Öğle yemeği Brunswick Otel'de verilecekti. İyi de, rahipten başka çağırılacak kim vardı? Bir sürü insan Dorrie'yi tanırdı, ama onu kapının eşiğine yüzülmüş tavşan bırakan, tarlaları arşınlayan, köpeği ve tüfeğiyle ormanlardan geçen, ayağında lastik botlar, taşkın derelerin sığ sularında, çamurunda yürüyen hanım olarak tanıyorlardı. Çok sevdikleri Albert'i hâlâ anımsıyor olsalar da, eski Beck ailesi hakkında bilgisi olan çok azdı. Dorrie kesinlikle kasabanın soytarısı değildi (bir şey onu bundan korumuştu, ya Albert'in böylesine sevilmesi ya da kendisinin asık suratı ve vakarı), ancak evlilik haberi bir hayli ilgi uyandırmıştı – öyle olumlu, duygudaş bir ilgi olmasa da. Bu evlilikten acayip, yadırgatıcı bir olay olarak söz ediliyordu; hafiften skandal kokan, hatta belki de bir şaka. Porter'ın dediğine göre, damadın arzı endam edip etmeyeceğine dair bahse tutuşuluyordu. Sonunda, Millicent Albert'in cenazesine katılan bazı kuzenleri ha-

tırladı. Sıradan, saygıdeğer insanlar. Adresleri Dorrie'de vardı, davetiyeler yollandı. Sonra, Albert'in çalıştığı marketin sahibi olan Nunn kardeşlerle karıları. Albert'in çimen bowling'i oynadığı birkaç arkadaşıyla onların eşleri? Dorrie'in dağ sıçanlarını sattığı vizon çiftliğinin sahipleri? Pastaneden, düğün pastasının kremasını hazırlayacak olan kadın?

Pasta evde pişirilecek, sonra Chicago'daki bir yerden pasta süsleme diploması olan kadın tarafından kremayla kaplanmak üzere pastaneye götürülecekti. Üzeri beyaz güllerle, dantel şeklinde deniz kabukları, kalpler, çelenk motifleri, gümüş yapraklar ve şu dişinizi kıran, minik gümüşi şekerlerle süslenecekti. Önce hamurun iyice karıştırılıp pişirilmesi gerekiyordu elbette, burada devreye Dorrie'nin güçlü kolları girecekti, karışımı sürekli, ara vermeksizin karıştırmalıydı ki, iyice sertleşsin ve sonunda tamamen meyve şekerlemesinden, kuru üzüm ve kuş üzümünden ibaretmiş de, içinde yalnızca tutkal görevi gören, çok az, zencefilli hamur varmış gibi görünsün. Dorrie koca kâseyi göğsüne bastırıp eline de çırpma kaşığını alınca, Millicent onun uzun zamandır ilk kez kendinden hoşnut bir biçimde iç geçirdiğini duydu.

Muriel düğünde genç bir kızın baş nedimelik yapmasına karar vermişti. Ya da orta yaşlı bir kadının. Kendisi olamazdı, çünkü o orgu çalacaktı. "Ah Kusursuz Aşk." Ve Mendelssohn.

Başnedime Millicent olmalıydı. Muriel hayır cevabını kabul etmeyecekti. Kendi gece elbiselerinden birini getirdi; gök mavisi, uzun elbisenin belini söküverdi (terzilik konusunda artık nasıl da özgüvenli ve kibirliydi!), belle göğüs arasına daha koyu mavi, dantel bir ara parçası yerleştirdi, üzerine de aynı dantelden bir bolero yaptı. Yepyeni görünüyor, sana da çok yakışacak, dedi.

Millicent elbiseyi ilk denediğinde güldü, "İşte güver-

cinleri korkutacak bir görüntü!" dedi. Ama halinden memnundu. Porter'la doğru dürüst bir düğün yapmamışlardı – düğün parasını mobilyalara harcamaya karar vermiş, evlilik işlemleri için papazevine gitmekle yetinmişlerdi. "Başım için bana bir zamazingo gerek sanırım," dedi. "Kafama takacak bir şey."

"Duvak!" diye çığırdı Muriel. "Dorrie'nin duvağı ne olacak? Gelinliğe öyle bir odaklandık ki, duvağı tamamen unuttuk!"

Dorrie ansızın konuştu ve asla duvak takmayacağını söyledi. Tepesinde öyle kat kat örtüye kesinlikle tahammül edemezdi, kendini örümcek ağlarına takılmış gibi hissederdi. "Örümcek ağı" lafını duyan Millicent'le Muriel makaraları koyuverdiler, çünkü vücudun başka kısımlarının örümcek ağı bağladığına ilişkin şakalar yapılmıştı.

"Haklı," dedi Muriel. "Duvak artık biraz aşırı kaçar." Onun yerine başka bir şey düşündü. Bir çelenk? Hayır, o da aşırı. Geniş kenarlı bir şapka? Evet, eski bir yazlık şapka bulalım, beyaz satenle kaplayalım. Bir tane daha bulup onu da koyu mavi dantelle kaplayalım.

"Menümüz şu," dedi Millicent kararsızca. "Milföy hamuruna sarılı, kremalı tavuk, küçük top ekmekler, çeşitli şekillerde dondurulmuş jöle, şu elmalı ve cevizli salatadan, pastanın yanında da pembe ve beyaz dondurma..."

Pasta denince, Muriel atıldı: "Herhangi bir nedenle bir kılıcı var mıdır acaba?"

"Kimin?" dedi Dorrie.

"Wilkie'nin. Senin Wilkie. Kılıcı var mı?"

"Ne diye kılıcı olsun ki?" dedi Millicent.

"Yalnızca olabilir diye düşündüm."

"Bu konuda seni aydınlatamam," dedi Dorrie.

Sonra bir an geldi, üçü de suskunlaştı; damadı düşünmeleri gerekiyordu. Onu salona buyur etmek ve bütün bunların ortasına oturtmak zorunda kaldılar. Geniş

kenarlı şapkalar. Kremalı tavuk. Gümüş yapraklar. İçleri kuşkuyla dolmuştu. En azından Millicent ile Muriel'inki. Birbirlerinin yüzüne doğru dürüst bakamıyorlardı.

"Ne bileyim, İngiliz olduğu için kılıcı olabileceğini düşündüm; ya da işte her nereliyse," dedi Muriel.

Millicent, "Her halükârda düzgün bir erkek," dedi.

Düğün mayıs ayının ikinci cumartesisi yapılacaktı. Mr. Speirs çarşamba günü gelecek, rahibin evinde kalacaktı. Bundan önceki pazar günü Dorrie'nin gelip Millicent ve Porter ile akşam yemeği yemesi kararlaştırılmıştı. Muriel de oradaydı. Dorrie görünmedi, onlar da yemeğe onsuz başladı.

Millicent yemeğin ortasında ayağa kalkıverdi. "Gidip bakacağım," dedi. "Umarım düğününe katılma konusunda daha dakik davranır."

"Sana eşlik edebilirim," dedi Muriel.

Millicent, yoo, sağ ol, dedi. İki kişi durumu daha da kötüleştirebilirdi.

Neyi kötüleştirir?

Yanıtı bilmiyordu.

Tek başına tarlayı geçti. Ilık bir gündü, Dorrie'nin evinin arka kapısı açıktı. Evle eskiden ambarın bulunduğu yerin arasında bir cevizlik vardı, dallar hâlâ çıplaktı, çünkü ceviz en son yeşillenen ağaçlardandır. Çıplak dalların arasından süzülen kızgın güneş ışığı hiç de doğal görünmüyordu. Otların üzerinde yürürken Millicent'in ayakları hiç ses çıkarmadı.

Siyah yükseltide Albert'in eski koltuğu duruyordu, kış boyu içeriye alınmamıştı.

Dorrie bir kaza geçirmiş olabilirdi. Tüfekle ilintili bir şey. Belki de tüfeği temizlerken. İnsanların başına geliyordu pekâlâ. Belki de tarlanın birinde boylu boyunca yatıyordu; ya da bir ormanda, eski, çürümüş yaprakların

ve taze sürgünlerin, kızılköklerin ortasında. Bir çitten geçmeye çalışırken ayağı takılıp düşüyor? Son bir kez ava çıkmak zorundaydı. Ve sağ salim atlattığı onca avdan sonra, tüfeği ateş alıyor? Millicent daha önce Dorrie'yle ilgili böylesi korkulara hiç kapılmamıştı, onun bazı bakımlardan son derece dikkatli ve işinin ehli olduğunu biliyordu. Ancak bu yıl olan şeyden sonra, insan artık her şey olasıymış duygusuna kapılıyordu. Evlenme teklifinin, bu beklenmedik piyangonun üzerine, felaketlere de inanmaya başlıyordun.

Ancak aklından geçen, bir kaza değildi. Tam olarak değil. Harıl harıl ürettiği ürkütücü kaza ihtimallerinin altına, asıl korktuğu şeyi saklıyordu.

Açık kapının önünde durup Dorrie'ye seslendi. Sessizlikle karşılanmaya, başına bir felaket gelmiş birinin yeni boşalttığı (ya da o felaketle karşılaşan, ona *sebep olan* kişinin bedenen henüz boşaltamadığı) bir evin o kötücül suskunluğu ve kayıtsızlığıyla karşılaşmaya o kadar hazırdı, kendini en kötüsüne öylesine hazırlamıştı ki, Dorrie'yi üzerinde araziye çıkarken giydiği eski pantolon ve gömlekle görünce şoke oldu, dizleri pelteleşti.

"Seni bekliyorduk," dedi. "Seni yemeğe bekliyorduk."

Dorrie, "Vaktin geçtiğini fark edememişim," dedi.

"Ah, bütün saatlerin durmuş mu yani?" dedi Millicent, malum, gizemli dökümtülerle dolu arka koridordan içeriye alınırken. Burnuna pişen yemeğin kokusu geldi.

Mutfak pencereye dayanmış, koca, azgın leylak yüzünden karanlıktı. Dorrie evin özgün odun fırınını kullanıyordu, bir de şu çatal kaşık çekmecesi olan, eski usul mutfak masalarından vardı. Duvardaki takvimin bu yıla ait olduğunu görmek rahatlatıcıydı.

Dorrie akşam yemeğini pişirmekteydi. Tavada kızartmakta olduğu domuz pastırmasıyla patates dilimlerine

ekleyeceği kırmızı soğanı doğruyordu. Zamanı unuttuğu falan palavraydı.

"Devam et," dedi Millicent. "Pişir yemeğini. Çıkıp seni aramayı kafaya koymadan önce, birkaç lokma yedim ben."

"Çay demlemiştim," dedi Dorrie. Ocağın arka tarafında, kısık ateşte duran çaydanlıktan fincana boşalttığı çay mürekkep karasıydı.

"Ayrılamam," dedi, tavada cızırdayan pastırma parçalarını karıştırırken. "Buradan ayrılamam."

Millicent, okula gitmek istemediğini bildiren bir çocuğa nasıl davranacaksa, öyle davranmaya karar verdi.

"Eh, Mr. Speirs için harika bir haber olacak bu," dedi. "Onca yolu geldikten sonra yani."

Tavadaki yağ adamakıllı kızışınca Dorrie geriye çekildi.

"Onu biraz ateşten alsan iyi edersin," dedi Millicent.

"Ayrılamam."

"Tamam, duydum."

Dorrie pişirmeyi bitirdi, sonucu kaşık kaşık bir tabağa aktardı. Üzerine ketçap, yanına da tavadaki yağa bandığı iki kalın ekmek dilimini ekledi. Oturdu, hiç konuşmadan yemeye başladı.

Millicent de oturdu, onun dökülüp saçılmasını bekledi. Sonunda, "Tek bir neden söyle," dedi.

Dorrie omuz silkti, çiğnemeyi sürdürdü.

"Benim bilmediğim bir şey mi biliyorsun yoksa," dedi Millicent. "Bir şey mi öğrendin? Fakir miymiş?"

Dorrie başını hayır anlamında salladı. "Zengin," dedi.

Muriel haklıydı demek.

"Çoğu kadın bunun için ön dişlerini bile verir."

"Umurumda bile değil," dedi Dorrie. Lokmasını çiğnedi, yuttu, tekrarladı: "Umurumda değil."

Millicent bu konudan utansa da, şansını bir denemek zorundaydı.

"Eğer aklımdan geçen şey için kaygılanıyorsan, boşa kaygılanıyorsun demektir. Çoğu, yaşları ilerledikçe, kılını bile kıpırdatmak istemez."

"Ah, mesele o değil! Bunları gayet iyi biliyorum."

Ya, biliyorsun demek, diye düşündü Millicent, nereden biliyorsun peki? Dorrie tahmin edebiliyordu: Millicent onun bunları hayvanlar sayesinde öğrendiğini düşünecekti. Millicent bazen, onu neyin beklediğini gerçekten bilse, hiçbir kadın evlenmez, diye düşünürdü.

Yine de şöyle dedi: "Evlilik insanın benliğini ortaya çıkarıyor ve ona gerçek bir yaşam veriyor."

"Benim bir yaşamım var," dedi Dorrie.

"Tamam o zaman," dedi Millicent tartışmaktan vazgeçmişçesine. Zehir gibi çayını yudumlamaya koyuldu. Akına bir fikir gelmişti. Biraz zaman geçmesini bekledi, sonra, "Karar senin, kesinlikle senin," dedi. "Ama bir sorun var: Kalırsan, nerede oturacaksın? Burada oturamazsın. Evleneceğini öğrenince Porter'la ben evi satışa çıkardık ve sattık."

Dorrie ânında atıldı: "Yalan söylüyorsun."

"Boş kalıp işsiz güçsüz serserilerin mekânı olmasını istemedik. Çabuk davranıp sattık."

"Bana böyle bir oyunu asla oynamazsınız."

"Evlenmek üzere olduğuna göre, bunun neresi oyun oluyor?"

Millicent söylediği şeye gerçekten inanır gibiydi. Eh, yakında gerçek olacaktı nasılsa. Eve makul, düşük bir fiyat biçeceklerdi, nasılsa bir alıcısı çıkardı. Hâlâ tamir edilme şansı vardı. Ya da yıkılır, tuğlaları ve ahşap doğramaları değerlendirilirdi. Porter buradan kurtulduğuna sevinecekti.

"Beni evimden atmazsın," dedi Dorrie.

Millicent sesini çıkarmadı.

"Yalan söylüyorsun, değil mi?"

"İncil'i getir," dedi Millicent. "Onun üzerine yemin edeyim."

Dorrie ciddi ciddi etrafına bakındı. "Nerede olduğunu bilmiyorum," dedi.

"Dorrie, dinle. Bütün bunlar senin iyiliğin için. Seni kapı dışarı ediyormuş gibi görünebilirim, ama amaç, kendiliğinden atmayı göze alamadığın bir adımı atmana yardımcı olmak, hepsi bu."

"Ya?" dedi Dorrie. "Neden?"

Çünkü düğün pastası hazır, diye düşündü Millicent, saten gelinlik dikildi, yemek daveti ayarlandı, davetiyeler yollandı. Onca zahmete girildi. İnsanlar bunun saçma sapan bir neden olduğunu söyleyebilir, ama bunu söyleyenler, bütün o zahmete katlananlar olmaz. Onca iyi niyetli çabanın çarçur olması haksızlık.

Ancak bütün mesele bu değildi elbette; Millicent Dorrie'ye söylediği şeye gerçekten inanıyordu, yani evlenince bir yaşamı olacağına. Peki Dorrie "burayı bırakamam" derken ne demek istemişti? Sıla özlemi çekeceğini kastediyorsa, bırak çeksin! Sıla özlemi üstesinden gelemeyeceğin bir şey değildi ki. Hayır, Millicent şu "burası" lafının üzerinde durmayacaktı. Dorrie'ye sunulan fırsatı sunsanız, bir kişi bile çıkıp "ama buradaki yaşam" falan demezdi. Böylesi bir fırsatı tepmek neredeyse bir günahtı. İnatçılıktan, korkudan ve ahmaklıktan kaynaklanan bir suç.

Millicent onun yavaş yavaş köşeye sıkıştığı duygusuna kapıldı. Dorrie yakında pes edebilirdi ya da pes etme fikri zihnine sızmaya başlamıştı. Galiba. Bir ağaç kütüğü kadar kıpırtısız oturuyor olabilirdi, ama bir kütüğün içinde hâlâ canlı bir özdek bulunması pekâlâ mümkündür.

Ama ansızın ağlamaya başlayan, Millicent oldu. "Ah

Dorrie," dedi. "Aptallık etme!" İkisi de ayağa kalktı, birbirlerine sarıldılar; avutma işi Dorrie'ye düştü; o amirane bir tavırla arkadaşının sırtını pışpışlar, onu teselli ederken, Millicent hıçkırarak ağlıyor, birbirini tutmaz sözcükler mırıldanıyordu. *Mutlu. Yardım. Saçmalık.*

Az buçuk sakinleşince, "Ben Albert'e göz kulak olurum," dedi. "Mezarına çiçek koyarım. Ayrıca bundan Muriel'e söz etmeyeceğim. Porter'a da. Kimsenin bilmesine gerek yok."

Dorrie bir şey demedi. Biraz şaşkın, dalgın bir hali vardı, sanki elindeki bir şeyi durmaksızın evirip çeviriyor, onun ağırlığına ve yabancılığına ayak uydurmaya çalışıyordu.

"Bu çay da berbat," dedi Millicent. "Şöyle içilebilir bir tane demleyemez miyiz?" Gitti, fincanındaki çayı sulu yemek artıklarının durduğu kovaya döktü.

Dorrie pencereden giren loş ışıkta öylece duruyordu – inatçı, uysal, çocuksu, dişi. Millicent'in, göründüğü kadarıyla alt ettiği, buradan göndermeyi başardığı en anlaşılmaz ve en sinir bozucu kişi. Hem de ne pahasına, diye düşündü Millicent – Dorrie'nin kavrayabildiğinden çok daha büyük bir pahaya. Ağlama krizine bir son verip ciddi ama yüreklendirici bir ifade takınmaya çalıştı. "Ok yaydan çıktı," dedi.

Dorrie düğününe yürüyerek gitti.

Böyle bir niyeti olduğundan kimsenin haberi yoktu. Onu almaya giden Porter'la Millicent arabayı onun evinin önünde durdurduklarında, Millicent hâlâ kaygılıydı.

"Kornaya bas," dedi. "Artık hazırdır herhalde."

"Şu ilerideki o değil mi?" diye sordu Porter.

Oydu. Saten gelinliğinin üzerine Albert'in ince, gri paltosunu giymişti, bir elinde geniş kenarlı şapkasını, di-

ğerinde de bir demet leylak taşıyordu. Arabayı yanında durdurdular, "Hayır, hareket etmek istiyorum," dedi. "Kafamı boşaltmama yardım eder."

Sürüp gitmekten ve kilisede beklemekten başka çareleri yoktu; Dorrie caddenin yukarısından yaklaşırken, insanlar bakmak için dükkânlardan çıktı, birkaç araba dalga geçercesine korna çaldı, el sallayanlar, seslenenler oldu: "İşte gelin hanım!" Dorrie kiliseye yaklaşınca durdu, Albert'in paltosunu çıkardı ve mucizevi bir biçimde ışıldamaya başladı; İncil'deki, Lut Peygamber'in Sodom'da dönüp geriye baktığı için tuzdan bir sütuna dönüşen karısı gibi.

Muriel kilisenin içindeydi, org çalmaktaydı, dolayısıyla son dakika eldivenleri tamamen unuttuklarını ve Dorrie'nin leylakların odunsu saplarını çıplak elleriyle kavramış olduğunu fark edemedi. Mr. Speirs de kilisedeydi, ama bütün kuralları hiçe sayarak dışarıya çıkmış, rahibi mihrapta tek başına bırakmıştı. Millicent'in anımsadığı kadar zayıf, sarı benizli ve aç kurt ifadeliydi, ama Dorrie'nin eski paltoyu Porter'ın arabasının arka koltuğuna fırlattığını, şapkayı da başına yerleştirdiğini görünce suratına soylu bir hoşnutluk yayıldı (Millicent'in hemen seğirtip şapkayı düzeltmesi gerekmişti). Millicent'in gözünün önünde onunla Dorrie'nin birkaç resmi belirdi: Dağlara tırmanıyor, fillere biniyor, tam teçhizat, olanca hantallıklarıyla yamaç paraşütü yapıyor, serüvenlere atılıyorlar. Bir imgelem. İçine iyimserlik ve ferahlık doldu, Dorrie'ye fısıldadı: "Seni dünyanın her yerine götürecek! Seni bir kraliçe yapacak!"

"Tonga kraliçesi kadar şişmanladım," diye yazdı Dorrie Avustralya'dan, birkaç yıl sonra. Gönderdiği fotoğraf, abartmadığını gösteriyordu. Saçları ağarmış, teni esmerleşmişti; çilleriyse sanki ipini koparıp ortalığa sa-

çılmıştı. Üzerinde tropikal çiçeklerin renginde, bol bir elbise vardı. Savaş çıkmış ve her türlü yolculuk tasarısını ortadan kaldırmıştı, savaş bittiğindeyse Wilkie ölüm döşeğindeydi. Dorrie Queensland'den ayrılmadı, şeker kamışı, ananas, pamuk, yer fıstığı ve tütün yetiştirdiği geniş arazide kaldı. Cüssesine karşın at biniyordu, uçak kullanmayı da öğrenmişti. Dünyanın o kısmında kendi başına yolculuklara çıktı. Timsah avladı. Ellili yıllarda Yeni Zelanda'da, bir yanardağa tırmanırken öldü.

Millicent kimseye bahsetmeyeceğini söylediği şeyi herkese anlattı. Bütün payeyi kendine vererek elbette. Nasıl teşvik edici olduğuyla, uyguladığı taktikle güzelce övündü. "Birinin öne atılıp boğayı boynuzlarından yakalaması gerekiyordu," dedi. Bir yaşam yarattığını hissediyordu – kendi çocuklarına kıyasla Dorrie'de bunu çok daha etkin bir biçimde başarmıştı. Mutluluk yaratmıştı, ya da işte ona yakın bir şey. Nedenini bilmeden nasıl hüngür hüngür ağladığını unutup gitmişti.

Düğünün Muriel'de ciddi bir etkisi oldu. İstifasını verdi, çekip Alberta'ya gitti. "Bir yıl mühlet vereceğim," dedi. Bir yıl dolmadan da bir koca buldu – geçmişte hiç işi olmayacağı türden bir erkek. İki çocuklu bir dul. Hıristiyan bir rahip. Onun adamı bu şekilde tarif etmesi Millicent'i şaşırttı. Zaten bütün rahipler Hıristiyan değil miydi kuzum? Kasabayı ziyarete geldiklerinde (ailede artık iki çocuk daha vardı, kendi çocukları), bu tanıma neden gerek görüldüğünü anladı. Sigara, içki, küfürlü konuşmalar bitmişti, aynı şekilde makyaj ve Muriel'in eskiden çaldığı müzik türü de öyle. Artık yalnızca ilahi çalıyordu, hem de bir zamanlar dalga geçtiği tarzdaki ilahileri. Renkli hiçbir şey giymiyordu, saçlarının permaası da kötüydü – kırlaşan saçları alnından kıvırcık yumaklar halinde yükselmekteydi. "Geçmişteki yaşamımı sırf düşünmek bile midemi bulandırıyor," dedi; Millicent,

kendisiyle Porter'ın da artık o mide bulandırıcı döneme ait şeyler olarak görüldüğü izlenimine kapıldı.

Ev ne satıldı ne de kiralandı. Yıkılmadı da; yapısı öyle sağlamdı ki, bir türlü pes etmedi. Yıllarca, yıllarca ayakta kaldı, gayet de makul bir görüntü arz etti. Tuğlaların arasındaki çatlaklar bir ağaç misali yayıldıysa da, duvar yıkılmadı. Pencere çerçeveleri bel verdi, hafifçe çarpıldı, ama camlar düşmedi. Kapılar kilitliydi, yine de çocuklar içeriye girip duvarlara bir şeyler yazmış ve Dorrie'nin geride bıraktığı kap kacağı kırmış olabilirdi. Millicent hiç girip bakmadı.

Dorrie ile Albert'in evliyken birlikte, daha sonra da Dorrie'nin tek başına yaptığı bir şey vardı. Bu âdeti çocukken başlatmış olmalıydılar. Her yıl, sonbaharda, ikisi –ve daha sonra onlara katılan Millicent'le birlikte– ağaçlardan dökülen bütün cevizleri toplarlardı. Bunu sürdürür, cevizlerin sayısı giderek azalsa da toplamaya devam ederlerdi; ta ki sonuncuyu ya da işte sondan bir öncekini de topladıklarından emin oluncaya kadar. Sonra oturup onları sayar, sonucu kilerin bir duvarına yazarlardı. Tarih, sene, toplam. Cevizler toplandıktan sonra herhangi bir şey için kullanılmazdı. Tarlanın kıyısına atılır, çürümeye bırakılırdı.

Millicent bu yararsız âdeti sürdürmedi. Bizzat yapması gereken ve çocuklarına yaptıracağı başka bir sürü iş vardı. Ama yılın o zamanı gelip da cevizler uzun otların arasında sere serpe yatarken, aklına bu alışkanlıkları gelir, şöyle düşünürdü: Dorrie benden bunu ölünceye kadar sürdürmemi beklerdi. Geleneklerin, mevsimlerin belirlediği bir hayat. Cevizler dökülür, misk sıçanları derede yüzer. Dorrie muhtemelen, tam da böyle bir yaşam için yaratıldığına inanıyordu; ömrünü bu orta karar tuhaflığı, sıra dışılığıyla, başa çıkılabilir yalnızlığıyla geçireceğine. Bir köpek daha alırdı herhalde.

Ama ben buna izin veremem, diye düşünüyor Millicent. Buna izin veremezdi, bunda da kesinlikle haklıydı. Yaşlı, saygın bir hanımefendi olacak şekilde yaşadı, hâlâ da yaşıyor; Porter öleli yıllar olmasına karşın. O ev artık nadiren gözüne çarpıyor. Orada öylece duruyor. Ancak arada bir, çatlamış cephesini ve boş, yan yatmış pencerelerini görüyor. Ve gerideki ceviz ağaçlarını, onların tekrar tekrar yitirdiği o narin yaprak örtüsünü.

Şunu yıktırıp tuğlalarını satayım, diyor; yüzünden, bunu şimdiye kadar neden yapmadığına şaştığı belli oluyor.

ARNAVUT BAKİRE

Dağlarda, Malësi e Madhe vilayetindeyken kadın onlara adını söylemeye çalışmıştır mutlaka, ama onların çıkarabildiği tek şey, "Lottar" oldu. Bacağı yaralıydı, rehberi vurulunca sivri kayaların üzerine düşmüştü. Ateşi vardı. Onu bir kilime sardıktan sonra bir atın terkisine bağlayıp dağlardan aşırtmayı nasıl becerdiklerini hiç bilmiyordu. Arada bir içmesi için su, bazen de *rakı* vermişlerdi; bir tür konyağa benzeyen içki çok sertti. Burnuna çam kokusu geliyordu. Bir ara bir tekneye bindiler, uyandı ve daha da parlaklaşan, solan, yer değiştiren yıldızları gördü – midesini bulandıran, oynak kümeler. Daha sonra, bir gölde yol aldıklarını anladı. Scutari, Sckhoder ya da İşkodra Gölü.[1] Kamışların arasından kıyıya yanaştılar. Kilimin içi haşarat doluydu, böcekler bacağına doladıkları çaputların altına giriyordu.

Yolculuğun sonunda –o bittiğini anlamamış olsa da, yolculuk bittiğinde– kendini *kula* denen büyük evlerden birinin müştemilatı olan küçük, taş bir kulübede yatarken buldu. Hastaların, ölmek üzere olanların kulübesiydi. Doğumların değil; bu kadınlar doğumu mısır tarlala-

1. Arnavutluk ile Karadağ sınırında yer alır. (Ç.N.)

rında ya da pazara yük taşırken, patikanın kenarında yapardı.

Üst üste yığılmış bürümcüklerin, eğreltiotlarının oluşturduğu bir şiltede, belki de haftalardır yatıyordu. Yatak rahattı, ayrıca kirlendiğinde ya da kanlandığında değiştirmesi kolaydı. Ona Tima adındaki yaşlı kadın bakıyordu. Tima yaraya balmumu, zeytinyağı ve çam reçinesinden yaptığı bir merhem sıvadı. Her gün birkaç kez merhemi siliyor, yarayı *rakı*'yla yıkıyordu. Lottar kirişlerden sarkan siyah dantel perdeleri görebiliyor, kendini evinde sanıyordu; onunla ilgilenen de (ölmüş) annesiydi. "Neden o perdeleri astın ki?" dedi. "Berbat görünüyorlar."

Ciddi ciddi örümcek ağları görüyordu, hepsi de duman yüzünden kalın ve tüylüydü – yıllardır rahatsız edilmemiş, kadim örümcek ağları.

Bir de, hezeyanları arasında, yüzüne enli bir tahtanın bastırıldığı duygusuna kapılıyordu – tabut kapağına benzer bir şeyin. Ama kendine gelince, bunun yalnızca bir haç olduğunu öğrendi, bir adam tahta bir haçı ona öptürmeye çalışmıştı. Adam Fransisken mezhebine bağlı bir papazdı. Uzun boylu, vahşi görünüşlü biriydi; kapkara kaşları ve bıyığı, rütbesi yüksek bir havası vardı, haçın yanı sıra bir de silah taşıyordu; Lottar daha sonra bunun bir Browning tabanca olduğunu öğrendi. Papaz, kadının görünüşünden *gâvur* –yani gayrimüslim– olduğunu anlamıştı, ama onun bütün doktrinlere karşı biri olabileceğini anlamadı. Biraz İngilizce biliyordu, ancak öyle bir telaffuzu vardı ki, kadın hiçbir şey anlayamıyordu. Eh, kendisi de Arnavutluk'un kuzey kesiminde kullanılan Gheg lehçesinden tek kelime olsun bilmiyordu – henüz.

Neyse ki, ateşi düştükten sonra, rahip deneme amaçlı İtalyanca üç-beş kelime söyleyince anlaşmayı başardılar, çünkü okulda İtalyanca öğrenmişti, dahası İtalya'da altı ay dolaşmıştı. Adamın, etraftaki herkesten

daha iyi anladığı bir şey varsa, o da kadının ondan ilk iş, her şeyi anlamasını beklediğiydi. En yakın şehir hangisi? diye sordu papaza, o da İşkodra, dedi. Öyleyse lütfen oraya git, dedi kadın; git ve Britanya Konsolosluğu'nu bul, tabii varsa. Ben Britanya İmparatorluğu vatandaşıyım. Onlara burada olduğumu söyle. Konsolosluk yoksa, polise git.

Birinin ne olursa olsun, hiçbir koşulda polise gitmeye yanaşmayacağını anlayamıyordu. Amaçları onu tutsak almak olmasa da, bu utanç verici bir hata olsa da, artık bu kavime, bu *kula*'ya ait olduğunu bilmiyordu.

Bir kadına saldırmak akıl almayacak kadar çirkin, utanılası bir şeydir. Rehberini vurup öldürdüklerinde, Lottar'ın atının başını çevirdiği gibi doludizgin kaçacağını, dağ yolundan inip Bar'a döneceğini sanmışlardı. Ama silah sesi atını ürkütmüş, hayvan iri kaya parçalarının arasında tökezleyince o da attan düşüp bacağını yaralamıştı. Bunun üzerine onu yanlarına almaktan, Crna Gora (buysa Karadağ anlamına geliyordu) ile Malësi e Madhe sınırından geçirip köylerine taşımaktan başka çareleri kalmamıştı.

"Peki ama, neden beni değil de rehberi soydular?" diye sordu, doğal olarak saldırının soygun amacıyla yapıldığını düşünerek. Aklına, rehberle atının ne kadar aç, yoksul göründüğü, adamın başına doladığı, uçuşan beyaz paçavralar geldi.

"Aa, onlar haydut değil ki!" dedi Fransisken rahip kulaklarına inanamazmış gibi. "Onlar dürüst insanlar. Onu vurmalarının sebebi, aralarındaki kan davası. İki ev arasındaki kan davası. Yasaları böyle."

Vurulan adamın, yani rehberin bu *kula*'dan bir erkeği öldürdüğünü anlattı. Onu öldürmüştü, çünkü adam daha önce onun *kula*'sından birini öldürmüştü. Bu çok uzun zamandır sürüyordu, böyle de sürüp gidecekti,

çünkü yeni oğullar doğup duruyordu. Onlara kalırsa dünyadaki herkesten daha çok erkek evlada sahiptiler, nedeni de bu ihtiyacı karşılama, bu davaya hizmet etme gerekliliğiydi.

"Eh, korkunç bir şey tabii," diye bağladı papaz sözünü. "Ama onurları söz konusu, ailelerinin şerefi. Onurları uğruna ölmeye hazırlar."

Kadın, Crna Gora'ya kaçtığına bakılırsa, rehberinin buna o kadar da hazır görünmediğini söyledi.

"Ama fark eden bir şey olmadı, öyle değil mi?" dedi Fransisken. "Amerika'ya gitseydi bile, hiçbir şey değişmezdi."

Kadın Trieste'de, Dalmaçya kıyısı boyunca güneye doğru inmek üzere bir buharlı gemiye binmişti. Yanında, İtalya'da tanıştığı arkadaşları Mr. ve Mrs. Cozzens ile dostları, İngiltere'den gelip onlara katılan Doktor Lamb de vardı. Bar'da, İtalyanların Antivari dediği küçük bir limana yanaştılar, geceyi European Otel'de geçirdiler. Akşam yemeğinden sonra terasta gezindiler, ama Mrs. Cozzens üşütmekten korkunca içeriye girip iskambil oynadılar. Gece yağmur başladı. Uyandı, yağmuru dinledi; derin bir hayal kırıklığı duyuyordu, buysa giderek bu orta yaşlı çifte, özellikle de Doktor Lamb'e karşı tiksintiye dönüştü; Cozzens çiftinin adamı İngiltere'den buraya sırf onunla tanıştırmak için çağırdıklarından emindi. Onun zengin bir kadın olduğunu düşünmüşlerdi muhtemelen. Atlantik ötesindeki zengin bir ailenin, neredeyse aksanını bile bağışlamaya hazır oldukları vârisi. Bu insanlar çok fazla yiyor, sonra da ilaç almak zorunda kalıyorlardı. Ve yabancı yerlerde olmak onları endişelendiriyordu – öyleyse ne diye gelmişlerdi ki buraya? Sabah onlarla birlikte yeniden gemiye binmeye mecburdu, aksi halde bir yaygaradır kopardı. Ona kalsa, Karadağ'ın başkenti Cetinje'ye

ulaşan dağ yolunu asla seçmezdi – bunun akıllıca olmayacağı söylenmişti onlara. Türklerin kesik başlarının asıldığı çan kulesini ya da altında şair-prensin halkı huzuruna kabul ettiği çınar ağacını asla görmezdi. Bir türlü uyuyamıyordu, bunun üzerine gün ağarır ağarmaz aşağıya inmeye karar verdi; yağmur devam ediyorsa bile çıkıp biraz yürüyecek, kasabanın arka tarafında olduğunu bildiği, zeytin ağaçlarının arasındaki kalıntıları, kayalara oturmuş Avusturya Kalesi'ni ve Lovćen Dağı'nın karanlık yüzünü görecekti.

Hava ona yardımcı oldu, danışmadaki görevli de öyle; ona göz açıp kapayıncaya kadar hırpani ama neşeli bir rehberle, yeterince beslenememiş atını ayarladı. Yola çıktılar – kendisi ata bindi, rehber önden yürüdü. Yol dik ve kıvrımlıydı, kaya parçalarıyla doluydu; güneş giderek artan bir yakıcılıkta, araya giren gölgelerse serin ve karanlıktı. Karnı acıkınca, kısa kesmemiz gerekecek, diye düşündü. Genellikle geç kalkan yol arkadaşlarıyla kahvaltı ediyordu.

Rehberin cesedi bulunduktan sonra, onu aramaya çıktıklarına hiç kuşku yoktu. Yetkililere haber verilmiş olmalıydı – artık bu yetkililer her kimse. Gemi vaktinde kalkmış, arkadaşları da gemiye binmişti mutlaka. Pasaportlarını otele teslim etmemişlerdi. Kanada'da onun durumunu araştırmak kimsenin aklına gelmezdi. Düzenli yazıştığı herhangi biri yoktu, erkek kardeşiyle araları açıktı, annesiyle babası ölmüştü. Anlaşılan bütün mirası yiyip bitirmeden memlekete dönmeyeceksin, demişti erkek kardeşi, o zaman kim bakacak sana?

Çam ormanından geçirilirken kendine geldi ve kendini muallakta kalmış –acısına rağmen, belki de *rakı* yüzünden– uyuşmuş ve inanmazlıkla dolu bir teslimiyete bırakmış buldu. Gözlerini, önündeki adamın eyerinden sarkan ve atın sağrısına çarpıp duran bohçaya dikti. Aşa-

ğı yukarı bir lahana boyutundaydı, katı ve paslıymış gibi görünen bir beze sarılmıştı.

Bu öyküyü Victoria'daki eski St. Joseph Hastanesi' nde, oradaki ilk günlerimde iyi kötü arkadaşlık kurduğum Charlotte'dan dinledim. O sıralardaki arkadaşlıklarım hem içli dışlı hem de keyfi, güvenilmezdi. İnsanların bana neden durup dururken bir şeyler anlattığını ya da beni neye inandırmaya çalıştıklarını bir türlü anlayamadım.

Hastaneye giderken çiçek ve çikolata götürmüştüm. Charlotte kısacık, tüysü, ak saçlı başını güllere doğru kaldırdı. "Tüh!" dedi. "Kokmuyor bunlar! En azından bana. Ama çok güzeller elbette. Çikolataları sen yemelisin," dedi. "Bana her şeyin tadı katran gibi geliyor. Katranın tadını nereden bildiğimi sorma, ama bence aynen böyle bir tat."

Ateşi vardı. Elini tuttum, sıcak ve şişti. Saçları kısacık kesilmiş, bu da ona, yüzünde ve boynunda hiç et kalmamış gibi bir görüntü vermişti. Hastane örtülerinin altında kalan kısmıysa her zamanki gibi geniş ve yamru yumru görünüyordu.

"Ama sakın nankörlük ettiğimi sanma," dedi. "Otursana. Şuradaki iskemleyi çekiver... şunların ihtiyacı yok."

Odada iki kadın daha vardı. Bir tanesi yastıktaki sarımsı-kır bir saç püskülünden ibaretti, diğeriyse bir koltuğa bağlanmıştı, debeleniyor, homurdanıyordu.

"Burası berbat bir yer," dedi Charlotte. "Yine de, buraya ayak uydurabilmek için elimizden geleni yapmalıyız. Seni gördüğüme öyle sevindim ki. Şu karşıdaki sabaha kadar bağırıp durdu," dedi, başıyla pencerenin önündeki yatağı göstererek. "Şu an uyuduğu için Tanrı'ya şükretmeliyiz. Bütün gece gözümü kırpmadım, ama zamanımı çok yararlı bir iş için kullandım. Tam film senaryosu olacak bir öykü uydurdum! Hepsi kafamda, senin

de duymanı istiyorum. Bundan iyi bir film çıkıp çıkmayacağına karar verebilecek birisin. Bence çıkar. Başrolü Jennifer Jones'un oynaması hoşuma gider. Pek emin değilim gerçi. O eski canlılığını yitirdi gibi. Kalkıp şu kodamanla evlendi.

"Dinle," dedi. "(Ah, şu yastığı biraz yukarı çeker misin, enseme doğru?) Olay Arnavutluk'ta geçiyor, ülkenin kuzeyinde, Maltësi e Madhe denen yerde, dokuz yüz yirmilerde, koşullar bayağı ilkelken. Kahramanımız tek başına yolculuk eden genç bir kadın. Öykudeki adı Lottar."

Oturup dinledim. Charlotte öne eğildi, hatta bazı noktaları vurgulamak için o sert yatağında azıcık öne arkaya sallandı. Şiş elleri havada uçuşuyordu, mavi gözleri yetkin, kendinden emin bir ifadeyle açılmıştı, zaman zaman kendini yeniden yastığa bırakıyor, dikkatini öyküde toplayabilmek için gözlerini yumuyordu. Ah evet, dedi. Evet, evet. Sonra anlatmayı sürdürdü.

"Evet, evet," dedi sonunda. "Devamını biliyorum elbette, ama şimdilik bu kadar yeter. Gerisini dinlemek için buraya dönmen gerekecek. Yarın. Yine gelecek misin?"

Evet, yarın, dedim; beni duyamadan uyuya kalmış gibiydi.

Kula kaba taştan, görkemli bir evdi; altta ahır, üstte yaşam alanları yer alıyordu. Evi çepeçevre dolanan bir sundurma ve her daim o sundurmada oturan yaşlı bir kadın vardı; bir elinden diğerine kuş gibi uçan makara düzeneği, tahta bir iğ, geride parlak, siyah bir şerit bırakıyordu; bütün erkek pantolonlarını süsleyen, kilometrelerce, kilometrelerce uzunluğundaki siyah kordonlardı bunlar. Diğer kadınlar dokuma tezgâhlarında çalışıyor ya da hep birlikte deri sandalet dikiyordu. Orada kimse oturarak örgü örmezdi, çünkü oturarak örgü örülebileceği kimsenin aklına gelmezdi. Örgü, sırtlarına bağladıkları su bi-

donlarıyla pınara gidip gelirken ya da patikadan tarlalara veya düşen dalları topladıkları kayın ormanına doğru yürürken yaptıkları bir şeydi. Çorap örerlerdi – siyah beyaz, kırmızı beyaz, çakan şimşekleri andıran zikzak desenli çoraplar. Kadınların elleri asla boş kalmamalıydı. Gün doğmadan kararmış tahta teknede hamur yoğurur, hamuru küreklerin tersine koyup somun şekli verir ve fırında pişirirlerdi. (Mısır ekmeğiydi; mayasız, sıcak yenen, midenizde kurtmantarı gibi şişen bir ekmek.) Sonra *kula*'yı süpürür, kirlenen eğreltiotlarını atar, ertesi akşam için kucaklar dolusu taze ot toplarlardı. Bu genellikle Lottar'ın göreviydi, çünkü diğer işlerde alabildiğine beceriksizdi. Küçük kızlar, katılaşırken topaklar oluşmasın diye, yoğurdu karıştırırdı. Yaşça daha büyük kızların arada bir, bir oğlağı kestikleri, içini yabani sarmısak, adaçayı ve elmayla doldurduktan sonra karnını diktikleri olurdu. Ya da hep birlikte, her yaştan kızlarla kadınlar, erkeklerin beyaz başörtülerini yıkamaya yakındaki küçük, soğuk ırmağa giderlerdi; ırmağın suyu cam berraklığındaydı. Tütün toplar, olgun yaprakları kuruması için karanlık kulübeye asarlardı. Mısırı ve salatalığı çapalar, dişi koyunları sağarlardı.

Kadınlar sert, haşin görünürdü, oysa gerçekte hiç de öyle değillerdi. Yalnızca çok meşgullerdi, kendileriyle gurur duyuyorlardı ve rekabete hevesliydiler. En ağır odun destesini kim taşıyacak, en hızlı kim örecek, en fazla mısır sırasını kim çapalayacak? Hastayken Lottar'a bakan Tima, içlerinde en görülmeye değer işçiydi. *Kula*'ya çıkan yokuşu sırtına bağladığı, kendisinden on kat büyük görünen odun destesiyle, koşarak tırmanırdı. Irmakta taştan taşa atlar, elindeki tokaçla başörtülerini düşman bedeniymiş gibi döverdi. Öteki kadınlar alaycı bir hayranlıkla, "Vay, Tima, Tima, Tima!" diye çığrışırdı; yararlılık terazisinin tam tersi kefesinde yer alan Lottar yıkadığı kumaşı akıntıya kaptırınca da, hemen hemen aynı ses tonuyla,

"Vay Lottar, Lottar!" diye. Bazen, bir eşeğe yaptıkları gibi, Lottar'a da sopayla şöyle bir vurdukları oluyordu, ama gaddarca değil de, sabırları taşmışçasına. Bazen, genç kadınlar, "Haydi, kendi dilini konuş!" derler, o da onları eğlendirmek için İngilizce konuşurdu. Çıkan tuhaf sesler karşısında yüzlerini buruşturur, yere tükürürlerdi. Onlara birkaç sözcük öğretmeye çalıştı – "el" "burun" falan. Ama bu onlara şaka gibi geldi; sözcükleri birbirlerine yineliyor, gülmekten kırılıyorlardı.

Kadınlar kadınlarla, erkekler erkeklerle bir aradaydı, geceler (kadınlar bu konuda alaylara, sataşmalara maruz kaldığında utançla ve inkârla doluyor, arada bir birkaç tokadın atıldığı da oluyordu), bir de kadınların erkeklere hizmet ettiği yemek vakitleri hariç. Erkeklerin bütün gün ne yaptığı kadınları ilgilendirmezdi. Erkekler cephanelerini hazırlıyor, silahlarına büyük özen gösteriyordu, bu silahların bazıları, gümüş oymalarla bezeli olanları gerçekten çok güzeldi. Yolu açmak için kayaları dinamitliyorlardı; atlardan da onlar sorumluydu. Nerede olurlarsa olsunlar kahkahalar yükselirdi, bazen şarkılar söylenir, kurusıkı silah atılırdı. Evdeyken tatilde gibiydiler; arada bir, içlerinden kimisi bir cezalandırma görevini yerine getirmek ya da sıra dışı bir cinayet hummasına son vermek amacıyla toplanan bir kurula katılmak üzere uzun bir yolculuğa çıkardı. Bunun işe yarayacağına inanan tek bir kadın yoktu – gülerler, bunun yalnızca yirmi el daha ateş etmek anlamına geleceğini söylerlerdi. Genç bir adam ilk kez öldürmek üzere yola çıkıyorsa, kadınlar onu yüreklendirmek için kılık kıyafetine, saçına başına aşırı titizlenir, ortalığı telaşa verirlerdi. Delikanlı başarılı olamazsa, hiçbir kadın onunla evlenmeye yanaşmazdı (şu kadarcık değeri olan bir kadın, hiç öldürmemiş bir adamla evlenmeye utanırdı); oysa herkes, işlere yardım etsin diye eve yeni bir gelin gelmesini dört gözle beklerdi.

Bir akşam, Lottar erkeklerden birine yemeğini verirken (bir konuk; yemeğe davet edilen ve alçak, yuvarlak masada, *sofra*'da yerini alan bir misafir mutlaka bulunurdu), adamın çok küçük elleri, kılsız bilekleri olduğunu fark etti. Oysa genç sayılmazdı, ne delikanlıydı ne de oğlan çocuğu. Cildi kırışık, köselemsiydi, bıyıksızdı. Lottar konuşurken onun sesine kulak verdi, boğuk ama kadınsıydı. Ne var ki sigara içiyor, erkeklerle birlikte yiyor, tabanca taşıyordu.

"Bu bir erkek mi?" diye sordu onunla birlikte hizmet eden kadına. Kadın başını hayır anlamında salladı; erkeklerin duyabileceği bir yerde konuşmak istemiyordu. Ancak soruyu duyan genç kızlar onun kadar temkinli değildi. "Bu bir erkek mi? Bu bir erkek mi?" diye öykündüler Lottar'a. "Aman Lottar, ne kadar salaksın! Bir bakireyi görünce tanıyamıyor musun?"

Bunun üzerine onlara başka bir şey sormadı. Ama Fransisken papazı bir sonraki görüşünde, sorusunu sormak için peşinden koştu. Bakire nedir? Koşmak zorunda kalmıştı, çünkü adam küçük kulübede hasta yatarken yaptığının aksine, durup onunla konuşmuyordu. O *kula*'ya ne zaman gelse, Lottar harıl harıl çalışıyor oluyordu, rahip de zaten kadınlarla fazla haşır neşir olmazdı – erkeklerle otururdu. Papazın ayrıldığını, sumak ağaçlarının arasındaki patikayı uzun adımlarla indiğini görünce, arkasından koştu; adam doğruca çıplak, ahşap kiliseye ve yaşadığı yere, yani kiliseye yaslanmış, küçük papazevine yollanmıştı.

Bakirenin bir kadın, ama erkekleşmiş bir kadın olduğunu söyledi. Evlenmek istemez, tanıkların huzurunda asla evlenmeyeceğine ant içer ve erkek kıyafetleri giymeye başlardı, kendi silahı, parası yetiyorsa kendi atı vardı, canı nasıl istiyorsa öyle yaşardı. Genellikle yoksul kadınlardı bunlar, yanlarında kadın çalıştıramazlardı.

Ama kimse tarafından rahatsız edilmez, yemeğini isterse erkeklerle aynı *sofra*'da yerdi.

Lottar papaza İşkodra'ya gitmekten bahsetmez olmuştu. Arada epeyce mesafe olduğunu artık biliyordu. Arada bir, herhangi bir şey duyup duymadığını, onu arayan birileri olup olmadığını sorardı, adam da sertçe hayır, hiç kimse, derdi. Lottar o ilk haftalardaki tavrını düşündükçe (sağa sola emirler yağdıran, yüzü kızarmadan İngilizce konuşup duran, içinde bulunduğu özel durumun ilgiyi, esas duruşu hak ettiğinden emin bir kadın) bilgisizliğinden, anlayışsızlığından utanıyordu. Ve *kula*'daki kalışı uzadıkça, dili daha iyi konuştukça ve işlere alıştıkça, buradan gitme düşüncesi de ona o kadar garip, yabancı geliyordu. Tamam, bir gün gitmek zorundaydı elbette, ama bunu şimdi nasıl yapardı? Tütün toplamanın ya da sumak hasadının ortasında veya Aziz Nicholas'ın Yadigârlarının Taşınması şenliklerinin hazırlıkları sürerken nasıl çekip gidebilirdi?

Kadınlar tütün tarlalarında deri yelekleriyle bluzlarını çıkarır ve güneşin altında, uzun bitki sıralarının arasına gizlenmiş bir halde, yarı çıplak çalışırlardı. Tütün suyu siyah ve yapışkandı, pekmeze benzerdi, kollarından akar, göğüslerine sıvaşırdı. Günbatımında ırmak kıyısına inip temizlenirlerdi. Kızlarla kocaman, iriyarı kadınlar hep birlikte soğuk suyu dökünür, bedenlerine çarparlardı. Birbirlerini suya itmeye çalışırlar, Lottar o sırada adının haykırıldığını duyardı, uyarırcasına ya da zaferle, küçümseme olmaksızın; diğer herhangi bir ad gibi: "Lottar, dikkat! Lottar!"

Ona bir sürü şey anlattılar. Çocukların *Striga*[1] yüzünden öldüğünü. *Striga*'nın lanetine uğrayan bazı yetiş-

1. (İng.) Vampir. (Ed.N.)

kin insanların bile kuruyup büzüştüğünü, sonra da öldüğünü. *Striga*'nın normal bir kadın gibi göründüğünü, dolayısıyla kim olduğunu bilemeyeceğinizi. Kadın kan emiyordu. Onu yakalamak için, Paskalya pazarında herkes içerideyken kilisenin eşiğine bir haç koymak gerekiyordu. O zaman *Striga* olan kadın kimse, asla dışarıya çıkamazdı. Ya da kuşkulandığın kadını izlerdin ve şansın varsa kan kustuğunu görebilirdin. Bu kanın birazını gümüş bir paraya sürmeyi becerirsen ve parayı yanında taşırsan, bir daha hiçbir *Striga* sana dokunamazdı.

Dolunayda kesilen saçlar beyazlaşırdı.

Eklemlerinde ağrı varsa, saçından ve koltukaltı kıllarından bir tutam kesip yak – ağrılar yok olup giderdi.

O*ra* denen iblisler vardı, bunlar geceleri ortaya çıkar ve yakıp söndürdükleri yalancı ışıklarla gezginleri şaşırtır, akıllarını karıştırırdı. Hemen çömelip başını ellerinin arasına almalıydın, aksi halde seni doğruca bir uçuruma yönlendirirlerdi. Ayrıca atları yakalar, ölüme sürerlerdi.

Tütün toplandı, koyunlar yamaçlardan indirildi, hayvanlar ve insanlar karla, buz gibi yağmurlarla dolu haftalar boyunca *kula*'lara kapandı ve bir gün, bahar güneşinin ilk ılıklığında, kadınlar Lottar'ı sundurmadaki bir iskemleye oturttular. Orada, büyük bir törenle ve keyifle, saçını alnından geriye doğru bir parça tıraş ettiler. Sonra kalan saçlarına siyah, köpürtülü bir boya sürdüler. Boya yağlıydı, saç telleri öylesine sertleşti ki, kadınlar tutam tutam ayırdıkları saçlardan kanlı sosisler kadar sıkı görünen burgular ve topuzlar yaptılar. Herkes etrafına toplanmıştı, eleştiriyor, hayranlığını belirtiyordu. Yüzüne un sürdüler, sonra ona muhteşem oymalı bir sandıktan çıkardıkları giysileri giydirdiler. Kendini sırma işlemeli beyaz bir gömleğin, püsküllden apoletleri olan dar, kırmızı bir yeleğin, bir metre eninde ve on iki metre

uzunluğundaki çizgili ipek kuşağın, siyahlı kırmızılı yün eteğin, saçlarına ve boynuna dolanan, sahte altından kat kat zincirin altında bulunca, Bunlar ne için, diye sordu. Güzelleşmen için, dediler. İşleri bitince de, birbirlerine "Gördünüz mü? Ne kadar güzel oldu!" dediler. Bunu söyleyenler muzaffer bir edayla konuşmuştu, böyle bir değişimin mümkün olabileceğinden şüphe duyanlara meydan okuyorlardı. Lottar'ın çapa sallamaktan ve odun taşımaktan gelişen kaslarını ovaladılar, geniş, unlu alnına hafif hafif vurdular. Sonra çığlığı bastılar, çünkü son derece önemli bir şeyi unutmuşlardı – kaşları burnun üstünde tek bir çizgi halinde birleştiren siyah boyayı.

"Papaz geliyor!" diye bağırdı, gözcülük etmesi için yerleştirildiği anlaşılan genç kız; bunun üzerine kara çizgiyi çekmekte olan kadın, "Hıh, durduracak değil ya!" diye homurdandı; yine de, diğerleri kenara çekildi.

Fransisken rahip gelişini haber vermek için hep yaptığı gibi, havaya birkaç el kurusıkı ateş etti; evin erkekleri de onu karşılamak üzere kurusıkı fişek attılar. Ama bu kez erkeklerin yanına gitmedi. "Ayıp! Ayıp! Utanın! Ayıp!" diye bağırarak hemen sundurmaya çıktı.

"Saçını neden boyadığınızı biliyorum," dedi kadınlara. "Onu neden gelin gibi giydirdiğinizi biliyorum. Hepsi Müslüman bir domuz için!"

Lottar'a döndü, "Sen! Böyle boyalar içinde oturan sen," dedi. "Bunların nedenini bilmiyor musun? Seni bir Müslümana sattıklarından haberin yok mu? Vuthaj'dan yola çıktı, geliyor. Hava kararırken burada olur!"

"Ee, ne olmuş yani?" dedi kadınlardan biri cesurca. "Üç napoleon'dan fazla veren çıkmadı. Biriyle evlenmek zorunda işte."

Fransisken ona çenesini kapamasını söyledi. "İstediğin bu mu?" diye sordu Lottar'a. "Bir kâfirle evlenmek ve onunla Vuthaj'da yaşamak?"

Lottar hayır dedi. Yağlı saçların ve süslü püslü kılığın ağırlığıyla ne doğru dürüst hareket edebiliyor ne de konuşabiliyordu. Bütün bu ağırlığın altında, bir tehlike karşısında ayılmaya, uykudan uyanmaya çabalayan biri gibi debelenmekteydi. Bir Müslümanla evlenme fikri henüz tehlike sayılamayacak kadar uzaktaydı – şu an anladığı tek şey, papazdan ayrı düşeceği ve bir daha ondan bir açıklama talep edemeyeceğiydi.

"Evlenmek üzere olduğunun farkında mısın?" diye sordu adam. "Evlenmeyi istiyor musun?"

Hayır, dedi Lottar. Hayır. Bunun üzerine Fransisken ellerini çırptı. "Çıkarın şu süprüntü altınları! Çıkarın üzerindeki giysileri! Onu bir bakire yapacağım!

"Eğer bakire olursan, her şey yoluna girer," dedi kadına. "Böylece senin Müslüman da birini vurmak zorunda kalmaz. Ama asla bir erkekle beraber olmayacağına yemin etmelisin. Tanıkların önünde ant içmelisin. *Per quri e per kruch.* Taşın ve haçın üstüne. Söylediklerimi anlıyor musun? Seni bir Müslümanla evlendirmelerine izin vermeyeceğim; bu topraklarda bir de bu yüzden kan dökülmesini istemiyorum."

Fransiskenin engellemek için canla başla çalıştığı şeylerden biri de buydu: kadınların Müslüman erkeklere satılması. Dinlerinin böyle kolayca göz ardı edilmesi onu çıldırtıyordu. Lottar gibi, başka yerden para getirmeyecek kızları ve sadece kız çocuk doğuran dulları satmaktaydılar.

Kadınlar yavaş hareketlerle, kızgın suratlarla bütün o ağır giysileri çıkardılar. İçeriden yıpranmış, kordon süslemeleri olmayan bir erkek pantolonu, bir gömlek, bir de baş atkısı getirdiler. Lottar bunları giydi. Bir kadın, koyun kırkmakta kullanılan çirkin bir makasla Lottar'ın kalan saçlarını kesti; yağlı bulamaç yüzünden epey zorlanmıştı.

"Yarın gelin olabilirdin," dediler ona. Kimilerinin yüzünde üzüntü vardı, kimilerinin yüzünde de horgörü. "Artık bir oğul sahibi olamayacaksın."

Küçük kızlar yerdeki saç tutamlarını kapıştılar, başlarına koyup çeşitli topuz, perçem modelleri denediler.

Lottar yeminini on iki tanığın önünde etti. Hepsi erkekti elbette; yüzleri, durum değiştiğinde kadınların asılan, öfkeli yüzlerinden farksızdı. Lottar Müslümanı hiç görmedi. Fransisken papaz, erkekleri azarladı, bu tür şeyler sona ermediği takdirde kilisenin avlusunu kapatacağını söyledi; ölülerini kutsal olmayan, pis toprağa gömerlerdi artık. Lottar alışık olmadığı, yadırgadığı kıyafetiyle onlardan az uzakta oturuyordu. Böyle aylak, işsiz güçsüz olmak garip, tatsızdı. Papaz uzun ve tumturaklı söylevini bitirince gelip onun yanında durdu, yukarıdan ona baktı. Öfkesi ya da tirada harcadığı enerji yüzünden soluk soluğaydı.

"Peki o zaman," dedi. "Pekâlâ." Elini cüppesinin katmanlarının altına uzattı, bir sigara çıkarıp Lottar'a verdi. Sigara teninin kokusunu taşıyordu.

Bir hemşire Charlotte'un akşam yemeğini getirdi; çorba ve şeftali kompostosundan oluşan, hafif bir yemekti. Charlotte çorbanın kapağını açtı, kokladı, başını yana çevirdi. "Haydi git," dedi. "Şu iğrenç lapayı görme. Yarın gel ama – daha bitmedi, biliyorsun."

Hemşire benimle kapıya doğru yürüdü, koridora çıkınca şöyle dedi: "Evde en az şikâyet edenler, daima durumu en kritik olanlardır. Dünyanın en kolay insanı sayılmaz, ama ona hayranlık duymamak da elde değil. Akraba mısınız?"

Yo, hayır, dedim. Değiliz.

"Hastaneye ilk gelişi inanılmazdı. Üzerindekileri çıkarıyorduk, biri, ah ne kadar güzel bilezikler, dedi, o da

ânında satmak istediğini söyledi! *Kocası* da ayrı âlem. Onu tanır mısın? İkisi de gerçekten ilginç tipler."

Charlotte'un kocası Gjurdhi bir hafta kadar önce soğuk bir sabah, tek başına kitabevime gelmişti. Kitapla doldurduğu, üzerine de bir örtü örttüğü bir el arabasını çekiyordu. Bana daha önce de, oturdukları apartman dairesinde bazı kitaplar satmaya çalışmıştı, bunların aynı kitaplar olabileceğini düşündüm. O sırada kafam karışmıştı, ama şimdi kendi çöplüğümde olduğumdan, daha kararlı davranmayı becerdim. Hayır, dedim; ikinci el kitap satmıyordum, dolayısıyla ilgilenmiyordum. Gjurdhi bunu söylememe bile gerek olmadığını, bunun konuşmamızla bir ilgisi olmadığını belirtmek istercesine, başını sertçe salladı. Kitapları teker teker eline almayı, parmaklarımı ciltlerin kenar şeritlerinde gezdirmem için beni zorlamayı sürdürdü; çizimlerin güzelliğini gözden kaçırmamam ve basım tarihlerinden etkilenmem için uyarıp duruyordu. Bense tekrar tekrar geri çevirmek zorunda kaldım, ancak bir ara, bir de baktım, reddederken bir yandan da, tamamen irademin dışında, özürler dilemeye başlamışım. İtirazlarım tek bir kitaba yönelikmiş gibi davranıyor, hemen eğilip bir başkasını alıyor, hararetle şöyle diyordu: "Bir de şuna bak! Bu olağanüstü. Dikkatini çekmiştir mutlaka. Çok da eski. Şu antika kitabın güzelliğine baksana!"

Bazıları yüzyılın başına ait gezi kitaplarıydı. O kadar eski değillerdi, o donuk, kumlu fotoğraflarıyla pek güzel de sayılmazlardı. *Kara Zirvelerdeki Yolculuk. Yukarı Arnavutluk. Güney Avrupa'nın Gizli Toprakları.*

"Antika kitaplar satan bir yere gitmelisin," dedim. "Fort Caddesi'nde bir tane var. Pek uzak sayılmaz."

Küçümseme dolu bir ses çıkardı; belki dükkânın yerini gayet iyi bildiğini, belki de oraya çoktan nafile bir ziyaret yaptığını ya da bu kitapların çoğunun şöyle ya da böyle zaten oradan alındığını belirtmek için.

"Charlotte nasıl?" diye sordum candan bir tavırla. Dükkâna oldukça sık gelen biri olmasına karşın, onu bir süredir görmemiştim. Bana küçük armağanlar getirirdi – enerji vermesi için çikolatayla kaplanmış kahve çekirdekleri; kâğıtlarla bu kadar çok haşır neşir olmaktan kuruyan cildim için saf gliserinden yapılma bir sabun. Kanada'nın en batısındaki Britanya Kolumbiyası'ndan toplanmış taş örnekleriyle bezeli bir kâğıt ağırlığı, karanlıkta ışığı yanan bir tükenmez kalem (elektrik kesilirse makbuzları yazmaya devam edebileyim diye). Benimle kahve içer, sohbet eder, ben meşgulsem hiç ses çıkarmadan dükkânda dolaşıp kendini oyalardı. Sonbaharın karanlık, bol rüzgârlı günlerinde, onu ilk gördüğüm gün sırtında olan kadife pelerini giyer, aşırı büyük, siyah, antika şemsiyesiyle yağmurdan korunurdu. Ona "benim çadır" diyordu. Bir müşteriyle işimin uzun sürdüğünü görünce hafifçe omzuma dokunur, "Ben çadırımla birlikte, sessizce sıvışıyorum," derdi. "Başka bir gün konuşuruz."

Bir keresinde bir müşteri bana hiç sözünü sakınmadan şöyle dedi: "Kim bu kadın? Kasabada onu kocasıyla birlikte pek çok kez gördüm. Yanılmıyorsam kocası, yani. Seyyar satıcı olduklarını sandım."

Charlotte bunu duymuş olabilir miydi? Yoksa benim yeni tezgâhtarın tavrında bir soğukluk mu sezmişti? (Charlotte kıza karşı kesinlikle soğuktu.) Belki de meşgul olduğum, onunla ilgilenemediğim anlar biraz fazla sıklaşmıştı? Aslında ziyaretlerini tamamen kestiğini düşünmüyordum. Yalnızca bir fasılanın, benimle ilgisi olmayan bir nedenle biraz fazla uzadığını düşünmeyi yeğliyordum. Ayrıca Noel yaklaştığından, fazlasıyla meşgul ve yorgundum. Sattığım kitap sayısı benim için harika bir sürprizdi.

"İnsanlara kara çalan biri olmak istemem," demişti tezgâhtar kız. "Ama bu kadınla kocasının kasabadaki pek

çok dükkâna girmelerinin yasaklandığını bilmenizi isterim. Hırsızlık yaptıklarından şüpheleniliyor. Bilemiyorum. Adam kocaman kolları olan, kauçuk bir palto giyiyor, kadın da şu pelerini. Noel zamanı etrafta gezinip el âlemin bahçesinden çobanpüskülü aşırdıklarını biliyorum ama. Sonra da apartmanları dolaşıp satmaya çalışıyorlar."

O soğuk sabah, el arabasındaki kitapları geri çevirdikten sonra, Gjurdhi'ye bir kez daha Charlotte'u sordum. Hasta olduğunu söyledi. Kızgın bir tavırla konuşmuştu; bu beni ilgilendirmezmiş gibi.

"Ona bir kitap götür," dedim. Penguin Yayınları'ndan hafif bir şiir kitabı seçtim. "Bunu ona götür – ve hoşuna gideceğini umduğumu söyle. Geçmiş olsun dileklerimi ilet. Belki bir ara onu görmeye giderim."

Kitabı el arabasındaki desteye ekledi. Muhtemelen ilk fırsatta satmaya çalışacaktı.

"Evde değil," dedi. "Hastanede."

El arabasına her eğilişinde, paltosunun yan tarafından büyük, tahta bir haç sarktığını, onun da haçı yeniden içeriye soktuğunu fark etmiştim. Aynı şey bir kere daha yinelendi, bunun üzerine hiç düşünmeden, o şaşkınlık ve pişmanlıkla, "Ne kadar güzel!" deyiverdim. "Şu koyu renk ahşabın nefisliğine bakın! Ortaçağ'dan kalma sanki."

Haçı alıp başının üstüne kaldırdı, "Çok eski. Çok güzel," dedi. "Meşe ağacı. Evet."

Sonra tahtayı avucuma sokuşturdu, neler olup bittiğini anlar anlamaz haçı geri ittim.

"Ahşabı *şahane*," dedim. Haçı cebine sokunca rahat bir soluk aldım, ama içime sinir bozucu bir vicdan azabı doldu.

"Ah, umarım Charlotte'un hastalığı ciddi bir şey değildir!"

Yüzünde küçümseyen bir gülümseme belirdi, eliyle göğsüne pat pat vurdu – bana Charlotte'un sorununun nerede olduğunu göstermek istemiş de olabilirdi, oradaki, yeni soyulmuş derisine dokunmak istemiş de.

Sonra haçı, kitapları ve el arabasını alıp dükkândan çıktı. Her iki tarafın da hakarete uğradığı, kendini aşağılanmış hissettiği duygusuna kapıldım.

Tütün tarlasının yukarısında, Lottar'ın sık sık yakacak odun toplamaya gittiği bir kayın ormanı vardı. Onun ilerisinde de otla kaplı bir bayır; *kula*'dan yarım saatlik bir tırmanışla ulaşılan bu yüksek çayırlığın tepesinde taştan, küçük bir barınak bulunuyordu; penceresiz, kapısız, alçak bir girişi ve bacasız bir köşe şöminesi olan, ilkel bir kulübeydi. Koyunlar oraya sığınırdı; zemin onların pislikleriyle kaplıydı.

Lottar bakire olduktan sonra oraya yerleşti. Müslüman damat olayı bahara, Malësi e Madhe'ye gelmesinden yaklaşık bir yıl sonraya rastlamıştı ve tam da koyunların daha yüksek otlaklara sürülme vaktiydi. Lottar sürünün hesabını tutacak, koyaklara düşmemeleri ya da alıp başlarını gitmemeleri için göz kulak olacaktı. Ayrıca her akşam dişi koyunları sağacaktı. Sürüye yaklaşmaya kalkışan kurtları da vurması gerekiyordu. Neyse ki böyle bir şey olmuyordu; şu an *kula*'da yaşayanların hiçbiri, ömründe tek bir kurt görmemişti. Lottar'ın gördüğü tek yabani hayvan, ırmak kıyısında rastladığı kızıl bir tilkiydi, bir de sürüsüne bereket, tedbirsiz, gafil tavşanlar. Onları vurmayı, derilerini yüzüp pişirmeyi öğrenmişti; *kula*'daki kasap kızlardan gördüğü şekilde içlerini temizliyor, etli kısımları birkaç baş yabani sarmısakla birlikte, ateşin üstüne astığı tencerede pişiriyordu.

Geceleri barınakta uyumak istemediği için dışarıya ağaç dallarından oluşan, duvara bitişik bir çatı yaptı; ku-

lübenin çatısının uzantısı olan bir çatı. Altında kocaman bir eğreltiotu öbeği vardı, üzerine de ona verdikleri keçe kilimi seriyor, öyle uyuyordu. Böceklere aldırmaz olmuştu. Duvardaki yamru yumru taşların arasına sokulmuş iri çiviler vardı. Bunların burada ne aradığını bilmiyordu, ama onları süt gerdellerini ve ona verdikleri birkaç kap kacağı asmakta kullanıyordu. Suyunu dereden taşıyordu; başına doladığı örtüyü derede yıkıyor, bazen, temizlenme kaygısından çok, sıcaktan bunaldığı için kendisi de suya girip yıkanıyordu.

Her şey değişmişti. Artık kadınları görmüyordu. Durmaksızın çalışma alışkanlığını yitirmişti. Akşamüstleri sütü almaya küçük kızlar geliyordu. *Kula*'dan ve annelerinden bu kadar uzaklaşınca, resmen gemi azıya alıyorlardı. Çatıya tırmanıyor, sık sık da Lottar'ın bin bir emekle ördüğü dalları kırıp parçalıyorlardı. Eğreltiotlarının arasına atlıyor, bazen de bir avuç otu yolup kaba saba bir top yapıyor, dağılana kadar birbirlerine fırlatıyorlardı. Öylesine eğlenmekteydiler ki, Lottar hava kararmaya başlayınca, karanlıkta kayın ormanından ne kadar korktuklarını hatırlatıp onları kışkışlamak zorunda kalıyordu. Ona kalırsa ormanı koşarak geçiyor, sütün yarısını yolda döküyorlardı.

Arada bir ona mısır unu getirirler, o da suyla karıştırıp küreğinin tersinde, ateşte pişirirdi. Bir keresinde gerçek bir ikramla, tencerede kaynatması için bir koyun kellesiyle çıkageldiler – Lottar, yoksa bir yerden mi aşırdılar, diye merak etti. Sağdığı sütün birazını kendine ayırma hakkı vardı, onu taze taze içmek yerine ekşitiyor, karıştırıyor ve ekmeğini banıp yiyebileceği yoğurdu elde ediyordu. Artık böylesini tercih etmekteydi.

Erkekler genellikle küçük kızların hemen ardından, onların dönüş yolunda bir koşu geçtiği ormandan çıkıp bayırı tırmanıyorlardı. Anlaşıldığı kadarıyla yazları böyle

bir alışkanlıkları vardı. Irmağın kıyısındaki sette oturur, havaya kurusıkı ateş eder, *rakı* içip şarkı söylerlerdi, bazen de yalnızca sigaralarını tüttürüp sohbet ederlerdi. Bu gezintiye Lottar'ın durumunu, ne yapıp ettiğini görmek için çıkmıyorlardı. Ama nasılsa geldiklerine göre, ona armağan olarak kahveyle tütün getiriyor, birbirleriyle yarışırcasına, bolca da öğüt veriyorlardı; barınağın çatısını çökmeyecek şekilde nasıl onarır, ateşin bütün gece sönmemesini nasıl sağlar, tüfeğini en iyi nasıl kullanır.

Lottar'ın tüfeği İtalyan malı eski bir Martini idi, *kula*'dan ayrılırken vermişlerdi. Adamlardan bazısı tüfeğin uğursuz olduğunu söyledi, verdikleri oğlan herhangi birini öldüremeden kazara kendini vurmuştu. Kimileri de Martini'lerin genel olarak uğursuz olduğunu, doğru dürüst işe yaramadığını söyledi.

Sana asıl gereken bir Mavzer, dediler, onlar hem isabetlidir hem de dayanıklı.

Ne var ki Mavzer kurşunları yeterince zarar veremeyecek kadar küçüktü. Etrafta, vücudundaki Mavzer delikleriyle dolanıp duran bir sürü adam vardı – yanınızdan geçerken ıslık sesi çıkardıklarını duyabilirdiniz.

Doğrusu hiçbir şey, sağlam bir barutluğu, fişeği ve tetiği olan, şöyle kallavi bir çakmaklı tüfekle kıyaslanamazdı.

Erkekler silahlardan söz etmedikleri zaman, ya işlenen son cinayetleri konuşur ya da fıkra anlatırlardı. İçlerinden biri bir sihirbaz fıkrası anlattı. Paşa tarafından hapse atılmış bir sihirbaz varmış. Bir gün Paşa konuklarının önünde birkaç numara yapsın diye onu huzuruna getirtmiş. Bir tas su getirin, demiş sihirbaz. Şimdi, bu su deniz. Size denizdeki hangi limanı göstereyim? Malta Adası'ndaki limanlardan birini göster, demişler. Ve liman görünmüş. Evler, kiliseler, bir tane de harekete hazır bir buharlı gemi. Evet, şu gemiye binişimi görmek ister mi-

siniz? Paşa gülmüş. Haydi bakalım! Bunun üzerine sihirbaz ayağını su tasının içine sokmuş, buharlı geminin güvertesine ayak basmış ve Amerika'ya gitmiş! Ee, ne diyorsunuz buna?

"Büyücü diye bir şey yoktur," dedi, sıkça yaptığı gibi bu akşam da erkeklerle birlikte bayırı tırmanmış olan Fransisken rahip. "Bir aziz deseydin, belki azıcık mantıklı konuşmuş olurdun." Haşin bir sesle konuşuyordu, ama Lottar onun da diğerleri gibi halinden memnun olduğunu düşündü; kendisi de onlarla ve –her ne kadar Lottar'ın suratına bile bakmıyor olsa da– rahiple aynı mecliste bulunmaktan mutluydu. İçmesi için verdikleri sert tütün başını döndürmüştü, çayırların üzerine uzanmak zorunda kaldı.

Bir an geldi, Lottar kulübenin içinde yaşamayı düşünür oldu. Sabahlar soğuk, eğreltiotları çiyden sırılsıklamdı, asma yaprakları da sararmaya yüz tutmuştu. Küreği eline aldı, yatacağı yeri hazırlamak üzere zemindeki koyun pisliklerini temizledi. Taşların arasındaki yarıklara ot, yaprak ve çamur doldurmaya koyuldu.

Erkekler çıkıp gelince, bunu neden yaptığını sordular. Kışa hazırlık deyince, güldüler.

"Kışın burada hiç kimse kalamaz," dediler. Karın ne kadar yükseldiğini göstermek için ellerini göğüskafeslerine koydular. Hem zaten koyunlar da aşağıya indirilecekti.

"Yapacak işin olmayacak – ne yiyip içeceksin peki?" diye sordular. "Kadınlar sana karşılıksız ekmekle yoğurt verir mi sanıyorsun?"

"İyi de *kula*'ya nasıl dönerim?" dedi Lottar. "Artık bir bakireyim, nerede uyuyacağım? Ne tür bir iş yapacağım?"

"Bak bu doğru," dediler tatlılıkla, önce onunla sonra aralarında konuşarak. "Bir bakire, *kula*'ya aitse, genellik-

le, tek başına yaşayabilsin diye bir parça toprak sahibi olur. Ama bu gerçek anlamda *kula*'ya ait değil, ona bir şeyler verecek bir babası yok. Ne yapacak peki?"

Bundan kısa bir süre sonra –günün ortasında, ziyaretçilerin asla gelmediği bir zamanda– Fransisken papaz tek başına bayırı tırmandı.

"Onlara güvenmiyorum," dedi. "Bence seni yine bir Müslümana satmaya kalkışacaklar. Üstelik ant içmiş olmana rağmen. Senin sırtından biraz para kazanmaya çalışacaklar. Sana bir Hıristiyan bulsalar, hadi neyse, ama eminim yine bir kâfir bulacaklar."

Otlara oturup kahve içtiler. "Yanına alacağın eşyan var mı?" diye sordu papaz. "Hayır mı? Biraz sonra yola çıkarız."

"Koyunları kim sağacak?" dedi Lottar. Dişi koyunların bazısı bayırı inmeye koyulmuştu bile; durup onu bekleyeceklerdi.

"Boş ver onları," dedi rahip.

Böylece sırf koyunları değil barınağı, çayırlığı, bütün yaz baktığı yabani üzümü, sumağı, üvez ağacını, ardıç çalısını ve bodur meşeyi, yastık niyetine kullandığı tavşan kürkünü, kahvesini kaynattığı tası, daha o sabah topladığı ot yığınını, şöminenin etrafındaki –kendine özgü biçimlerinden ve renklerinden dolayı, her birini tek tek tanıdığı– taşları da bırakmış oluyordu. Buradan ayrıldığını anlamıştı, çünkü Fransisken gayet sert, katıydı; öte yandan Lottar etrafına bakma, burayı son bir kez görme gereksinimi duymadığına göre, durumu tam anlamıyla kavrayamamış da olabilirdi. Gerçi bakmasına hiç gerek yoktu. Buraya ait hiçbir şeyi, asla unutmayacaktı.

Kayın ormanına girerlerken, Fransisken rahip şöyle dedi: "Şimdi çok sessiz olmalıyız. *Kula*'ya öteki kadar yaklaşmayan, başka bir patikadan gideceğiz. Ses falan duyarsak, saklanacağız."

Bunun üzerine o pürüzsüz fil gövdeleriyle kayınların, kara-dallı meşelerin ve kuru çamların arasından saatler süren, sessiz bir yürüyüş başladı. Tırmanıp inerek, dağ sırtlarından geçerek, Lottar'ın varlığından habersiz olduğu keçiyollarını seçerek ilerlediler. Fransisken bir an tereddüt etmedi, bir moladan hiç söz etmedi. Sonunda ağaçların arasından çıktıklarında, gökyüzünün hâlâ bu kadar aydınlık olması Lottar'ı şaşırttı.

Papaz giysisindeki bir cepten bir somun ekmekle bir bıçak çıkardı; bir yandan yürüyüp bir yandan yediler.

Kurumuş bir nehir yatağına geldiler, içi yassı olmayan taşlarla döşeliydi, yürümesi kolaydı ama taşkın bir akıntıya benziyordu; mısır ve tütün tarlalarının arasında akan, kuru ve durgun bir taş akıntısı. Köpek havlamaları, zaman zaman da insan sesleri duyuyorlardı. Henüz biçilmemiş mısırlarla tütünler onların boyunu aşıyordu, böyle korunaklı bir şekilde, gün ışığı tamamen yok oluncaya kadar kuru ırmakta yürüdüler. Artık yürüyemez hale gelince, çöken karanlık da onları güzelce gizleyeceğinden, nehir yatağındaki beyaz taşların üzerine çöktüler.

"Nereye götürüyorsun beni?" diye sordu Lottar sonunda. Başta, kiliseye ve papazevine doğru ilerlediklerini düşünmüştü, ama artık öyle olmadığını anlamıştı. Fazlasıyla uzağa gitmişlerdi.

"Seni piskoposun evine götürüyorum," dedi Fransisken. "Seni ne yapacağımızı o bilir."

"Neden senin eve gitmiyoruz?" dedi Lottar. "Senin evde hizmetçilik yapabilirim."

"Buna izin yok – evimde kadın hizmetçi bulunmasına yani. Daha doğrusu herhangi bir papazevinde. Bu piskopos yaşlı bir kadına bile izin vermiyor. Çok da haklı; evde kadın varsa, sorun var demektir."

Ay yükselince, yeniden yola koyuldular. Yürüdüler, dinlendiler, yürüdüler, dinlendiler, ama asla uyumadılar,

hatta azıcık uzanacak rahat bir yer bile aranmadılar. Ayakları nasırlı, sandaletleri eskiydi, tabanları su toplamadı. Uzun yürüyüşlere her ikisi de alışıktı – Fransisken, geniş bir mesafeye yayılmış olan cemaatinden, Lottar ise koyunları gütmekten.

Bir süre sonra papaz eskisi kadar haşin davranmaz oldu (belki de endişeleri azalmıştı) ve Lottar'la, neredeyse ilk tanıştıkları günlerde yaptığı gibi konuşmaya başladı. Her ne kadar kadın artık Gheg'lerin diline oldukça hâkim olsa da, adam onunla İtalyanca konuşuyordu.

"İtalya'da doğmuşum," dedi. "Annemle babam Gheg idi, ama gençliğim İtalya'da geçti, orada rahip oldum. Bir kere, yıllar önce orayı yeniden görmeye gittiğimde bıyığımı kestim; neden bilmem. Ah evet, biliyorum – nedeni köyde bana gülmeleriydi. Sonra, geri dönünce *Madhe*'de suratımı göstermeye cesaret edemedim. Orada kılsız olmak bir erkek için yüz kızartıcıdır. İşkodra'da bir odaya kapandım, bıyığım uzayana kadar dışarıya çıkmadım."

"Şimdi İşkodra'ya mı gidiyoruz?" diye sordu Lottar.

"Evet, piskopos orada. Her ne kadar bu bir hırsızlık eylemi olsa da, köye bir mesaj yollayıp seni götürmemin sakıncası olmadığını bildirecek. *Madhe*'dekiler birer barbar. Ayinin ortasında insanın yanına gelip yeninden çeker ve onlar adına bir mektup yazmanı isterler. Mezarlara ne diktiklerini gördün mü? Haçları? İnce tahtadan, kollarında tüfek tutan bir adam yontuyorlar. Hiç görmedin mi bunlardan?" Güldü, başını salladı. "Bunlarla ne yapacağım, bilmem. Ama özünde iyi insanlar – insana asla ihanet etmezler."

"Ama yeminime rağmen beni satacaklarını düşünüyorsun?"

"Ah, evet. Kadın satmak üç-beş kuruş kazanmanın bir yolu. Öyle fakirler ki."

Lottar İşkodra'da alışık olmadığı bir konuma gelece-

ğini anlamıştı – âciz olmayacaktı. Oraya varınca adamın elinden kaçabilirdi. İngilizce bilen birini bulur, Britanya Konsolosluğu'na ulaşabilirdi. Olmadı, Fransız Konsolosluğu'na.

Şafaktan önce çayırlar çiyden sırılsıklam olmuş, hava adamakıllı soğumuştu. Ama güneş doğunca Lottar titremeyi kesti, bir saate kalmadan da sıcakladı. Bütün gün yürüdüler. Ekmeğin kalanını yediler, karşılarına çıkan, kurumamış her dereden su içtiler. Kuru nehir yatağından ayrılmışlar, dağlar iyice geride kalmıştı. Lottar geriye bakınca, eteklerinde azıcık yeşilliğin tutunduğu, tırtıklı, sivri uçlu bir kaya duvarı gördü. Bu yeşillik, çok yükseklerde sandığı ormanlar ve çayırlıklardı. Kızgın tarlaları kesen patikaları izlediler, köpek havlamalarından hiç uzaklaşmadılar. Patikalarda insanlarla karşılaştılar.

Fransisken önce şöyle dedi: "Hiç kimseyle konuşma – kim olduğunu merak ederler." Ama sonra, selamlara karşılık vermek zorunda kaldı.

"İşkodra'ya giden yol bu, değil mi? İşkodra'ya, piskoposun evine gidiyoruz. Bu yanımdaki benim hizmetkâr, kendisi dağlardan gelme."

"Sorun yok, bu kılıkla bir hizmetkâra benziyorsun zaten," dedi Lottar'a. "Ama sakın konuşma... konuşursan, meraklarını uyandırırsın."

Kitabevimin duvarlarını saydam, açık bir sarıya boyamıştım. Sarı, entelektüel merakı simgeler. Bunu birinden duydum sanırım. Dükkânı 1964 yılının Mart ayında açtım. Britanya Kolumbiyası'ndaki Victoria şehrinde.

Tezgâhın başında oturur, mallarımı arkamdaki duvarda sergilerdim. Yayınevi temsilcileri bana köpeklerle atlara, yelkencilik ve bahçeciliğe, kuşlara ve çiçeklere dair kitaplar stoklamamı tembihlemişti – Victoria'da kimse bunların dışında kitap almaz, dediler. Öğütlerine uyma-

dım ve bolca roman, şiir kitabı, sufizmi, görelilik kuramını ve Miken Uygarlığı'nın çizgi yazılarını açıklayan kitap getirttim. Gelen kitapları öyle bir düzenledim ki, politika biliminden felsefeye, felsefeden dine öyle keskin bir ayrışma olmaksızın geçiliyor, birbiriyle uyumlu, bağdaşık şairler bir arada, koyun koyuna yatıyordu; kitap raflarının düzenlenişi –bana göre– az ya da çok zihnin doğal akışını yansıtıyordu; bu rahvan ilerleyişte insanın karşısına sürekli yeni ya da unutulmuş hazineler çıkıyordu. Velhasıl epeyce özen göstermiştim, peki ya şimdi? Şimdiyse oturup bekliyordum ve kendimi bir parti için gayet dramatik bir şekilde giyinen, hatta bir rehineciden ya da aile kasasından aldığı mücevherleri takan ve partinin yalnızca komşular arasındaki bir iskambil oyunu olduğunu gören biri gibi hissediyordum. Altı üstü mutfakta yenen köfteyle patates püresi, bir bardak da köpüklü pembe şarap.

Dükkân genellikle her gün birkaç saatliğine boş kalır, içeriye giren birisi de bunu ya kilisedeki Pazar Okulu'ndan ya da büyükannesinin kitap rafından aklında kalan veya yirmi yıl önce yabancı bir otelde unutulan bir kitabı sormak için yapardı. Kitabın adı genellikle unutulmuş olur, gelen kişi de bana içeriğini anlatırdı: aileden miras kalan altın çıkarma hakkı için babasıyla birlikte Avustralya'ya giden küçük kız hakkında. Alaska'da bebeğini tek başına doğuran kadın hakkında. 1840'larda, şu eski, hızlı yelkenlilerden biriyle ilk buharlı gemi arasında yapılan bir yarış hakkında.

Ya, pekâlâ. Bir soruşturayım, derdim.

Etraflarındaki hazinelere bir kez olsun bakmadan çıkıp giderlerdi.

Minnetle çığıran, bunun kente muhteşem bir katkı olduğunu söyleyen birkaç kişi çıkardı. Sonra da, yetmiş beş sentlik alışveriş yapmadan önce dükkânda yarım saat, bir saat dolanırlardı.

Bu işler zaman alır.

Dardanelles[1] denilen köşe başındaki eski bir apartmanda, tek odalı, açık mutfaklı bir daire bulmuştum. Yatak katlanıp duvara yaslanıyordu. Ama çoğunlukla katlama zahmetine girmiyordum, nasılsa gelenim gidenim yoktu. Ayrıca duvardaki kanca bana pek emniyetli görünmüyordu. Ben konserve çorbamı içer ya da patates yemeğimi yerken yatağın bir anda duvardan kurtulup tepeme düşeceğinden korkardım. Beni öldürebilirdi. Ayrıca, pencereyi de devamlı açık tutuyordum, çünkü iki ısıtıcı fırın kapalı olsa bile, burnuma hep hafif bir gaz kokusu gelir gibiydi. Evde pencere açık, dükkânda da müşterileri cezbetmek için kapı açık olduğundan, sıkı giyinmek, siyah yün kazağıma ya da kırmızı, fitilli kadifeden (pembemsi boyasını beni terk edip giden kocamın bütün mendillerine ve iççamaşırlarına bulaştıran) sabahlığıma güzelce sarınmak zorundaydım. Yıkanma vakti geldiğinde beni sıcacık tutan bu parçalardan ayrılmak bana çok zor gelirdi. Yeterince beslenemediğim, titreyip durduğum için çoğu zaman uykulu, uyuşuktum.

Ama umutsuz değildim. Hayatımda can havliyle bir değişiklik yapmıştım ve beni her gün kıvrandıran pişmanlıklara karşın, bundan gurur duyuyordum. Kendimi, nihayet dünyaya yeni, gerçek bir deriyle adım atmış gibi hissediyordum. Tezgâhta oturur, bir fincan kahve ya da bir saat kadar sıcak kalabilen, gevşek, kırmızı bir çorba yapar, ılıklığını hâlâ korurken fincanı/kâseyi avuçlardım. Okuyordum ama amaçsızca, kendimi fazlaca kaptırmadan. Hep okumaya niyetlendiğim kitaplardan başıboş cümleler seçiyordum. Bu cümleler sıklıkla bana öyle doyurucu ya da öyle anlaşılması zor ve güzel gelirdi ki,

1. Çanakkale Boğazı. (Ç.N.)

elimde olmadan onu çevreleyen diğer sözcükleri boş verir, kendimi tamamen bu özel âna adardım. Hem uyanık hem de hayalperesttim, tek tek insanlardan tümüyle soyutlanmıştım ama kentin, bana çok tuhaf bir yermiş gibi gelen şehrin her an farkındaydım.

Ülkenin batı kıyısında, küçük bir şehir. Turistler için göz boyama amaçlı, yapay mahallecikler. Tudor tarzı dükkân önleri, çift katlı otobüsler, çiçek saksıları, at arabaları: neredeyse hakaretamiz. Ama denizin sokağa vuran ışığı, katırtırnağı kaplı sarp kayalıklarda günlük yürüyüşünü yaparken rüzgâra doğru eğilen, zayıf, sağlıklı yaşlılar, arukarya ağaçları ve bahçelerindeki süslü, şatafatlı çalı öbekleriyle acayip, biraz da biçimsiz villalar. Bahar gelince kestane ağaçları tomurcuklanır, sokaklar boyunca uzanan alıçlar kırmızı-beyaz çiçekler açar, yağlı yaprakları olan çalılar, iç bölgelerde asla göremeyeceğiniz pespembe ve gül kırmızısı goncalarla dolar. Bir öyküdeki bir kent gibi, diye düşünürdüm –yerinden alınıp Yeni Zelanda'da, Tazmanya'da geçen hikâyeye yerleştirilmiş bir deniz kasabası gibi. Ama Kuzey Amerika'ya özgü bir şey, varlığını inatla sürdürüyor. Ne de olsa, Winnipeg'den ya da Saskatchewan'dan buraya öyle çok insan gelmiş ki. Öğlen olduğunda yoksul, yalın apartmanlardan dışarıya pişen yemeklerin kokusu sızar. Kızaran et, haşlanan sebzeler – günün ortasında, daracık mutfaklarda pişirilen çiftlik yemekleri.

Burada bu kadar hoşlandığım şeyin ne olduğunu nasıl söylesem? Ticarete yeni atılmış bir esnafın aradığı şey değildi kesinlikle –o, ticari başarı umudunu artıracak canlılığın, enerjinin peşindedir. Oysa kentin bana yolladığı mesaj *fazla hareket yok* idi. Yeni dükkân açan bir kişinin, *fazla hareket yok* mesajını almaktan hiç gocunmadığını görünce, sormaz mısınız: Neler oluyor yahu? İnsanlar bir şeyler satmak, dükkânı büyütmelerini gerektirecek kadar

faal, işlek olmak, sonra daha fazlasını satmak, para kazanmak, sonunda da bizzat dükkânın başında durmalarına bile gerek kalmayacak kadar zengin olmak için dükkân açarlar. Öyle değil mi? Ama içine, en çok değer verdikleri şeylerin –yün çileleri, çay fincanları ya da kitapların– arasına sığınma umuduyla dükkân açan ve onları zorlamayacak ölçüde, rahat edebilecekleri kadar iddialı olmakla yetinen insanlar da bulunamaz mı? Onlar sokağın, mahallenin, herkese ait kent haritasının, sonunda da herkesin anılarının bir parçası olacaklardır. Sabahın bir vakti oturup kahvelerini içecek, Noel'de her yana o malum gümüşi şeritleri asacak, baharda yeni malları dizmeden önce vitrin camlarını yıkayacaklardır. Dükkân bu insanlar için, ormandaki bir kulübenin bir başkası için taşıdığı anlamı taşır: bir sığınak ve haklı bir gerekçe.

Az da olsa müşteri elzemdir elbette. Kira ödeme vakti yaklaşmaktadır, mal stoku durduğu yerde borçları ödemez. Bana biraz para miras kalmıştı (buraya gelip dükkânı açmamı mümkün kılan da buydu), ama işler belli bir oranda açılmadığı takdirde, yazın sonunu getiremezdim. Bunun farkındaydım. Havalar ısınmaya başlayınca, içeri girenlerin artması sevindiriciydi. Daha çok kitap satılıyor, dükkânın ayakta kalması olası görünüyordu. Kitap fiyatları ders yılının sonunda, okullarda kararlaştırıldığından, ellerinde listelerle, övgüler ve talihsiz indirim beklentileriyle öğretmenler çıkageliyordu. Rafları karıştırmak için gelenler düzenli olarak satın almaya başlamış, içlerinden kimisi de benimle arkadaş olmuştu – daha doğrusu, burada edindiğim arkadaş türünden olmuşlardı; her gün sohbet etmekten keyif aldığım, ama adlarını bir türlü öğrenemediğim ahbaplar.

Lottar ile papaz İşkodra'yı ilk gördüklerinde, şehir bataklık düzlüklerinin üstünde, havada yüzer gibiydi,

kubbeleri ve sivri kuleleri pustan yapılmışçasına parlıyordu. Ancak sabahın erken saatlerinde kente girdikleri an, bütün bu dinginlik silinip gitti. Yollar iri, kaba taşlarla döşenmişti, insan ve eşek arabası kaynıyordu; sokak köpekleri, bir yerlere götürülen domuzlar, ateşlerin, pişen yemeklerin, tezeğin ve iğrenç –çürümüş hayvan derisine benzer– bir şeyin kokusu. Omzuna bir papağan tünemiş bir adamla karşılaştılar. Kuş bilinmeyen bir dilde çığlık çığlığa küfreder gibiydi. Fransisken rahip pek çok kez insanları durdurup piskoposun evini sordu, ama onu yanıt vermeden itekledi ya da suratına güldüler, bazen de anlayamadığı bir şeyler geveledi. Bir oğlan çocuğu para karşılığında yolu gösterebileceğini söyledi.

"Paramız yok," dedi papaz. Lottar'ı bir kapı eşiğine çekti, oturup dinlendiler. "Malësi e Madhe'de," dedi, "kendilerini bir şey sananlar, yakında çok başka telden çalmaya başlayacaklar."

Lottar kaçıp papazdan kurtulma fikrinden vazgeçmişti. Öncelikle yolu, adresi sormayı onun kadar iyi beceremezdi. İkincisi, müttefik olduklarını, birbirlerini göremedikleri sürece burada sağ kalmayı beceremeyeceklerini hissediyordu. Adamın teninin kokusuna, uzun, güçlü adımlarındaki kederli, mağdur kararlılığa, kara bıyığının gösterişli sallanışına ne kadar alıştığını kavrayamamıştı.

Fransisken durduğu yede sıçradı ve anımsadığını söyledi – piskoposun evine giden yolu birden hatırlayıvermişti. Aceleyle öne atıldı, evlerin de, bahçelerinin de görülemediği, yüksek duvarlı, dar, arka sokaklarda ilerledi – yalnızca duvarlar ve kapılar. Yola döşenmiş taşlar kalkmış, kabarmıştı; burada yürümek de en az kuru ırmak yatağındaki kadar zordu. Ama adam haklı çıktı, kısacık bir zafer çığlığı attı; piskoposun evinin bahçe kapısına gelmişlerdi.

Bir hizmetkâr tiz sesli bir tartışmanın ardından kapıyı açıp onları içeriye aldı. Lottar'a kapının hemen girişindeki toprağa oturması söylendi, Fransisken papaz ise piskoposla görüşmek üzere götürüldü. Az sonra, sokak aralarından Britanya Konsolosluğu'na gönderilen biri (Lottar'a bundan söz edilmedi), yanında konsolosun uşağıyla döndü. Artık hava kararmıştı, uşak elinde bir fener taşıyordu. Lottar bir kez daha birinin peşinden yola düştü. Uşağı ve elindeki feneri konsolosluğa doğru izlemeye başladı.

Yıkanması için avludaki küvete sıcak su doldurulmuştu. Giysileri çıkarıldı. Muhtemelen yakıldı. Yağlı, siyah, bit kaynayan saçları kesildi. Kafatasına gazyağı sürüldü. Öyküsünü anlatması istendi –Malësi e Madhe'ye nasıl geldiği falan– buysa onu zorladı, çünkü İngilizce konuşmaya alışık değildi, dahası o günler artık gözüne çok çok gerilerde kalmış ve önemini yitirmiş gibi görünüyordu. Bir döşekte yatmayı, bir iskemlede oturmayı, yemeğini çatal bıçakla yemeyi sil baştan öğrenmesi gerekiyordu.

İlk fırsatta onu bir gemiye bindirdiler.

Charlotte sustu. "Bu kısım ilginç değil," dedi.

* * *

Victoria'ya gelmemin nedeni, Ontario'daki London'dan, ülke dışına çıkmaksızın gidilebilecek en uzak nokta olmasıydı. London'da kocam Donald'la oturduğumuz evin giriş katını, adları Nelson ve Sylvia olan bir çifte kiralamıştık. Nelson üniversitede İngilizce bölümünde okuyordu, Sylvia ise hemşireydi. Kocam Donald cilt doktoruydu, ben de Mary Shelley üzerine tezimi hazırlamaktaydım – pek de acele etmeksizin. Boynumdaki bir kızarıklık için doktora gittiğimde, Donald'la ta-

nışmış oldum. Benden sekiz yaş büyüktü; uzun boylu, çilli, göründüğünden çok daha zeki bir adamdı. Her ne kadar insanları ona getiren nedenler tümörlerle ve tıkalı damarlarla aynı kalibrede olmasa da, bir cildiyeci de ıstırapla ve umutsuzlukla karşı karşıyadır. Karşısında, içeriden gelen bir sabotaj ve gerçek anlamda bahtsız bir kader vardır. Sevgi ve mutluluk gibi konuların, nasıl bir grup zıvanadan çıkmış hücrenin emrine girebildiğini görür. İşte böylesi bir deneyim Donald'ı temkinli, kişisellikten uzak, tarafsız bir biçimde olsa da müşfik biri yapmıştı. Bana boynumdaki isiliğin büyük bir olasılıkla stresten kaynaklandığını söyledi, sonra ekledi: Birkaç sorunun üstesinden geldiğim an, olağanüstü bir kadın olacağımı görebiliyordu.

Sylvia ile Nelson'ı üst kata, akşam yemeğine davet ettik, Sylvia geldikleri kasabayı, Kuzey Ontario'daki küçük yeri anlattı. Nelson'ın sınıftaki, okuldaki, belki de tüm kasabadaki en zeki insan olduğunu söyledi. O bunu söylerken, Nelson yüzünde son derece donuk ve perişan bir ifadeyle ona baktı; sonsuz bir sabırla ve varla yok arası bir merakla, bir açıklama bekleyen bir yüzdü bu; bunun üzerine Sylvia güldü ve, "Şaka, şaka yapıyorum, elbette," dedi.

Sylvia hastanede gece nöbetine kaldığında, bazen Nelson'ı bizimle daha rahat, daha teklifsiz bir akşam yemeğine çağırırdım. Suskunluklarına, masa adabını fazlaca önemsememesine alışmıştık, pilav ya da erişte, patlıcan, zeytin, karides, biber, avokado ve hiç kuşkusuz daha pek çok şeyi yememesine de; bunlar Kuzey Ontario'daki kasabada aşina olduğu yiyecekler değildi çünkü.

Nelson olduğundan daha yaşlı görünürdü. Kısa boylu ve gürbüzdü, soluk tenli, ciddi yüzlüydü, halinde tavrında hafif ama olgun bir küçümseme, tepeden bakan ve kavgaya hazır bir eda hissediliyordu, dolayısıyla yirmi iki

yaşındaki utangaç bir üniversite öğrencisinden çok, bir hokey antrenörü ya da bir inşaat ekibinin başındaki uyanık, eğitimsiz ama makul düşünebilen bir şantiye şefi olsa yeriydi.

Aşkta utangaç değildi. Gayet becerikli ve kafasına koyduğunu yapan biri olduğunu gördüm. Baştan çıkarma eylemi karşılıklıydı ve her ikimizin de evliyken yaşadığımız ilk aşk macerasıydı. Bir keresinde, bir partide birinin, evliliğin en güzel yanlarından biri gerçek aşk ilişkileri yaşayabilmendir, dediğini duymuştum – evlilikten önceki bir ilişki, yalnızca bir cilveleşme olarak kalabiliyordu. Bu konuşmadan tiksinmiş, yaşamın böylesine çorak ve bayağı olabileceğini düşünmek beni korkutmuştu. Ancak Nelson'la ilişkim başladıktan sonra, hayretler içinde kaldım. Bunda ne çoraklık ne de bayağılık vardı; yalnızca gözü dönmüşlük, arzunun apaçıklığı ve fokurdayan bir düzenbazlık.

Durumla ilk yüzleşen Nelson oldu. Bir öğleden sonra yatakta sırtüstü döndü, boğuk ve meydan okuyan bir sesle şöyle dedi: "Gitmek zorunda kalacağız."

Kendisiyle Sylvia'yı kastettiğini sandım; buradan gitmeleri gerekeceğini, bu evde yaşamaya devam edemeyeceklerini. Oysa kendisiyle beni kastediyordu. "Biz" demek, o ve ben demekti. Zina işlerken, bununla ilgili ayarlamalar yaparken, o da ben de "biz" demiştik elbette. Şimdiyse "biz" derken bir karardan söz ediyordu; belki de birlikte sürdürülecek bir yaşamdan.

Tezim güya Mary Shelley'nin daha geç romanları, kimsenin bilmediği eserleri hakkında olacaktı. *Lodore*, *Perkin Warbeck*, *Son Adam* gibi. Oysa asıl ilgimi çeken, Mary'nin acı derslerini almadan ve oğlunu bir baronet olacak şekilde yetiştirme göreviyle eli kolu bağlanmadan önceki hayatıydı. Nefret eden, imrenen ya da ayak uyduran öteki kadınları okumaya bayılıyordum: Shelley'nin

ilk karısı Harriet, Mary'nin üvey kız kardeşi olan ve muhtemelen Shelley'ye âşık olan Fanny Imlay, Mary'nin diğer üvey kardeşi, kendine yeni bir ad takıp (benimkini, Claire adını) Byron'ı kovalamayı sürdürebilmek için Mary ile Shelley'ye, evli olmadıkları halde çıktıkları balayında eşlik eden Mary Jane Clairmont. Donald'la sık sık fevri Mary hakkında, o sıralarda evli bir adam olan Shelley ile Mary'nin annesinin mezarındaki buluşmaları, Harriet ile Fanny'nin intiharları, Byron'dan bir bebek doğuran Claire'in ısrarcılığı hakkında konuşurdum. Ama bunlardan Nelson'a hiç bahsetmezdim, kısmen konuşmaya fazla vaktimiz olmadığından, kısmen de bu nahoş aşk ve çaresizlik, ihanet ve dramatikleşme karışımından kendime bir avuntu ya da ilham çıkardığımı düşünmesini istemediğimden. Böyle bir şeyi kendim de düşünmek istemiyordum. Ayrıca Nelson on dokuzuncu yüzyılın da, romantiklerin de hayranı sayılmazdı. Böyle söylemişti. Muckracker[1] gazetecilerine yoğunlaşmak istediğini söylemişti. Belki de şaka yapmıştı.

Sylvia, Harriet gibi davranmadı. Zihni edebiyat tarafından etkilenmemiş ya da kısıtlanmamıştı, dolayısıyla olup biteni öğrenince dört dörtlük bir gazaba kapıldı.

"Seni palavracı gerzek," dedi Nelson'a.

"Seni ikiyüzlü dangalak," dedi bana.

Dördümüz, oturma odamızdaydık. Donald piposunu temizlemeyi ve doldurmayı sürdürdü, kül tablasına pat pat vurup yaktı, derin nefesler çekti, inceledi, bir kez daha çekti, yeniden yaktı – bunları öylesine teatral bir edayla, bir filmdeki oyuncu gibi yapıyordu ki, onun adına utanmıştım. Sonra çantasına birkaç kitapla *Macleans* dergisinin son sayısını koydu, tıraş bıçağını almak için

1. Birinci Dünya Savaşı öncesi, daha çok popüler dergilerde yazan, reform ve çıplak, gerçekçi edebiyat yanlısı gazeteciler. (Ç.N.)

banyoya, pijamasını almak için yatak odasına girdi, sonra da evden çıkıp gitti.

Doğruca, kliniğinde sekreter olarak çalışan genç dulun dairesine gitmişti. Bana daha sonra yazdığı bir mektupta, bu kadını o geceye kadar sadece arkadaş olarak gördüğünü, ama o gece, kibar ve duyarlı, *arızasız* bir insanı sevmenin ne büyük bir zevk olabileceğinin bir anda kafasına dank ediverdiğini söylüyordu.

Sylvia'nın saat on birde işte olması gerekiyordu. Nelson genellikle onunla birlikte hastaneye kadar yürürdü – arabaları yoktu. Kadın bu akşam ona bir kokarcanın eşlik etmesini yeğleyeceğini söyledi.

Böylece Nelson'la baş başa kaldık. Sahne beklediğimden daha kısa sürmüştü. Nelson kederli ancak rahatlamış görünüyordu, bense bu hızlı, baştan savma muamelenin aşk kavramına insanı kapıp götüren bir ivme kazandırdığını, muhteşem ve sinir bozucu bir olay havası verdiğini hissediyordum, ama bunu açığa vurmayacak kadar kafam çalışıyordu.

Planlarımızdan söz etmek için yatağa uzandık ve kendimizi sevişirken bulduk, çünkü yapmaya alışık olduğumuz şey buydu. Gece bir ara Nelson uyandı ve aşağıya, kendi yatağına gitmesinin daha iyi olacağına karar verdi.

Karanlıkta kalkıp giyindim, bavulumu topladım, bir not yazdım ve köşedeki telefon kulübesine gidip bir taksi çağırdım. Toronto'ya giden ve Vancouver trenine aktarma yapan altı trenine bindim. Üç gece boyunca bir koltukta oturmayı göze aldıysanız, ki ben almıştım, tren çok daha ucuza gelir.

Böylece, o hüzünlü, darmadağınık sabah koltuğumda oturdum, gündüz treni de dik yamaçlı Fraser Kanyonu'nu inip sulak Fraser Vadisi'ne girdi, dumanını küçük, dökün-tü evlerin, kahverengi asmaların, dikenli çalıların ve birbi-

rine sokulmuş koyunların üstüne saldı. Yaşamımdaki bu deprem aralık ayında olmuştu. Dolayısıyla Noel benim için iptaldi. Çamuru ve yağmuruyla bu bulanık mevsim, kar kümeleri, buz saçakları ve insanı canlandıran tipileriyle kışı iptal etmişti. Kabızlık çekiyordum, nefesimin koktuğunun farkındaydım, eklemlerime kramplar giriyordu, içime mutlak bir kasvet çökmüştü. O zaman şöyle mi düşündüm: Yaşam denen hengâmenin sonu, önünde sonunda, bir fincan doğru düzgün kahveyle ayaklarını şöyle rahatça uzatabileceğin bir odaya sahip olmaya vardığına göre, bir erkeğin diğerinden tamamen farklı olacağını varsaymak saçmalık değil de ne? Peki kendi kendime, Nelson burada, yanımda oturuyor olsa bile, son tahlilde, kederi ve huzursuzluğu benimkinden aşağı kalmayan, asık suratlı bir yabancı olup çıkmayacak mı, diye mi sordum?

Hayır. Hayır. Nelson benim için hâlâ Nelson olacaktı. İş onun tenine, kokusuna ve haşin gözlerine geldiğinde, duygularım hiç değişmemişti. Görünüşe göre, Nelson dendiğinde aklıma ilk gelen, onun dış kısmı oluyordu, oysa Donald'da ağır basanlar onun içsel depremleri, duygusal tercihleri, çaba-harcanmış sevecenliği ve ancak diller dökerek, dolaplar çevirerek bilgi sahibi olduğum gizli korkularıydı. Bu iki erkeğe duyduğum aşkı alıp tek bir erkekte birleştirebilseydim, mutlu bir kadın olurdum. Dünyadaki herkesi Nelson'ı önemsediğim kadar az önemseseydim ve onlara şu an Donald'a verdiğim kadar sakin, şehvetten uzak bir değer verseydim, bir azize olurdum. Onun yerine, kendimi iki kat güçlü, ahlaksızca bulunan bir darbeye maruz bırakmıştım.

Arkadaş gibi bir şeye dönüşen düzenli müşteriler şunlardı: Lisanslı muhasebeci olan, ama *Altı Varoluşçu Düşünür, Anlamın Anlamı* gibi okumaları yeğleyen, orta yaşlı bir kadın; vilayette çalışan, varlığından bile haber-

dar olmadığım seçkin, pahalı pornografik kitaplar sipariş eden memur (bu kitaplardaki Doğu ve Etrüsk tarzına yapılan, alabildiğine ayrıntılı göndermeler, Nelson'la ikimizin yalın, işlevsel, özlemle beklenen ritüellerimizle kıyaslandığında, bana gülünç denecek kadar garip ve ilgiçlikten uzak geliyordu); Johnson Caddesi'nin dibindeki ofisinde yaşayan noter ("Gecekondu mahallesinde yaşıyorum," demişti bana. "Bazı geceler her yanı yara bere içinde, iriyarı bir herifin yalpalayarak ve *'Ste-el-la!'*[1] diye böğürerek köşeyi dönmesini bekliyorum.") ve daha sonra adının Charlotte olduğunu öğrendiğim bir kadın – noter ona "düşes" diyordu. Bu insanlar birbirinden fazlaca hoşlanmıyordu, muhasebeci kadınla noter arasındaki sohbeti teşvik girişimlerim boşa gitmişti.

"Beni buruşuk, boyalı suratlı kadınlarla muhatap etme," dedi noter bir sonraki gelişinde. "Umarım bu akşam bir yerlere gizlenmiş beni beklemiyordur."

Muhasebecinin ince, zeki, elli yaşındaki yüzüne ağır makyaj yaptığı, kaşlarının çini mürekkebiyle atılmış iki fırça darbesine benzediği doğruydu. Ama noter o uçları yamru yumru, nikotin sarısı dişleri, çiçekbozuğu yanaklarıyla kim oluyordu da onu eleştiriyordu?

"Bende hiçbir derinliği olmayan, yüzeysel bir adam izlenimi bıraktı," dedi muhasebeci kadın, hakkındaki yorumları tahmin etmiş ve elinin tersiyle, cesurca itmiş gibi.

İnsanları baş göz etmeye bir daha asla kalkışmam, diye yazdım Donald'a. *Hem bu bana mı düşer?* Donald'a düzenli olarak yazıyor, dükkânı, kenti, hatta becerebildiğim kadarıyla kendi, anlaşılmaz duygularımı anlatıyordum. Donald sekreter Helen'le birlikte yaşıyordu. Nel-

1. Tennessee Williams'ın *Arzu Tramvayı* adlı eserinin sinemaya uyarlamasında maço, kaba saba Stanley Kowalski karakterine gönderme yapıyor. (Ç.N.)

son'a da mektup yazıyordum, onun yalnız mı yoksa bir başkasıyla mı yaşadığını bilmiyordum, Sylvia ile barışmış da olabilirdi. Gerçi buna ihtimal vermiyordum. Bence Sylvia bağışlanamaz davranışlara ve mutlak sonlara inanan biriydi. Nelson'ın yeni bir adresi vardı. Halk Kütüphanesi'ndeki London telefon rehberine bakmıştım. Donald yaptığı kindar, hınç dolu başlangıca karşın, mektuplarıma karşılık veriyordu. İkimizin de tanıdığı insanlara, klinikte olup bitenlere dair kişisel olmayan, aman aman ilginç sayılamayacak mektuplar yazardı. Nelson tek kelime yazmadı. Mektuplarımı iadeli taahhütlü göndermeye başladım. Artık en azından mektupların eline geçtiğini biliyordum.

Charlotte ile Gjurdhi dükkâna beraber gelmiş olmalıydılar, ama onların evli bir çift olduğunu ancak gitme vakti gelince anlayabilmiştim. Charlotte kilolu, biçimsiz ama hızlı hareket eden bir kadındı, pembe bir yüzü, parlak mavi gözleri, bir genç kız gibi omuzlarından aşağıya dalga dalga saldığı, gür ve ışıltılı, kır saçları vardı. Hava oldukça ılık olmasına rağmen, kenarı gri kürk şeritle çevrili, koyu gri kadifeden bir pelerin giymişti – sahneye aitmiş ya da bir zamanlar öyleymiş gibi görünen bir giysi. Altından bol bir gömlekle kareli, yün bir pantolon seçiliyordu, geniş, çıplak, tozlu ayaklarına açık sandaletler geçirmişti. İçine gizli bir zırh giymişçesine, hareket ettikçe çıngırdıyordu. Bir kitap almak için kolunu uzatınca, şıngırtının nedeni anlaşıldı. Bilezikler – kalınlı inceli, kararmış ya da parlak, bir sürü bilezik. Bazılarına iri, dört köşe taşlar kakılmıştı; karamel ya da kan rengi.

"Şu yaşlı sahtekârın hâlâ revaçta olduğuna inanabiliyor musun," dedi bana, amaçsız ve keyifli bir sohbeti sürdürüyormuşuz gibi.

Elinde Anaïs Nin'in bir kitabı vardı.

"Bana aldırma," dedi. "Korkunç şeyler söylerim. Aslında bu kadını severim, gerçekten. Asıl katlanamadığım o herif."

"Henry Miller mı?" dedim, konuşma tarzına alışmaya başlarken.

"Aynen." Küçümseyen, enerjik, yarı sevecen bir tavırla Henry Miller'dan, Paris ve California'dan söz etmeye koyuldu. Bahsettiği kişilerle en azından komşuluk ettiği duygusuna kapıldım. Sonunda, safça, bunu ona sordum.

"Yo, hayır. Yalnızca onları tanıdığımı hissediyorum. Şahsen değil. Şey – şahsen. Evet, şahsen. Onları başka türlü tanımak mümkün mü zaten? Demek istediğim, onlarla karşılaşmadım, yüz yüze gelmedim. Ama kitaplarında? Onların amacı da kesinlikle bu değil mi? Evet, kitapları sayesinde onları tanımış oldum. Onlardan sıkılacak kadar iyi tanıdım onları. Yani tanıdığımız herkes gibi. Katılıyor musun?"

New Directions Yayınevi'nin karton kapaklı kitaplarını serdiğim masaya doğru ilerledi.

"Yeni parti gelmiş, demek," dedi. "Aman aman," derken irileşmiş gözlerini Ginsberg, Corso ve Ferlinghetti'nin fotoğraflarına dikti. Öyle büyük bir dikkatle okumaya başladı ki, bir sonraki söyleyeceği şeyin şiirlerden biriyle ilgili olacağını düşündüm.

"Dükkânın önünden geçerken gördüm," dedi. Kitabı elinden bıraktı, beni kastettiğini anladım. "İçeride oturduğunu gördüm ve böyle genç bir kadın günün hiç olmazsa bir kısmını dışarıda geçirmek ister diye düşündüm. Güneşte. Sen dışarıya çıkmak istediğinde gelip burada oturayım diye beni işe almayı düşünmez misin?"

"Şey... isterim tabii–" dedim.

"Budala değilim. İşin aslı, oldukça bilgiliyimdir. Ovidius'un *Dönüşümler*'ini kimin yazdığını sorsana. Tamam, tamam, gülmene gerek yok."

"İsterim ama ne yazık ki maddi olarak karşılayamam."

"Eh, peki. Muhtemelen haklısın. Pek şık sayılmam. Büyük bir olasılıkla da işleri elime yüzüme bulaştırırım. Berbat bulduğum kitapları satın alanlarla tartışmaya başlarım." Hayal kırıklığına uğramış bir hali yoktu. *The Dud Avocado*'nun bir nüshasını aldı, "İşte!" dedi. "Sırf adı nedeniyle bunu mutlaka almalıyım."

Kısa bir ıslık çaldı, ıslığın muhatabı olduğu anlaşılan adam, dükkânın arka tarafındaki, deminden beri bakıp durduğu üzeri kitap dolu masadan başını kaldırdı. Onun orada olduğunu biliyordum, ama kadınla ilişkilendirmemiştim. Yoldan geçerken öylesine içeriye giren, buranın nasıl bir yer olduğunu ya da bu kitapların ne işe yaradığını anlamaya çalışırcasına etrafa bakınanlardan biri sanmıştım. Berduş ya da dilenci değil, hele endişe uyandıracak biri kesinlikle değil – yalnızca şu kılıksız, ağzını bıçak açmayan ihtiyarlardan biri; bunlar tıpkı güvercinler gibi kentin bir parçasıydılar, sınırlı bir alanda bütün gün durmaksızın dolanır, insanların yüzüne bir kez olsun bakmazlardı. Adam parlak, kauçuğumsu, ciğer rengi kumaştan, bileklerine kadar inen bir palto giymiş, kahverengi kadifeden, püsküllü bir bere takmıştı. Titrek, yaşlı bir biliminsanının ya da bir İngiliz filmindeki papazın takacağı türdendi. Dolayısıyla, kadınla aralarında bir benzerlik vardı – her ikisi de, bir kostüm sandığından çıkarılıp atılmışa benzeyen kıyafetler giymişti. Ama yakından bakınca, kadından epeyce yaşlı olduğu görülüyordu. Uzun, sarımtırak bir yüz, sarkık, tütün rengi gözler, biçimsiz, dağınık bir bıyık. Bir zamanlar yakışıklı ya da yetkin olduğuna ilişkin, belli belirsiz bir iz. Sönmüş bir yırtıcılık. Kadının ıslığını duyunca –yarı şaka, yarı ciddi bir havayla– yaklaştı, kadın ödemeyi yaparken o da ancak bir köpeğin ya da bir eşeğin özsaygısıyla, sessizce bekledi.

O sıralarda, Britanya Kolumbiyası'nın hükümeti kitaplardan satış vergisi alırdı. Bu seferki vergi tutarı dört sent idi.

"Bunu ödeyemem," dedi kadın. "Kitaba vergi. Bence bu ahlaksızca bir şey. Hapse girerim daha iyi. Katılmıyor musun?"

Katılıyordum. Ama her halükârda bunun cezasının dükkâna kesileceğini belirtmedim – başka herhangi bir müşteri olsa, belirtirdim.

"Ne kadar itici laflar ediyorum, öyle değil mi?" dedi. "Bak bu hükümet insanları ne hale getiriyor? Onları resmen *hatip* yapıyor."

Dört senti ödemeden kitabı çantasına soktu, bundan sonraki alışverişlerinde de asla vergi ödemedi.

Karıkocayı notere tarif ettim. Kimden söz ettiğimi hemen anladı.

"Ben onlara Düşes'le Cezayirli derim," dedi. "Geçmişlerini bilmiyorum. Adam emekliye ayrılmış bir terörist olabilir. Bir el arabasıyla şehri turlayıp dururlar, çöpleri karıştıran iki yağmacı gibi."

Bir pazar akşamı beni yemeğe çağıran bir davetiye aldım. Charlotte diye imzalanmıştı, soyadı yoktu, ama dili ve yazı biçimi oldukça resmîydi.

Kocam Gjurdhi ve ben sizi davet etmekten mutluluk duyarız...

O âna kadar bu tür davetiyeler almayı pek arzulamaz, alınca da utanır ve rahatsız olurdum. Dolayısıyla, hissettiğim memnuniyet beni şaşırttı. Charlotte bana kararlaştırılmış, kesin bir vaatte bulunmaktaydı; diğerlerinden, yalnızca dükkânda görüşmek istediğim kişilerden farklıydı.

Oturdukları bina Pandora Sokağı'ndaydı. Hardal rengi duvar sıvasıyla kaplıydı ve bana bir umumi tuvaleti

anımsatan fayans kaplı, küçücük bir girişi vardı. Neyse ki öyle kokmuyordu, daireyse gerçek anlamda pis değildi, yalnızca korkunç derecede dağınıktı. Kitaplar duvarların dibine yığılmış, duvar kâğıdını gözden gizlemek için de önüne desenli kumaş parçaları gevşekçe asılmıştı. Pencerede bambu panjurlar vardı, ampullerin tepesine renkli –kesinlikle yanıcı– kâğıtlar geçirilmişti.

"Gelmekle ne iyi ettin," diye çığırdı Charlotte. "Bizim gibi antikaları ziyarete gelmektense, yapacağın çok daha ilginç, milyonlarca şey olmasından korkuyorduk. Nereye oturmak istersin? Şurası nasıl?" Hasır koltuğun üzerindeki dergileri kaldırdı. "Rahat mısın? Şu hasır koltuk öyle acayip sesler çıkarıyor ki. Bazen, burada tek başıma otururken, koltuk öyle bir gıcırdıyor, hışırdıyor ki, biri onunla birlikte etrafta dolaşıyor sanırsın. Onun başlı başına bir varlık olduğunu söyleyebilirim, ama bu tür saçmalıklara inanmam. Çabaladım ama olmadı."

Gjurdhi bardaklara tatlı, sarı şarap doldurdu. Benimki tozu alınmamış, uzun saplı bir kadehti, Charlotte için bir su bardağı, kendisi için de plastik bir fincan. Küçük bir girinti halindeki, gıda malzemelerinin, tencerelerin ve tabakların karman çorman yığıldığı mutfaktan herhangi bir yemek çıkması olanaksız görünüyordu, ama eve nefis bir kızarmış tavuk kokusu yayılmıştı, Gjurdhi de biraz sonra ilk ikramları getirdi – salatalık dilimleriyle süslenmiş servis tabakları, yoğurt kâseleri. Hasır koltuğa oturdum, Charlotte da odadaki tek koltuğa çöktü. Gjurdhi yere oturdu. Charlotte malum pantolonunu ve sutyensiz göğüslerine yapışan, gülpembesi bir tişört giymişti. Tırnaklarını tişörtle aynı renge boyamıştı. Salatalık dilimlerine uzandıkça bilezikleri şıngırdıyordu. (Ellerimizle yiyorduk.) Gjurdhi'nin kepi başındaydı, pantolonunun üzerine koyu kırmızı, ipek bir sabahlık geçirmişti. Lekeler desenlere karışıyordu.

Salatalıklardan sonra, bol baharat ve kuru üzümle pişirilmiş tavuk, ekşi mayalı ekmek ve pilav yedik. Charlotte'la benim çatalımız vardı, ama Gjurdhi ekmeği kaşık niyetine kullanıyordu. Bunu izleyen yıllarda, bu tür yiyecek, karnını böyle gayriresmî bir şekilde oturarak doyurmak, hatta salonun tarzının ve dağınıklığının şu ya da bu çeşitlemesi yaygınlaşıp moda olduğunda, bu akşam yemeğini sık sık düşündüm. Tanıdığım insanlar ve kendim –bir süreliğine– yemek masalarını, takım halindeki şarap kadehlerini, hatta bir dereceye kadar çatal-bıçağı ve iskemleleri boşladık. Aynı bu biçimde ağırlandığım ya da konuk ağırlamayı denediğim zamanlar aklıma Charlotte ile Gjurdhi, onları daha sonraki bütün bu taklitlerinden ayıran gerçek yoksunlukları, riskli özgünlükleri gelirdi. Ama o sıralarda bunların hepsi benim için yeniydi, kendimi hem rahatsız hem de zevkten dört köşe hissediyordum. Egzotizm akımına sahip çıkanlardan biri olarak anılmayı umuyor, ancak çok aşırıya kaçmak da istemiyordum.

Mary Shelley sahneye çıkmakta gecikmedi. Daha geç romanlarının isimlerine değinince, Charlotte dalgın dalgın şöyle dedi: "Per-kin War-beck. O şey değil miydi – hani şu Kule'de öldürülen küçük bir prensmiş numarası yapan?"

Bugüne kadar karşılaştığım –ve tarihçi olmadığı, *Tudor* tarihçisi olmadığı halde– bunu bilen tek kişiydi.

"Bundan iyi film olur," dedi. "Öyle değil mi? Bunun gibi numaracılar için hep şu soruyu sorarım: *Kim* olduklarını düşünüyorlar acaba? Bunun doğru olduğuna mı inanıyorlar yoksa? Öte yandan, asıl Mary Shelley'nin yaşamı film, değil mi? Neden hiç filme çekilmediğine şaşıyorum. Sence Mary'yi kim oynardı? Hayır. Hayır, önce Harriet'ten başlayalım. Harriet'i kim oynardı?"

"Boğulduğunda bile güzel görünen biri olmalı," de-

di, tavuktan altın sarısı bir parça kopartırken. "Elizabeth Taylor? Onun için yeterince büyük bir rol değil. Susannah York?"

"Babası kimdi acaba?" diye sordu, Harriet'in doğmamış bebeğine atfen. "Bence Shelley değildi. Buna hiç inanmadım. Ya sen?"

Bütün bunlar harikaydı, keyif vericiydi, ama bir an önce açıklamalara gelmeyi umuyordum – özel sırlara olmasa da kişisel ifşaatlara. Böyle durumlarda, bunu az çok beklersiniz. Sylvia benim soframda, Kuzey Ontario'dan ve Nelson'ın okuldaki en zeki öğrenci olduğundan söz etmemiş miydi? Kendi öykümü, nihayet anlatmak için nasıl da heveslendiğimi görmek şaşırmıştı beni. Donald ve Nelson – duyduklarına şaşırmayacak ya da ayıplamayacak birine gerçeği, en azından bir kısmını söylemek için sabırsızlanıyordum. Davranışımı, doğru insanlarla birlikte irdelemek hoşuma gidecekti. Donald'ı bir baba –daha doğrusu, her iki ebeveynim de öldüğüne göre, bir aile– figürü olarak mı görmüştüm? Onu *terk etmemin* nedeni, beni *terk ettikleri* için ebeveynlerime duyduğum öfke miydi? Nelson'ın suskunluğu ne anlama geliyordu, peki bu artık kalıcı bir suskunluk muydu? (Yine de, her şeye rağmen, geçen hafta bana iade edilen, üzerinde 'Bu Adreste Bulunamadı' damgası bulunan mektuptan herhangi birine söz edeceğimi hiç sanmıyordum.)

Charlotte'un böyle bir niyeti yoktu. Fırsat da çıkmadı, konu da açılmadı. Tavuk bittikten sonra, şarap kadehleriyle fincan içeriye götürüldü, kaşıkla yemektense içmenin daha kolay olduğu, aşırı tatlı, pembe bir şerbetle doldurulduğu. Bunu küçük fincanlardaki, fena halde koyu bir kahve izledi. Oda kararınca Gjundhi iki mum yaktı, banyoya giderken taşımam için bir tanesini bana verdiler; aslında banyo değil, duşu olan bir tuvaletti. Charlotte elektriklerin kesik olduğunu söyledi.

"Tamirat filan varmış," dedi. "Yoksa, akıllarına öyle esti demektir. Bence akıllarına nasıl esiyorsa öyle davranıyorlar. Neyse ki gazocağımız var. Gazocağımız çalıştığı sürece, kaprislerine gülüp geçebiliriz. Tek üzüntüm şu eski, siyasal plaklardan çalamayacak olmamız..." Alaycı, abartılı bir bariton sesle bir dize söyledi: "'Dün gece rüyamda Joe Hill'i gördüm.' Bilir misin bunu?"

Biliyordum. Donald azıcık çakırkeyif olduğunda söylerdi. Joe Hill'i söyleyenlerin genellikle muğlak ama kolayca saptanabilen, belli politik eğilimleri olurdu, fakat Charlotte için bunun geçerli olduğunu sanmıyordum. O eğilimlerle, ilkelerle hareket eden biri değildi. Öteki insanların ciddiye aldığı şeylerle dalga geçebilirdi. Ona ilişkin duygularımdan emin değildim. Basitçe hoşlanmak ya da saygı duymak değildi. Daha çok, ona yakın olma, onunla kendimi rahat hissederek sürprizlerle karşılaşmaksızın yakınlaşma arzusuydu. Şen şakrak, kendisiyle alay edebilen, hafiften kötücül, dizginlenemez olmak.

Bu arada Gjundhi bana bazı kitaplar göstermekteydi. Nasıl başlamıştı bu? Muhtemelen yaptığım bir yorumdan (elinde bunlardan kaç tane bulunduğu, işte buna benzer bir şey); tuvaletten dönerken ayağım birkaçına takılmış, sendelemiştim. Gerçek ya da suni deriden (farkı nasıl anlayacaktım?) ciltleri, ebrulu son sayfaları, suluboya resimlerle bezeli baş sayfaları, çeliğe hakkedilmiş gravürleri olan kitapları önüme sürüp duruyordu. Başta, benden sadece hayranlık beklendiğini sandım, tek tek hepsine hayranlığımı belirttim. Ama kulağıma bir ara para sözcüğü çalındı – yanılmıyorsam Gjurdhi'den duyduğum ilk anlaşılabilir, açık seçik sözcüktü.

"Ben sadece yeni kitap alım satımı yapıyorum," dedim. "Bunlar muhteşem, ama bunlar hakkında hiçbir şey bilmiyorum. Bu tamamen farklı bir iş, böyle kitaplar yani."

Gjurdhi, ben konuyu anlamamışım da şimdi bir kez daha, daha güçlü, sabırlı bir dille açıklamaya çalışacakmışçasına başını salladı. Ve çok daha ısrarcı bir sesle fiyatı tekrarladı. Onunla çekişe çekişe pazarlık etmeye niyetlendiğimi mi sanmıştı? Yoksa bana kitap için ödediği parayı mı söylüyordu? Kitabı kaçırmamam, satın almam gerektiğine ilişkin değil de, kitabın satıldığı fiyat üzerine yatırıma yönelik, mali bir sohbet mi yapmaktaydık?

Verdiğim karşılıkları uygun yerlere yerleştirerek hayır ve evet demeyi sürdürdüm. *Hayır*, bu kitapları dükkânım için satın alamam. *Evet*, gerçekten şahane kitaplar. *Hayır*, cidden üzgünüm, onlara paha biçecek kişi ben değilim.

"Bir başka ülkede yaşıyor olsaydık, Gjurdhi'yle ikimiz bir şeyler başarabilirdik," dedi Charlotte. "Ya da bu ülkedeki filmlerin daha başarılı çekilmesini sağlamamız bile yeterdi. Bak işte bunu yapmayı çok isterdim. Filmlerde çalışmayı. Figüran olarak. Ama belki de figüran olacak kadar yavan, silik tipler değilizdir, bizim için belki küçük roller bulurlardı. Bence figüranlar kalabalıkta göze çarpmayan kişiler olmalı, böylece onları tekrar tekrar kullanabilirsin. Gjurdhi ile ben çok daha akılda kalan tipleriz. Özellikle de Gjurdhi – bak, bu yüz *kullanılabilir* işte."

Kocasıyla benim aramda geçen ikinci sohbete aldırdığı yoktu, benimle konuşmayı sürdürüyor, arada bir Gjurdhi'ye bakıp başını hoşgörüyle sallıyordu; adamın tavrını biraz ısrarcı bulmakla birlikte, sevimli bulduğunu belirtir gibi. Bense bir yandan onu onaylarcasına başımı sallıyor, bir yandan da alçak sesle kocasıyla konuşuyordum.

"Cidden, bunları Antika Kitaplar dükkânına götürmelisin. Evet, gerçekten olağanüstü şeyler. Ne yazık ki bu tür kitaplar benim sahamın dışında."

Gjurdhi sızlanmadı, hali tavrı yaltaklanır gibi değildi. Daha çok buyurgancaydı. Sanki bana bazı buyruklar

verecek, ben boyun eğmeyince de tepesi fena halde atacaktı. Ne yapacağımı bilemez bir halde sarı şaraba yüklendim, şişeyi alıp yıkanmamış şerbet bardağıma doldurdum. Buysa korkunç bir kabahatti sanırım. Gjurdhi feci bozulmuş görünüyordu.

"Modern romanlarda çizim kullanıldığını düşünebiliyor musun?" dedi Charlotte, iki sohbeti nihayet birbirine bağlamaya razı olarak. "Norman Mailer'da örneğin. Soyut çizimler olması gerekirdi. Ne dersin? Dikenli teller, lekeler filan?"

Eve baş ağrısıyla ve baskın, yaygaracı bir yetersizlik duygusuyla döndüm. İş esnaflıkla konukseverliği karıştırmaya geldiğinde, aşırı erdemlilik taslayan biri olup çıkmıştım, hepsi bu. Muhtemelen beceriksizce davranmış, onları hayal kırıklığına uğratmıştım. Onlar da beni hayal kırıklığına uğratmıştı. Beni neden yemeğe çağırdıklarını merak etmeme neden olmuşlardı.

"Joe Hill" yüzünden içim Donald'ın özlemiyle dolmuştu.

Aynı zamanda Nelson'ı da özlemeye başlamıştım, nedeniyse ayrılırken Charlotte'un yüzünde gördüğüm anlamdı. Her ne kadar buna inanmayı hiç istemesem de, Gjurdhi'yle ilintili olduğu aşikâr, yaşamından keyif alan ve halinden hoşnut bir ifadeydi bu. Bana şunu düşündürmüştü: Ben merdivenleri indikten ve binadan çıkıp sokağa adım attıktan sonra, kızışmış, bir deri bir kemik, sarsak, sarımtırak, edepsiz ve yaşlı bir yaratık, uyuz, ihtiyar ama kararlı bir kaplan, ansızın kitapların ve kirli tabakların arasına atladığı gibi saldırıya geçecek.

Bir ya da iki gün sonra Donald'dan bir mektup aldım. Boşanmak istiyordu, böylece Helen'le evlenebilecekti.

Öğleden sonraları birkaç saatliğine çalışacak bir tezgâhtar, kolejli bir kız buldum; böylece arada çıkıp banka-

ya gidebilecek, hesap kitap işlerine bakabilecektim. Charlotte kızı ilk gördüğünde masalardan birine gitti, hızlıca satılmayı bekleyen kitap destesini elledi.

"Şirket müdürlerinin, emrindekilere tavsiye ettiği kitaplardan mı?" diye sordu. Tezgâhtar kız temkinli bir biçimde gülümsedi, yanıt vermedi.

Charlotte haklıydı. Elindeki, olumlu bir imaj sunmakla ilgili, *Psycho-Cybernetics* adlı kitaptı.

"Benim yerime onu işe almakla akıllılık ettin," dedi. "Benden çok daha hoş görünümlü, ayrıca ileri geri konuşup müşterileri ürkütmez. *Fikir* beyan edip durmaz."

"Sana bu kadın hakkında söylemem gereken bir şey var," dedi tezgâhtar kız, Charlotte gittikten sonra.

Bu bölüm ilginç değil.

"Ne demek istiyorsun?" dedim. Ama hastanedeki o üçüncü ikindide, aklım başka yerlere kayıp duruyordu. Charlotte'un öyküsünün tam da son kısmında, ben hâlâ gelmemiş olan, Akdeniz'deki gemi yolculuklarıyla ilgili, özel sipariş kitabı düşünmekteydim. Bir de, bir gece önce Johnson Caddesi'ndeki bürosunda kafasından yaralanan noteri. Hırsızlık? Yoksa, hayatının hiç aklıma gelmeyecek bir katmanıyla ilintili bir intikam, bir öfke eylemi mi?

Melodram ve karışıklık burayı benim için daha sıradan ama daha az kavrayabildiğim bir yer yapıyordu.

"Tabii ki ilginç," dedim. "Tamamı öyle. Büyüleyici bir öykü."

"Büyüleyici," diye yineledi Charlotte üstüne basa basa. Yüzünü buruşturdu, kaşıktaki mamayı tüküren bir bebeğe benzedi. Hâlâ bana dikili olan gözleri rengini yitirir gibiydi, o çocuksu, parlak ve kendini önemseyen mavisini. Hırçınlık yerini tiksintiye bırakıyordu. Sergilediği şey saldırgan bir iğrenme, tarifsiz bir bezginlik ifade-

siydi – insanların ayna karşısında sergileyebileceği ama birbirlerine asla göstermeyeceği türden. Belki de kafamda zaten gezinmekte olan düşünceler yüzünden, ansızın aklıma Charlotte'un ölebileceği geldi. Her an ölebilirdi. Şu an. Şimdi.

İçinde kıvrık, plastik bir kamışın bulunduğu su bardağını gösterdi. Bardağı içebileceği şekilde tuttum, bir elimle de başını destekledim. Kafatasının sıcaklığını, hemen bitimindeki zonklamayı hissedebiliyordum. Suyu kana kana içti, yüzündeki o korkunç anlam silindi.

"Bayat," dedi.

"Bence harika bir film olur," dedim, başını yavaşça yastığa bırakırken. Bileğimi yakaladı, sonra da bıraktı.

"Öyküdeki fikir nereden geldi aklına?" diye sordum.

"Yaşamdan," dedi Charlotte muğlakça. "Dur bir dakika." Yastıktaki başını yana çevirdi; gizlice düzeltmesi gereken bir şey varmışçasına. Sonra toparlandı, biraz daha anlattı.

Charlotte ölmedi. En azından, hastanede ölmedi. Ertesi gün biraz geç, öğleden sonra oraya gittiğimde yatağı boştu, çarşaflar değiştirilmişti. Daha önce benimle konuşmuş olan hemşire, iskemleye bağlı kadının ateşini ölçmekteydi. Yüzümdeki ifadeyi görünce güldü.

"Yo, hayır!" dedi. "Öyle değil. Bu sabah taburcu oldu. Kocası gelip aldı. Onu Saanich'e, daha uzun süre kalabileceği bir bakımevine naklediyorduk, kocası da güya onu oraya götürecekti. Taksinin dışarıda beklediğini söyledi. Ama sonra bir telefon geldi, oraya hiç gitmemişler! Buradan ayrılırken neşeleri yerindeydi. Adam ona bir deste para getirmişti, o da paraları havaya fırlatıp duruyordu. Bilemiyorum – belki yalnızca bir dolarlık banknotlardı. Her neyse, nereye gittiklerini bilmiyoruz."

Yürüyerek Pandora Caddesi'ndeki apartmana git-

tim. Eve dönmüş olabilirlerdi pekâlâ. Belki bakımevinin adresini unutmuş, sormak da istememişlerdi. Ne olursa olsun bir arada, kendi evlerinde kalmak istemiş olabilirlerdi. Havagazını açmış olabilirlerdi.

Önce binayı bulamadım, yanlış mahalleye geldiğimi düşündüm. Ama köşedeki dükkânı ve evlerden bazısını tanımıştım. Bina değişmişti – evet, olan buydu. Kum ve kireç karışımı dış duvar sıvası pembeye boyanmıştı; yeni pencereler ve Fransız tarzı camlı kapılar açılmıştı; dövme demirden parmaklıkları olan küçük balkonlar eklenmişti. Bu cicili bicili balkonlar beyaza boyanmıştı; yapının tamamında bir dondurma dükkânının havası vardı. İçerinin de elden geçtiğine hiç kuşku yoktu, dolayısıyla kiralar artmış, Charlotte ve Gjurdhi gibilerin burada oturma şansı kalmamış olmalıydı. Kapıdaki isimleri kontrol ettim, onlarınki gitmişti elbette. Bir süre önce buradan taşınmışlardı herhalde.

Apartmandaki değişim bana bir mesaj veriyordu sanki. Ortadan yok olmakla ilgili bir mesaj. Charlotte ile Gjurdhi'nin gerçek anlamda yok olmadığını biliyordum; bir yerlerdeydiler, ölü ya da diri. Ama benim için yok olmuşlardı. Ve bu olgu yüzünden –işin aslı, onları kaybettiğim için değil– beni geçen yıl boyunca pençesine alan küçük pişmanlık girdaplarından çok daha tehditkâr bir ümitsizliğe yuvarlandım. Bağlantı noktalarımı, kerterizlerimi yitirmiştim. Tezgâhtar kızı eve gönderebilmek için dükkâna dönmem gerekiyordu, ama ha dükkâna gitmişim, ha bambaşka bir yöne, herhangi bir tarafa doğru yürümüşüm, hiç fark etmez duygusuna kapıldım. Çevreyle bağlantım tehlikedeydi – hepsi bu. Bağlantımız bazen yıpranır, tehlikeye düşer, neredeyse ortadan kalkmış gibi görünür. Manzaralar ve sokaklar bizi tanıdığını yadsır, hava incelir. İşte o zaman, böyle eften püften, dayanıksız seçeneklerimiz, keyfî günlerimiz olacağına, kendimizi

teslim edeceğimiz bir yazgımızın, bize sahip çıkacak bir şeyin, herhangi bir şeyin olması daha iyi değil mi?

Bunun üzerine kendimi bıraktım, Nelson'la birlikte bir yaşam tahayyül etmeye koyuldum. Eğer bunu kusursuzca yaptıysam, bizi şöyle bir yaşam bekliyor demekti:

Nelson Victoria'ya gelir. Ama kitapçıda çalışma, halka hizmet etme fikrinden hoşlanmaz. Bir erkek okulunda öğretmenliğe başlar; alt sınıfa özgü çetin ceviz havasının, kırıcı tavırlarının onu kısa zamanda gözde bir öğretmen yapacağı, havalı, modaya uygun bir yerde.

Dardanelles'teki apartmandan çıkıp denizden birkaç sokak uzaktaki, geniş bir bungalova taşınırız. Evleniriz.

Ancak bu bir yabancılaşma sürecinin başlangıcı olur. Gebe kalırım. Nelson bir öğrencisinin annesine âşık olur. Ben doğum sırasında kaldığım hastanedeki stajyer doktorlardan birine âşık olurum.

Bütün bunların üstesinden geliriz – Nelson da ben de. Bir çocuğumuz daha olur. Arkadaşlar, mobilyalar, alışkanlıklar ediniriz. Yılın belli mevsimlerinde bir sürü partiye katılırız ve sürekli yeni bir yaşam kurmaktan, uzak, kimseyi tanımadığımız bir yerde yeniden başlamaktan söz ederiz.

Tekrar tekrar bir uzaklaşır, bir yakınlaşırız – bir uzak, bir yakın.

Dükkâna girerken, dikkatimi kapının yakınında duran bir adam çekti; bir vitrine, bir sokağa bakıyordu, sonra bana baktı. Kısa boylu bir adamdı; pardösülü, fötr şapkalı. Bana kılık değiştirmiş, gizlenmeye çalışan biri izlenimi verdi. Dalga geçercesine kılık değiştirmiş. Bana doğru kaydı, omzuma çarptı, bense hayatımın şokunu yaşamışçasına çığlığı bastım, cidden de yaşamıştım. Çünkü bu, gerçekten de Nelson'du, bana sahip çıkmaya gelmişti. Ya da, en azından, bakalım neler olacak diyerek benimle konuşmaya.

Çok mutlu olduk.
Kendimi sık sık yapayalnız hissederdim.
Yaşamda daima keşfedilecek bir şeyler var.
Günler, yıllar bir pustaymışçasına geçip gitti.
Genel olarak, hoşnudum.

Lottar, piskoposun avlusundan çıkarken, muhtemelen yırtık pırtık giysilerini gizlemek ya da yaydığı ağır kokuyu bastırmak amacıyla verdikleri uzun pelerine sarınmıştı. Konsolosun hizmetkârı onunla İngilizce konuşmuş, nereye gittiklerini söylemişti. Lottar onu anlıyor ama karşılık veremiyordu. Hava tam kararmamıştı. Piskoposun bahçesindeki güllerin ve portakalların solgun biçimlerini hâlâ seçebiliyordu.

Piskoposun adamı bahçe kapısını açmış, geçmesi için tutmaktaydı.

Lottar, piskoposu hiç görmemişti. Evde çalışan adamın peşinden eve girdiğinden beri, Fransisken rahibi de görmemişti. Artık buradan ayrıldığı için, ona seslendi. Seslenebileceği bir isim yoktu, o da Gheg dilinde "önder" ya da "efendi" anlamına gelen, "*Xoti! Xoti! Xoti!*" diye bağırdı. Ama hiçbir karşılık gelmedi, konsolosun uşağı da elindeki feneri sabırsızca sallayarak ona yolu gösterdi. Fenerin ışığı kazara, bir ağacın arkasına yarı gizlenmiş olan Fransiskeni aydınlattı. Küçük bir portakal ağacıydı. Adamın bu ışıkta portakallar kadar soluk olan, dalların arasından bakan yüzü olanca karalığını yitirmişti. Ağaçta asılı duran, beti benzi atmış bir çehreydi bu; bu yüzdeki melankolik ifade oldukça yansızdı, zorlayıcı ya da talepkâr değildi; bir kilisenin vitray camında görebileceğiniz sofu ama gururlu bir havarinin çehresindeki anlama benziyordu. Sonra yüz görünmez oldu, Lottar'ın çok geç anladığı üzere, bedenindeki soluğu da çekip alarak kayboldu.

Lottar ona seslendi, seslendi, gemi Trieste Limanı'na girdiğinde, adam rıhtımda bekliyordu.

AÇIK SIRLAR

Bir cumartesi sabahıydı
Olağanüstü bir sabah
T.G.K.K.dan[1] yedi kız, başlarında liderleri Miss Johnstone
Kamp yapmaya gittiler.

"Üstelik az kaldı gidemiyorlardı," dedi Frances. "Cumartesi sabahı indiren sağanak yüzünden. United Kilisesi'nin bodrumunda yarım saat beklemişler, kadın da, Ah, biraz sonra durur, demiş – yağmur benim dağ yürüyüşlerimi asla engellemez! Şimdi, keşke engelleseydi diyordur, eminim. O zaman işler bambaşka olacaktı."

Yağmur durmuş, onlar da yola koyulmuştu; yolu ortaladıklarında hava öylesine ısındı ki, Miss Johnstone bir çiftlikte mola verdirdi, oradaki kadın onlara Coca-Cola getirdi, kocası da bahçe hortumuyla birbirilerini serinletmelerine izin verdi. Hortumu birbirlerinin elinden kapıyor, bin bir numara çeviriyorlardı, Frances'in dediğine göre, Mary Kaye en beterlerinin Heather Bell olduğunu söylemişti; en gözü kara oymuş, hortumu eline geçirmiş ve herkesin en olmayacak yerlerine habire su sıkmış.

1. Talim Gören Kanadalı Kızlar. (Ç.N.)

"Kızı zavallı, masum bir mağdur gibi göstermeye çalışacaklar, ama gerçekler bambaşka," dedi Frances. "Her şey baştan ayarlanmış, biriyle buluşmak için sözleşmiş olabilir pekâlâ. Bir erkekle, yani."

"Bence bu fazlasıyla zorlama bir iddia, "dedi Maureen.

"Eh, boğulduğuna inanmıyorum," dedi Frances. "İşte buna kesinlikle inanmıyorum."

Peregrine Irmağı'ndaki çağlayanlar öyle resimlerde gördüğünüz çağlayanlardan değildi. Bunlar yalnızca kireçtaşı kaya tabakalarından dökülen sulardı ve içlerinde yüksekliği iki metreyi geçen yoktu. Hızla dökülen su perdesinin gerisinde durup soluklanabileceğiniz bir nokta vardı, kireçtaşının dört bir yanında da, pürüzsüz kenarlarıyla bir banyo küvetinden daha büyük olmayan, ılık ve durgun suyu içine hapseden havuzcuklar. Orada boğulmak için buna fena halde kararlı olmanız gerekirdi. Yine de bakmışlardı oraya – diğer kızlar Heather'ın adını haykırarak etrafta dolaştılar, bütün havuzcukların içine baktılar, hatta başlarını gürültülü su perdesinin arkasındaki kuru kısma bile soktular. Çıplak kayaların üzerinde, çevresinde sektiler, bağırdılar, sonunda, şelalenin bir o tarafına bir bu tarafına dalıp çıkmaktan sırılsıklam oldular. Ta ki Miss Johnstone seslenip onları geri çağırana dek.

Betsy ve Eva Trowell oradaydı
Lucille Chambers da öyle
Ginny Bos ile Mary Kaye Trevelyan da aralarındaydı
Tabii Robin Sands ile zavallı Heather Bell de.

"Yalnızca yedi kişi toplayabilmiş," dedi Frances. "Eh, her birini çağırmak için de bir nedeni vardı tabii. Robin Sands, doktorun kızı. Lucille Chambers, vaizin kızı. Bundan kaçamazlardı. Trowell kardeşler – taşradan. On-

lar ne olsa, katılabildikleri için sevinirler. Ginny Bos, şu oynak-mafsallı maymun – yüzme ve atla gezme fırsatı buldu mu kaçırmaz. Miss Johnstone'un bitişik komşusu Mary Kaye. Bu kadarı yeterli, herhalde. Ve kasabanın yenisi Heather Bell. *Annesi de* hafta sonu tatili için şehir dışındaymış – evet, fırsatı kaçırmamış. O da tek başına geziye çıkmış."

Heather Bell, T.G.K.K.nin, yani Talim Gören Kanadalı Kızlar'ın Peregrine Irmağı'ndaki çağlayanlara yaptığı yıllık dağ yürüyüşü sırasında ortadan kaybolalı yirmi dört saat olmuştu. Şimdi altmışlarının başında olan Miss Johnstone bu gezinin önderliğini yıllardır, savaş öncesinden beri yapıyordu. Haziranda bir cumartesi sabahı Taşra Yolu'na koyulan kızların sayısı eskiden en az bir düzine olurdu. Hepsi lacivert şortlar, beyaz gömlekler giyer, boyunlarına kırmızı bandanalar dolardı. Maureen yirmi küsur yıl önce onlardan biriydi.

Miss Johnstone yola çıkarken onlara hep aynı şarkıyı söyletirdi:

Yeryüzünün Güzelliği aşkına
Gökyüzünün Güzelliği aşkına,
Doğumumuzdan beri bizi,
Dört yanımızı saran Sevgi aşkına–

Arada, ilahinin dizeleri altında mırıl mırıl, dikkatle ama kararlılıkla sürüp giden farklı sözcükleri duyabilirdiniz.

Miss Johnstone'un sallanan,
Taşra Yolu'nu badi badi inen topuzu aşkına.
Biz bu şarkıyı söyleyen gerzeklerken,
O da tıpkı bir kurbağaya benzemiyor mu?

Maureen'in yaşıtları arasında bu sözleri anımsayan başka biri var mıydı acaba? Şehirde kalanlar anne olmuştu – onların artık dağ yürüyüşüne katılacak yaşa gelmiş, hatta daha büyük kızları vardı. Bunlar argo konuşmalara deli olan, düzgün, anaç tipler olup çıkmıştı. Çocuk sahibi olmak insanı değiştirir. Size, yetişkin biri olmak için gereken fırsatı verir, böylece belli kısımlarınız –eski parçalarınız– tamamen ıskartaya çıkarılıp def edilir. İşler, evlilikler bunu tam anlamıyla yapamaz; onlar yalnızca bazı şeyleri çoktan unutmuş *rolü yapmanızı* sağlar.

Maureen'in çocuğu yoktu.

Maureen ile Frances Wall eski kilere, yüksek, cam kapaklı mutfak dolaplarının altına iteklenmiş kahvaltı masasında oturmuş kahve ve sigara içmekteydiler. Burası 1965'te Maureen'in Carstairs'de oturduğu evdi. Bu evde sekiz yıldır oturuyordu, ama onun çevresindeki görece dar yollarda dolanıp durduğu, kendini yuvasında hissettiği bir noktadan bir diğerine geçtiği duygusundan hâlâ kurtulamamıştı. Salondaki yemek masasından başka oturup karın doyuracak bir yerleri olsun diye mutfaktaki bu köşeyi ayarlamış, güneş alan, camekânlı odaya da yeni basma perdeler asmıştı. Kocasının değişikliklere ayak uydurmasını sağlamak uzun zaman alıyordu. Ön odalar meşe ve cevizden yapılma, değerli, ağır mobilyalarla doluydu, perdeler zengin görünümlü bir oteldeki gibi yeşil ve koyu mor brokardandı – buradaki herhangi bir şeyi değiştirmeye yeltenemezdiniz.

Frances evde Maureen için çalışıyordu, ama bir hizmetçi gibi değildi. Frances Maureen'den neredeyse bir kuşak yaşlı olsa da, onlar kuzendi. O bu evde Maureen buraya taşınmadan çok çok önce çalışmaya başlamıştı – ilk eşin yanında. Bazen Maureen'e "hanım" diye hitap ederdi. Şakaydı; yarı dostça, yarı değil. Bu pirzolalara kaç para verdin, hanımım? Eh, dükkâna girenin sen olduğu-

nu görünce! Ayrıca Maureen'e basenlerden genişlemeye başladığını ya da saçlarını toplayıp böyle ters çevrilmiş karıştırma kabı gibi, bol spreyle kabartmasının ona hiç yakışmadığını da söyleyebiliyordu. Bu dobra, külhanbeyi Frances'in kendisiyse, kafası dikenli çalılara benzeyen kır saçlarla dolu, alelade, küstah yüzlü bir kadındı. Maureen kendini ürkek, çekingen bulmazdı –azametli bir görüntüsü vardı– kifayetsiz bir kadın olmadığı da kesindi, kocasının evini çekip çevirmeye "terfi etmeden" (bu deyimi kullanmak ikisinin de hoşuna giderdi) önce, yıllarca onun hukuk bürosunu yönetmişti. Bazen, Frances'i biraz daha saygılı davranmaya itmeliyim, diye düşündüğü oluyordu; ama evde dalaşabileceği ve şakalaşabileceği birine ihtiyacı vardı. Kocasının konumu yüzünden dedikodu yapamazdı, ona göre bu zaten doğasına aykırıydı, ama Frances'in bolca rezil yorum yapmasına, delice, merhametsiz, cüretkâr mütalaalarda bulunmasına göz yumuyordu.

(Örneğin, Frances'in Heather Bell'in annesi için söyledikleri; Mary Johnstone ve genel olarak dağ yürüyüşleri için söylemiş oldukları. Frances bu konuda otorite olduğunu düşünüyordu, çünkü Mary Kaye Trevelyan onun torunuydu.)

Mary Johnstone, Carstairs'de "olağanüstü" sıfatını eklemeden anamayacağınız bir kadındı. On üç-on dört yaşlarındayken çocuk felci geçirmiş, ölmesine ramak kalmıştı. Bacakları kısa, bedeni güdük ve kalın, omuzları bükük kalmıştı, hafif çarpık boynu yüzünden iri kafası hep bir yana azıcık eğik dururdu. Muhasebecilik okumuş, Douds Fabrikası'nın bürosunda işe girmiş ve bütün boş vaktini kızlara adamıştı, sık sık, bugüne kadar tek bir kötü kıza rastlamadığını söylerdi, yalnızca bazılarının kafası karışıktı, o kadar. Maureen sokakta ya da bir dükkânda ne zaman Mary Johnstone'la karşılaşsa, yüreği daralıverirdi. Önce o araştıran gülümseme, sizinkileri tarayan gözler,

hava nasıl olursa olsun dile getirilen memnuniyet (rüzgâr ya da dolu, güneş ya da yağmur, her birinin beğenilecek bir yanı vardı), sonra da gülerek sorulan soru: *Evet, neler yapıyorsun bakalım, Mrs. Stephens?* Mary Johnstone vurgulu bir "Mrs. Stephens" demeyi hiç ihmal etmezdi, ama bunu şaka olsun diye taktığı bir unvanmış edasıyla söylerdi; asıl aklından geçense 'bizim Maureen Coulter işte' idi sanki. (Coulter ailesi tıpkı Frances'in etiketleyiverdiği Trowell ailesi gibiydi – taşralı. Ne eksik ne fazla.) *Son zamanlarda ilginç neler yapıyorsun, Mrs. Stephens?*

O zaman Maureen ona hesap sorulduğu ve bu konuda elinden bir şey gelmeyeceği duygusuna kapılırdı; bir meydan okumayla karşı karşıya olduğunu, bunun da şanslı evliliğiyle ve boylu boslu, sağlıklı bedeniyle, tek talihsizliğinin de zaten gizli bir şey oluşuyla –kısırlaştırma amacıyla tüplerini bağlatmıştı– gülpembesi teni, kumral saçları, çok fazla para ve zaman harcadığı giysileriyle ilintili olduğunu hissederdi. Mary Johnstone'a bir şey, adı asla konmayan bir bedel borçluydu sanki. Ya da Mary Johnstone, Maureen'in bizzat yüzleşebileceğinden çok daha fazla eksiklik görüyordu onda.

Mary Johnstone'dan Frances de hoşlanmazdı, tıpkı kendini fazlasıyla önemseyenlerden otomatikman hazzetmeyişi gibi.

Miss Johnstone kızları her zamanki gibi, kahvaltıdan önce yaklaşık bir kilometre kadar yürütmüş, Kaya'ya tırmandırmıştı – Peregrine Irmağı'na doğru uzanan bu iri kireçtaşı kütlesi ülkenin bu taraflarında öyle nadir görülen bir şeydi ki, ona Kaya'dan başka bir ad verilemezdi. Pazar sabahı, bütün gece uyanık kalma çabasından sersem sepelek, gizlice getirdikleri sigaraları peş peşe içmekten yarı hasta durumdaki kızlara bu tırmanış mutlaka yaptırılırdı. Bir yandan da tir tir titrerlerdi çünkü güneş

henüz ormanın derinliklerine ulaşmış olmazdı. Yürüdükleri patika aslında bu tanımı hak etmiyordu – çürümüş ağaç kütüklerinin üstünden atlamak, sık sarmaşıkların, eğreltiotlarının, Miss Johnstone'un yabani elma, yabani sardunya ve yabani zencefil olduğunu tek tek belirttiği bitkilerin arasından güçlükle geçmek zorundaydınız. Bitkiyi tutup çeker, toprağını doğru dürüst temizlemeden ucundan ısırırdı. Bakın tabiat bize neler bahşediyor.

Tırmanışın ortalarında, Kazağımı unuttum, dedi Heather. Geri dönüp alabilir miyim?

Eskiden olsaydı Miss Johnstone büyük bir olasılıkla hayır derdi. Yürümeye devam et, ısınırsın, kazağa da ihtiyacın kalmaz, derdi. Ama bu sefer huzursuz olmuştu anlaşılan, çünkü dağ yürüyüşleri popülerliğini giderek yitiriyor, o da bu yüzden televizyonu, çalışan anneleri, evdeki gevşekliği suçluyordu. Olur, dedi.

Tamam ama acele et. Çabucak yetiş bize.

Ne var ki Heather Bell bunu yapmadı. Kaya'da durup manzaraya baktılar (Maureen kendi zamanında, bira şişelerinin ve şekerleme kâğıtlarının arasında Fransız *zarfları* gördüğünü anımsıyordu – onlara hâlâ böyle mi deniyordu?) ama Heather görünmedi. Dönüş yolunda onunla karşılaşmadılar. Büyük çadırda yoktu, Miss Johnstone'un uyuduğu küçük çadırda, çadırların arasında da yoktu. Barınakların hiçbirinde, kamp yerini kuşatan sedir ağaçlarının arasındaki aşk yuvalarında değildi. Miss Johnstone bu ilk aramayı kısa kesti.

"Gözleme!" diye bağırdı. "Gözlemelerle kahve hazır! Bakalım gözleme ve kahve kokusu Miss Haylaz'ı saklandığı yerden çıkarabilecek mi?"

Oturup yediler –Miss Johnstone şükran duasını okuduktan, ormandaki ve evdeki her şey için Tanrı'ya teşekkür ettikten sonra, elbette. Bu arada Miss Johnstone, "*Neffis!*" diye bağırdı.

"Temiz hava insanın iştahını nasıl da açıyor," dedi sesinin en üst perdesinden. "Bunlar hayatınızda yediğiniz en leziz gözlemeler değil mi? Heather acele et, yoksa hiç kalmayacak. Heather? Duyuyor musun? Bir tane bile kalmayacak!"

Yiyip içmeleri bitince, Robin Sands artık gidebilir miyiz, diye sordu, gidip Heather'ı arayabilir miyiz?

"Önce bulaşıklar, hanımefendi," dedi Miss Johnstone. "Evde elini bulaşık bezine sürmüyor olsan da."

Robin az kaldı gözyaşlarına boğuluyordu. Bugüne kadar kimse onunla böyle konuşmamıştı.

Ortalığı toparladıktan sonra Miss Johnstone gitmelerine izin verdi, işte o zaman çağlayanlara döndüler. Ama onları az sonra geri çağırdı, ıslak ıslak yarım halka şeklinde oturttu, kendisi de karşılarına bağdaş kurdu ve gelip onlara katılmak isteyen varsa buyursun diye seslendi. "Buralarda gizlenmek ve numara çekmek isteyen varsa, aramıza hoş geldi! Hemen şimdi ortaya çıksın, sorgu sual olmayacak! Aksi halde yolumuza onsuz devam etmek zorunda kalacağız!"

Sonra içi rahat, hiçbir pişmanlık ya da endişe duymaksızın konuşmasına, gezinin-pazar-sabahlarına-özgü söylevine başladı. Konuştukça konuştu, dinlediklerinden emin olmak için zaman zaman bir soru sorarak konuşup durdu. Güneş kızların şortlarını kuruttu, Heather Bell geri dönmedi. Ağaçların arasından çıkıp gelmedi, Miss Johnstone da konuşmayı hiç kesmedi. Mr. Trowell kamyonuyla kamp alanına gelinceye, onlara öğlen yiyecekleri dondurmayı getirinceye kadar kızları serbest bırakmadı.

O zaman da izin vermedi, ama kızlar yine de dağıldılar. Fırladıkları gibi kamyona koştular. Bir ağızdan adama anlatmaya koyuldular. Jupiter, Mr.Trowell'in köpeği arka kapağın üstünden yere atladı, Eva Trowell onu ku-

cakladığı gibi ortadan kaybolan oymuş gibi feryat figan etmeye başladı.

Miss Johnstone ayağa kalkıp yanlarına gitti ve kızların yaygarasını bastırabilmek için yüksek sesle Mr. Trowell'e seslendi:

"İçlerinden birinin canı kaybolmak istedi de!"

Bunun üzerine arama grupları oluşturuldu. Doud Fabrikası kapalıydı, dolayısıyla aramaya katılmak isteyen herkes katılabilirdi. Köpekler eklendi. Çağlayandan başlayarak akıntı yönünde ırmağı taramaktan söz ediliyordu.

Polis müdürü durumu Heather Bell'in annesine haber vermeye gittiğinde, kadını sırtı açık plaj elbisesi ve yüksek ökçeleriyle hafta sonu tatilinden yeni dönmüş buldu.

"Eh, hemen bulun onu," dedi kadın. "İşiniz bu, öyle değil mi?"

Hastanede çalışıyordu – hemşireydi. "Ya boşanmış ya da zaten hiç evlenmemiş," dedi Frances. "O da olur, bu da olur... işte böyle bir kadın."

Kocası Maureen'i çağırıyordu, hemen camekânlı odaya seğirtti. Adam iki yıl önce, altmış dokuz yaşındayken geçirdiği felçten beri avukatlığı bırakmıştı, ama hâlâ yazılacak mektupları ve yeni birine bir türlü alışamayan eski müvekkilleri adına halletmesi gereken bazı işleri vardı. Maureen onun tüm yazışmalarını daktiloda yazıyor, her gün kocasının angaryalar dediği işlere yardım ediyordu.

"Ourda ne yapıyosun?" dedi adam. Konuşması zaman zaman peltekleşiyor, Maureen'in yakınlarda bulunup kocasını iyi tanımayanlar için çevirmenlik yapması gerekiyordu. Karısıyla yalnızken kendisini fazla zorlamıyordu, ses tonu hırçın ve suçlayıcı olabiliyordu.

"Frances'le konuşuyordum," dedi Maureen.

"Ne hağakkında?"

"Şundan bundan," dedi.

"Taabii."

Sözcüğü bıkkın bir tınıyla uzatmıştı, neyden söz ettiklerini gayet iyi bildiğini ve bundan hoşlanmadığını belirtmek istercesine. Dedikodular, söylentiler, felaket karşısında duyulan taş kalpli heyecan. Kendisi fazla konuşmaya oldum olası meraklı değildi, ne şimdi ne de rahatça konuşabildiği günlerde – azarları, sitemleri bile kısaydı, yalnızca nidalar ve imalar halindeydi. Birini paylarken, doğru düzgün herkesin, belki de bütün insanların, yaşamını heba etmiş olanların bile bildiği kurallara dayanan bir inançlar bütününe seslenir gibiydi. Bunu yapmak zorunda kaldığında, söz konusu kimse onun adına biraz acı çeker, biraz da utanır gibiydi, ama aynı zamanda korkutucuydu da. Azarları inanılmayacak kadar etkiliydi.

Carstairs halkı avukatlara, tıpkı doktorlara unvanlarıyla hitap etmemiz gibi, Avukat-Bilmem-Kim deme alışkanlığından yeni yeni kurtulmaktaydı. Genç avukatlara artık avukat bey demiyorlardı, ama Maureen'in kocası onlar için her zaman Avukat Stephens idi. Maureen'in kendisi de, her ne kadar ona Alvin diyor olsa da, içten içe onu bu unvanla düşünüyordu. Erkek hâlâ her gün, bürosuna gidermiş gibi giyinmekteydi –gri ya da kahverengi, yelekli takım elbise– ama kıyafetleri, öyle ucuz şeyler olmamasına karşın, bir türlü tam uymaz, o uzun, yamru yumru gövdesinden şöyle güzelce dökülmezdi. Dahası, üzerinden belli belirsiz de olsa sigara külleri, yemek kırıntıları, hatta kepeğe benzer deri döküntüleri hiç eksik olmazdı. Başı öne düşüyor, zihninin yorgunluğu suratını sarkıtıyordu, yüz ifadesi ya kurnaz ya da dalgındı – hangisi olduğundan bir türlü emin olamazdınız. İnsanlar bundan hoşlanıyordu – onun az biraz bakımsız ve dağınık görünmesi, sonra bir anda, dehşetengiz, can alıcı bir ay-

rıntıyı ortaya sürüvermesi hoşlarına gidiyordu. Hukuk'u ezbere biliyor, diyorlardı. Kitabı açıp bakması gerekmiyor. Hepsi kafasının içinde. Geçirdiği felç ona olan inançlarını sarsmamıştı, işin aslı hastalık onun görünüşünü ve tavırlarını fazlaca değiştirmemişti, yalnızca zaten orada olanı vurgulamıştı.

Herkesin inancı ortaktı: Zamanında kartlarını doğru oynasaydı bir yargıç olabilirdi. Hatta bir senatör. Ama fazla gururlu, fazla namusluydu. Asla boyun eğmezdi. Milyonda bir bulunan adamlardandı.

Maureen stenoyla not alabilmek için onun yakınındaki pufa oturdu. Kocası büroda birlikte çalışırlarken ona Mücevher derdi, çünkü zeki ve güvenilir, işin doğrusu kontratları düzenlemeyi, mektupları yazmayı tek başına becerebilen biriydi. Onun bu lakabını ev halkı, Alvin'in karısıyla iki çocuğu, Helena ile Gordon bile kullanırdı. Çocuklar büyümüş, evden ayrılmış olsalar da, ara ara hâlâ kullanıyorlardı. Helena muhabbetle ve kışkırtıcasına, Gordon ise ciddi, kendinden hoşnut bir sevecenlikle. Helena durulup oturmamış, bekâr bir kadındı; eve nadiren gelen, her geldiğinde de tartışma çıkaran. Gordon bir askerî okulda öğretmendi, karısıyla çocuklarını alıp Carstairs'e getirmekten, burayı, babasını ve Maureen'i, onların sessiz, dingin erdemlerini ailesine sergilemekten hoşlanırdı.

Maureen Mücevher olmanın tadını hâlâ çıkarabiliyordu. Ya da en azından rahatlatıcı buluyordu. Böylece zihninin bir kısmı kendi yoluna sıvışabiliyordu. Şu an, örneğin, kamptaki ilk gece, Miss Johnstone'un tahtını ve tacını bıraktığını gösteren horultularıyla başlayan o uzun serüveni, kızların o andaki amacını düşünmekteydi – gün doğana kadar uyanık kalmak, bunu becerebilmek için gereken bütün o stratejiler ve eğlenceler; gerçi kızların bunu başardığını da hiç duymamıştı ya, neyse. İskam-

bil oynarlar, fıkralar anlatır, bol bol sigara içerlerdi, gece yarısına doğru da o müthiş "Ya Gerçeği Söyle ya da Göze Al" oyunu başlardı. Göze alınacakların bazısı şunlardı: Pijamanın üstünü çıkar ve göğüslerini göster; bir sigara izmariti ye; toprak çiğne; başını su kovasına sok ve yüze kadar say; git Miss Johnstone'un çadırının önüne işe. Gerçeğin söylenmesini isteyen sorulara gelince: Annenden nefret ediyor musun? Babandan? Kız kardeşinden? Erkek kardeşinden? Kaç tane pipi gördün, kimlerinkini? Hiç yalan söyledin mi? Çaldın mı? Ölü bir şeye dokundun mu? Maureen çok hızlı ve çok fazla sigara içmenin verdiği o bulantı ve baş dönmesini yeniden duyar gibi oldu; bütün gün güneşi emmiş olan, kalın çadır bezinin altında biriken duman kokusunu, ırmakta saatlerce yüzen, koşan, kıyı boyunca uzanan kamışların arasına saklanan, sonra da bacaklarına yapışan sülükleri yakmak zorunda kalan kızların kokusunu aldı.

O sıralarda ne kadar gürültücü biri olduğunu anımsadı. Çığlıklar atan, meydan okuyan bir kız. Liseye başlamadan hemen önce, üzerine gerçek ya da yapmacık, belki yarısı gerçek yarısı yapmacık bir durgunluk çökmüştü. Bu kısa zamanda silindi, küstah bedeni şimdiki iriyarı bedenine karışıp yok oldu ve Maureen çalışkan, utangaç, çabucak kızaran bir genç kız oldu. Kocasının onu işe alırken ve evlenme teklif ederken gözden kaçırmadığı, değerli bulduğu nitelikler geliştirdi.

Kaçıp gitmeyi göze al bakalım. Mümkün müydü bu? Kızların bazen coştuğu oluyor, risklerin birbirini kovalamasını istiyorlardı. Ne pahasına olursa olsun, kahraman olmak istiyorlardı. Bir şakayı, daha önce kimsenin cüret edemediği noktalara taşımak istiyorlardı. Pervasız, gözü kara olmak, ortalığı darma duman etmek – kızların aklını başından alan umutlardı bunlar.

Kocasının yanındaki, çiçekli basmayla kaplı puftan

dışarıya, bakır rengi yaşlı kayın ağaçlarına baktı, onların gerisinde güneşli çimenliği değil, ırmağı izleyen başına buyruk ağaçları gördü – gümrah sedirler, parlak yapraklı meşeler ve ışıldayan kavaklar. Gizli girişleri olan bir tür düzensiz, pürüzlü duvardı bu; arkasında hayvanların bazen de yapayalnız insanların girdiği, değişime uğradığı, farklı sorumluluklarla, kesin kanaatlerle, niyetlerle dolduğu, gözlerden uzak patikalar vardı. Maureen burada insanın yok olacağını hayal edebiliyordu. Ama elbette yok olmuyordun, patikalardan birinde yolu seninle kesişen, kafasında siz daha karşılaşmadan seninle ilgili planları olan bir başkası mutlaka bulunuyordu.

Maureen o öğleden sonra kocasının mektuplarını yollamak üzere postaneye gittiğinde, iki yeni haber duydu. Açık renk saçlı, genç bir kız, pazar öğlen saat bir sularında Walley'in kuzeyindeki Bluwater Otoyolu'nda siyah bir arabaya binerken görülmüştü. Otostop çekiyor olabilirdi. Ya da belli bir arabayı bekliyordu. Orası çağlayanlardan otuz iki kilometre uzaktaydı, taşra yollarından yürüyerek ulaşmak beş saat alırdı. Yapılabilirdi. Kız oraya bir başka arabayla da gitmiş olabilirdi.

Ancak taşranın kuzeydoğu köşesindeki bataklık arazideki, ücra bir taşra kilisesinin avlusundaki aile mezarlarını temizlemekte olan birileri, ikindi vakti bir çığlık, bir haykırış duymuştu. Birbirlerine, Bu da kim? dediklerini anımsıyorlardı. *Ne* değil, *kim. Bu da kim?* Ama daha sonra, belki de bir tilkiydi, diye düşündüler.

Ayrıca, kampın yakınındaki bir noktada otlar ezilmişti, etrafta yeni söndürülmüş sigara izmaritleri vardı. İyi de, neyi kanıtlardı ki bu? Orada her zamanlar birileri gezinirdi. Sevgililer. Haylazlık peşindeki oğlanlar.

Belki orada bir adamla karşılaştı
Tabancası ya da bıçağı olan bir adamla

Adam onu gördü ve gözünü bile kırpmadan
O gencecik canı alıverdi.

Ama kimileri böyle olmadığını söyleyecektir
Kız tanımadığı ya da tanıdığı bir erkekle
O büyük, siyah arabada buluştu ve basıp gitti
Dolayısıyla, sonunu bilemeyiz, diyecektir.

* * *

Salı sabahı, Frances kahvaltısını yapar Maureen de kocasının giyinmesine yardım ederken, ön kapıya vuruldu; zili fark etmeyen ya da ona güvenmeyen biri tarafından. İnsanların böyle erkenden çıkıp gelmeleri duyulmadık şey değildi, ama işleri güçleştiriyordu, çünkü Avukat Stephens sabahları konuşmakta daha da zorlanırdı; zihni de ısınmak için biraz zamana gereksiniyordu.

Maureen sokak kapısındaki buzlu, pürtüklü camda, bir erkekle kadının bulanık dış çizgilerini gördü. Giyinip kuşanmışlardı – en azından kadın öyleydi, başında şapka vardı. Bu, iş ciddi demekti. Ne var ki, işin içindekilerin ciddi bulduğu bir durum, diğerlerine sıradan, yavan gelebilir. Bir çekmeceli dolabın üzerinde hak iddia edenler tarafından ölüm tehditlerinin savrulduğu, bir arazi sahibinin, araba yolundaki bir buçuk metrelik aşma yüzünden kan damarlarından birini patlattığı olabiliyordu. Yakacak odunlardaki eksilme, havlayan köpekler, çirkin bir mektup – bunların hepsi insanları galeyana getirebiliyor, kapıya dayanmalarına sebep olabiliyordu. *Git Avukat Stephens'a sor. Kanun ne diyor, git sor.*

Tabii çok küçük de olsa, bunların gezgin din bezirgânlığı yapan bir karıkoca olma ihtimali de vardı.

Hayır, değillerdi.

"Avukatı görmeye geldik," dedi kadın.

"Şey," dedi Maureen. "Çok erken." Kim olduklarını anlayamamıştı.

"Kusura bakmayın ama ona söylememiz gereken bir şey var," dedi kadın, sonra her nasılsa ön hole adım atıverdi, Maureen de geri çekilmek zorunda kaldı. Adam rahatsızca ya da af dilercesine başını salladı, karısını takip etmekten başka seçeneği olmadığını belirtti.

Hole tıraş sabununun, macun şeklindeki deodorandın ve eczanelerde satılan ucuz kolonyanın kokusu sinmişti. Vadideki Zambak. Aynı anda Maureen onları tanıdı.

Marian Hubbert'ti bu. Yalnızca, bu mavi tayyörle –ki bu hava için fazla kalındı– kahverengi kumaş eldivenleri ve tüylerden yapılma kahverengi şapkasıyla farklı görünüyordu. Onu genellikle kasabaya inerken giydiği pantolonuyla ya da erkeklerin iş tulumuna benzeyen şeyle görürdünüz. Maureen'in yaşlarında, güçlü kuvvetli bir kadındı; bir-iki yıl arayla da olsa, lisede beraberdiler. Marian'ın bedeni hantal görünümlü ama çevikti, kırlaşmaya başlamış saçları öyle kısa kesilmişti ki, ensesinde kıl dipleri seçiliyordu. Gür bir sesi, çoğunlukla gürültücü, delişmen bir tavrı vardı. Şu an sakin, mülayimdi.

Yanındaki erkek, çok da eski olmayan bir tarihte evlendiği adamdı. Belki birkaç yıl önce. Omuzlarına aşırı vatka doldurulmuş, krem rengi, ucuz ceketiyle erkenden boy atmış oğlan çocuğu tavırlı bir adamdı. Islak tarakla yatıştırılmış, dalgalı kahverengi saçlar. Maureen onları yemek salonuna alırken, "Kusurumuza bakmayın," dedi adam alçak, yumuşak bir sesle – belki de amacı karısına duyurmamaktı. Yakından, gözleri o kadar da genç değildi; bu gözlerde gergin ve donuk bir ifade vardı ya da derin bir şaşkınlık. Belki de çok zeki biri değildi. Maureen aynı anda, Marian'ın onu bir gazete ilanıyla bulduğuna dair bir öykü anımsadı. *Çiftlik sahibi kadın, ipoteksiz, sağlam tapu. Çiftliği olan işkadını*, türünden bir şey olmalıydı,

çünkü Marian'ın diğer adı Korseci Hanım idi. Yıllar, yıllar boyu kişiye özel dikilmiş korse satmıştı, sayıları giderek azalsa da, onları giymeyi sürdüren hanımlara hâlâ satıyordu muhtemelen. Maureen hayalinde onu ölçü alırken, müşterisini bir hastabakıcı gibi dürter, iteklerken canlandırdı; amirane bir tavır ve profesyonel bir aşağılamayla. Ama kadın, fazlasıyla ihtiyarlayıp sağlıkları iyice bozulana dek çiftlikte yaşayan ana babasına iyi bakmış, müşfik davranmıştı. Tam o sırada bir başka öykü su yüzüne çıktı, kocasıyla ilintili, öteki kadar kötücül olmayan bir öykü. Adam, yaşlıları tedavi amaçlı yüzme okuluna, Walley'deki kapalı havuza getirip götüren otobüsü kullanıyordu – zaten böyle tanışmışlardı. Maureen'in gözünün önünde onun bir başka resmi belirdi: Yaşlı babasını kucağında, Doktor Sands'in muayenehanesine taşıyor. Marian önden, çantasının askısını sallayarak bir hışım ilerliyor, kapıyı açmaya hazırlanıyor.

Maureen kahvaltıyı yemek salonunda hazırlamasını ve fazladan iki fincan kahve getirmesini söylemek için Frances'in yanına gitti. Sonra da uyarmak için kocasının yanına.

"Gelen Marian Hubbert ya da işte eski soyadıyla, o," dedi. "Yanında da adı her neyse, evlendiği adam var."

"Slater," dedi kocası, tıpkı bir satışın ya da sözleşmenin ayrıntılarını hiç beklemediğiniz bir rahatlıkla, pat diye söyleyivermesi gibi. "Theo Slater."

"Güncel olayları benden çok daha iyi takip ediyorsun," dedi Maureen.

Adam yulaf lapasının hazır olup olmadığını sordu. "Hem yer hem dinlerim," dedi.

Frances lapayı getirdi, o da hemen yumuldu. Bolca krema ve esmer şeker eklenmiş yulaf lapası, yaz kış, en sevdiği yiyecekti.

Frances kahveyi getirince biraz oyalanmaya çalıştıy-

sa da, Maureen'in fırlattığı sabit bakışlar üzerine arkasını dönüp mutfağa yollandı.

İşte böyle, diye düşündü Maureen. Orada benden çok daha becerikli.

Marian Hubbert, gözle görünür tek bir avantajı olmayan bir kadındı. İri, etli suratı, sarkık yanaklarıyla Maureen'e köpek cinslerinden birini anımsatıyordu. Ama illa çirkin bir cinsi değil. Bu çirkin bir yüz değildi, gerçekten. Yalnızca zarafetten yoksun ve azimli bir yüzdü. Marian nerede olursa olsun, tıpkı şimdi Maureen'in yemek salonunda olduğu gibi, tartışılmaz, mutlak hakları varmışçasına bir tavır takınırdı. Hesaba katılması gereken biriydi o.

Bol miktarda makyaj yapmıştı, belki Maureen'in onu ilk bakışta tanıyamamasının nedenlerinden biri de buydu. Solgun, pembemsi pudra kadının esmer tenine, kara, kalın kaşlarına yakışmamıştı. Ama ona acınası değil, yalnızca garip, bambaşka bir hava vermişti. Makyaja da, tıpkı takım elbise ve şapka gibi, kendisinin de diğer kadınlar gibi süslenebileceğini, ondan bekleneni yapabileceğini göstermek amacıyla başvurmuştu sanki. Öte yandan, belki de güzel görünmek istemişti. Yanaklarında kalıp misali duran şu soluk pudrayla, kalın, pembe dudak boyasıyla değiştiğini, bambaşka birine dönüştüğünü mü düşünüyordu – belki işi bitince dönmüş, kendini mahcup, cilveli bir edayla kocasına göstermişti? Adam, kahvesine şeker isteyip istemediğini soran karısına karşılık verir, *bol kepçe* derken neredeyse kıkır kıkır güldü.

Bulduğu her fırsatta lütfen ve teşekkür ederim diyordu. "Evet, lütfen. Çok teşekkür ederim. Teşekkürler. Bana da aynısından. Teşekkür ederim."

Marian, "Şimdi, herkesin diline düşene kadar bu kız hakkında hiçbir şey bilmiyorduk," diye girdi söze. "Demek istediğim, ortada kayıp biri olduğundan bile haber-

sizdik. Ta ki dün kasabaya gelinceye kadar. Dün müydü? Pazartesi mi yoksa? Tamam, dün pazartesiydi. Günleri tamamen birbirine karıştırdım, çünkü habire ağrıkesici alıyordum."

Marian size ağrıkesici aldığını söyleyip lafı orada kesecek biri değildi. Neden aldığını da güzelce açıklardı.

"Ensemde korkunç bir yanma vardı, tam şurada," dedi. Oradaki pansumanı göstermeye çalışarak başını sağa sola çevirip kütürdetti. "Canım çok acıyordu, sonunda da başıma bir ağrı saplandı, sanırım birbiriyle bağlantılı bir şey. Velhasıl pazar sabahı kendimi öyle kötü hissediyordum ki sıcak bir havlu alıp enseme koydum, iki tane ağrıkesici yuttum, sonra da gidip yattım. Bu o gün işe gitmemişti, ama artık çalıştığı için, evde olduğu günler de yapacak bir sürü işi oluyor. Atom Enerjisi'nde çalışıyor."

"Douglas Point'te mi?" dedi Avukat Stephens, başını lapasından bir anlığına kaldırarak. Buna, Douglas Point' teki yeni Atom Enerjisi İstasyonu'na bütün erkekler belli bir ilgi, hatta saygı gösterirdi – Avukat Stephens bile.

"Bu şimdi orada çalışıyor," dedi Marian. Taşralı ve Carstairs'li kadınların çoğu gibi, kocasından adıyla değil de –özel bir vurguyla söylenmiş– *bu* diye söz ederdi. Maureen birkaç kez kendini aynı şeyi yaparken yakalamış ama birinin onu bu konuda uyarmasına kalmadan, bu alışkanlıktan vazgeçmişti.

"Önce ineklere verilen tuzu dışarıya çıkardı," dedi Marian, "sonra geri dönüp çiti onarmaya koyuldu. Çit dört yüz metre kadar var, onun için kamyonu almış. Ama Bounder'ı arkada bırakmış. Kamyona atlayıp onsuz gitmiş. Bounder bizim köpeğimiz. Bounder asla uzaklaşmaz, arabayla gidemediği mesafeye gitmez. Bu benim yattığırnı bildiği için, onu biraz da bekçi olarak bırakmış. İki tane 222 almıştım, normal bir uykuya dalmaktan çok

sızıp kalmışım, sonra Bounder'ın havladığını duydum. Bu beni ânında uyandırdı. Bounder'ın havlaması yani."

Bunun üzerine kalkmış, sabahlığını giyip aşağıya inmişti. İç çamaşırlarıyla yatıyordu. Ön kapıdan dışarıya, yola bakmıştı, kimseler yoktu. Bounder'ı da göremedi, o da artık havlamayı kesmişti. Gelen tanıdığı biriyse, havlamayı keserdi. Ya da yalnızca yoldan geçen biriyse. Ancak Marian yine de tatmin olmadı. Mutfağın yan bahçeye bakan ama arka avluyu göstermeyen pencerelerinden dışarıya baktı. Yine kimseler yoktu. Mutfaktan arka bahçeyi göremiyordu – bunun için arka mutfak dedikleri yerden dışarıya çıkman gerekiyordu. Burası ardiye gibi bir şeydi, eve iliştirilmiş, her türlü şeyle tıka basa dolu bir kulübecik. Arka tarafa bakan bir penceresi vardı, ama üst üste yığılmış karton kutular, diklemesine konmuş eski kanepe iskeletleri yüzünden pencereye yaklaşmanız da oradan bir şey görmeniz de mümkün değildi. Dışarıyı görebilmek için doğruca gidip arka kapıyı açmak zorundaydınız. Marian kapıdan tırmalamayı andıran bir ses geldiğini duyar gibi olmuştu. Bounder? Belki de değil.

Ivır zıvırla dolu o boğucu kulübe öylesine sıcaktı ki, Marian güçlükle soluk alabiliyordu. Sabahlığının altında terden yapış yapıştı. Kendi kendine şöyle dedi, Eh en azından ateşin yok, böyle domuz gibi terlediğine göre.

Aklı fikri dışarıda karşılaşabileceği şeyden korkmak yerine, bir an önce temiz hava almakta olduğundan, kapıyı açıverdi. Dışarıya doğru açılan kapı, ona yaslanmış olan adama çarptı. Adam sendelediyse de düşmedi. Ve Marian bunun kim olduğunu gördü. Mr. Siddicup, kasabadan.

Bounder tanıyordu onu elbette, adam buradan sık sık geçer, bazen kestirme olsun diye araziye girer, onlar da onu asla engellemezdi. Arada bir, doğruca avluya dal-

dığı da olurdu – nedeni, artık doğruyu yanlışı ayıramamasıydı. Marian bazılarının aksine, ona bir kez olsun haykırmamıştı. Tam tersine, yorgunsa gelip ön basamaklara çökmesini, dinlenmesini söyler, bir sigara ikram ederdi. Adam sigarayı alırdı. Ama oturmaya yanaşmazdı.

Bounder onu koklayarak etrafında dolaşıyor, adama sırnaşıyordu. Kılı kırk yaran bir köpek değildi.

Mr. Siddicup'ı herkes gibi Maureen de tanırdı. Adam bir zamanlar Douds Fabrikası'nda piyano akortçusuydu. Sevimli bir karısı olan, vakur, ufak tefek bir İngiliz'di. Karıkoca kütüphaneden aldıkları kitapları okur, bahçelerine çok iyi bakarlardı; bahçe herkesin dikkatini çekerdi, özellikle de çileklerle güller. Sonra, birkaç yıl önce, bahtsızlıklar birbirini izlemeye başladı. Mr. Siddicup boğazından bir ameliyat geçirdi –büyük olasılıkla kanser nedeniyle– bundan sonra konuşamaz oldu, yalnızca hırıltılar ve homurtular çıkarabiliyordu. Douds'tan çoktan emekli olmuştu; artık piyanolar, insan kulağına çok daha iyi gelen, elektronik bir yöntemle akort edilmekteydi. Karısı aniden öldü. Sonra değişim hızlandı – düzgün, efendi bir yaşlıdan aylar içinde suratsız, itici, basbayağı tiksindirici bir moruğa dönüşüverdi. Pis sakallar, giysilerinde lekeler, ekşi, leş gibi bir sigara kokusu ve daimi bir kuşkuyla, bazen de nefretle dolu gözler. Bakkal dükkânında istediği şeyi bulamazsa ya da malların yeri değiştirildiyse, konserveleri, mısır gevreği kutularını falan kasten devirirdi. Kafede artık istenmiyor, kütüphanenin yakınından bile geçmiyordu. Karısının kilise grubundaki kadınlar bir süre onu ziyaret etmeyi, bir kap etli yemek ya da hamur işi götürmeyi sürdürdüler. Ama evdeki koku iğrençti, dağınıklıksa sapkınca –yalnız yaşayan bir erkek için bile bağışlanamaz bir durumdu– ayrıca adam minnet nedir bilmiyordu. Böreklerin, güveçlerin artanını öndeki yaya yoluna fırlatıyor, tabak çanağı kırıyordu. Etrafta, onun

pişirdiği şeyi Mr. Siddicup'ın bile yemediğine dair şakaların yapılmasını hiçbir kadın istemiyordu. Böylece onu kendi haline bıraktılar. Evinin önünden arabayla geçerken, onu hendekte, uzun yabani otların ve çalıların arasına yarı gizlenmiş, arabalar önünden vızır vızır geçerken, hiç kıpırdamadan dururken görebiliyordunuz. Bazen de ona evinden kilometrelerce uzaktaki bir kasabada rastlayabiliyordunuz; o zaman tuhaf bir şey oluyordu. Yüzünde, oradaki eski anlamı andıran bir ifade beliriyordu; aynı yerde yaşayan ve başka bir yerde karşılaşan insanlara özgü o şaşmaz, zorunlu şaşkınlığa hazır, güleç bir ifade. O anda adam bir umuda kapılmış gibi görünürdü; bu değişik yerde yaşam ansızın ivme kazanacak, sözcükler peş peşe dökülecek, daha da ötesi, bütün o olumsuz değişimler bile silinip gidecek ve sesine, karısına, yaşamındaki o eski istikrara yeniden kavuşabilecekti sanki.

İnsanlar ona karşı sert, zalim değildi, genellikle. Bir noktaya kadar sabrediyorlardı. Marian onu arazisinden asla kovmadığını söyledi.

O gün adamın hali tavrı oldukça anormalmiş. Görünüşü, öyle derdini anlatmaya çalışıp da bir türlü anlatamadığı ya da onunla alay eden birtakım çocuklara öfkelendiği zamanlardaki haline benzemiyormuş. Başı öne arkaya sertçe sallanıyormuş, yüzü de sanki şiş gibiymiş; avaz avaz ağlayan bir bebeğinki gibi.

Pekâlâ, demiş Marian. Neyin var, Mr. Siddicup? Bana ne anlatmaya çalışıyorsun? Sigara mı istiyorsun? Bugünün pazar olduğunu ve sigaranın bittiğini mi söylüyorsun?

Adam başını öne arkaya, sonra aşağı yukarı salladı, ardından yine öne arkaya sallamaya başladı.

Hadi ama. Bir karar ver artık, dedi Marian.

Adamın tek söylediği *Ah*, *ahh* oldu. İki elini başına götürdü, bir vuruşta kasketini düşürdü. Sonra iyice geri-

ye çekildi, avluda tulumbayla çamaşır ipi arasında zikzaklar çizmeye başladı, hâlâ aynı sesi, bir türlü sözcüklere dönüşemeyen o nidayı çıkarıyordu – *ah, ahh.*

Sözün burasında Marian iskemlesini öyle aniden geriye itti ki, iskemle az kaldı devriliyordu. Ayağa kalktı, Mr. Siddicup'ın ne yaptığını aynen göstermeye koyuldu. Öne doğru sendeledi, yere çömeldi, şapkasını yerinden oynatmaksızın elleriyle kafasını dövmeye başladı. Büfenin önünde, Avukat Stephens'a hukuk kurumu adına, yıllarca verdiği hizmetlere şükran ifadesi olarak armağan edilen gümüş çay takımının önünde, gösterisini sergiledi. Kocası onun kahve fincanını iki eliyle tutuyor, hürmet dolu gözlerini karısından ayırmamak için kendisini bayağı zorluyordu. Yüzünde anlık bir şey parladı – bir tik, yanağında bir sinir seğirmesi. Kadınsa olanca tuhaflığını sürdürürken kocasını gözlüyor, yüzündeki ifade şöyle diyordu: Dayan. Kıpırdama.

Maureen'in görebildiği kadarıyla Avukat Stephens başını tabağından bir kez bile kaldırmamıştı.

Marian yerine otururken, işte aynen böyle yaptı, dedi. Böyle yaptı; o sırada kendisi de kendini pek iyi hissetmediğinden, aklına adamın acı çekiyor olabileceği gelmişti.

Mr. Siddicup. Mr. Siddicup. Başının ağrıdığını mı anlatmaya çalışıyorsun? Sana ilaç vermemi mi istiyorsun? Seni doktora mı götüreyim?

Yanıt yok. Adam onu dinlemek için durmadı bile. *Ah ahh.*

Böyle sağa sola yalpalayıp dururken, kendini tulumbanın yanında buldu. Artık evde akan suları vardı, ama dışarıdaki tulumbayı hâlâ kullanıyor, Bounder'ın su kabını oradan dolduruyorlardı. Mr. Sidicup bunun ne olduğunu algılayınca, harekete geçti. Tulumbanın koluna yapıştı, deli gibi indirip kaldırmaya başladı. Eskiden ol-

duğu gibi, su içmek için tas yoktu artık. Ama su akmaya başlar başlamaz, kafasını suyun altına soktu. Su etrafa sıçradı, sonra kesildi; pompalamayı bırakmıştı çünkü. Sonra yeniden işe koyuldu, pompaladı, bir kez daha suyun altına girdi; bunu bir süre bu şekilde, pompalayarak ve ıslanarak, suyun başına, yüzüne, omuzlarına ve göğsüne dökülmesine izin vererek, sırılsıklam olarak ve hep aynı sesi çıkararak sürdürdü. Bounder heyecanlanmıştı, arada adama çarparak etrafta koşturuyor, havlıyor, anlayışla inliyordu.

Siz ikiniz, yeter artık, kesin şunu! diye bağırdı Marian onlara. Bırak o tulumbayı! Bırak ve sakinleş!

Onu bir tek Bounder dinledi. Mr. Siddicup bunu su içinde kalıncaya, tulumbanın kolunu göremeyecek kadar ıslanıncaya dek sürdürdü. Sonra durdu. Bir kolunu kaldırdı, geriyi, çalılığın ve ırmağın bulunduğu yönü gösterdi. Bir yeri gösteriyor, malum sesleri çıkarıyordu. O sırada bu hareket Marian için hiçbir anlam taşımadı. Epeyce sonrasına kadar üzerinde durmadı. Sonra adam pes etti, kuyunun kapağına oturdu; sırılsıklamdı, titriyordu, başı ellerinin arasındaydı.

Belki de adamın derdi gayet basit bir şeydir, diye düşündü Marian. Belki de suyu içecek tas olmamasından yakınıyordur.

Su tası istiyorsan, gidip getiririm. Böyle bebek gibi davranmaya gerek yok ki. Bekle burada, sana bir tas getireyim.

Mutfağa dönüp bir fincan aldı. Ve aklına başka bir fikir geldi. Bir tabağa az şekerli krakerlerden, tereyağı ve reçel koydu. Bu krakerler tam çocuklara göreydi, ama yaşlıların da bunlardan hoşlandığını Marian kendi annesiyle babasından biliyordu.

Kapıya döndü, eli kolu dolu bir halde kapıyı itti. Ama adamdan eser yoktu. Avluda, saçmaladığını ve ken-

dini aptal durumuna düşürdüğünü anladığı zaman takındığı ifadeyi takınmış olan Bounder'dan başkası yoktu.

Nereye gitti, Bounder? Hangi yöne gitti?

Bounder haddini aşmıştı ve utanç içindeydi, hiçbir işaret vermedi. Evin gölgesindeki her zamanki yerine, temel kazıklarının önündeki toprağın üzerine sıvıştı.

Mr. Siddicup! Mr. Siddicup! Bak sana ne getirdim!

Ölüm sessizliği. Marian'ın başı zonkluyordu. Krakerleri kendisi yemeye başladı, oysa yapmaması gerekirdi – iki lokmadan sonra midesi bulandı, kusacak gibi oldu.

İki hap daha alıp üst kata çıktı. Camlar kapalı, storlar inikti. Canadian Lastik'teki indirim sürerken keşke bir vantilatör alsaydık, diye düşündü. Ama vantilatörsüz de olsa uykuya daldı, uyandığında hava kararmak üzereydi. Çim biçme makinesinin sesini duyabiliyordu – *bu*, yani kocası evin yan tarafındaki çimleri bitirmekteydi. Marian aşağıya, mutfağa indi ve kocasının birkaç soğuk patates doğradığını, bir yumurta haşladığını ve salata yapmak niyetiyle yeşil soğan çıkarmış olduğunu gördü. Mutfakta âciz, karısının hasta yatağından kalkıp ona yemek hazırlamasını bekleyen erkeklerden değildi. Salatanın tadına baktı ama yiyemedi. Bir hap daha yutup merdiveni tırmandı ve sabaha kadar ölü gibi uyudu.

Kocası o zaman, en iyisi seni doktora götürelim, dedi. İşyerindekileri aradı. Karımı doktora götürmem lazım, dedi.

Bir iğne kaynatayım, sen de çıbana batırıver, dedi Marian. Ama adam onun canını yakmaya dayanamazdı, hem zaten yanlış bir şey yapmaktan da korkuyordu. Böylece kamyona bindiler, Doktor Sands'i görmeye gittiler. Doktor Sands dışarıdaydı, beklemeleri gerekiyordu. Haberi, bekleyen diğer hastalardan aldılar. İnsanlar, onların hâlâ duymamış olmasına inanamadı. İyi ama, radyoyu hiç açmamışlardı ki. Radyoyu açan hep Marian olur-

du, ancak şu haliyle sese tahammülü yoktu. Ayrıca yolda erkek gruplarına rastlamamış, herhangi bir tuhaflık fark etmemişlerdi.

Doktor Sands bir şırınga kaynattıysa da kullanmadı. Onun iltihaplı bir çıbanla baş etme yöntemi, siz yalnızca baktığını sanırken, keskin bir darbe indirmek, çıbanın tam tepesine sert bir fiske vuruvermekti. İşte! dedi, iğneyle falan uğraşmaya gerek yok, hem böylesi çok daha acısız, çünkü korkuya kapılacak vaktin bile olmadı. Sonra çıbanı temizledi, merhem sürdü ve az sonra kendini çok daha iyi hissedeceğini söyledi.

Gerçekten de öyle oldu, ama Marian hâlâ uykuluydu. Kafası öyle boş ve pusluydu ki, yeniden yatağa girdi, kocası saat dört civarında bir fincan çayla çıkıp gelinceye kadar da uyudu. Ancak o zaman kızları anımsadı; cumartesi sabah Miss Johnstone'la birlikte gelen ve içecek bir şeyler isteyen kızları. Evde bolca Coca-Cola vardı, onları içine buz attığı çiçekli bardaklarla birlikte kızlara verdi. Miss Johnstone sadece su istedi. *Bu*, kızların hortumla oynamasına izin verince, hoplayıp zıplamaya, birbirlerini ıslatmaya başladılar, çok eğlendiler. Fışkıran sudan kaçmaya çalışıyor, Miss Johnstone bakmadığı zamanlar hafiften gemi azıya alıyorlardı. Adam hortumu ellerinden resmen boğuşarak aldı, akıllarını başlarına getirmek için üstlerine azıcık su sıktı.

Marian kayıp kızı gözünün önüne getirmeye çalıştı. Rahibin kızını, Doktor Sands'in ve Trowell'lerin kızlarını tanıyordu – bir Trowell'i o küçük koyun gözlerinden nerede olsa tanırdınız. İyi ama, diğerlerinden hangisiydi? İçlerinde, fazlasıyla yaygara koparan ve hortumu adamdan geri almak için zıplayıp duranı, parendeler atan bir başkasını ve zayıf, sarı saçlı, şirin şeyi anımsıyordu. Ama Robin Sands'le karıştırıyor da olabilirdi – Robin sarışındı. O gece kocasına kaybolanın hangi kız olduğunu bilip bilmediğini

sordu, ne var ki adam ondan da beterdi – buralıları tanımıyordu, birbirlerinden ayırt etmesi mümkün değildi.

Marian ona Mr. Siddicup'ı da anlattı. Şimdi her şeyi hatırlamaya başlamıştı. Adamın üzgün hali, tulumbayı basması, parmağıyla gösterip durması. Bunların ne anlama gelebileceği, Marian'ın canını sıkıyordu. Karıkoca bunu konuştular, evirip çevirdiler, sonunda öylesine meraklandılar ki, doğru dürüst uyuyamadılar. Sonunda kocasına şöyle dedi: Eh, ne yapmamız gerektiğini biliyorum. Gidip Avukat Stephens'la konuşmalıyız.

"Polis," dedi Avukat Stephens. "Polise gitmek gerek."

Konuşan, koca oldu. "Bunu yapmalı mıyız yapmamalı mıyız, bilemedik," dedi. Her iki eli de masanın üzerindeydi, ayrık parmaklarını masaya bastırıyor, örtüyü çekiştiriyordu.

"Suçlama değil," dedi Avukat Stephens. "Bilgi verme."

Felçten önce de böyle az ve öz konuşurdu. Maureen onun böyle birkaç sözcükle, üstelik aman aman dostane bir ses tonuyla söylenmemiş –işin aslı aksi, paylayan bir tınıyla söylenmiş– üç-beş kelimeyle insanların moralini nasıl düzelttiğini, sırtlarındaki bir yükü kaldırdığını çok uzun zaman önce fark etmişti.

Maureen'in aklı, kadınların Mr. Siddicup'ı yoklamayı kesmelerinin ikinci nedenine takılmıştı. Elbiseler hoşlarına gitmemişti. Kadın giysileri, iç çamaşırları – koltukların sırtından ya da ısıtıcının önündeki ipten sarkan ya da masanın üzerinde yığın halinde duran, eski, eprimiş kombinezonlar, sutyenler, yıpranmış külotlar, topaklanmış çoraplar. Bütün bunlar karısınındı elbette, ilk başta adamın onları yıkadığını, kuruttuğunu ve birilerine vermeden önce ayırdığını düşünmüşlerdi. Ama aradan haftalar geçmesine rağmen hâlâ oradaydılar, bunun üzerine kadınlar merak etmeye başladı: Bunları böyle ortalıkta

bırakarak bir şeyler mi ima ediyor? Yoksa bunları kendisi mi giyiyor? Sapığın teki mi yoksa?

Şimdi bütün bunlar ortaya dökülecek, adamın aleyhine kullanılacaktı.

Sapık. Belki de haklıydılar. Belki de adam onları cinsel bir cinnet anında Heather'ı boğduğu veya döverek öldürdüğü yere götürecek ya da evinde kıza ait bir şey bulacaklardı. Ve insanlar kötücül, kısık seslerle, yoo, hiç şaşırmadık, diyeceklerdi. *Şahsen hiç şaşırmadım, ya sen?*

Avukat Stephens, Douglas Ponit'teki işle ilgili birkaç soru sorunca, Marian, "Bakım bölümünde çalışıyor," dedi. "İşten her çıkışında röntgen cihazından geçmek zorunda, dahası çizmelerini temizlediği paçavraların bile toprağın altına gömülmesi gerekiyor."

Maureen kapıyı çiftin arkasından kapayıp da, buzlu camda kararsızca uzaklaşan karaltılarını gördükten sonra bile, tam anlamıyla tatmin olmadı. Küçük, kemerli bir pencerenin bulunduğu sahanlığa çıkan üç basamağı tırmandı. Arkalarından baktı.

Görünürde bir araba ya da bir kamyon yoktu ya da işte ne kullanıyorlarsa. Aracı anacaddeye ya da belediye binasının gerisindeki otoparka bırakmış olmalıydılar. Büyük bir olasılıkla Avukat Stephens'ın evinin önünde görülmesini istememişlerdi.

Polis merkezi, belediye binasındaydı. Karıkoca o yöne döndüler, ama sonra caddeyi çaprazlamasına geçtiler ve Maureen'in görüş açısından çıkmadan, eski mezarlıkla Pioneer Park denen çiçek tarhını çeviren alçak, taş duvara oturdular.

Yemek salonunda en az bir saat oturduktan sonra, neden bir yere oturma gereksinimi duymuşlardı ki? Konuşmuyor, birbirlerine bakmıyorlardı, ama ortak, çetin bir mücadelenin ortasında mola vermiş iki yoldaşa benziyorlardı.

Avukat Stephens, canı geçmişi yâd etmek istediğinde, insanların eskiden bu duvara nasıl dizildiklerini anlatırdı. Tavuk ve tereyağı satmak için yürüyerek şehre gelen köylü kadınlar. Okul servisi denen şey ortada yokken, liseye giden taşralı kızlar. Durup lastik botlarını buraya bir yere saklar, eve dönerken de geri alırlardı.

Bazen de geçmişi anmaya tahammül edemezdi.

"Eski günler... O günlere dönmeyi kim ister ki?"

Marian başındaki birkaç şapka iğnesini, sonra da büyük bir özenle şapkasını çıkardı. Şapka kafasını acıtıyordu demek. Şapkayı kucağına koydu, kocası hemen ona doğru uzandı. Adam onun canını sıkan herhangi bir şeyi derhal uzaklaştırmak için zaten tetikteymişçesine, şapkayı aldı. Kendi kucağına koydu. Öne eğildi, rahatlatıcı bir tavırla şapkayı okşamaya başladı. Korkunç kahverengi tüylerden yapılma şeyi ürkmüş, küçük bir tavuğu sakinleştirmek istercesine okşuyordu.

Ama Marian onu durdurdu. Bir şey söyledi, elini onun elinin üzerine koydu. Yarım akıllı bir çocuğun ısrarcı, sürüp giden bir davranışını engelleyen bir anne edasıyla – bir tiksinti patlaması, bıkmış usanmış sevgisinde anlık bir kesinti.

Maureen'in bedenini bir sarsıntı yaladı. Kemiklerinde bir çekilme hissetti.

Kocası yemek salonundan çıkmıştı. Böyle onlara bakarken yakalanmak istemiyordu. Pencere pervazında duran, kurumuş bitkilerle dolu vazoyu çevirdi. "Bir ara, lafı hiç bitmeyecek sandım," dedi.

Kocası durumun farkında değildi. Aklı başka yerdeydi.

"Buraya gelsene," dedi.

Evliliklerinin başlarında Maureen'in kocası, en küçük çocukları Helena doğduktan sonra, ilk karısıyla yat-

maya son verdiklerini söylemişti. "Bir oğlumuz bir de kızımız vardı," dedi, daha fazlası için uğraşmaya gerek kalmadığını kastederek. Adamın bir gün onunla da benzer bir şekilde ilişiğini kesmeye niyetlenebileceği Maureen'in aklına bile gelmemişti. Evlendiğinde ona âşıktı. Adam kolunu onun beline ilk doladığında, ofiste, Maureen'in şöyle düşündüğü de bir gerçekti: Yanlış kapıya yöneldiğimi düşünüp bana yol gösteriyor olmalı – ancak böyle bir çıkarsama yapmasının nedeni, o kolu orada hissetmek için yanıp tutuşmaması değil, erkeğin yol yordam bilen biri olmasındandı. Maureen'in canıgönülden olsa da kârlı, avantajlı bir evlilik yaptığını düşünenler, balayındaki mutluluğunu görseler şaşıp kalırlardı – üstelik, briç oynamayı öğrenmek zorunda kaldığı halde. Erkeğin gücünün farkındaydı; bu gücü kullanma ve zapturapt altına alma biçiminin de. Maureen'e çekici geliyordu – yaşına, hantallığına, dişleriyle parmaklarındaki nikotin lekelerine karşın. Teni ılıktı. Evlendikten iki yıl sonra, Maureen düşük yaptı ve öyle şiddetli bir kanama geçirdi ki, bir daha böyle bir şey yaşanmaması için tüpleri bağlandı. Bundan sonra yaşamlarının mahrem kısmı sona erdi. Anlaşıldığı kadarıyla erkek, bir kadını çocuk sahibi olma hakkından mahrum etmenin yanlış olacağı duygusuyla, daha çok onun arzusuna boyun eğmişti.

Bazen kocasını azıcık taciz eder, o da, "Hadi ama Maureen. Bu da nereden çıktı şimdi?" derdi. Bazen de artık büyümesini söylerdi. "Büyü artık!" Stephen'in kendi çocuklarından kaptığı ve onlar vazgeçtikten sonra, hatta evden ayrılmalarından çok daha sonraları da kullanmayı sürdürdüğü bir uyarıydı.

Bunu söylediğinde kadın kendini aşağılanmış hisseder, gözleri yaşla dolardı. Gözyaşları, adamın hayatta en tiksindiği şeydi.

Şimdiyse, diye düşündü Maureen, keşke o zamanki

halimize dönsek diyorum; öyle rahat bir soluk alırdım ki! Kocasının iştahı yeniden kabarmıştı çünkü – ya da yepyeni bir iştah geliştirmişti. İlk başlardaki o bir hayli beceriksiz seremoniden, o resmî sevecenlikten eser yoktu artık. Şimdi erkeğin gözleri bulutlanıyor, suratı aşağıya sarkmış gibi görünüyordu. Karısıyla ters ve tehditkâr bir tavırla konuşuyor, bazen onu itip kakıyor, arada bir parmaklarını arkadan onun içine sokmaya çalıştığı bile oluyordu. Aslında kadına acele ettirmek için bunlara hiç gerek yoktu – adamın aynı münasebetsizliğe bir başka yerde kalkışmasından ödü kopuyor, onu bir an önce yatak odasına sokmaya çalışıyordu. Adam merdivenleri tırmanmak zorunda kalmasın diye, alt kattaki eski çalışma odası, bitişikteki banyoyla birlikte bir yatak odasına dönüştürülmüştü. Bu odanın en azından bir kilidi vardı, Frances içeriye dalamazdı. Ama telefon çalabilir, Frances da onlara haber vermeye gelebilirdi. Kapının önünde dururken içeriden gelen sesleri duyabilirdi – Avukat Stephens'ın derin solumaları, homurtuları ve zorbalıkları, Maureen'e şunu ya da bunu yapmasını buyururken sesine sinen o hoşnutsuz tıslama, tam sonunda kadına olanca gücüyle yüklenirken verdiği emir; muhtemelen Maureen dışında herkes için anlaşılmaz olan, ama yine de, adamın aşırılığını tuvaletten gelen sesler misali, gayet açık seçik dışavuran o emir.

"Açık saçık konuş! Açık saçık konuş!"

Bunu söyleyen, bir zamanlar Helena'yı erkek kardeşine "piç kurusu" dediği için cezalandıran, odasına kapatan adamdı.

Maureen yeterince sözcük biliyordu; ama böyle sarsılmış bir durumdayken uygun sözcükleri bulup çıkarmakta ve onları inandırıcı bir ses tonuyla fısıldamakta zorlanıyordu. Yine de denedi. Her şeyden önce, adam işini bir an önce bitirsin diye.

Sonrasında kocası, bu olayı adeta belleğinden silen, kısa bir uykuya daldı. Maureen banyoya kaçtı. İlk temizliği orada yaptı, sonra üzerini değiştirmek için bir koşu yukarıya çıktı. Böyle zamanlarda kendini öylesine içi boşalmış ve takatsiz hissederdi ki, sık sık tırabzana yaslanmak zorunda kalırdı. Ve ağzından, salt itiraz dolu feryatlar değil, akla dayak yemiş bir köpeği getirecek, uzun, iç bulandırıcı bir şikâyet iniltisi kaçırmamak için, dudaklarını sımsıkı kapatması gerekirdi.

Bugün durumu her zamankinden daha iyi idare etti. Banyodaki aynaya bakmayı, yüz ifadesini normale döndürebilmek için kaşlarını, dudaklarını ve çenesini oynatmayı becerdi. Bu da bitti, der gibiydi. Olay sürerken de, başka şeyler düşünmeyi başarmıştı. Güzel bir krema yapmayı düşünmüş, evde yeterince sütle yumurta olup olmadığını merak etmişti. Ve kocasının saldırısı boyunca, şapkadaki kuştüylerini karıştıran parmakları, elini kocasının elinin üzerine koyan, bastıran eli düşünmüştü.

Heather Bell için yaptığımız şarkıyı söyleyeceğiz,
Ta ki bizim günümüz de sona erene dek.
Yemyeşil ormandan alınıp götürüldü,
Oysa hayatı daha yeni başlamıştı diyeceğiz.

"Hakkında çoktan şiir yazılmış bile," dedi Frances. "Bende daktiloya çekilmiş hali var."

"Canım krema yapmak istedi," dedi Maureen.

Frances, Marian Hubbert'in söylediklerinin ne kadarını duymuştu acaba? Büyük bir olasılıkla, hepsini. Onca şeyi içinde tutmak için harcadığı çabadan nefes nefese kalmıştı sanki. Daktiloda yazılmış satırları Maureen'in suratına doğru tuttu, o da, "Fazla uzun, vaktim yok," dedi. Yumurta sarılarını ayırmaya koyuldu.

"Güzel bir şiir," dedi Frances. "Bestelenecek kadar iyi."

Sonra dizeleri yüksek sesle okudu. "İşime odaklanmalıyım," dedi Maureen.

Frances, "Yanılmıyorsam 'hadi marş marş' emrini aldım," diyerek camekânlı odaya yollandı.

Böylece mutfağın huzuru Maureen'e kaldı – eski, beyaz fayanslar, yüksek, sararmış duvarlar, tencereler, tavalar ve muhtemelen selefini de rahatlatmış olan bütün o tanıdık, rahatlatıcı araç gereç.

Mary Johnstone yaptığı konuşmalarda kızlara üç aşağı beş yukarı hep aynı şeyleri söyler, kızların çoğu da zaten onları neyin beklediğini bilirdi. Hazırlıklı surat ifadeleriyle birbirlerine bakarlardı. Kadın suni teneffüs makinesine bağlıyken nasıl İsa'nın gelip onunla konuştuğunu anlattı, örneğin. Rüyamda değil, dedi, öyle hayal görme ya da sanrı şeklinde de değil. Kastettiği şey, O'nun çıkıp geldiğiydi, kendisiyse O'nu tanımış ama bu durumu hiç mi hiç yadırgamamıştı. Her ne kadar bir doktor gibi beyaz önlük giymiş olsa da, Miss Johnstone O'nu görür görmez tanımıştı. Eh, bu gayet mantıklı, diye düşünmüştü – aksi halde O'nu içeriye sokmazlardı. Evet, Miss Johnstone'un aklı buna yatmıştı. O makineye bağlı yatarken, aynı anda hem cin gibi hem de sersem gibiydi; eh, başınıza böyle bir şey geldiğinde, böyle olmanız normaldi. (İsa'yı kastediyordu, çocuk felcini değil.) İsa şöyle dedi: "Sopanın başına geri dönmelisin, Mary." Hepsi bu kadardı. Kadın iyi bir beyzbol oyuncusuydu, O da onun anlayacağı dilden konuşmuştu. Sonra çekip gitmişti. Miss Johnstone da yaşama sımsıkı sarılmıştı, tıpkı O'nun öğütlediği gibi.

Gerisi de vardı, elbette. Her birinin yaşamının ve bedeninin ne kadar eşsiz ve özel olduğuna dair söylevler, buna bağlı olarak da, Mary Johnstone'ın kendi deyişiyle "lafı dolandırmadan" sıraladığı, erkeklere ve güdülere iliş-

kin uyarılar. (Kızların suratlarını şekilden şekle soktuğu nokta tam burasıydı – kadın İsa'dan bahsederken utanmış, yerin dibine geçmişlerdi.) Sıra içki ve sigarada, işlerin nasıl çığırından çıkabileceğindeydi. Bu kadın deli mi ne, diyorlardı içlerinden – dün gece neredeyse kusana kadar sigara içtiklerini bile anlayamıyordu. Leş gibi sigara kokuyorlardı, kadınsa buna bir kez olsun değinmemişti.

Evet, öyleydi – deli. Ama hastanedeyken, herkes onun İsa'dan söz edip durmasına göz yummuştu, çünkü buna inanmaya hakkı olduğunu düşünüyorlardı.

Peki ama, diyelim ki bir şey gördünüz? İsa bağlamında bir şey değil, ama bir şey? Maureen'in başına geldi bu. Bazen, tam uykuya dalmak üzereyken ama henüz uyumamış, rüya görmeye başlamamışken, gözüne bir şey ilişir. Aynı şey, bazen, normal hayatı olarak gördüğü gündüz vakti de olur. Taş basamaklarda oturmuş kiraz yerken, kendini, elinde bir paketle basamakları çıkan bir adama bakarken bulur. Hayatında ne o basamakları görmüştür ne de o adamı, ama bir an için ikisinin de sürdüğü bir başka yaşamın parçası olduğu duygusuna kapılır; bunun kadar uzun, karmaşık, tuhaf ve donuk olan bir başka yaşamın. Ve buna hiç şaşırmaz. Aynı anda iki yaşamın da bilincinde olması yalnızca kaderin bir cilvesi, çabucak düzeltilen bir hatadır. Ne kadar da olağan, sıradan, diye düşünür sonradan. Kirazlar. Paket.

Şu an gördüğü şeyse, hiçbir yaşamında yer almıyor. Masa örtüsüne bastıran, kuştüylerinin arasında gezinmiş olan o kalın parmaklı eli görüyor ve bu ele, hiçbir dirençle karşılaşmaksızın, ama bir başkasının arzusuyla baskı yapılıyor; el, Maureen'in kremayı benmari usulü karıştırdığı ocaktaki yanan göze bastırılıyor ve birkaç saniye kadar, o yuvarlak, kıpkırmızı ateşin eti hafifçe dağlamasına yetecek kadar orada tutuluyor; amaç yakıp kavurmak değil tütsülemek. Bu işlem sessizce yapılıyor, karşı-

lıklı rızayla – kısa, barbarca ama gerekli bir eylem. Ya da görünüşte öyle. Cezalandırılan el bir eldiven kadar siyah ya da o artık bir elin gölgesi; parmaklar ayrık. Giysiler hâlâ aynı. Krem rengi kol, donuk mavi kumaş.

Maureen kocasının ön holde dolandığını duyuyor, bunun üzerine ateşi kapatıp elindeki kaşığı bırakıyor ve kocasının yanına gidiyor. Kocası üstüne başına çekidüzen vermiş. Dışarı çıkmaya hazır. Maureen'in ona nereye gittiğini sormasına gerek yok, biliyor. Ne kadar bilgi toplandığını, neler yapıldığını sormaya, polis merkezine gidiyor.

"Seni arabayla götürsem daha iyi olacak," diyor Maureen. "Dışarısı çok sıcak."

Kocası başını olumsuz anlamda sallıyor, bir şey mırıldanıyor.

"Ya da seninle birlikte yürüyeyim."

Hayır. Adam ciddi bir konuyu halletmeye gidiyor ve oraya karısı tarafından ya da karısının refakatinde götürülmek, onu küçük düşürebilir.

Maureen geçmesi için sokak kapısını açıyor, kocası garip bir pişmanlık yansıtan o gergin, katı tavrıyla, "Teşekkür ederim," diyor. Onun önünden geçerken eğiliyor, dudaklarını büzüp kadının yanağının yakınına, havaya bir öpücük konduruyor.

Karıkoca gitmiş, şimdi duvarda oturan hiç kimse yok.

Heather Bell bulunamayacaktı. Ne bir ceset ne de bir iz. Kül misali uçup gitmişti. Herkesin görebileceği yerlere asılan fotoğrafı solacaktı. Saygısızca bir kahkahayı bastırmak istercesine bir kenarını ısırdığı, sıkılı dudaklarındaki tebessüm, okul fotoğrafçısıyla dalga geçmesiyle değil de, ortadan yok oluşuyla ilişkilendirilecekti. Bunda da, minicik bir "kendi rızasıyla" iması olacaktı.

Mr. Siddicup'ın hiçbir faydası olmayacaktı. Adam şaşkınlık ve huysuzluk nöbetleri arasında gidip gelecekti. Evi arayınca, karısının iç çamaşırlarını saymazsanız, hiçbir şey bulamayacaklardı, bahçesini kazınca buldukları tek kemikler de, köpeklerin daha önce gömdükleri kemikler olacaktı. Ama pek çok kişi onun bir şey yaptığına ya da bir şey gördüğüne inanmayı sürdürecekti. *Bununla şöyle ya da böyle bir ilgisi vardı.* Adı Akıl Sağlığı Merkezi'ne çevrilmiş olan Eyalet Tımarhanesi'ne yatırılınca, yerel gazetede Suçu Önlemeye Yönelik Gözaltı uygulamasına ve iş işten geçtikten sonra önlem alınmasına dair mektuplar yayınlanacaktı.

Gazetede ayrıca Mary Johnstone'un kaleme aldığı, neden öyle davrandığını, o pazar günü olanca iyi niyeti ve sağduyusuyla neden öyle hareket ettiğini açıklayan mektuplar da yayınlanacaktı. Sonunda yazıişleri müdürünün ona Heather Bell'in artık bayat haber olduğunu, kasabanın bu olayla anılmak istemediğini, dağ yürüyüşlerinin sona ermesinin dünyadaki en büyük felaket olmadığını ve bu meselenin sonsuza kadar kaşınamayacağını bildirmesi gerekecekti.

Maureen, kendisi öyle düşünmese de, hâlâ genç bir kadın; önünde uzun bir yaşam var. Önce bir ölüm –ki yakında gerçekleşecekti– ardından bir başka evlilik, yeni yerler, yeni evler. Yüzlerce, binlerce kilometre ötedeki mutfaklarda, kremanın bir tahta kaşığın arkasında bıraktığı ince, yumuşak kabuğa bakacak, belleği bir an seğirecek, ama şu ânı, açık bir sırra, ancak bir başkasına anlatmaya çalıştığın zaman ürkütücü gelen bir gize bakıyormuş duygusuna kapıldığı şu ânı ona tam olarak açıklamayacaktı.

JACK RANDA OTELİ

Uçak Honolulu'da, apronda hızını düşürüyor, cesaretini yitiriyor, sarsılarak otlara yöneliyor ve bir sadmeyle duruyor. Okyanusla aralarında yalnızca birkaç metre var sanki. İçeride, herkes gülüyor. Önce bir sessizlik, ardından kahkahalar. Gail de gülüyor. Sonra dört bir yandan coşkulu yorumlar yükseliyor. Gail'in yanında Spokane'den Larry ile Phyllis var.

Larry ile Phyllis, uçaktaki pek çok çift gibi, solak golfçular için Fiji'de düzenlenen turnuvaya gidiyorlar. Sol elle golf oynayan kişi, Larry – Phyllis izlemek, tezahürat yapmak ve eğlenmek için ona eşlik eden eş.

Uçakta oturuyorlar –Gail ve solak golfçular– piknik kutularında öğle yemeği servis ediliyor. İçki yok. Korkunç bir sıcak. Kokpitten şakacı ve akıl karıştırıcı duyurular yapılıyor. *Bu sorun nedeniyle özür dileriz. Ciddi bir şey değil ama burada bir süre daha haşlanacağız gibi görünüyor.* Phyllis'in başı felaket ağrıyor, Larry onun bileğiyle avucundaki bazı noktalara parmağıyla bastırarak acıyı hafifletmeye çalışıyor.

"İşe yaramıyor," diyor Phyllis. "Şimdiye New Orleans'ta, Suzy ile birlikte olabilirdim."

"Zavallı kuzucuğum," diyor Larry.

Phyllis elini çekerken, Gail'in gözüne pırlanta yü-

züklerin keskin parıltısı çarpıyor. Evli kadınların pırlanta yüzükleri ve baş ağrıları olur. Hâlâ da var. Gerçekten başarılı olanların, yani. Bir de, eğilmiş, ömür boyu sürecek bir yatıştırma, taviz verme pozisyonu almış, sol elle golf oynayan, tombul, tıknaz kocaları var.

Sonunda, Fiji'ye gitmeyen, Sidney'e devam eden yolcular uçaktan indiriliyor. Terminale götürülüyor, orada havayolları görevlisi tarafından terk edilince bir süre dolanıp duruyorlar, sonra bavullarını alıp gümrükten geçiyor ve biletlerini kabul etmesi gereken havayolu şirketinin yerini bulmaya çalışıyorlar. Bir ara etrafları, ada otellerinden birinin peş peşe Havai şarkıları söyleyen ve boyunlarına habire çelenk asıp duran karşılama grubu tarafından sarılıyor. Ama sonunda kendilerini bir başka uçakta buluyorlar. Yiyor, içiyor, uyuyorlar, tuvaletin önündeki kuyruk uzuyor, koltukların arasındaki koridor çerçöple doluyor, kabin memurları küçük bölmelerine saklanıp çocuklarından, erkek arkadaşlarından söz ediyor. Sonra huzursuz edici, parlak bir gün doğuyor, Avustralya'nın sarı kumlu sahili aşağılarda beliriyor; günün yanlış zamanı, en iyi giyimli, en alımlı yolcular bile kasara altındaki uzun bir gemi yolculuğundan çıkmışçasına bitkin, keyifsiz ve mahmur. Yetmezmiş gibi, uçaktan inmeden önce son bir tacize uğruyorlar. Şortlu, kıllı bacaklı adamlar sağa sola seğirtip her şeye haşarat ilacı sıkıyorlar.

Gail kendini Will'e, "Belki cennete girme biçimi de aynen böyle olacak," derken tahayyül ediyor. "İnsanlar sana istemediğin çiçekler fırlatacak, herkes baş ağrısından ve kabızdan mustarip olacak, sonra da yeryüzündeki mikroplara karşı ilaçlanacaksın."

Will'e söyleyecek zekice ve eğlenceli şeyler bulma çabası, eski bir alışkanlığı.

* * *

Will çekip gittikten sonra, Gail dükkânın salt kadınlarla dolup taştığı duygusuna kapıldı. İlla da giysi almak için gelmiyorlardı. Bu onu rahatsız etmedi. Çok eskide kalmış, Will'den önceki günler gibiydi. Kadınlar solmuş batik perdelerin gerisinde, Gail'in ütü tahtasının ve biçki masasının etrafındaki antika koltuklarda oturuyor, kahve içiyorlardı. Gail kahve çekirdeklerini eskiden yaptığı gibi, yine kendisi öğütmeye başlamıştı. Prova mankeninin üzeri kısa bir sürede boncuklarla, kolyelerle kaplandı, sağına soluna rezilce grafitiler çizildi. Erkekler, çoğunlukla da bırakıp giden erkekler hakkında öyküler anlatılıyordu. Yalanlar, haksızlıklar, yüzleşmeler. Dinlerken kahkahalarla sarsılmaktan başka bir şey yapamadığın korkunç –ama basmakalıp– ihanetler. Ahmakça konuşmalar yapan erkekler. (*Üzgünüm, ama bu evliliğe olan inancımı yitirdim.*) Parasını karılarının ödediği arabaları, mobilyaları karılarına satmayı teklif edenler. Kendi çocuklarından da küçük, azgın bir çıtırı gebe bırakmayı başardığı için sevinçten yerinde duramayanlar. Öyle gaddar ve çocuksuydular ki. Umudu kesmekten, onlardan vazgeçmekten başka ne yapabilirdin? Onurunu, gururunu ve kendini korumak için?

Gail'in bütün bunlardan aldığı zevk çok çabuk söndü. Kahvenin fazlası insanın cildine ciğerimsi bir görüntü veriyordu. İçlerinden birinin Özel İlanlar sayfasına bir ilan verdiği öğrenilince, kadınlar arasında yeraltında sürdürülen bir kavga çıktı. Gail arkadaşlarıyla kahve içmekten, Will'n annesi Cleata ile içki yudumlamaya geçti. Bunu yapınca, tuhaf ama, kendini daha aklı başında, daha ayık hissetmeye başladı. Yine de, kapısına iliştirdiği, yaz ikindilerinde dükkândan erken çıktığını duyuran notlarda hâlâ hafif bir hoppalık seziliyordu. (Tezgâhtarı Donalda yıllık izindeydi, yerine başka birini bulmaksa fazlasıyla zahmetliydi.)

Operaya gidiyorum.
Lunaparka gidiyorum.
Matem Kıyafetleri stoklamaya gidiyorum.

İşin doğrusu, bunlar onun uydurduğu şeyler değildi, ilk zamanlarında, üst kata çıkmak istediklerinde Will'in yazıp onun kapısına yapıştırdığı notlardı. Bu zevzekliklerin, bir düğün için elbise almak ya da kolej giysileri için alışveriş yapmak amacıyla epeyce yoldan gelen kadınların, kızların hiç hoşuna gitmediğini duydu. Umursamadı.

Cleata'nın sundurmasında Gail sakinleşiyor, muğlak bir umuda kapılıyordu. Cleata ciddi içicilerin çoğu gibi, hep aynı içkiyi içse de –onunki İskoç viskisiydi– çeşitlemelerinden keyif alırdı. Ama Gail'e bazen cin tonik, bazen de sodalı beyaz rom hazırlardı. Onu tekilayla da tanıştırdı. "Cennet bu işte," derdi Gail bazen, salt içkiyi değil, kafesli verandayı, çalı çitle çevrili arka bahçeyi, panjurlu pencereleri, cilalı zemini, elverişsiz yükseklikteki mutfak dolapları ve modası geçmiş, çiçekli perdeleriyle arkalarında yükselen eski evi de kastederek. (Cleata dekorasyon işlerinden nefret ederdi.) Burası Will'in, hatta Cleata'nın da doğduğu evdi; Will onu buraya ilk getirdiğinde, Gail şöyle düşünmüştü: Eh, gerçekten uygar insanlar işte böyle yaşar. Bir aldırmazlık ve geleneklere bağlılık karışımı, eski kitaplara ve eski tabak çanağa saygı. Will ile Cleata'nın üzerinde konuşmayı gayet doğal bulduğu, mantıksız, olmayacak şeyler. Ve Cleata'yla ikisinin, hakkında hiç konuşmadığı şeyler – Will'in şu anki yokluğu, Cleata'nın kollarıyla bacaklarını o koyu tenine gömülmüş, cilalı sürgünlere benzeten, örgülü ak saçlarının çerçevelediği yanaklarını çökerten hastalığı. Will'le ikisinin hafif maymunumsu suratları, hülyalı, alaycı, kara gözleri vardı.

Cleata okumakta olduğu kitaptan, *The Anglo-Saxon Chronicle*'dan [Anglosakson Kroniği] söz etmekteydi. Ka-

ranlık çağların karanlıkta kalmasının nedeni, onlar hakkında hiçbir şey öğrenememiz değil, öğrendiklerimizin hiçbirini anımsayamamamız, dedi. Bunun nedeniyse isimlerdi.

"Cæwalla," dedi. "Ecgfrith. Bunlar insanın dilinin ucuna geliveren isimler değil artık."

Gail karanlık olanın hangi çağlar ya da yüzyıllar olduğunu anımsamaya çalışıyordu. Ama cahilliği onu utandırmadı. Zaten Cleata da bütün bunlarla dalga geçmekteydi.

"Aelfflæd," dedi, harfleri tek tek söyleyerek. "Bu Aelfflæd ne tür bir kahramandı acaba?"

Cleata Will'e yazdığı mektuplarda, büyük bir olasılıkla Aelfflæd ile Ecgfrith'ten söz ediyordu. Gail'den değil. Öyle, *Gail uğradı, gri ipekten, yazlık pijamayı andıran kıyafetiyle çok hoştu. Formundaydı, bir sürü zekice espri yaptı...* gibisinden şeyler değil. Gail'e söylediklerinden daha fazlasını değil: "Muhabbetkuşlarıyla ilgili kuşkularım var. Satır aralarını okuyunca, hayal kırıklığı filiz vermeye başladı mı diye merak etmekten kendimi alamıyorum..."

Will ve Cleata'yla tanıştığında, Gail onları bir kitaptaki karakterlere benzetmişti. Orta yaşa gelmiş, hâlâ annesiyle yaşayan ve bundan gayet hoşnut görünen bir erkek evlat. Gail karşısında törensel, absürd ve gıpta edilesi bir yaşam görmüştü; en azından görünüşüyle, münzevi bir yaşamın zarafetini ve güvenliğini yansıtan bir yaşam. Bundan hâlâ bir iz görüyordu, her ne kadar Will hep bu evde yaşamamış olsa, ne münzevi bir din adamı ne de gizli bir eşcinsel olsa da. Uzaklaşmış, yıllarca kendi hayatını yaşamıştı –Ulusal Film Kurulu'nda ve Kanada Yayın Kurumu'nda çalışmıştı– bundan vazgeçip Walley'e dönmesi ve öğretmenliğe başlaması daha çok yeniydi. Neden ayrılmıştı işinden? Bazı şeyler, etraftaki Machiavelli'ler, dedi. İmparatorluk heveslileri. Tükenmişlik.

Gail, Walley'e yetmişli yıllarda, bir yaz günü geldi. O sıralar birlikte olduğu erkek arkadaşı tekne yapımcısıydı, o da kendi yaptığı giysileri satıyordu – aplike işli pelerinler, balon kollu gömlekler, parlak renkli, uzun etekler. Kış gelince, el sanatları dükkânının arka tarafında kendine bir yer buldu. Bolivya ve Guatemala'dan pançolar, kalın, yün çoraplar ithal etmeyi öğrendi. Kazak ördürecek yerel kadınlar buldu. Bir gün Will onu sokakta durdurdu ve sahnelemeye hazırlandığı oyunun kostümlerine yardım etmesini istedi – *The Skin of Our Teeth* [Ramak Kaldı]. Gail'in erkek arkadaşı Vancouver'a taşınmıştı.

Will'e kendisi hakkındaki bazı şeyleri daha baştan anlattı; ne olur ne olmaz, tuttuğunu koparır yapısı, pembe teni ve geniş, asil alnıyla Gail'in tam da aile kurulacak bir kız olduğunu düşünebilir diyerek. Bir bebeği olduğunu, erkek arkadaşıyla birlikte ödünç aldıkları bir minibüsle Thunder Bay'den Toronto'ya taşınırken, aracın içine karbonmonoksit gazı sızdığını, sızıntının onları hasta edecek ama yedi haftalık bebeği öldürecek miktarda olduğunu anlattı. Bundan sonra Gail hastalanmıştı – rahimde iltihaplanma. Başka çocuk istemediğine karar vermiş, zaten istese bile bunun çok zor olacağını anlamış ve rahmini aldırmıştı.

Will ona hayranlık duydu. Bunu da belirtti. Ne büyük bir trajedi! deme gereği duymadı. Bu ölümün, Gail'in yaptığı seçimlerin sonucu olduğunu dolaylı yoldan bile olsa ima etmedi. O sıralarda Gail büyülüyordu onu. Kızı cesur, verici, becerikli ve yetenekli buluyordu. Tiyatro oyunu için tasarladığı ve diktiği kıyafetler kusursuzdu, olağanüstüydü. Gail'e göre Will'in ona, onun yaşamına bakış açısında insanın içine dokunan bir saflık vardı. Ona kalırsa, bırakın özgür ve verici biri olmayı, sık sık derin kaygılara ve umutsuzluğa kapılan, zamanını ça-

maşır yıkamakla falan tüketen, para konusunda endişelenen ve onu hayatına kabul eden her erkeğe çok şey borçlu olduğunu hisseden biriydi. O sıralarda Will'e âşık olduğunu düşünmüyordu, ama erkeğin görünüşünden hoşlanıyordu – onu olduğundan da uzun boylu gösteren, dimdik, enerjik bedeninden, geriye atılmış başından, parlak, geniş alnından, kırlaşmaya başlamış, hareketli, bukleli saçlarından. Onu provalarda ya da yalnızca öğrencileriyle konuşurken izlemeye bayılıyordu. Yönetmen olarak öyle yetenekli ve gözüpek görünüyor, lisenin koridorlarında ya da Walley'in caddelerinde yürürken öyle yetkin bir kişilik sergiliyordu ki. Sonra, kıza beslediği o azıcık garip hayranlık, bir âşık olarak nezaketi, evinin o yabancı çekiciliği ve Cleata'yla olan yaşamı – bütün bunlar Gail'e, aslında bulunmaya pek de hakkının olmadığı bir yerde benzersiz bir sıcaklıkla karşılandığı, kucaklandığı duygusu veriyordu. O sırada bunun bir önemi yoktu – üstünlük ondaydı.

Peki, ne zaman yitirmişti bunu? Aynı evde yaşamaya başlayıp da Will onunla aynı yatakta uyumaya alışınca; ırmağın kıyısındaki sayfiye evinde yapacak dünya kadar işleri olduğunu ve Gail'in bu tür işlerde ondan çok daha iyi olduğunu gördüklerinde?

Gail, çiftlerden birinin diğerine galebe çalması gerektiğine inanan biri miydi?

Bir yürüyüş sırasında, erkeğin önünde ilerlerken, onun "Bağcığın açılmış" derkenki ses tonu bile –sırf bu bile– içini umutsuzlukla doldurabiliyor, erkeğin ona karşı uçsuz bucaksız bir hayal kırıklığı, başa çıkılamayacak kadar derin bir küçümseme duyduğu, çorak bir diyara ayak bastıklarına dair uyarıyordu sanki. Bunun sonucunda tökezleyecek, hiddete kapılacaktı – kızgın bir çaresizlikle dolu günleri, geceleri olacaktı. Sonra bir yarma harekâtı, o tatlı uzlaşı, şakalar ve şaşkın bir rahatlama.

Bu dalgalanma hayatlarının bir parçası oldu – Gail onu tam olarak anlayamıyor ya da başkalarının da başına gelip gelmediğini bilemiyordu. Neyse ki huzurlu dönemler gittikçe uzar, tehlike geriler gibiydi; Will'in yeni biriyle, ona bir zamanlar Gail'in geldiği kadar yabancı ve çekici gelen Sandy gibi biriyle tanışmayı beklediği, Gail'in aklından bile geçmiyordu.

Muhtemelen Will'in aklından da geçmiyordu.

Walley'e geçen yıl bir öğrenci değiştokuş programıyla, Kanada okullarında verilen tiyatro eğitimini görmeye gelen Sandy'den –Sandra'dan– öyle fazlaca söz etmemişti. Kızın bir "Jöntürk" olduğunu söylemişti. Sonra da, kızın bu deyimi duyduğundan bile kuşkulu olduğunu eklemişti. Çok kısa bir süre sonra, kızın adının etrafında bir tür elektriklenme ya da bir tehlike sinyali belirdi. Gail başka kaynaklardan bazı bilgiler edindi. Sandy'nin sınıfın önünde Will'e meydan okuduğunu duydu. Sandy, onun sahnelemek istediği oyunların "değerli" olmadığını söylemişti. "Devrimci" olmadığını söylemiş de olabilirdi.

"Ama kızdan hoşlanıyor," dedi öğrencilerden biri. "Ah, evet, *bayağı* hoşlanıyor."

Sandy orada fazla oyalanmadı. Öteki okullardaki tiyatro eğitimini gözlemlemeye gitti. Ama Will'e yazdı, anlaşılan Will de ona yazıyordu. Çünkü sonunda birbirlerine âşık oldukları ortaya çıktı. Will ile Sandy birbirlerine ciddi anlamda âşık olmuşlardı, ders yılının sonunda Will onun peşinden Avustralya'ya gitti.

Ciddi anlamda âşık. Will ona bunu söylediğinde, Gail esrarlı sigara tüttürmekteydi. Esrara yeniden başlamıştı, çünkü Will'in yakınında olmak sinirlerini fena halde bozuyordu.

"Mesele ben değilim yani?" dedi Gail. "Sorunun bende olmadığını mı söylüyorsun?"

Öylesine rahatlamıştı ki, başı dönüyordu. Gözü kara ve şen şakrak bir ruh haline büründü, onunla yatağa girerek Will'i hayretler içinde bıraktı.

Sabah, aynı odada fazla kalmamaya çalıştılar. Yazışmama konusunda anlaştılar. Belki daha sonra, dedi Will. "Nasıl istersen," dedi Gail.

Ama bir gün, Cleata'nın evinde bir zarfta onun yazısını gördü; oraya kesinlikle Gail'in görmesi için bırakılmıştı. Cleata bırakmıştı – kaçaklar hakkında tek kelime bile etmeyen Cleata. Gail gönderici adresini not etti: Eyre Yolu, 16 numara, Toowong, Brisbane, Queensland, Avustralya.

Her şeyin onun için ne kadar anlamsız olup çıktığını, Will'in elyazısını görünce anlamıştı. Walley'deki bu çıplak cepheli, Victoria öncesi ev, veranda, içkiler, Cleata'nın arka bahçesindeki, sürekli bakıp durduğu katalpa ağacı. Walley'deki bütün sokaklar ve ağaçlar, gölün bütün o özgürleştirici görüntüleri, dükkândaki huzur. Yararsız şablonlar, sahte şeyler, sahne donanımları. Gerçek sahne ondan gizlenmişti, Avustralya'daydı.

İşte kendini uçakta, pırlanta yüzüklü kadının yanında bulmasının nedeni buydu. Kendi parmakları yüzüksüz, tırnakları ojesizdi; derisi onca kumaşla uğraşıp durmaktan kurumuştu. Yaptığı giysilere eskiden "el emeği" derdi, ta ki Will onu bu tanımdan utandırıncaya kadar. Bunun neresi yanlış, hâlâ anlayamıyordu.

Dükkânı sattı – uzun zamandır dükkânın peşinde olan Donalda'ya. Parayı aldı, Avustralya'ya bir uçak bileti aldı, nereye gittiğini kimseye söylemedi. İngiltere'den başlayacak uzun bir tatil yalanı uydurdu. Kışı Yunanistan'ın bir yerlerinde geçirdikten sonra, kim bilir?

Yola çıkmadan bir gece önce, görünümünü değiştirdi. O gür, kızılımsı kır saçlarını kesti, kalanını acı bir kahverengine boyadı. Ortaya çıkan renk garipti; koyu

kestane, besbelli ki yapay, ancak çarpıcı, göz alıcı olma iddiasından uzak bir renk. Kendi dükkânından –her ne kadar oradaki mallar artık ona ait olmasa da– normalde asla giymeyeceği tarzda bir kıyafet seçti; keten görünümlü lacivert polyesterden, şimşek benzeri, kırmızı ve sarı çizgileri olan bir elbise-ceket takım. Uzun boylu, geniş kalçalı bir kadındı, genellikle bol ve zarif şeyler giyerdi. Bu giysi omuzlarını dar ve tombul göstermiş, dizlerinin hemen üstünde biten etek boyu bacaklarına yakışmamıştı. Kendini nasıl bir kadına dönüştürmeye çalışıyordu ki? Phyllis'in briç oynayacağı türden bir kadına mı? Eğer öyleyse, beceremeyişti. Ortaya çıkan görüntü şuydu: yaşamının çoğunu aklı başında, maaşı düşük bir işte (bir hastane kafeteryasında?) üniformayla geçiren, kalkıp cüretkâr bir elbiseye haddinden fazla para harcayan ve hayatının bu en önemli tatili için uygunsuz, rahatsız bir kıyafet seçtiğini anlayan bir kadın.

Önemli değil. Bu bir tebdili kıyafet.

Havalimanının tuvaletinde, yeni bir kıtada, saçlarındaki koyu renk boyanın, dün gece yeterince çalkalanmadığı için teriyle karışıp boynundan aşağıya süzüldüğünü görüyor.

Uçağı Brisbane'e indiğinde, Gail günün hangi vakti olduğuna hâlâ alışamamış ve kızgın güneşin hışmına uğramış durumda. Üzerinde hâlâ o berbat giysi var, ama saçlarını yıkadı, boya artık akmıyor.

Bir taksiye biniyor. Öylesine yorgun olmasına rağmen, onların yaşadığı yeri görünceye kadar bir yere yerleşmesi, dinlenmesi mümkün değil. Çoktan bir harita aldı ve Eyre Yolu'nu buldu bile. Kısa, kıvrımlı bir sokak. Şoförden onu köşe başında, küçük bakkal dükkânının önünde indirmesini istiyor. Burası, büyük bir olasılıkla

sütlerini ya da biten malzemelerini aldıkları yer. Deterjan, aspirin, tampon.

Gail'in Sandy ile hiç tanışmamış olması, meşum bir olgu elbette. Will olup biteceklere ilişkin, erkenden bir şeyler sezmiş olmalı. Gail'in daha sonra kızın tarifini alma girişimleri pek sonuç vermedi. Kısa değil, uzun boylu sayılır. Şişman değil, zayıf sayılır. Esmer değil, açık tenli sayılır. Gail'in zihninde şu uzun bacaklı, kısa saçlı, enerjik, oğlan çocuklarına özgü çekiciliği olan kızlardan birinin imgesi var. *Kadınlardan.* Ama karşısına çıksa, Sandy'yi tanımaz.

Gail'i tanıyan çıkar mı peki? Koyu camlı gözlüğü, alışılmadık saçlarıyla kendini öylesine değişik hissediyor ki, görünmez olsa bu kadar olur. Onu bu kadar dönüştüren şeylerden biri de, yabancı bir ülkede olduğu gerçeği. Buraya henüz uyum sağlayamadı. Ama uyum sağlayınca da, şu an yaptığı cesur, gözüpek hareketleri yapamayabilir. Bir an önce şu sokakta yürümek, o eve bakmak zorunda, aksi halde olanca cesaretini yitirebilir.

Taksinin tırmandığı yol, kahverengi ırmaktan başlayarak dikleşiyor. Eyre Yolu bir bayırı izliyor. Kaldırım yok, yalnızca tozlu bir patika. Ne yürüyen birileri var ne geçen arabalar ne de bir gölge. Tahtadan yapılma ya da sepet örgüsüne benzeyen –hasır işi?– çitler, bazı evlerin önünde de üzeri çiçeklerle kaplı, yüksek çalı çitler var. Yo, bunlar çiçek değil, morumsu pembe ya da kızıl renkli yapraklar. Çitlerin gerisinde, Gail'in bilmediği ağaç cinsleri görünüyor. Sert görünüşlü, tozlu yaprakları, kabukları pul pul ya da kılçıklı gövdeleriyle, pespaye bir süs eşyasını andırıyorlar. Gail'in tropikal yörelerle özdeşleştirdiği bir duygusuzlukları ya da muğlak bir kötücüllükleri var. Patikada önü sıra, bir çift beç tavuğu saçma sapan bir azametle yürüyor.

Will ile Sandy'nin yaşadığı ev uçuk yeşile boyalı,

tahta bir çitin gerisine gizlenmiş. Gail'in yüreği sıkışıyor – o çiti, o yeşili görünce gaddar bir mengene yüreğini sıkıverdi.

Yolun sonu çıkmaz sokak, dolayısıyla geri dönmek zorunda kalıyor. Bir kez daha evin önünden geçiyor. Tahta çitte, arabaların girip çıkabilmesi için çift kanatlı bir kapı var. Bir de posta deliği. Bu deliklerden daha önce, bir başka evin çitinde de gördüğünü anımsıyor, dikkatini çekmesinin nedeni, dışarıya taşan bir dergiydi. Demek ki posta kutusu derin değil ve içine sokulan bir el, kutunun dibinde beklemekte olan bir zarf bulabilir. Evdeki biri tarafından henüz alınmamış bir mektup. Böylece Gail elini deliğe sokuyor. Kendine engel olamıyor. Tam da tahmin ettiği gibi, orada bir mektup buluyor. Alıp çantasına koyuyor.

Sokağın köşesindeki dükkândan, telefonla bir taksi çağırıyor. "Amerika'nın neresindensiniz?" diye soruyor dükkân sahibi.

"Teksas," diyor Gail. Buralıların, Teksas'tan gelenlerden hoşlanacaklarına dair bir duygu var içinde, gerçekten de adam kaşlarını kaldırıp ıslık çalıyor.

"Tahmin etmiştim," diyor.

Zarftaki elyazısı Will'e ait. Yani Will'e gelen değil, Will'in gönderdiği bir mektup. Mektup Mrs. Catherine Thornaby, 4901, Hawtre Caddesi'ne yollanmış. O da Brisbane'de. Bir başkası, zarfın üzerine çaprazlamasına şöyle yazmış: "Göndericiye İade, 13 Eylül'de Ölmüş." Gail o andaki kafa karışıklığıyla, bunu ölen kişi Will'miş gibi algılıyor.

Sakinleşmeli, kendini toparlamalı ve bir süre güneşten uzak durmalı.

Ne var ki, oteldeki odasında mektubu okur okumaz üstünü başını düzeltiyor, yine bir taksiye atlayıp Hawtre Caddesi'ne yollanıyor ve pencerede tam da beklediği tabelayı görüyor: "Kiralık Daire."

İyi ama, Will Hawtre Caddesi'nde oturan Mrs. Catherine Thornaby'ye ne yazmış?

Sevgili Mrs. Thornaby,

Beni tanımazsınız, ama durumumu izah edince, buluşup konuşabileceğimizi umuyorum. Yanılmıyorsam, ben sizin Kanadalı kuzenlerinizden biriyim; büyükbabam 1870'lerde Northumberland'den Kanada'ya göç etmiş, erkek kardeşi de aynı tarihlerde Avustralya'ya gitmiş. Büyükbabamın adı, tıpkı benim gibi William, kardeşinin adıysa Thomas imiş. Soyunuzun bu Thomas'a dayandığına dair elimde herhangi bir kanıt yok elbette. Ben yalnızca Brisbane telefon rehberine baktım ve soyadı tıpkı benimki gibi yazılan bir Thornaby'ye rastlayınca sevindim. Eskiden böyle aile kökenlerini araştırma işinin akla gelebilecek en aptalca, en sıkıcı şey olduğunu düşünürdüm, ama kendimi tam da bunu yaparken bulunca, bunun insana garip bir heyecan verdiğini keşfettim. Belki de yaşımdan dolayıdır –56 yaşındayım– bu da beni hısım, akraba bulmaya zorluyor. Hem zaten hiç alışık olmadığım kadar boş vaktim var. Karım burada tüm zamanını alan bir tiyatroda çalışıyor. Son derece zeki ve enerjik bir genç kadın. (18 yaşın üstündeki herhangi bir dişiye "kız" dediğimde beni paylıyor, eh, kendisi de 28'inde!) Kanada'daki bir lisede tiyatro eğitmenliği yapıyordum, ama Avustralya'da kendime henüz bir iş bulamadım.

Karısıymış. Bu müstakbel kuzene saygıdeğer görünmeye çalışıyor.

Sevgili Mr. Thornaby,

Paylaştığımız soyadı, Brisbane telefon rehberindeki tek temsilcisi ben olmama karşın, sandığınızdan daha yaygın olabilir. Belki bilmiyorsunuzdur, ama bu isim Northumberland'de hâlâ görülebilen Thorn Abbey Harabeleri'nden geliyor. Yazılışı muhtelif – Thornaby, Thornby, Thornabbey, Thornabby. Ortaçağ'da, özel bir mülkte çalışan herkes, rençperler, nalbantlar, marangozlar, vs.

dahil, mülk sahibi olan lordun soyadını alırmış. Dolayısıyla, deyim yerindeyse, taşımaya yasal hakkının olmadığı bir soyadıyla dünyanın dört bir tarafına dağılmış pek çok insan var. Yalnızca seceresinin izini on ikinci yüzyıldaki aileye kadar sürebilen kişiler gerçek, soylu Thornaby'ler. Buysa, ailenin armasını taşımaya hakları var demektir. Ben bu Thornaby'lerden biriyim, ancak siz bir aile armasından söz etmediğinize ve kökeninizi büyükbaba William'dan daha geriye süremediğinize göre, aynı soydan olmadığımız sonucuna varıyorum. Büyükbabamın adı Jonathan idi.

Gail bu mektubu, caddenin aşağısındaki ikinci el dükkânından aldığı daktiloda yazdı. Artık Hawtre Caddesi, 4901 numarada, Miramar adındaki apartmanda yaşıyor. Kum ve kireç karışımı, donuk, krem rengi sıvayla kaplanmış, iki katlı bir bina; demir çubuklu girişin iki yanında kıvrımlı sütunlar yükseliyor. Şu eski sinemaları andıran, baştan savma bir Mağrip ya da İspanyol veya California havası var. Yönetici, dairenin gayet modern olduğunu söyledi.

"Yaşlı bir hanım oturuyordu, fakat hastaneye yatırılması gerekti. O ölünce, biri gelip eşyalarını götürdü, ama bazı temel mobilyalar daireyle birlikte kiraya verilecek. Amerika'nın neresindensiniz?"

Oklahoma, dedi Gail. Oklahoma'dan Mrs. Massie.

Yönetici yetmişinde falan görünüyor. Gözlerini irileştiren bir gözlüğü var, hızlı adımlarla ama her an düşecekmiş gibi, öne eğik yürüyor. Yaşadıkları güçlüklerden söz ediyor – toplumdaki yabancı unsurların artışı, bunun da iyi bir tamirci bulmayı zorlaştırması, bazı kiracıların savrukluğu, yoldan geçenlerin çirkin davranışları, sürekli çimenliği kirletmeleri, falan. Gail adama, postaneye kayıt yaptırıp yaptırmadığını sordu. Adam buna niyetlendiğini, ama yaşlı hanıma hemen hemen hiç posta gelmediğini söyledi. Gelen o tek mektup hariç. Kadının öldü-

ğü günün hemen ertesi günü gelmesi de tuhaftı doğrusu. Yönetici mektubu geri yollamıştı.

"Ben yaparım," dedi Gail. "Postaneye haber veririm."

"Benim imzalamam gerek ama," diyor adam. "Verdikleri şu formlardan birini getirin imzalayayım, götürüp teslim edersiniz. Memnuniyetle yaparım."

Dairenin duvarları beyaza boyanmış – modernden anladıkları bu olsa gerek. İçeride bambu panjurlar, minicik bir mutfak, yatak da olabilen, yeşil bir kanepe, bir masa, bir büfe ve iki iskemle var. Duvarda bir resim asılı, bir tablo ya da sonradan renklendirilmiş bir fotoğraf olmalı. Sarımtırak yeşil bir çöl manzarası, kayalar, adaçayı öbekleri ve uzaktan uzağa seçilen, karanlık dağlar. Gail bunu daha önce gördüğünden emin.

Kirayı peşin ödüyor. Bir süre epeyce meşgul olacak; çarşaflar, havlular, bakkaliye malzemeleri, birkaç tencere, tabak çanak, daktilo almalı. Bankada hesap açmalı, gezgin değil bu ülkede yaşayan, yerleşik biri olmalı. Bir mahalle ötede dükkânlar var. Bir bakkal, ikinci el eşya satan bir dükkân, eczane, bir çayevi. Kapı girişlerinden renkli, çizgili kâğıttan şeritler sarkan, ahşap tenteleri öndeki kaldırıma taşan, alçakgönüllü işletmeler. Sundukları mallar sınırlı. Çayevinde yalnızca iki masa var, kullanılmış eşya dükkânındaki malların tamamı, sıradan bir evin sokağa atılmış döküntülerinden ibaret sanki. Bakkal dükkânındaki kahvaltılık gevrek kutuları, eczanedeki öksürük şurupları ve ilaç kutuları özel bir değeri ya da önemi varmışçasına, raflara yan yana, tek tek dizilmiş.

Ama Gail aradıklarını buluyor. İkinci el dükkânında çiçekli pamukludan birkaç bol elbise, hasır bir alışveriş sepeti buluyor. Sokakta gördüğü öteki kadınlara benzedi şimdi. Bunlar orta yaşlı ev kadınları; kollarıyla bacakları çıplak ama güneşten yanmamışlar, renkleri soluk, alışverişe sabah erkenden ya da akşamüstü çıkıyorlar. Gail yü-

zünü diğer kadınlar gibi güneşten korumak için, bir tane de geniş kenarlı, hasır şapka aldı.

Saat altı gibi, ansızın akşam oluveriyor, dolayısıyla akşamları oyalanacak bir şey bulmalı. Evde televizyon yok. Ama dükkânların az ilerisinde, yaşlı bir kadının evinin ön tarafında işlettiği, ödünç kitap veren bir kitabevi var. Kadın saçına file takıyor, sıcağa rağmen gri, pamuklu çoraplar giyiyor. (Günümüzde insan gri koton çorapları nerede bulur kuzum?) Yeterince beslenememiş bir bedeni, renksiz, gergin, gülümsemeyen dudakları var. Gail, Catherine Thornaby adıyla mektup yazarken, zihninde canlandırdığı kişi o. Bu kitapçı kadını ne zaman görse, onu bu adla düşünüyor, ki onu neredeyse her gün görüyor, çünkü bir seferde sadece bir kitap alabiliyorsun, Gail ise kitabı bir gecede bitiriyor. İşte Catherine Thornaby, diyor içinden, öldü ve birkaç mahalle öteye, yeni bir hayata taşındı.

Soylu ya da soylu olmayan Thornaby'lere ilişkin her şey bir kitapta toplanmıştı. Gail'in şu ara okuduğu kitapların birinde değil, gençken okuduğu bir kitapta. Kitabın kahramanı soylu değildi, ama muazzam bir mülkün mirasçısıydı. Kitabın adını hatırlayamıyor. O sıralarda sürekli *Bozkırkurdu*, *Dune* ya da Krişnamurti'den bir şey okuyan insanlarla bir arada yaşıyor, af dileyen bir edayla tarihsel aşk romanları okuyordu. Will'in böyle bir kitap okuyacağını da, bu türden bilgilere ulaşacağını da sanmıyor. Ayrıca, Catherine'e fırça atmak için mektuba yanıt vereceğinden de emin.

Bekliyor, kitapçıdan ödünç aldığı, yirmi yıl önce okuduğu aşk romanlarından bile daha eski dönemlere aitmiş gibi görünen kitapları okuyor. Onlardan bazısını, memleketten ayrılmadan önce Winnipeg'teki halk kütüphanesinden almıştı ve daha o zaman bile demode geliyorlardı. *The Girl of the Limberlost* [Limberlost'lu

Kız]. *The Blue Castle* [Mavi Şato]. *Maria Chapdelaine.* Bu tür kitaplar ona, doğaldır ki, Will'den önceki yaşamını anımsatıyor. Bir zamanlar öyle bir yaşam vardı; Gail istediği takdirde ondan hâlâ bir şeyler kurtarabilir. Winnipeg'de yaşayan bir kız kardeşi var. Orada, bir huzurevinde kalan ve hâlâ Rusça kitaplar okuyan bir teyzesi var. Gail'in büyükanne ve büyükbabası Rusya'dan gelmiş, ebeveynleri hâlâ Rusça konuşabiliyor, kendisinin gerçek adı da Gail değil Galya. On altı yaşındayken, o zamanlar çoğu gencin yaptığı gibi, ülkeyi dolaşmak üzere evden ayrılınca ailesiyle bağını kopardı – ya da onlar onunla bağlarını kopardılar. Önce arkadaşlarıyla, sonra erkek arkadaşıyla, sonra bir başka erkek arkadaşıyla takıldı. Boncuk dizdi, düğüm attığı eşarpları boyadı ve sokaklarda sattı.

Sevgili Mrs. Thomaby,

Beni soylu olan ve olmayan Thomaby'ler arasındaki son derece önemli fark konusunda aydınlattığınız için çok teşekkür ederim. Anladığım kadarıyla, benim ikinci gruptan olduğuma dair güçlü kuşkular taşıyorsunuz. Sizden af diliyorum – böylesine kutsal bir alana ayak basmak ya da Thomaby armasını tişörtümde taşımak gibi bir niyetim yoktu. Ülkemde bu tür şeyleri fazla önemsemeyiz, Avustralya'da sizin de önemsemediğinizi sanıyordum, ancak görüyorum ki yanılmışım. Belki de yaşınız, değer yargılarındaki değişimi fark edemeyecek kadar ilerlemiş. Benim için durum tamamen farklı, çünkü ben bir eğitimci olmanın yanı sıra, sürekli genç eşinin ateşli savlarıyla, itirazlarıyla karşı karşıya kalan biriyim.

Son derece iyi niyetle, bu ülkede karımla benim, deyim yerindeyse kuşatıldığımız akademik-tiyatro çevresinin dışında birisiyle iletişim kurmak istedim. Annem Kanada'da, onu çok özlüyorum. İşin aslı, mektubunuz bana biraz onu anımsattı. O şaka olsun diye böyle bir mektup yazabilecek biri, ama sizin şaka yaptığınız-

dan kuşkuluyum. Bana biraz "Haşmetli Atalarım" edebiyatı gibi geldi.

Will duygularının incitildiğini ve taciz edildiğini hissettiği durumlarda (ki bunların öngörülmesi zor, bazı insanlar içinse fark edilmesi zor), fena halde alaycı biri olup çıkıyor. İroni nedir, unutuyor. Diliyle önüne geleni biçip geçiyor, bunun neticesinde de insanlar onun amaçladığı gibi kendilerinden değil, onun adına utanıyor. Neyse ki bu nadiren oluyor, genellikle de ona hiç mi hiç değer verilmediği, değerinin anlaşılmadığı duygusuna kapıldığı anlamına geliyor. Artık kendi kendisine bile değer vermediği anlamına geliyor.

Velhasıl şu an olan bu. Gail'in vardığı kanı bu. Sandy ve genç arkadaşları o hiddetli özgüvenleri, o incelikten yoksun haklılıklarıyla Will'e kendini sefil, acınası hissettiriyorlar. Sivri, kıvrak zekâsının farkına varılmıyor, emelleri, coşkuları demode bulunuyor. Kendini onlardan biriymiş gibi hissedemiyor. Sandy ile ilişkisinden duyduğu gurur giderek nahoşlaşıyor.

Gail böyle düşünüyor. Will keyifsiz, mutsuz ve başka birileriyle tanışma arayışında. Burada, çiçeklerin dört mevsim, aralıksız açtığı, kuşların hayasızca yaşadığı yerde, kavurucu günlerin ve ansızın bastıran gecelerin ülkesinde, aklına aile bağları geldi.

Sevgili Mr. Thornaby,

Sırf sizinle aynı soyadını taşıdığım için, kapıyı ardına kadar açacağımı ve – Amerika'da ve elbette, ondan ayrı düşünülemeyecek Kanada'da dendiği üzere– "Hoş Geldiniz" paspasını önünüze sereceğimi mi bekliyordunuz? Burada kendinize bir ikinci anne arıyor olabilirsiniz, ancak benim o kişi olmam mümkün değil. Bu arada, yaşım konusunda fena halde yanılıyorsunuz – sizden daha gencim, dolayısıyla beni gözünüzde saçı fileli, pamuklu,

gri çoraplı bir kız kurusu olarak canlandırmayın. Muhtemelen dünyayı en az sizin kadar iyi tanıyorumdur. Büyük bir mağazanın moda alımcısı olarak bir hayli seyahat ediyorum. Velhasıl fikirlerim sandığınız kadar eskimiş, modası geçmiş şeyler değil.

Meşgul, enerjik, genç eşinizin bu ailevi ahbaplığa katılıp katılmayacağına değinmiyorsunuz. Başka ilişkiler kurma gereksinimi duymanız beni şaşırttı. Bana öyle geliyor ki, bu aralar medyada sürekli bu "mayıs-aralık"[1] ilişkilerine, bunların ne kadar gençleştirici, zindeleştirici olduğuna ve erkeklerin bu sayede nasıl da büyük bir mutlulukla durulduğuna, evlenip barklanıp aile babası olduğuna dair bir şeyler duyuyor, okuyorum. (Erkeklerin kendi yaşına uygun kadınlarla yaşadığı "deneme turlarından" ya da bu kadınların "durulup" yapayalnız bir yaşama razı olduğundan hiç bahis yok nedense!) Dolayısıyla, belki de "aile olma" duygusunu tadabilmek için baba olmanız gerekiyordur!

Böylesine akıcı bir dille yazabildiğini görmek, Gail'i şaşırttı. Mektup yazmakta her zaman zorlanmış, sonuç hep yavan ve yarım yamalak olmuştu; onun mektupları tirelerle, kesme işaretleriyle, tamamlanmamış cümlelerle ve zamanın yetmediği, aceleye geldiği türünden gerekçelerle dolu olurdu. Bu seçkin ve iğneleyici tarzı nereden edindi acaba – şu şövalyelik saçmalığı gibi, bir kitaptan mı? Karanlıkta mektubunu postalamak üzere dışarıya çıktığında kendini gözüpek ve tatmin olmuş hissediyor. Ama ertesi sabah erkenden, kesinlikle fazla ileriye gittiği duygusuyla uyanıyor. Erkek bu mektubu asla yanıtlamayacak, Gail de ondan bir daha hiç haber alamayacak.

Kalkıyor, sabah yürüyüşünü yapmak üzere binadan çıkıyor. Dükkânlar hâlâ kapalı, öndeki salonu kütüphane olan evin kırık dökük kepenkleri olabildiğince inik. Gail

1. Biri ömrünün baharında, diğeri kışında benzetmesine atfen, biri genç (mayıs) diğeri yaşlı (aralık) çiftlerin ilişkisi için kullanılan deyim. (Ç.N.)

ırmağa kadar yürüyor, buradaki otelin yanında ince uzun bir park şeridi var. Günün ilerleyen saatlerinde burada ne gezinebilir ne de oturabilir, çünkü otelin verandaları her daim şamatacı biracılarla dolup taşmakta, park da onların sözlü hatta şişe-fırlatmalı tacizlerinin menzilinde. Şu an verandalar boş, kapılar kapalı; Gail ağaçların altından yürüyor. Irmağın kahverengi suları mangrov kütüklerinin arasına durgunca yayılmış. Kuşlar suyun üstünde uçuyor, otelin çatısına konuyor. Başta sandığı gibi martı değil bunlar. Martıdan küçükler, geniş beyaz kanatlarında ve göğüslerinde hafif bir pembelik var.

Parkta iki adam oturuyor – biri tahta bankta, öteki bankın yanındaki tekerlekli sandalyede. Gail onları tanıyor; onunla aynı apartmanda oturuyor, her gün yürüyüşe çıkıyorlar. Bir keresinde, geçmeleri için demir parmaklıklı kapıyı açık tuttu. Onları dükkânlarda, çayevinin penceresinin önündeki masada otururken gördü. Tekerlekli sandalyedeki adam oldukça yaşlı ve hasta görünüyor. Yüzü eskimiş, kabarmış boya gibi buruş buruş. Koyu renk bir gözlükle kömür karası, yarım bir peruk, onun üzerine de siyah bir bere takıyor. Bir battaniyeye sıkı sıkı sarınıyor. Günün ilerleyen vaktinde, güneş iyice kızdığında bile; Gail onu ne zaman gördüyse, bu kareli örtüye sarınmış olarak gördü. Tekerlekli sandalyeyi iten, şimdi de tahta sırada oturan adamsa öyle genç ki, birden serpilmiş bir oğlan çocuğuna benziyor. Boyu uzun, elleri ayakları kocaman ama erkeksi değil. Kendi iriliğinden, kapladığı alandan şaşkın, genç bir dev. Güçlü ama atletik değil; belki bu kalın kollar, bacaklar ve enseden duyduğu utangaçlıktan gelen bir katılığı var. Salt kafası değil, çıplak kolları ve gömleğinin açık yakası da kızıl kıllarla kaplı.

Gail onların önünden geçerken duruyor, günaydın diyor. Genç adam neredeyse duyulmayacak bir sesle karşılık veriyor. Dünyaya muazzam bir kayıtsızlıkla bakmak

gibi bir alışkanlığı var, ama Gail'e kalırsa, verdiği selamla onun utançtan ya da endişeden şöyle bir irkilmesine neden oldu. Yine de, konuşmayı sürdürüyor, "Her yerde gördüğüm şu kuşların cinsi ne?" diye soruyor.

"Galah kuşları," diyor genç adam, kulağa Gail'in çocukluk lakabıymış gibi gelen bir telaffuzla. Tam ondan tekrarlamasını isteyecekken, yaşlı adamdan bir küfür silsilesini andıran bir patlama yükseliyor. Avrupa'ya özgü bir aksana eklemlenmiş Avustralya aksanı yüzünden sözcükler Gail için karman çorman ve anlaşılmaz, fakat o yoğun hırçınlık, kötücüllük kuşkuya yer bırakmıyor. Kelimelerin hedefi, kendisi – adam öne eğilmiş, işin aslı, onu iskemleye bağlayan kayışlardan kurtulmaya çalışıyor. Kadının üzerine atılmak, ona saldırmak, onu gözünün önünden kovalamak istiyor. Genç adam özür filan dilemiyor, Gail'e aldırmadan ihtiyara doğru eğilip onu yavaşça geri itiyor ve Gail'in duyamadığı bir şeyler söylüyor. Gail herhangi bir açıklama yapılmayacağını anlıyor. Uzaklaşıyor.

On gün boyunca mektup yok. Ne yapacağını bilemiyor. Her gün yürüyüşe çıkıyor – yaptığı tek şey de bu. Miramar, Will'in sokağından taş çatlasın bir kilometre uzakta. Bir daha o yöne doğru asla yürümüyor, Teksas'tan geldiğini söylediği adamın dükkânına girmiyor. O ilk gün nasıl o kadar pervasız olabildiğini aklı almıyor. Yakınlardaki sokaklarda dolaşıyor. Bu sokakların hepsi bayırlar boyunca sıralanıyor. Bayırların arasında, evlerin tutunduğu kısımda sel ve yağmur sularının açtığı, kuşlarla ve ağaçlarla dolu, dik kenarlı çukurlar var. Bu kuşlar güneş iyice kızdırdığı zaman bile sessizleşmiyorlar. Saksağanlar rahatsız edici sohbetlerini sürdürüyor, arada bir de Gail'in açık renkli şapkasına doğru tehditkâr pikeler yapıyorlar. Onunla aynı adı taşıyan kuşlar şapşalca çığlıklarla havalanıyor, fırıl fırıl döndükten sonra yaprakların

arasına sığınıyorlar. Gail sersemleyinceye, ter içinde kalıncaya ve güneş çarpmasından korkuncaya kadar yürüyor. Sıcakta titriyor – Will'in alabildiğine tanıdık karaltısını, rahat ve uzun adımlarla ilerleyen o oldukça ufak tefek ve gamsız silueti, onu dünyada en çok üzebilecek ya da yatıştırabilecek kişiyi görmekten ölesiye korkarak, bunu ölesiye arzulayarak.

Sevgili Mr. Thornaby,

Bu kısa notu, size karşılık vermekte fevri davrandıysam ya da kabalık ettiysem –ki bundan eminim– affınızı dilemek için yazıyorum. Son zamanlarda bazı gerginlikler yaşadım, biraz toparlanmak için de izne çıktım. Bu koşullarda insan umduğu kadar düzgün davranamıyor, olayları mantık süzgecinden geçiremiyor...

Bir gün yürüyerek otelin ve parkın önünden geçiyor. Verandaları akşamüzeri içkicilerinin şamatası doldurmuş. Parktaki bütün ağaçlar çiçeğe durmuş. Çiçekler daha önce gördüğü ama ağaçlarda görebileceğini kesinlikle tahayyül etmediği bir renkte; gümüşi mavinin ya da gümüşi morun bir tonu; öyle narin ve güzel bir renk ki, şaşkınlıktan her şeyi susturacağını, tefekküre sevk edeceğini sanıyorsunuz, ancak görüldüğü üzere bunu yapmamış.

Miramar'a dönünce, kızıl saçlı genç adamı alt kattaki holde, yaşlı adamla birlikte yaşadığı dairenin kapısının önünde buluyor. Kapalı kapının ardından bir tiradın sesi geliyor.

Genç adam bu kez ona gülümsüyor. Gail duruyor, ikisi birlikte öylece durup dinliyorlar.

"Beklerken bir yere oturmak isterseniz, üst kata çıkabilirsiniz, biliyorsunuz," diyor Gail.

Adam, bu aralarında bir şakaymış gibi hâlâ gülümseyerek başını olumsuz anlamda sallıyor. Gail onu bura-

da böyle bırakmadan önce bir şeyler söylemesi gerektiğini düşünüyor, bunun üzerine ona parktaki ağaçları soruyor. "Otelin yanındaki şu ağaçlar," diyor. "Hani geçen sabah size rastladığım yerdeki. Şimdi hepsi çiçeklenmiş. Adları ne?"

Adam anlayamadığı bir şey söylüyor. Gail tekrarlamasını istiyor. "Jack Randa," diyor adam. "Orası Jack Randa Oteli."

Sevgili Mrs. Thornaby,

Bir süredir uzaklardaydım, dönünce sizden gelen iki mektubu buldum. Gerçi bunun pek önemi yok, ama onları yanlış sırayla açtım.

Annem öldü. Cenazesi için "memlekete", Kanada'ya gittim. Orası soğuk, sonbahar. Çok şey değişmiş. Size bunları neden anlatıyorum, bilmem. Sizinle olumsuz bir başlangıç yaptığımız kesin. Yazdığınız ilk mektuptan sonraki kısa açıklamayı almamış olsaydım bile, o ilk mektubu almak beni tuhaf bir biçimde memnun ederdi sanırım. Size gayet hırçın ve nahoş bir mektup yazdım, siz de beni aynı üslupla yanıtladınız. Hırçınlık, nahoşluk ve alınganlık her nedense bana fazlasıyla aşina geliyor. Dolayısıyla, her şeye rağmen akraba olabileceğimizi söylesem, soylu atalarımıza özgü gazabınızı uyandırır mıyım acaba?

Burada kendimi başıboş, terk edilmiş hissediyorum. Karıma ve tiyatrocu arkadaşlarına hayranım; coşkularına, kararlılıklarına ve kendilerini adayışlarına, yeteneklerini kullanarak daha iyi bir dünya yaratma umutlarına hayranım. (Gerçi zaman zaman, coşku ve umutlarının yeteneklerini aştığı duygusuna kapıldığımı da eklemeliyim.) Onlardan biri olamam. Belirtmem gerekir ki, onlar bunu benden önce anladılar. Bu gerçekle yüzleşebilmemin ve bunu sizin gibi zaten kendi dertleriyle boğuşan, bir de benimkilerle uğraşmak istemediğini gayet haklı bir şekilde dile getiren birine açık açık yazmamın nedeni, o berbat uçak yolculuğunun sersemliğini hâlâ üstümden atamamış olmam. Ruhsal durumuma dair

boş gevezeliklerimle daha fazla başınızı ağrıtmadan, mektubu burada kesmem daha iyi olacak sanırım. Okumayı çoktan kestiyseniz de sizi suçlayamam...

Gail mektubu iki eliyle karnına bastırarak divanda yatıyor. Pek çok şey değişti. Erkek Walley'e gitmişti demek – Gail'in dükkânı sattığını ve düşlediği o büyük dünya turuna çıktığını öğrenmiş. İyi ama bunu Cleata'dan zaten öğrenebilirdi, öyle değil mi? Belki de öğrenemezdi, Cleata ağzısıkı bir kadındı. Gail yola çıkmadan hemen önce hastaneye gittiğinde, "Bir süre kimseyle görüşmek, haberleşmek istemiyorum," demişti Cleata. "Ne de mektuplarla uğraşmak. Bu tedavilerin biraz melodramatik olacağı belli."

Cleata ölmüş.

Gail, Cleata'nın öleceğini biliyor ama her nedense kendisi, Gail orada kaldığı sürece durumun değişmeyeceğine, kötü bir şey olmayacağına inanıyordu. Cleata öldü, Sandy sayılmazsa Will yapayalnız kaldı; belki Sandy'nin de ona eskisi kadar yararı olmuyor.

Biri kapıya vuruyor. Gail büyük bir huzursuzlukla yerinden sıçrıyor, saçlarını örtecek bir eşarp aranıyor. Gelen yönetici, ona sahte adıyla sesleniyor.

"Size birinin geldiğini ve bazı sorular sorduğunu haber vermek istedim. Mrs. Thornaby'yi sordu, ben de Ah, o öldü, dedim. Öleli epey oluyor, dedim. Ya, öyle mi? dedi. Ben, Evet, öyle, deyince, Bak bu garip işte, dedi."

"Nedenini söyledi mi?" diye soruyor Gail. "Bunu neden garip bulduğunu açıkladı mı?"

"Hayır. Kendisi hastanede öldü, onun dairesinde şimdi Amerikalı bir hanım oturuyor, dedim. Amerika'nın neresinden geldiğinizi söylemiştiniz, ama unuttum. Gelen adamın da konuşması Amerikalıya benziyordu, belki bundan bir anlam çıkarabilirdi. Mrs. Thornaby'ye vefa-

tından sonra bir mektup gelmişti, siz mi yazmıştınız? diye sordum. Mektubu geri gönderdiğimi söyledim. Evet, ben yazmıştım, dedi, ama o mektubu geri almadım. Bir yanlışlık oldu herhalde, dedi."

Gail, herhalde öyle oldu, diyor. "Soyadı karışıklığı olabilir," diye ekliyor.

"Evet. Aynen."

Sevgili Mrs. Thornaby,

Öğrendim ki ölmüşsünüz. Hayatın tuhaf olduğunu biliyordum, ama bu kadar da tuhaf olduğunu anlamamıştım doğrusu. Kimsiniz siz, neler oluyor? Mesele Thornaby sülalesine ilişkin bu saçmalık olmalı – evet, saçmalık. Siz belli ki bol miktarda boş vakti ve fantezilerle dolup taşan zihni olan birisiniz. Buna dahil edildiğime bozuldum, ama bunu neden çekici bulduğunuzu galiba anlayabiliyorum. Bana kalırsa artık bana bir açıklama borçlusunuz; vardığım şu sonucun doğru olup olmadığına ve bunun bir şaka olup olmadığına dair bir açıklama. Yoksa karşımda, işini öteki dünyadan gören bir "moda alıcısı" mı var? (Bu ayrıntıyı nasıl akıl ettiniz? Yoksa bu kısım doğru mu?)

Gail yiyecek almak için dışarıya çıktığında, binanın arka kapısını kullanıyor, dükkânlara dolambaçlı yoldan ulaşıyor. Dönüşte, yine arka kapıdan girerken, çöp tenekelerinin arasında dikilen kızıl saçlı genç adamla karşılaşıyor. Adam bu kadar uzun boylu olmasa, oraya saklandığını düşünebilirsiniz. Gail onunla konuşuyor, ama o karşılık vermiyor. Gözyaşlarının arasından kadına bakıyor; yaşlar dalgalı bir camdan başka bir şey değilmiş, gayet normal bir şeymiş gibi.

"Babanız mı hasta?" diyor Gail. Her ne kadar aralarındaki yaş farkı, babayla oğul arasındaki alışıldık farktan fazla olsa, birbirlerine hiç benzemiyor olsalar, genç adamın sabrı ve vefakârlığı bir erkek evladın göstereceğin-

den katbekat fazla –hatta tam zıttı– olsa da, aralarındaki ilişkinin bu olduğu sonucuna vardı. Öte yandan, bu sabırlı ve sadık tavrının, maaşlı bir yardımcıdan beklenebilecek tavrı fazlasıyla aştığı da ortada.

"Hayır," diyor genç adam; yüz ifadesi sakinliğini korusa da, suratına, kızıl saçlılara özgü o narin, hassas derisinin altına koyu bir kırmızılık yayılıyor.

Bunlar sevgili, diyor Gail içinden. Ansızın bundan emin oluyor. Bedenini bir duygudaşlık ürpertisi, garip bir hoşnutluk yalıyor.

Sevgililer.

Hava kararınca aşağıya, posta kutusuna iniyor ve yeni bir mektup buluyor.

Yine moda-alımı gezilerinizden birine çıktığınızı sanabilirdim, ama apartman yöneticisi daireye yerleştiğinizden beri şehir dışına çıkmadığınızı söyledi, bundan da "izninizin" devam ettiği sonucu çıkarmalıyım sanırım. Kendisinden ayrıca esmer tenli olduğunuzu öğrendim. Gazete ilanları aracılığıyla tanışan insanların o kaba saba yöntemiyle, biz de birbirimize dış görünümlerimizi tarif etmeli, sonra da, kaygılı ürpertiler içinde fotoğraf değiştokuşu yapmalıyız belki de. Görünen o ki, sizi tanıma girişimimle kendimi tam bir aptal durumuna düşürdüm. Eh, bunda da şaşılacak bir şey yok...

Gail iki gün boyunca dairesinden çıkmıyor. Sütü bitti, kahvesini sütsüz içiyor. Kahvesi bitince ne yapacak peki? Karnını garip yiyeceklerle doyuruyor – sandviç yapacak ekmeği olmadığından, tuzlu krakere sürülmüş ton balığı, peynirin kurumuş sonu, birkaç mango. Miramar'ın üst kattaki holüne çıkıyor –önce kapıyı azıcık aralayıp etrafta kiracılardan biri olup olmadığını kontrol ediyor– sonra da caddeye bakan kemerli pencereye gidiyor. Ve içini çok eskilerden kalma bir duygu yokluyor – bir soka-

ğı, bir sokağın görülebilen parçasını, bir arabanın her an ortaya çıkmasının beklendiği, ortaya çıkabileceği ya da çıkmayabileceği kısmı seyretme duygusu. Şu an arabaları bile anımsıyor; mavi bir Austin, mini, kahverengi bir Chevrolet, aile tipi bir steyşın vagon. Yasağa karşı gelerek bindiği ve yarı şuursuz, gözüpek bir boyun eğişle kısa mesafeler kat ettiği arabalar. Will'den çok çok önce.

Will'in üzerinde nasıl bir kıyafet olacağını, saçlarını en son hangi tarzda kestirdiğini bilmiyor, yürüyüşünde ya da yüz ifadesinde bir değişiklik, buradaki yaşamına uygun bir değişim olup olmadığını da. Yine de, kendisinden daha fazla değişmiş olamaz. Banyo dolabının üzerindeki aynanın dışında, dairede hiç ayna yok, ama Gail ne kadar zayıfladığını, yüz derisinin ne kadar sertleştiğini o küçücük aynadan bile anlayabiliyor. Bu iklimde genellikle soluklaşıp kırışan açık tenlilerin aksine, onun cildi donuk bir tuvale benzedi. Düzeltilebilir ama – Gail bunu görebiliyor. Doğru bir makyajla yüzüne egzotik bir hüzün verilebilir. Saçları daha büyük bir sorun – diplerde kızıllığın belirdiği, parlak, kırçıl tutamlar. Saçlarını neredeyse sürekli bir eşarbın altına saklıyor.

Yönetici bir kez daha kapıyı çaldığında, Gail'in içi birkaç saniyeliğine delice bir beklentiyle doldu. Adam ona seslenmeye başladı. "Mrs. Massie, Mrs. Massie! Ah, neyse ki evdesiniz. Biraz aşağıya gelip bana yardımcı olabilir misiniz acaba? Alt kattaki moruk yataktan düşmüş de."

Adam tırabzana tutunarak, her adımını alttaki basamağa titrekçe, telaşla atarak Gail'in önü sıra basamakları iniyor.

"Arkadaşı burada yok. Nerede acaba? Onu dün de görmedim. İnsanların giriş çıkışına göz kulak olmaya çalışıyorum, ama burnumu sokmak da istemem tabii. Gece dönmüştür, diye düşünüyordum. Antreyi siliyordum, bir gümbürtü duyunca içeriye girdim – neler olup bitti-

ğini merak ettim. Bir de baktım bizim moruk yerde, tek başına yatıyor."

Daire Gail'inkinden daha büyük değil, planı da aynı tarzda. Bambu storların üzerindeki perdeler kapalı, bu da içeriyi fazlasıyla karartmış. İçerisi sigara, bayat yemek ve şu çam kokulu oda spreylerinden kokuyor. Kanepe açık, çift kişilik yatağa dönüşmüş, yaşlı adamsa kanepenin yanında, yerde yatıyor, yatak örtülerinin bir kısmını kendisiyle birlikte yere sürüklemiş. Peruksuz kafası kaygan, kirli bir sabun parçasına benziyor. Gözleri yarı kapalı, içinden bir yerden, bir türlü çalışmayan bir motorun gürültüsünü andıran bir ses geliyor.

"Cankurtaran çağırdınız mı?" diye soruyor Gail.

"Siz şöyle bir ucundan tutsanız," diyor yönetici. "Belim kötü, yeniden incitmekten korkuyorum."

"Telefon nerede?" diyor kadın. "Felç geçirmiş olabilir. Kalçasını kırmış olabilir. Hastaneye gitmeli."

"Öyle mi dersiniz? Arkadaşı onu öyle kolayca kaldırıp indirebiliyordu ki. Yeterince güçlüydü. Şimdiyse ortadan yok oldu."

"Telefon edeceğim," diyor Gail.

"Ah, yo. Hayır. Numarayı ofisimdeki telefonun üzerine yazmıştım. Birinin oraya girmesine izin veremem."

Muhtemelen onu duyamayan ihtiyarla baş başa kalınca, Gail, "Her şey yolunda," diyor. "Sorun yok. Size yardım çağıracağız." Sesinde gayet gereksiz bir cana yakınlık var. Örtüyü adamın omuzlarına çekmek için eğiliyor ve bir elin titreyerek kalktığını, uzanıp onun elini yakaladığını görünce afallıyor. Adamın eli zayıf ve kemikli, ama yeterince ılık, korkutucu derecede de güçlü. "Buradayım, buradayım," diyor ve merak ediyor: Şu an o kızıl saçlı delikanlıya ya da herhangi bir genç erkeğe veya bir kadına, hatta ihtiyarın annesine mi öykünüyor?

Cankurtaran o sinir bozucu, çarpıntılı çığlığıyla ça-

bucak geliyor, portatif sedyeli adamlar az sonra odaya giriyor, peşlerinde topallayarak, bir şeyler mırıldanarak onları izleyen yönetici, "...yerinden kıpırdatamadık. Bu Mrs. Massie, kendisi üst kattan yardıma koştu."

Onlar yaşlı adamı sedyeye alırken, Gail elini çekmek zorunda kalıyor, bunun üzerine ihtiyar yakınmaya başlıyor ya da Gail'e öyle geliyor – çıkardığı şu sabit, istemdışı sese fazladan bir *ah-ıhh-ah* eklendi. Böylece, fırsatını bulur bulmaz yeniden adamın elini tutuyor, tekerlekli sedyenin yanı sıra, koşar adım ilerliyor. Adam onun eline öyle bir yapışmış ki, Gail adamın onu kendisiyle birlikte çektiği duygusuna kapılıyor.

"Jacaranda Otel'in sahibiydi," diyor yönetici. "Yıllar önce. Öyleydi."

Sokakta birkaç kişi var, ama kimse durmuyor, kimse ağzı açık bakarken yakalanmak istemiyor.

"Ambulansa onunla binsem mi?" diye soruyor Gail. "Benden ayrılmak istemiyor gibi."

"Siz bilirsiniz," diyor sağlık ekibinden biri, bunun üzerine araca biniyor. (Daha doğrusu, o mengene gibi el tarafından içeriye çekiliyor.) Cankurtaran görevlileri onun oturması için küçük bir oturak indiriyor, kapılar kapanıyor, siren sesiyle birlikte yola çıkıyorlar.

Tam o sırada, aracın arka kapısındaki küçük camdan Will'i görüyor. Miramar'dan bir sokak ötede ve Miramar'a doğru yürüyor. Açık renk, kısa kollu bir ceketle aynı renkte bir pantolon giymiş –safari tarzı bir giysiye benziyor– saçları aklaşmış ya da güneşten açılmış, ama Gail onu ânında tanıyor, onu daima tanıyacak ve onu her görüşünde ona seslenecek, tıpkı şimdi yaptığı gibi, hatta elini yaşlı adamdan kurtarmaya çalışıp oturaktan kalkmaya yeltenecek.

"Will bu," diyor sağlık görevlisine. "Ah, özür dilerim. Bu benim kocam."

"Eh, son hız giden bir cankurtarandan atladığınızı görmek istemez herhalde," diyor adam. Sonra, "Aman aman, burada neler oluyor," diyor. Ve bir-iki dakika kadar profesyonel bir dikkatle yaşlı adamla ilgileniyor. Az sonra doğruluyor, "Gitti," diyor.

"Hâlâ elimi tutuyor," diyor Gail. Ama daha bunu söylerken, doğru olmadığını anlıyor. Bir dakika önce tutuyordu; hem de büyük bir güçle, Will'e doğru hamle yapan Gail'i yerinde tutacak kadar güçlü bir biçimde. Şimdiyse o eli tutan, kendisi. Adamın parmakları hâlâ ılık.

Hastaneden eve dönünce, beklediği notu buluyor.

Gail. Sen olduğunu biliyorum.

Çabuk. Çabuk. Acele et. Kira ödendi. Yöneticiye bir not bırakmalı. Bankadaki parayı çekmeli, kendini havalimanına atıp hemen bir uçak bulmalı. Giysileri burada kalabilir – soluk desenli, mütevazı elbisesi, o sarkık şapkası. Kütüphaneden son aldığı kitap masada, Artemisia çalısı resminin altında kalabilir. Orada öylece, gecikme cezaları biriktirerek durabilir.

Aksi halde, ne olur?

Gail'in hiç kuşku yok ki istediği şey olur. Onu ansızın, kesin bir biçimde kaçmaya yönelten şey.

Gail, içeride olduğunu biliyorum! Orada, kapının arkasında olduğunu biliyorum.

Gail! Galya!

Konuş benimle, Gail. Karşılık ver. Orada olduğunu biliyorum.

Seni duyabiliyorum. Kalp atışlarını anahtar deliğinden duyabiliyorum, karnının guruldadığını, beyninin bir aşağı bir yukarı zıpladığını.

Anahtar deliğinden kokunu alabiliyorum. Senin kokunu. Gail.

Duymayı en çok arzuladığın sözcükler değişebilir.

Sen beklerken, onlara bir şey olabilir. *Aşk – gereksinim – bağışlama. Aşk – gereksinim – sonsuza dek.* Böylesi sözcüklerin tınısı bir gürültüye, sert darbelere, sokaktan gelen çekiç seslerine dönüşebilir. Ve senin elinden gelen tek şey kaçıp gitmek olur; sırf alışkanlıktan o sözcüklere saygı duymamak, riayet etmemek için kaçarsın.

Havalimanındaki dükkânda, Avustralyalı yerliler tarafından yapılmış bir dizi küçük şişe görüyor. Yuvarlak, bir peni kadar da hafifler. Koyu kırmızı zemin üzerinde sarı benekleri olan şişeyi seçiyor. Buna yaslanmış şişkin, siyah bir figür var – kısa bacakları ayrık bir kaplumbağa olabilir. Çaresizce, sırtüstü yatıyor.

Gail düşünüyor. Cleata'ya bir armağan. Burada geçirdiği zamanın tamamı bir rüya sanki, fırlatıp atabileceği bir şey; sonra seçtiği bir noktaya, bir başlangıca dönebilir.

Cleata için değil. Will için bir armağan.

Pekâlâ, bu hediye Will'e. Şimdi mi gönderse? Hayır, onu alıp ta Kanada'ya götürecek, oradan yollayacak.

Sarı noktaların zemine saçılma biçimi Gail'e geçen sonbahar gördüğü bir şeyi anımsatıyor. Onu Will'le birlikte gördüler. Güneşli bir ikindi yürüyüşe çıkmışlardı. Irmak kıyısındaki evlerinden çıkıp ağaçlı kıyıyı tırmandılar ve orada, duydukları ama hiç rastlamadıkları bir gösteriye rast geldiler.

Yüzlerce, belki binlerce kelebek ağaçlara tutunmuş, Huron Gölü kıyısına, oradan Erie Gölü'nün karşısına ve Meksika'nın güneyine yapacakları uzun uçuş öncesinde dinleniyorlardı. Madeni yapraklara, dövülmüş altına asılmış gibiydiler – altın varaklar havaya savrulmuş ve dallara yapışmıştı sanki.

"İncil'deki altın yağmuru gibi," dedi Gail.

Will onun Jove ile Yehova'yı karıştırdığını söyledi.

O gün, Cleata çoktan ölmeye başlamış, Will de

Sandy ile çoktan tanışmıştı. Bu rüya çoktan başlamıştı; Gail'in yolculuğu, düzenbazlığı, sonra da kapının arkasından haykırıldığını sandığı –buna inandığı– sözcükler.

Aşk – bağışla

Aşk – unut

Aşk – sonsuza kadar

Sokaktaki çekiç sesleri.

Böyle bir kutunun içine, onu paketleyip uzaklara yollamadan önce ne koyarsın? Bir boncuk, bir tüy, cinsel iktidar hapı? Ya da defalarca katlanmış, çiğnenmiş bir kâğıt yumağına dönüşmüş bir not?

Artık peşimden gelip gelmemek sana kalıyor.

ISSIZ BİR MAHAL

I

Emek Yuvası Müdiresi Miss Margaret Cresswell'den, Mr. Simon Herron'a; North Huron, 15 Ocak 1852.

Mektubunuzun ekinde, mıntıka papazınızın kefilliği bulunduğundan, sizi memnuniyetle yanıtlıyorum. Bu tür ricalarla sıkça karşılaşıyoruz, ancak ortada bu tür bir kefalet olmadığı sürece, karşımızdakinin iyi niyetine güvenemeyiz.

Yuva'da evlenme çağına gelmiş bir kızımız yok, çünkü kızlarımızı bir iş bulup hayatlarını kazanmak üzere genellikle on dört-on beş yaşlarında yolluyor, ama birkaç yıl süreyle, çoğunlukla da evleninceye kadar gözetim altında tutuyoruz. Sizinki gibi durumlarda bazen bu kızlardan birini öneriyor, bir buluşma ayarlıyoruz, bundan sonrası, uyuşup uyuşmadıkları elbette iki tarafın kararına kalıyor.

On sekiz yaşına basmış, hâlâ temasta olduğumuz iki kız var. Her ikisi de kadın şapkaları yapan bir ustanın çıraklığını yaptılar, ayrıca çok da iyi terzi oldular, ne var ki uygun bir erkekle evlenmeyi, ömür boyu böyle bir işi sürdürmeye yeğleyeceklerdir. Bu konuda bize daha fazla söz düşmez, karar genç kızımıza bırakılmalı ve elbette, birbirinizden hoşlanıp hoşlanmamanıza.

Bu iki kızın biri Sadie Johnstone, diğeri de Annie

McKillop. Her ikisi de yasal bir biçimde, Hıristiyan ana babadan doğmuş ve ebeveynlerin vefatı nedeniyle Yuva'ya yerleştirilmiş. Ortada ayyaşlık ya da ahlaksızlık gibi bir etken yok. Ancak Miss Johnstone'un durumunda verem söz konusu; her ne kadar diğerinden daha güzel, tombul, pembe yanaklı bir kız olsa da, sizi uyarmam gerektiğini hissediyorum: Kırsal yöredeki çetin bir yaşama ayak uyduramayabilir. Diğeri, Miss McKillop ise zayıf bedenine ve pek de ahım şahım denemeyecek tenine karşın, çok daha dayanıklı bir yapıya sahip. Tek gözünde hafif şehlalık var, ama görüşünü etkilemiyor ve dikişi mükemmel. Gözlerinin ve saçlarının karalığı, teninin esmerliği herhangi bir melezliğe işaret etmiyor, çünkü annesi de babası da Fife'lı. Sağlam, dayanıklı bir kız, dolayısıyla sunduğunuz yaşama kusursuzca uyum sağlayacaktır, dahası onda o yaştaki kızlarda sıkça rastladığımız o budalaca utangaçlıktan eser yok. Onunla konuşup bu öneriyi kendisine açacağım, sonra da onunla ne zaman tanışmak istediğinizi bildiren mektubunuzu bekleyeceğim.

II

Carstairs *Argus*, Ellinci Yıl Özel Sayısı, 3 Şubat 1907. Mr. George Herron'ın Anıları.

1851 eylülünün ilk günü, ağabeyim Simon'la birlikte bir kutuya nevresimler, yatak örtüleri ve mutfak eşyaları doldurduk, bir atlı arabaya yerleştirip Halton ilçesinden yola çıktık; şansımızı o zamanlar ıssız, ücra sayılan Huron ve Bruce'da deneyecektik. Malları Simon'ın patronu Archie Frame'den almış, birikmiş maaşına saymıştık. Aynı şekilde, atı da ondan kiraladık; benim yaşlarımdaki oğlu atı ve arabayı geri götürmek üzere bizimle geldi.

Öncelikle belirtmeliyim ki, bu topraklara yerleşmemizden sonraki beş hafta içinde, önce babamın ardından

da annemin hummadan ölmesi üzerine ağabeyimle bir başımıza kalmıştık; ben beş yaşındaydım, Simon ise sekiz. Simon annemin kuzeni olan Archie Frame'in yanında işe sokuldu, beni de çocukları olmayan öğretmenle eşi evine aldı. Bu Halton'da oldu, bana kalsa orada memnuniyetle yaşar giderdim, ama birkaç kilometre uzakta yaşayan Simon sık sık beni görmeye geliyor, yaşımız tutar tutmaz gidip arazi sahip olmamız, başkaları için çalışmayı bırakıp kendi başımıza yaşamamız gerektiğini söylüyordu; babamız da zaten böyle olmasını isterdi. Archie Frame, benim aksime, Simon'ı hiç okula göndermedi, dolayısıyla Simon her an başını alıp gitmeye hazırdı. Ben on dört yaşına basınca ve ağabeyim gibi güçlü kuvvetli bir delikanlı olup çıkınca, Simon artık gitme ve Huron yöresinin kuzeyindeki Crown Land'e sahip çıkma zamanının geldiğini söyledi.

İlk gün ancak Preston'a kadar gidebildik, çünkü Nassageweya ile Puslinch'den geçen yollar bozuk, kötüydü. Ertesi gün Shakespeare'e, üçüncü gün akşamüstü de Stratford'a vardık. Batıya yaklaştıkça yollar daha da kötüleşiyordu, bunun üzerine sandığımızı Clinton'a posta arabasıyla yollamanın daha iyi olacağını düşündük. Ancak yağmurlar yüzünden araba seferleri iptal edilmişti, yolların donmasını bekliyorlardı, böylece Archie Frame'in oğluna geri dönmesini, atı, arabayı ve malları alıp Halton'a geri götürmesini söyledik. Sonra baltalarımızı sırtımıza vurduk ve Carstairs'e kadar yürüdük.

Oralara bizden önce neredeyse tek bir Tanrı kulu ayak basmamıştı. Carstairs daha yeni yeni ortaya çıkıyordu, hem dükkân hem de han olan, kaba saba bir bina, bir de bıçkıhane kurmakta olan, Roem adında bir Alman vardı. Bizden önce oraya varmış ve kendine münasip bir kulübe inşa etmiş olan adamın adı ise Henry Treece idi ve kendisi daha sonra kayınpederim olacaktı.

Hana yerleştik, geceyi çıplak zeminde, paylaştığımız tek bir battaniye ya da yatak örtüsüyle geçirdik. Kış soğuk yağmurlarıyla erken bastırmıştı, her yer balçıktı, ama güçlüklerle karşılaşmayı bekliyorduk, en azından Simon bekliyordu. Ben daha yumuşak bir yerden geliyordum. Dayanmalıyız dedi, ben de dayandım.

Sahip olduğumuz toprak parçasına giden bir yol açmaya giriştik, sonra arazinin hudutlarını işaretledik, kulübemiz için kütük, çatısı için de iri yapraklı dallardan kestik. Kütükleri taşımak için Henry Treece'in öküzünü ödünç almayı becerdik. Ama Simon birilerinden bir şey isteyecek ya da onlara muhtaç olacak biri değildi. Kulübeyi tek başımıza yapmaya kararlıydı, ama bunu yapamayacağımızı görünce, kalkıp Treece'lerin yerine gittim, Henry ve oğullarından ikisiyle, bir de bıçkıhaneden gelen adamla birlikte kulübeyi tamamladık. Ertesi gün kalasların arasındaki çatlaklara çamur sıvamaya koyulduk, olanca paramızı hana kaptırmamak, kendi yerimizde yatabilmek için de birkaç hamak kurduk. Kalın bir meşe kerestesi kapımız oldu. Ağabeyim Archie Frame'e uğrayan bazı Fransız-Kanadalı adamlardan, ormancı kamplarında ateşin daima kulübenin ortasına konduğunu duymuştu. Bizim de böyle yapmamız gerektiğini söyledi, dört tane kazık hazırladık, şömineyi evlerde yapıldığı gibi onların üzerine oturtmaya giriştik; içini dışını çamurla sıvayacaktık. O akşam gürül gürül bir ateşin eşliğinde hamaklarımıza yattık, ama gece yarısı uyanınca bütün kalasların alev almış olduğunu, çatıdaki dalların bir gayret yandığını gördük. Hemen şömineyi yıktık, yeşil ıhlamur dallarından oluşan çatıyı da fazlaca zorlanmadan söndürdük. Gün doğar doğmaz şömineyi alışıldık tarzda, evin bir köşesine yapmaya koyulduk; herhangi bir yorumda bulunmamayı yeğledim.

Küçük ağaçlarla çalılıklar az biraz temizlenince, bü-

yük ağaçları kesmeye giriştik. Kestiğimiz iri bir dişbudak ağacı kerestesini kalın dilimlere doğrayıp zemine döşedik. Halton'dan gönderilecek olan sandığımız hâlâ gelmemişti, bunun üzerine Henry Treece yatarken örtünmemiz için bize gayet geniş ve rahat bir ayı postu yolladı, ama bu yardımı kabul etmeye yanaşmayan ağabeyim gerek yok diyerek geri yolladı. Haftalar sonra sandığımız geldi, onu Clinton'dan getirmek için öküzü ödünç istememiz gerekti, ağabeyim de bunun herhangi birinden isteyeceğimiz son yardım olduğunu söyledi.

Yürüyerek Walley'e gittik, sırtımızda un ve tuzlanmış balık çuvallarıyla döndük. Manchester'da bir adam çok fahiş bir fiyata bizi kayığıyla ırmaktan geçirdi. O sıralarda tek bir köprü yoktu, dahası bütün kış, ırmakları aşmayı kolaylaştıran şöyle sıkı bir donma da olmamıştı.

Noel yaklaşırken, ağabeyim artık evimizin bir eş getirmesine izin verecek kadar iyi durumda olduğunu söyledi, böylece evde yemek pişirip temizlik yapacak, bir inek almaya gücümüz yettiğinde, onu sağacak biri bulunacaktı. Evlilikten söz ettiğini ilk kez duyuyordum, birisiyle tanıştığından haberim yoktu, dedim. Tanışmadığını söyledi, ama duyduğuna göre Yetimhane'ye mektup yazıp orada böyle bir teklifle ilgilenecek, tavsiye edebilecekleri bir kız olup olmadığını sorabiliyormuşsun, yanıt evetse gidip kızı görüyormuşsun. On sekiz ile yirmi iki yaş arasında, sağlıklı, çalışmaktan yüksünmeyen ve Yetimhane'de doğmuş bir kız istemişti, oraya sonradan alınmış olmamalıydı, böylece lüks şeyler ya da kendisine hizmet edilmesini beklemez, geçmişteki rahat günlerini anıp durmazdı. Günümüzde bunları okuyanların, bu tür evlenme yöntemlerini yadırgayacağından hiç kuşkum yok. Aslında ağabeyim istese kızlara kur yapıp kendine bir eş bulabilirdi, çünkü yakışıklı bir adamdı, ama bunun için ne vakti vardı ne parası ne de niyeti; aklı fikri şirke-

timizi kurmaktaydı. Ayrıca anası babası olan bir kızın ailesi muhtemelen uzağa, konforun az, işinse çok olduğu bir yere gitmesini istemezdi.

Bunun saygın bir yöntem olduğunun kanıtı da, mıntıkaya yeni gelmiş olan Rahip McBain'in Simon'a mektup yazarken yardım etmesi ve ona kefil olduğunu bildirmesiydi.

Velhasıl, başvuruya uygun bir kız bulunduğuna dair bir mektup geldi, Simon da Toronto'ya gidip onu aldı. Adı Annie idi, ama kızlık soyadını unuttum. Clinton'da posta arabasından indikten sonra Hullet'teki akıntıların sığ yerlerinden yürüyerek geçmek ve derin, yumuşak karın içinden güçbela ilerlemek zorunda kalmışlardı, dolayısıyla eve vardıklarında kız bitkin durumdaydı, gördükleri karşısında da hayretler içindeydi, bu kadar çalılık bir yeri hayal bile edemeyeceğini söyledi. Yanındaki kutuda yardımsever hanımların verdiği üç-beş çarşafla tabak çanak vardı; evi daha rahat, kullanışlı bir hale getirdi.

Nisan başında ağabeyimle birlikte arazimizin en uzak köşesindeki çalılığa, birkaç ağaç kesmeye gittik. Simon evlenmeye gittiğinde, ben aksi yönde, Treece'lerin arazisine doğru biraz kesim yapmıştım, fakat Simon bütün hudutlarımızın, çepeçevre temizlenmesini istiyor, benim başlattığım kesime devam etmek istemiyordu. Sakin, ılıman bir gündü, ama çalılıkta hâlâ epeyce kar vardı. Simon'ın istediği yerdeki ağaçlardan birini kesiyorduk ki, neden, nasıl oldu bilmiyorum, dallardan biri koptu ve büyük bir gürültüyle hiç beklemediğimiz bir yere düştü. Düştüğü yerde küçük dalların çatırdadığını duydum, başımı kaldırıp bakınca Simon'ın tam tepesine indiğini ve onu ânında öldürdüğünü gördüm.

Onu karda sürükleyerek kulübeye götürmek zorundaydım. Kilolu olmasa da boylu boslu biriydi, meşakkatli ve bitap düşürücü bir görevdi. Hava artık soğumuştu,

açıklığa varınca rüzgârın, bir fırtına başlangıcıymışçasına karı havalandırdığını gördüm. Karda daha önce açtığımız ayak izleri kapanmıştı. Simon'ın üzeri artık tamamen karla kaplanmıştı ve erimiyordu, öyle ki, kapıya çıkan karısının kafası adamakıllı karışmış, benim bir ağaç kütüğü sürüklediğimi sanmış.

Kulübede Annie onu güzelce yıkadı, sonra bir süre ne yapacağımızı bilmez bir halde öylece oturduk. Rahip handa kalıyordu, henüz bir kilisesi de evi de yoktu, aslında han yalnızca altı kilometre uzaktaydı, ama fırtına öylesine şiddetlenmişti ki, açıklığın kenarındaki ağaçları bile göremiyordunuz. Rüzgâr kuzeybatıdan estiğinden, fırtına en az üç-dört gün süreceğe benziyordu. Cesedi kulübede tutamayacağımızı biliyorduk, vaşaklar saldırır korkusuyla dışarıya, karın üzerine de bırakamazdık, bunun üzerine onu gömmek için işe koyulduk. Karın altındaki toprak donmamıştı, kulübenin yakınına bir mezar kazdım, Annie cesedi bir çarşafa sarıp dikti, sonra onu mezara yatırdık, tipide fazla oyalanmadıysak da, "Yüce İsa" duasını ettik ve İncil'den bir mezmur okuduk. Hangisi olduğundan emin değilim, ama Mezmurlar Kitabı'nın sonlarında ve çok kısa olduğu aklımda.

Bu, 1852 Nisan'ının üçüncü günüydü.

Yılın son karıydı, daha sonra rahip geldi, cenaze duasını okudu, ben de tahta bir tabela diktim. Daha sonra, mezarlıkta kendi yerimiz olunca, mezar taşını oraya diktik, ama ağabeyim orada yatmıyor, çünkü benim görüşüme göre, ruhu çoktan mahşere gittiğine, geride yalnızca bir avuç kemik kaldığına göre, bir insanın kemiklerini bir yerden ötekine taşımak saçma ve gereksiz bir şey.

Artık ağaçları kesmek ve araziyi temizlemek bana kalmıştı, kısa bir süre sonra Treece ailesiyle omuz omuza çalışmaya başladım, bana inanılmaz bir şefkat gösterdiler. Benim ya da onların toprağında, hep birlikte çalışı-

yor, kimin arazisi olduğunu dert etmiyorduk. Yemeklerimi onların evinde yemeye, hatta onlarda yatmaya başladım ve benim yaşlarımdaki kızları Jenny'yle yakınlaştım; evlenme planları yaptık, zamanı gelince de planımızı uyguladık. Birlikte uzun ve güçlüklerle dolu bir hayatımız oldu, ama sonunda talih bize güldü ve tam sekiz çocuk yetiştirdik. Oğullarımın, benimkinin yanı sıra kayınpederimden kalan araziye de sahip çıktığını görebildim; iki kayınbiraderim uzaklara gitmiş, Batı'da başarılı olmuşlardı.

Ağabeyimin dul karısına gelince, burada kalmadı, Walley'e kendi yoluna gitti.

Şimdi kuzeye, güneye, doğuya ve batıya giden çakıltaşı döşeli yollar var, demiryoluysa çiftliğimden yalnızca bir kilometre uzakta. Ağaçlıklar dışında bütün o çalılık araziler çoktan geçmişte kaldı; sık sık aklıma kestiğim onca ağaç geliyor, onları bugün kesseydim bayağı varsıl bir adam olurdum, diyorum.

North Huron Özgür Presbiteryen Kilisesi Papazı Walter McBain'den, Huzur Kilisesi Kâtibi Mr. James Mullen'e, Walley, Huron ve Bruce Bileşik İlçeleri; 10 Eylül 1852.

Size yazmamın nedeni, bayım, cemaatimden genç yaşta dul kalan Annie Herron adındaki kadının, büyük bir olasılıkla kasabanıza geleceğini haber vermek. Bu genç hanım Carstairs yakınlarındaki Holloway kazasındaki evinden ayrıldı; tahminimce yürüyerek Walley'e ulaşmak niyetinde. Oraya gelip hapishaneye kabul edilmek isteyebilir, onu tanıyan biri olarak, kim ve nasıl biri olduğunu, geçmişini size bildirmenin görevim olduğunu düşünüyorum.

Bu bölgeye geçen yılın kasım ayında geldim, burada görev yapmayı göze alabilen ilk din adamıydım. Gö-

rev mıntıkam hâlâ çalılık araziden ibaret olduğundan, Carstairs Hanı dışında kalabileceğim bir yer de yok. Ben İskoçya'nın batısında doğdum ve buraya Glasgow Misyonu'nun himayesinde geldim. Kendimi Tanrı'nın iradesine teslim etmeye karar verdiğimde, O'nun tarafından, bir rahibe en çok gereksinim duyulan yerde vaaz etmeye yönlendirildim. Bunları söylüyorum ki, size bu kadının davranışlarıyla ilgili bilgi ve görüş aktaranın, nasıl biri olduğunu bilesiniz.

Simon Herron adındaki genç adam onu buraya geçen yıl, kış sonuna doğru gelin getirdi. Daha önce benim tavsiyemle Toronto'daki Emek Yuvası'na mektup yazmış ve ihtiyaçlarına uygun, Hıristiyan, tercihen Presbiteryen bir gelin adayı önerip öneremeyeceklerini sormuş, onlar da bu kızı önermişti. Simon onunla hemen evlendi ve alıp erkek kardeşiyle birlikte yaptıkları kulübeye getirdi. Kendileri de yetim olan, herhangi bir beklentileri olmayan bu iki gencin buraya geliş amacı, bir toprak parçasını temizleyip sahip çıkmaktı. Kış sonunda tam da bu işle meşgullerken, başlarına bir kaza geldi. Kestikleri ağacın dallarından biri koptu ve büyük kardeşin tepesine inip ânında ölümüne sebep oldu. Küçük kardeş cesedi kulübeye geri getirmeyi başarmış, yoğun tipi nedeniyle mahsur kaldıklarından, cenazeyi kendi başlarına defnetmek zorunda kalmışlar.

Tanrı merhametinde dikkatli, fazlasıyla titizdir, bizler de onun darbelerini ilgisinin ve iyiliğinin işaretleri olarak almak zorundayız, sonuçta öyle oldukları da ortaya çıkar zaten.

Ağabeyinin yardımından mahrum kalan genç adam, kendine bir komşu ailede yer buldu; cemaatimin saygın üyeleri olan bu insanlar onu bir evlat gibi bağırlarına basmış olsalar da, o kendi arazisine sahip çıkmak için hâlâ çalışmakta. Bu aile genç dulu da kanatlarının altına

almaya hazırdı, ama kadın onların teklifiyle hiç ilgilenmediği gibi, ona yardımcı olmak isteyen herkesten tiksinirmiş gibi bir hali var. Özellikle de kayınbiraderine karşı cephe almış durumda, oysa adam onunla bir kez bile tartışmadığını söylüyor; kadın bana karşı da öyle. Onunla konuştuğumda bana hiç karşılık vermiyor, aynı şekilde, ruhunun itaate, tevazuya hazır olduğuna dair en küçük bir işaret de vermiyor. Kadınlarla konuşma konusunda yeterince donanımlı olmamak, benim kusurum. Güvenlerini kazanmakta zorlanıyorum. Onların inatçılığı da erkeklerinkinden çok farklı.

Kısacası, onun üzerinde iyi bir etkim olmadığını söylemeye çalışıyorum. Ayinlere katılmayı kesti; zihinsel ve ruhsal durumunu anlamak içinse evinin, arazisinin geldiği hali görmek yeterli. Ona kesilen ağaç kütüklerinin arasında yetiştirmesi için verilen bezelyeleri ve patatesleri ekmedi. Kapısını saran yabani asmaları kesmedi. Çoğu gün, yulaflı poğaça ya da lapa yapmak için ateşi bile yakmıyordu. Kayınbiraderi de evden taşındığından, ona gündelik bir düzen dayatacak kimse kalmamıştı. Onu görmeye gittiğimde kapı ardına kadar açıktı ve hayvanların eve rahatça girip çıktığı ortadaydı. Kadın oradaysa bile, beni sinir etmek için saklanmıştı. Arada bir onu görmeyi başaranlar, üstünün başının pis, dikenli çalılıklarda dolanıp durmaktan lime lime, her yanının sivrisinek ısırıklarıyla dolu olduğunu, saçlarının ya hiç taranmamış ya da örgülü olduğunu söylüyordu. Bana kalırsa salt komşularının ya da kayınbiraderinin bıraktığı tuzlu balıkla ve arpa pidesiyle besleniyordu.

Tam ben, bedeninin kışı sağ salim atlatmasının ve ruhunu bekleyen daha da önemli tehlikeyle baş etmenin bir yolunu nasıl bulabileceğimi düşünürken, bir de duydum ki çekip gitmiş. Kapıyı açık bırakmış, sırtına bir pelerin, başına bir başlık almaksızın, öylece çıkıp gitmiş ve

ucu yanık bir sopayla kulübenin zeminine iki sözcük yazmış: "Walley, Hapishane." Oraya gitmeyi ve teslim olmayı amaçlıyor sanırım. Kayınbiraderi, kadının ona karşı sergilediği soğuk tavırdan dolayı, onun peşinden gitmenin yararsız olacağına inanıyor, bense başını beklediğim, ölüm döşeğindeki kişiyi bırakıp yola çıkamam. Bu nedenle oraya varıp varmadığını, ne durumda olduğunu ve onunla ne yapacağınızı bana bildirmenizi rica ediyorum. Onu hâlâ benim sorumluluğumdaki biri olarak görüyorum; onu orada tutmayı başarırsanız, kış gelmeden ziyaretine gelmeye çalışacağım. Kendisi Özgür Kilise'nin ve manastırın çocuklarından biri, dolayısıyla kendi inancına uygun bir rahiple görüşmesi gerekiyor, ona İngiliz Kilisesi'nden, Baptist ya da Metodist kiliseden herhangi bir rahibin gönderilmesinin yeterli olacağını düşünmemelisiniz.

Hapishaneye gelmek yerine sokaklarda dolanmaya kalkışır diyerek, size bir tarifini versem iyi olacak; siyah saçlı, uzun boylu, zayıf, güzel değil ama hafif şaşı tek gözü dışında çirkin bir kadın da değil.

* * *

Walley Huzur Kilisesi Kâtibi Mr. James Mullen'den, Rahip Walter McBain'e, North Huron, Carstairs; 30 Eylül 1852.

Annie Herron adındaki genç kadına ilişkin mektubunuz elime tam zamanında ulaştı, çok da makbule geçti. Hapishaneye geldiğinde her ne kadar zayıf düşmüş ve aç bilaç olsa da, Walley yolculuğunu ciddi bir hasar görmeden, sağ salim tamamlamış. Orada ne işi olduğu sorulduğunda, bir cinayeti itiraf etmeye ve hapse atılmaya geldiğini söylemiş. Aralarında epeyce bir istişare yaptıktan sonra beni çağırdılar; vakit gece yarısına yaklaştığın-

dan, geceyi bir hücrede geçirmesinin daha iyi olacağını düşünüyorlardı, onların görüşüne katıldım. Ertesi gün onu görmeye gittim ve alabildiğim tüm ayrıntıları aldım.

Yetimhanede büyümesi, bir kadın şapkacısının yanında çıraklık etmesi, evliliği ve North Huron'a gidişi, hepsi de bana yazdıklarınızla birebir uyuşuyor. Onun öyküsündeki tek çelişkili nokta, kocasının ölümü. Bu konuda anlattıkları şöyle:

Nisan başındaki o gün kocası erkek kardeşiyle birlikte ağaç kesmeye gitmiş, ona da öğle yemeği için yiyecek bir şeyler hazırlamasını söylemişler, ama yemeği onlar çıkana kadar hazır edemediğinden, sonradan ormana götürmesi kararlaştırılmış. Sonunda birkaç yulaflı poğaça pişirmiş, yanına da tuzlu balık ekleyip yola düşmüş ve onları az uzakta çalışırken bulmuş. Ancak kocası yemek paketini açınca fena halde bozulmuş, çünkü kadın yiyecekleri öyle bir paketlemiş ki, balığın tuzlu yağı olduğu gibi poğaçalara akmış, poğaçalar dağılmış, yenecek halleri kalmamış. Hayal kırıklığına uğrayan adamın tepesi atmış, işi bitince onu bir güzel pataklamaya ant içmiş. Sonra oturduğu ağaç kütüğünün üzerinde karısına sırtını dönmüş, kadın da yerden bir taş alıp ona fırlatmış, taş başına isabet edince adam baygın, işin aslı ölü bir halde yere devrilmiş. Bunun üzerine kayınbiraderiyle ikisi cesedi sürüye sürüye kulübeye taşımışlar. Tam o sırada müthiş bir tipi başlamış, bunlar da kulübede mahsur kalmışlar. Kayınbiraderi, taşı öldürme amacıyla atmadığından, gerçeği açıklamalarına gerek olmadığını söylemiş, o da buna katılmış. Sonra cesedi gömmüşler –öyküsü burada yine sizinkiyle örtüşüyor– böylece bu defter kapanmış olacakmış, ama kadın giderek huzursuzlanmış, rahatsız olmuş, çünkü kocasını kasten öldürdüğünden eminmiş. Onu öldürmeseydim, çok kötü bir dayak yiyecektim, diyormuş; bu riski neden göze alacaktım ki? Vel-

hasıl, sonunda suçunu itiraf etmeye karar vermişti, sözleri bitince de bana, bir şeyi kanıtlamak istercesine, kandan katılaşmış bir tutam saç verdi.

İşte onun öyküsü böyle, ancak tek kelimesine bile inanmıyorum. Bu kızın bırakın fırlatacak gücü toplamayı, kucaklayıp kaldırabileceği hiçbir taş parçası bir erkeği öldürmeyi beceremez. Onu bu konuda sıkıştırdım, öyküsünü değiştirdi, iki eliyle kaldırdığı iri bir taş olduğunu, taşı fırlatmadığını, arkadan var gücüyle kocasının kafasına indirdiğini söyledi. Erkek kardeşi neden engellemedi seni, diye sorduğumda, o başka tarafa bakıyordu, dedi. Öyleyse ormanın bir yerlerinde kanlı bir taş parçası bulunmalı, dedim; taşı karla ovup temizlediğini söyledi. (İşin aslı, etraftaki kar kalınlığı düşünüldüğünde, öyle bir taşı kolayca bulmak da pek olası değil.) Kollarındaki kasların böyle bir işi görüp göremeyeceğini değerlendirmek için yenini sıvamasını istedim, birkaç ay önce çok daha güçlü kuvvetli bir kadındım, dedi.

Kısacası, yalan söylediği sonucuna vardım ya da kendi kendini kandırıyor. Öte yandan, şu aşamada onu hapishaneye yatırmaktan başka bir yol göremiyorum. Şimdi sana ne olacak dersin, diye sorduğumda, beni yargılayacak sonra da asacaksınız, dedi. Ama kışın insan asmıyorsunuz, dolayısıyla burada bahara kadar kalabilirim. Burada çalışmama izin verirseniz, belki çalışmamdan memnun kalır, beni asmak istemezsiniz. Aynen böyle söyledi. İnsanların kışın idam edilmediği fikrine nereden vardı bilmem. Onun hakkında kafam karışık. Belki biliyorsunuzdur, burada son derece düzgün, yeni bir hapishanemiz var, tutuklular sıcak ve kuru bir ortamda, güzelce besleniyor ve insanca muamele görüyor, buraya tıkılmaktan hiç de pişman olmadıklarına –hatta yılın bu mevsiminde, bundan gayet mutlu olduklarına– dair şikâyetler alıyoruz. Ancak kadının sokaklarda dolanıp du-

ramayacağı aşikâr, sizin anlattıklarınıza göre tanıdıklarının yanında kalmaya gönülsüz, kendine iyi kötü bir yuva kurmaktan da âciz. Hapishane halihazırda suçlular kadar deliler için de bir tevkif yeri, eğer kadın delilik hükmü yerse, onu kış boyunca burada tutabilir, baharda da Toronto'ya sevk edebilirim. Onunla görüşecek bir doktor ayarladım. Ona sizin mektubunuzdan ve onu ziyarete gelme niyetinizden söz ettim, ama bunu hiç de onaylamadığını gördüm. Sadie Johnstone adındaki genç hanımın dışında, hiç kimsenin onunla görüşemeyeceğini söyledi, o da ülkenin bu taraflarında yaşamıyormuş.

Kayınbiraderine iletmeniz için bir mektup ekliyorum, ona yazdım ki, kadının anlattıklarını öğrensin ve bu konuda ne düşündüğünü bana bildirsin. Mektubu kendisine ilettiğiniz için size şimdiden teşekkür ediyorum, aynı şekilde, beni böyle ayrıntılı bir biçimde haberdar etme zahmetine girdiğiniz için de. Ben İngiliz kilisesinin bir üyesiyim, ama bulunduğumuz şu coğrafyaya daha düzgün bir yaşam getirme çabaları nedeniyle diğer Protestan mezheplere de büyük bir saygı duyuyorum. Bu genç kadının ruhunu bir an önce hale yola sokmak için elimden geleni yapacağımı bilmelisiniz, ancak kendisinin de buna razı olmasını beklemek daha iyi olabilir.

Rahip Walter McBain'den Mr. James Mullen'e, 18 Kasım 1852.

Mektubunuzu hiç vakit kaybetmeden Mr. George Herron'a ilettim, size yanıt verdiğini ve olayları kendi açısından anlattığını tahmin ediyorum. Yengesinin iddiasına şaşırıp kaldı, çünkü kadın ona ya da herhangi birine kesinlikle böyle bir şey söylememiş. Bütün bunların onun uydurması ya da hayal ürünü olduğunu söylüyor, çünkü olay olduğunda kadın ormanda değilmiş, olması da gerekmiyormuş, evden ayrılırken yiyeceklerini yanla-

rına almışlar. Ağabeyinin onu bir başka sefer, balıkla birlikte yenecek poğaçaları mahvettiği için azarladığını, ama bunun daha önce olduğunu söylüyor. Ayrıca kadın orada olsaydı ve ani bir dürtüyle böyle bir şey yapmaya kalkışsaydı bile, etrafta bu işi görecek bir taş yoktu, diyor.

Mektubunuzu yanıtlamakta geciktiğim için af diliyorum, nedeni yaşadığım bir sağlık sorunu. Aynı anda hem böbrek kumu döküp hem de öyle şiddetli bir ülser krizi geçirdim ki, başıma gelen en ıstıraplı şeydi diyebilirim. Şu an az biraz düzeldim sayılır, her şey yolunda giderse haftaya işimin başına dönebileceğim.

Genç kadının akıl sağlığı sorusuna gelince, sizin doktor ne diyecek bilemem, ama buna ben de kafa yordum, Tanrı'ya danıştım ve şöyle bir kanaate vardım. Evlilikleri henüz çok taze olduğundan, kocasına tam anlamıyla itaat etmeyi öğrenememiş olmasının yanı sıra, onun rahatını temin etmeyi savsaklaması, çirkin sözler ve kavgacı bir tutum sergilemesi, hemcinslerine özgü şu sinir bozucu surat asmalara, suskunluklara meyletmiş olması pekâlâ mümkün. Adamın, bütün bunların düzeltilmesine kalmadan ölüp gitmesi üzerine kadının kapıldığı doğal ve iç kemirici nedamet sonunda zihnini bir mengene gibi ele geçirmiş ve onu, adamın ölümünden bizzat sorumlu olduğuna inandırmış olabilir. Bu şekilde pek çok kişinin delirdiğine inanıyorum. Kimileri deliliği başta bir tür oyun gibi alır, buradaki sığlık ve küstahlıklarının cezasını da daha sonra, bunun hiç de oyun olmadığını ve bütün çıkış yollarının şeytan tarafından kapatıldığını görünce çekerler.

Onunla konuşma, bunları anlamasını sağlama umudumu hâlâ sürdürüyorum. Şu an bazı güçlüklerle boğuşmaktayım, sefil haldeki bedenim yetmezmiş gibi, böyle rezil ve gürültülü bir yerde kalmak, gece gündüz uyumayı, çalışmayı olanaksız kılan, hatta dualarıma bile en-

gel olan gürültü patırtıya katlanmak zorundayım. Rüzgâr kalasların arasından vahşice saldırıyor, ama aşağıya ateşin başına inecek olsam, bu sefer de bir içki âleminin ve iğrenç bir edepsizliğin ortasına düşüyorum. Dışarıdaysa bütün çıkış yollarını kapatan ağaçlardan, insanı da atı da yutan bir kar bataklığından başka bir şey yok. Bir kilise ile papazevi yapılacağına dair sözler verilmişti, fakat bu sözleri verenler kendi işlerine, meselelerine öyle bir gömülmüş ki, erteleyip duruyorlar. Ancak yine de, hasta halimle bile, bu amaç için sağlanan ambarlarda, evlerde vaaz vermekten vazgeçmedim. Bu vesileyle büyük bir adamı, Tanrı kelamının olağanüstü vaizi ve yorumcusu Thomas Boston'u anmak isterim; kendisi son günlerinde bile, odasının penceresinden vaaz vermeyi, aşağıdaki avluda toplanmış olan iki bin küsur kişiye Tanrı'nın yüceliğini telkin etmeyi sürdürmüştü. Dolayısıyla, benimki daha küçük bir cemaat olsa da, son nefesime kadar vaaz etmeye kararlıyım.

Kişinin bahtında ne tür dönemeçler, büklümler olursa olsun, hepsi Tanrı'nın mağfiretidir. Thomas Boston.

Bu dünya engin bir ıssızlık; ondaki görev yerimizi değiştirmemiz gerekebilir, ama bu göç ıssız bir mahalden diğerine yapılmış olacaktır. Aynı kitaptan.

Mr. James Mullen'den Rahip Walter McBain'e; 17 Ocak 1853.

Size, genç hanımımızın sağlığının yerinde olduğunu bildirmek için yazıyorum, yemesine ve temizliğine dikkat ettiğinden, artık bir korkuluk gibi görünmüyor. Ruhsal olarak da daha sakin. Hapishanedeki çarşafların, örtülerin onarım işini üstlendi, çok da iyi beceriyor. Ancak belirtmeliyim ki, ziyaretçi konusunda her zamankinde de katı, dolayısıyla kalkıp buraya gelmenizi önermem,

bunca zahmet boşa gidebilir zira. Kışın yolculuk gerçekten zor, sağlığınızı daha da bozacaktır.

Kayınbiraderinden, kadının öyküsünde hiçbir gerçek payı bulunmadığını teyit eden, nazik bir mektup aldım ve bu konuda tamamen tatmin oldum.

Onu muayene eden doktorun bu vakaya ilişkin görüşünü öğrenmek ilginizi çekebilir. Kendisi, bu genç dulun özellikle kadınlara özgü bir tür vehimden, yanılsamadan mustarip olduğuna inanıyor; buradaki temel güdü, önemsenme arzusu, aynı zamanda yaşamın tekdüzeliğinden ya da bir köle gibi kısılıp kaldığı ağır ve tatsız çalışma koşullarından kaçma arzusuymuş. Bu kadınlar şeytani güçlerin emrine girdiklerini, çeşitli ve korkunç suçlar işlediklerini falan tahayyül edermiş. Bazen sayısız erkekle düşüp kalktıklarından yakınırlarmış, oysa bu erkeklerin hepsi hayal ürünüymüş ve bir fuhuş batağının gülü olduğunu sanan kadın aslında oldukça iffetli ve el değmemiş biri olurmuş. Kendisi –doktor– bütün bunlar yüzünden, bugünlerde kadınlara sunulan kitapları, ister hayaletlerden, iblislerden, isterse lordlarla, düklerle yaşanan aşk kaçamaklarından söz etsin, böylesi romanları suçluyor. Bu masallar çoğu kadına, yaşamın gerçek görevleri, zorunlulukları bastırıncaya kadar, geçici bir keyif sağlıyor. Bazıları, bunlar bir tür şekerleme ya da tatlı şarapmış gibi, ara ara tadına bakarken, kimileri kendini bunlara tam anlamıyla kaptırıyor ve afyonlu bir rüyadaymışçasına onlarda yaşıyor. Doktor, genç kadından neler okuduğunu öğrenemedi, ama okuduklarını çoktan unuttuğuna ya da kurnazlığından sakladığına inanıyor.

Sorgulaması sırasında, bilmediğimiz bir şey daha ortaya çıktı. Asılmaktan korkmuyor musun? diye sorunca, kadın yoo, demiş, beni asmanız için bir neden yok ki. Doktor, mahkeme deli olduğuna mı karar verecek yani? deyince, Ah, belki, diye karşılık vermiş; ama asıl neden,

gebe bir kadının asla asılayamayacak olması, öyle değil mi? Bunun üzerine doktor bunun doğru olup olmadığını anlamak için onu muayene etti; bizimki buna razı olduğuna göre, kendi iddiasına inanıyordu sanırım. Ancak kadının kendi kendini kandırdığı ortaya çıktı. Hamilelik belirtileri saydığı şeyler, yalnızca uzun zamandır yetersiz beslenmesinden ve halsiz düşmesinden, daha sonra da muhtemelen isteriden kaynaklanıyordu. Doktor ona bulgularını anlattıysa da, kadının ona inanıp inanmadığını söylemek güç.

Buranın kadınlar için gerçekten zor, çetin bir arazi olduğunu belirtmekte yarar var. Buraya geçenlerde bir başka deli kadın getirildi, o vaka çok daha acıklı, çünkü aklını kaçırmasına neden olan şey, tecavüze uğraması. Ona saldıran iki kişi yakalanıp hapse atıldı, işin aslı şu an duvarın hemen arkasında, erkekler koğuşundalar. Kurbanın çığlıkları bazen saatlerce kesilmiyor, bunun sonucunda da hapishane eskisinden çok daha tatsız bir barınak haline geldi. Ancak bu, bizim suçu kendinden menkul katilimizin iddiasından caymasını ve kendini buradan azat etmesini sağlar mı, bilemem. Kendisi çok iyi bir terzi, istediği yerde işe girebilir.

Sağlığınıza ve kaldığınız yere ilişkin kötü haberlere üzüldüm Kasabamız öylesine gelişti ki, iç bölgelerde çekilen meşakkatleri unuttuk. Bu güçlüklere göğüs germeyi seçen sizin gibiler, hayranlığımızı hak ediyor. Ancak şunu belirtmeme izin verin: sağlığı dört dörtlük olmayan birinin içinde bulunduğunuz duruma uzun süre dayanamayacağı kesin. Kilisenize daha uzun süre hizmet edebilmek adına, daha rahat bir yere geçmeye karar verirseniz, kiliseniz bunu bir vazgeçiş, görevden kaçış olarak görmeyecektir, eminim.

Mektubuma, genç kadının yazıp Miss Sadie Johnstone, King Caddesi, Toronto adresine gönderdiği mektu-

bu ekliyorum. Zihinsel durumu hakkında daha fazla bilgi edinmemizi sağlayabilir diyerek, mektubu açıp okuduk, daha sonra da adresine yolladık. Ne var ki, "bulunamadı" damgasıyla geri geldi. Yeniden ve çok daha ayrıntılı bir mektup yazar, bilinçli, uyanık bir yalancı olup olmadığına karar vermemizi kolaylaştıracak bir şeyler ifşa eder umuduyla, bundan bizimkine bahsetmedik.

Bileşik Huron ve Bruce İlçeleri, Walley Hapishanesi, Mrs. Annie Heron'dan Miss Sadie Johnstone'a, 49 King Caddesi, Toronto; 20 Aralık 1852.

Sadie, burada gayet iyi durumda ve güvendeyim, yiyeceklerden, yatak takımlarından falan yana hiçbir şikâyetim yok. Sağlam, taş bir bina, biraz Yuva'yı andırıyor. Beni görmeye gelebilsen, çok sevinirim. İçimden sık sık ve bolca seninle konuşuyorum, ama bunları yazmak istemiyorum; ya bu adamlar casussa? Buradaki dikiş işlerini yapıyorum, geldiğimde eşyalar iyi durumda değildi, ama artık oldukça iyiler. Ayrıca opera binası için perde dikiyorum, bu iş bana dışarıdan verildi. Seni görebilmeyi umuyorum. Posta arabasıyla doğruca buraya gelebilirsin. Belki kışın değil ama baharda gelmeyi istersin.

Mr. James Mullen'den Rahip Walter McBain'e; 7 Nisan 1853.

Son mektubuma yanıt alamadığım halde, iyi olduğunuzu ve Annie Herron vakasıyla hâlâ ilgilendiğinizi varsayıyorum. Kendisi hâlâ burada ve ona dışarıdan bulduğum biçki dikiş işleriyle meşgul. Gebeliğinden söz etmez oldu, asılmaktan ya da öyküsünden de öyle. Sadie Johnstone'a bir kez daha yazdı, bu kısa mektubu ekliyorum. Bu Sadie Johnstone denen kişinin kim olduğuna dair bir fikriniz var mı?

Senden hiçbir karşılık alamadım, Sadie, galiba mektubumu sana yollamadılar. Bugün 1 Nisan 1853. Ama birbirimize şakalar yaptığımız 1 Nisan'la alakası yok. Becerebilirsen lütfen beni görmeye gel. Walley Hapishanesi'ndeyim, ama gayet iyiyim.

Carstairs Hanı sahibi Mr. Edward Hoy'dan Mr. James Mullen'e; 19 Nisan 1853.

Mr. McBain'e gönderdiğiniz mektup size iade edildi, çünkü kendisi 25 Şubat'ta burada, handa vefat etti. Geride bazı kitaplar kaldı, kimse almak istemiyor.

III

Walley Hapishanesi, Annie Heron'dan Toronton, Sadie Johnstone'a. Bulan Lütfen Postalasın.

George'un karı yararak, onu çekerek geldiğini görünce, bir ağaç kütüğü sürüklediğini sandım. O olduğunu bilmiyordum. George, bu o, dedi. Ağaçtan bir dal koptu, ona çarptı, dedi. Öldüğünü söylemedi. Konuşsun diye ona baktım. Ağzı açıktı, içine kar dolmuştu. Gözleri de yarı açıktı. İçeriye girmek zorundaydık, çünkü fena bir fırtına bastırmak üzereydi. Birer bacağından tutup onu içeriye çektik. Bacağına yapıştığımda, hâlâ kütüğü tutuyormuş gibi kendimi kandırdım. İçerisi sıcaktı, çünkü ateşi yakmıştım, üzerindeki karlar erimeye başladı. Kanının buzu çözülünce, bir kulağından azıcık sızdı. Ne yapacağımı bilemiyordum, ona yaklaşmaya da korkuyordum. Gözleriyle beni izlediğini sanıyordum.

George sırtındaki kalın paltoyla, botlarıyla ateşin karşısına çöktü. Arkası bana dönüktü. Ortadan kesik kütüklerden yapılmış masaya oturdum. Öldüğünü nereden biliyorsun? dedim. Anlamak istiyorsan dokun ona, dedi George. Dokunamadım tabii. Dışarıda korkunç bir tipi

vardı, rüzgâr ağaçları ve çatımızı dövüyordu. Cennetteki Babamız, dedim, bu da bana cesaret verdi. Hareket ederken sürekli bunu yineliyordum. Onu yıkamam gerek, dedim. Yardım et. İçine erisin diye kar doldurduğum kovayı getirdim. Ayaklarından başladım, botlarını çıkarmak zorundaydım, buysa bayağı ağır işti. George hiç arkasını dönmedi, bana aldırmadı, yardım isteğime de karşılık vermedi. Pantolonunu da paltosunu çıkarmadım, beceremedim çünkü. Ama ellerini ve bileklerini yıkadım. Bezi hep ellerimle derisi arasında tuttum. Karın eridiği yerlerdeki kan ve ıslaklık yere, başının ve omuzlarının altına birikmişti, onu çevirmek, iyice temizlemek istedim. Ama beceremedim. George'un yanına gidip kolundan çektim. Yardım et bana, dedim. Ne? dedi. Onu çevirmemiz lazım, dedim. Bunun üzerine gelip bana yardım etti, onu yüzüstü çevirdik. İşte o zaman gördüm, baltanın indiği yeri gördüm.

İkimiz de bir şey söylemedik. Kanı falan yıkayıp temizledim. George'a, git kutumdaki çarşafı getir, dedim. Yatağa sermeye kıyamadığım, en iyi çarşafımdı o. Her ne kadar iyi cins şeyler de olsa, giysilerini çıkarmak için uğraşmanın bir yararı yoktu. Kanın yapışıp katılaştığı kısımları kesecektik ve elimizde bir yığın paçavra kalacaktı. Saçından küçük bir tutam kestim, çünkü Yuva'da Lila ölünce, böyle yaptıklarını anımsamıştım. Sonra George'un yardımıyla onu çarşafın üzerine yuvarladım ve çarşafın kenarlarını dikmeye koyuldum. Dikerken George'a, evin rüzgâr almayan tarafına, hani tahtaların yığıldığı yere gidip bir bak, belki oraya bir mezar kazabilirsin, dedim. Tahtaları kenara çek, altındaki toprak muhtemelen daha yumuşaktır, dedim.

Çarşafı dikebilmek için yere çömelmiştim, neredeyse onun yanına uzanmış gibiydim. Gözlerine ve ağzına bakmak zorunda kalmayayım diye, çarşafı başının üzeri-

ne katlayıp önce orayı diktim. George dışarıya çıktı, fırtınanın gürültüsüne rağmen, dediğimi yaptığını duyabiliyordum, fırlattığı tahtalar arada bir evin duvarına çarpıyordu. Dikmeyi sürdürdüm, gözden kaybolan her bir parçasıyla, adeta yüksek sesle söyleniyordum: İşte bitti, işte bitti. Başını düzgünce sarıp sarmalamayı başarmıştım, ama çarşaf ayaklarını kapatmaya yetmedi, bunun üzerine dikiş öğrenirken Yuva'da yaptığım fistolu iç etekliğimi çarşafın ucuna ekledim ve onu tamamen dikip kapatmış oldum.

George'a yardım etmek için dışarı çıktım. Bütün tahtaları ortadan kaldırmış, kazmaya başlamıştı. Toprak tahmin ettiğim gibi, yeterince yumuşaktı. Bahçıvan beli ondaydı, ben de geniş küreği aldım, işe koyuldum; o toprağı gevşetip kazıyor ben de kürekle atıyordum.

Sonra onu dışarı taşıdık. Şimdi bacaklarından tutamazdık tabii, onun için de George başını tuttu, ben iç etekliğin sardığı bileklerinden tuttum, sonra onu çukura yuvarladık, üzerini örtmek için de yeniden işe giriştik. George küreği almıştı, bense beli yeterince toprakla dolduramıyordum, bunun üzerine toprağı ellerimle itmeye, bazen de ayaklarımla tekmelemeye başladım, artık hangisi rast gelirse. Toprağın tamamı atılınca, George küreğin tersiyle vura vura elinden geldiğince düzeltti. Sonra bütün tahtaları karın içinden toplayıp eski yerlerine, düzgünce yığdık, böylece birinin onları oynattığı anlaşılmayacaktı. Yanlış hatırlamıyorsam beremiz, atkımız falan yoktu, ama çalışmak bizi ısıtmıştı.

Ateş için çeriye biraz daha tahta taşıdık ve kapıya çapraz sürgüyü astık. Yerleri temizledim, George'a botlarını çıkarmasını söyledim. Sonra da paltosunu. George dediklerimi yaptı. Ateşin karşısına oturdu. Kedinanesi yapraklarından, Mrs. Treece'in öğrettiği şekilde çay demledim, içine de bir parça şeker attım. George içmek iste-

medi. Çok sıcak, dedim. Biraz ılınmasını bekledim, ama o zaman da içmek istemedi. Bunun üzerine söze başladım, onunla konuştum.

Niyetin bu değildi.

Öfkeye kapıldın, ne yaptığını bilmiyordun.

Sana neler yaptığını defalarca gördüm. Küçücük bir şey yüzünden seni bir yumrukta yere serdiğini gördüm, yerden kalkar, tek kelime etmezdin. Aynı şeyi bana da yaptı.

Sen yapmasaydın, bir gün aynısını o sana yapacaktı.

Dinle, George. Dinle beni.

Suçu üstlenirsen, neler olacak dersin? Seni asarlar. Ölüp gidersin, kime ne faydan olur? Arazine ne olacak? Büyük bir olasılıkla imparatorluğun eline geçecek, birileri satın alacak ve verdiğin onca emek onların işine yarayacak.

Seni alıp götürdüklerinde, bana ne olacak?

Evde soğumuş birkaç yulaflı poğaça vardı, ısıttım. Bir tanesini dizine koydum. Aldı, bir lokma ısırıp çiğnedi, ama bir türlü yutamadı ve ateşe tükürdü.

Dinle, dedim. Bazı şeyleri bilirim. Senden büyüğüm. Dindarım da, her gece Tanrı'ya yakarırım ve dualarım kabul olur. Tanrı'nın ne istediğini herhangi bir vaiz kadar biliyorum ve Tanrı'nın, senin gibi iyi bir insanın asılmasını istemediğini biliyorum. Yapman gereken tek şey, pişman olduğunu söylemek. Pişman olduğunu söylersen, bunu içtenlikle söylersen, Tanrı seni bağışlar. Aynısını ben de söyleyeceğim, ben de pişmanım, çünkü öldüğünü görünce, bir an bile keşke sağ olsaydı demedim. Tanrı'dan af dileyeceğim; sen de öyle yap. Hadi, diz çök.

Ama buna yanaşmadı. İskemlesinden kıpırdamadı. Pekâlâ, dedim. Aklıma bir fikir geldi. Gidip İncil'i getireceğim. İncil'e inanıyor musun? diye sordum. İnandığını söyle. Başını evet anlamında salla.

Başını sallayıp sallamadığını görmedim, ama işte böyle, dedim. İşte yaptın. Şimdi. Yuva'dayken bize ne olacağını ya da bu hayatta ne yapmamız gerektiğini öğrenmek istediğimizde bir şey yapardık, şimdi aynen onu yapacağım. İncil'den rasgele bir sayfa açacağım, parmağımızı bir yere koyacağız, sonra gözlerimizi açıp parmağımızın konduğu ayeti okuyacağız, o da bize bilmemiz gerekeni söyleyecek. İşi sağlama almak için, gözlerini yumduğunda, Tanrım parmağımı sen yönlendir, diyorsun.

Dizine dayadığı elini hiç kıpırdatmadı, ben de, pekâlâ, dedim. Tamam, ben senin yerine yaparım. Yaptım da, parmağımın durduğu satırı okudum. İncil'i şömineye yaklaştırdım ki iyi görebileyim.

Yaşlanmakla, saçların kırlaşmasıyla ilgili bir şeydi, *Yüce Tanrım, beni terk etme*, diyordu; bak bu ne anlama geliyor, biliyor musun, dedim, yaşlanıncaya ve saçların aklaşıncaya kadar yaşayacaksın, bu oluncaya kadar da başına hiçbir şey gelmeyecek. İncil böyle diyor.

Bir sonraki ayetteyse şunu şunu yaptı, şunu şunu aldı, gebe bıraktı ve bir oğlu oldu diyordu.

Burada bir oğlun olacağı yazıyor, dedim. Yaşamak, yaşlanmak, evlenip bir oğul sahibi olmak zorundasın.

Ancak bir sonraki ayeti öyle iyi hatırlıyorum ki, kelime kelime yazabilirim. *Şu an beni suçladıkları şeylerin hiçbirini kanıtlayamazlar.*[1]

George, dedim, duyuyor musun? *Şu an beni suçladıkları şeylerin hiçbirini kanıtlayamazlar.* Bu güvende olduğun anlamına geliyor.

Güvendesin. Hadi, kalk artık. Kalkıp yatağına git, yat ve uyu.

Bunu bir başına yapamadı, ama ben başardım. Onu

1. Yeni Ahit, "Elçilerin İşleri", 24:13. (Ed.N.)

çektim, ayağa kalkıncaya kadar çekiştirdim, sonra onu odanın karşı tarafındaki yatağa götürdüm, onun yatağı değildi, köşedeki daha büyük yataktı, üzerine oturttum, sonra da yatırdım. Onu sağa sola çevirip soydum, gömlekle kalıncaya kadar bütün giysilerini çıkardım. Dişleri takırdıyordu, üşütmesinden ya da ateşlenmesinden korktum. Demir levhaları ısıttım, kumaşa sardım ve iki yanına, tenine değecek şekilde koydum. Evde kullanabileceğim ne viski vardı ne de konyak; bir tek kedinanesi çayı. İçine biraz daha şeker ekledim, kaşıkla içirdim. Ellerimle ayaklarını ovaladım, sonra kollarıyla bacaklarını, sıcak suya batırdığım bezleri sıkıp karnının ve kalbinin üzerine koydum. Sonra onunla farklı bir tonda, çok yumuşak konuştum ve uyumasını söyledim, uyandığında kafası pırıl pırıl olacak, bütün kaygıları, korkuları uçup gidecekti.

Üzerine bir ağaç dalı düştü, dedim. Bana aynen böyle söyledin. Dalın düşüşünü görebiliyorum. Öyle hızlı iniyor ki, bir yıldırım gibi, üzerindeki küçük dallar çatırdıyor, her şey bir tabancanın patlamasından daha uzun sürmüyor, sen daha neler oluyor diyemeden kütük onun kafasına iniyor ve onu öldürüyor.

Sonunda onu uyutmayı başarınca yatağa, yanına uzandım. Gömleğimi çıkarınca kollarımdaki mavi, mor lekeleri gördüm. Bacaklarımda, baldırlarımda da var mı diyerek eteğimi sıyırdım, vardı. Elimin tersi, ısırdığım yer de morarmıştı ve hâlâ acıyordu.

Ben yattıktan sonra kötü bir şey olmadı, ama bütün gece uyumadım, onun soluklarını dinledim, ısınıp ısınmadığını anlamak için de arada bir ona dokundum. Günün ilk ışığıyla kalktım, ateşi yaktım. Beni duyunca uyandı, şimdi daha iyiydi.

Olanları unutmamıştı, ama her şey yolundaymış gibi konuşuyordu. Dua etmemiz, İncil'den bir şey okumamız gerekirdi, dedi. Gidip kapıyı açtı, önüne koca bir

kar yığını birikmişti, ama gökyüzü açılmaktaydı. Dünkü kar, kışın son karıydı.

Dışarıya çıktık ve "Efendimizin Duası"nı okuduk. Sonra, İncil nerede? diye sordu. Neden rafın üzerinde değil? Ben şöminenin yan tarafındaki kitabı alıp getirince, ne işi var orada? dedi. Ona dün gece olanları anımsatmadım. Neresini okuyacağını bilemiyordu, bunun üzerine Yuva'da ezberlediğimiz 131. Mezmur'u açtım. *Rabbim, yüreğim mağrur değil, gözlerim kibirli değil. Kendimi annesinin memesinden kesilmiş bir çocuk gibi terbiye ettim ve susturdum, ruhum memeden kesilmiş bir çocuk kadar asude.* Okudu. Sonra karı küreyip yol açacağını, gidip Treece'lere haber vereceğini söyledi. Ben de sana yemek pişiririm, dedim. Dışarı çıkıp karı küredi, yorulmak bilmedi, sonra sözümü dinleyip içeri girdi ve yemeğini yedi. Sonra yeniden küremeye başladı, açtığı uzun patikada gözden yitip gitti; geri dönmedi. Eve hava kararmak üzereyken döndü ve karnını orada doyurduğunu söyledi. Onlara ağacı anlattın mı, diye sordum. İşte o zaman, ilk kez bana ters ters baktı. Ağabeyinin kötü bakışının aynısıydı. Bundan sonra ona olup bitenle ilgili tek kelime etmedim, en küçük bir imada bile bulunmadım. O da bana hiçbir şey söylemedi; rüyalarıma girip söylediklerinin dışında. Ama rüyalarımda olanlarla uyanıkken olanların farkını her zaman bilirim; uyanıkken bana hep o kötü ifadeyle bakıyordu.

Mrs. Treece çıkıp geldi, gidip George'un yaptığı gibi onlarla yaşamam için ısrar etti. Onların evinde yatabileceğimi, karnımı doyurabileceğimi, herkese yetecek yatakları olduğunu söyledi. Gitmeyi kabul etmedim. Kocamın yasını tuttuğum için gitmediğimi sandılar, oysa biri vücudumdaki morlukları görür diye, ayrıca ağlayıp ağlamadığımı gözlerler diye gitmek istemiyordum. Yalnız kalmaktan korkmadığımı söyledim.

Neredeyse her gece rüyamda birinin ya da ötekinin, elinde bir baltayla beni kovaladığını görüyordum. Bazen oydu, bazen de George; ya biri ya diğeri. Bazen de balta değil, iki elle kaldırılmış, iri bir taş görüyordum, içlerinden biri elindeki o taşla kapının arkasına sinmiş, bekliyordu. Rüyalar bizi uyarmak için gönderilir.

Evde kalmadım, beni bulabilirdi çünkü, ayrıca içeride uyumaktan vazgeçip de dışarıda uyumaya başlayınca rüyayı o kadar sık görmez oldum. Hava çabucak ısındı, sinekler, sivrisinekler ortaya çıktı, ama beni rahatsız etmiyorlardı. Isırıklarını görüyor ancak hissetmiyordum, bu da dışarıda daha korunaklı olduğumun bir başka işaretiydi. Yaklaşan birini duyunca hemen çömeliyor, saklanıyordum. İster siyah olsun, isterse kırmızı, bulduğum bütün böğürtlenleri yedim ve Tanrı beni onların verebileceği zarardan korudu.

Bir süre sonra başka bir rüya görmeye başladım. Rüyamda George gelip benimle konuşuyordu, suratında hâlâ o kötü ifade vardı, ama gizlemeye çalışıyor, sevecenmiş gibi yapıyordu. Rüyalarıma girmeye, bana yalan söylemeye devam etti. Dışarısı soğumaya başlamıştı, fakat kulübeye girmek istemiyordum, çiy öyle artmıştı ki, otlarda uyurken sırılsıklam oluyordum. Ne yapmam gerektiğini öğrenmek için İncil'i açtım.

Ne var ki, hile yaptığım için cezalandırılıyordum, çünkü İncil bana anlayabileceğim hiçbir şey demiyor, ne yapacağımı söylemiyordu. Hile yapmak derken, George'a okuyacak bir şey ararken, parmağımın konduğu yeri değil, etrafı şöyle bir kolaçan edip bulduğum başka, işime gelen şeyi okumamı kastediyorum. Yuva'da okuyacağımız ayetlere bakarken de yapardım bunu; bu tür şeylerde iyi olduğumdan hiç yakalanmadım, kimse benden kuşkulanmadı. Sen dahil, Sadie.

Velhasıl cezamı çekiyordum, ne kadar baktıysam da

bana yardımcı olacak hiçbir şey bulamadım. Ama bir şey, birisi, aklıma buraya gelmeyi soktu, ben de çıkıp geldim; birilerinden buranın havasının ne kadar ılıman olduğunu ve serserilerin, avarelerin buraya tıkılmaya nasıl da gönüllü olduğunu duymuştum, ben de öyle yapayım, diye düşündüm; sonra da birisi onlara ne söyleyeceğimi kafama güzelce soktu. George'un rüyalarımda, beni kandırmak, o işi yapanın kendisi değil de ben olduğuma inandırmak için sık sık söylediği yalanı tekrarladım onlara. Buradaki ana konu, George'dan uzakta, güvende olmam. Deli olduğuma inanırlarsa, ama ben aradaki farkı bilirsem, güvendeyim. Tek isteğim senin beni ziyarete gelmen.

Bir de şu çığlıkların kesilmesi.

Mektubu yazmayı bitirince, opera binası için yaptığım perdelerin arasına koyacağım. Üzerine de "Bulan Postalasın Lütfen" yazacağım. Böylesi daha emin, çünkü onlara daha önce verdiğim iki mektubu sana yollamadılar.

IV

Walley, Miss Christena Mullen'den Mr. Leopold Henry'ye, Tarih Bölümü, Queen's Üniversitesi, Kingston; 8 Temmuz 1959.

Evet, ben Treece Herron'ın kız kardeşinin anımsadığı ve büyük bir kibarlıkla, tüllü bir şapkası olan, genç ve güzel hanım, diye bahsettiği Miss Mullen'im; kendisi, çiftliğe gittiğim o günü unutmamış. O benim araba kullanırken taktığım tül peçeydi. Bahsettiği yaşlı hanımsa, eğer doğru hatırlıyorsam, Mr. Herron'ın büyükbabasının yengesiydi; yani erkek kardeşinin karısı. Biyografiyi yazarken, akrabalık ilişkilerini yerli yerine oturtmanız gerekecek. Şahsen ben muhafazakâr olduğumdan Treece Herron'a hiç oy vermedim, ama çok renkli bir politikacıydı, dahası, sizin de dediğiniz gibi, biyografisi ülkenin

bu taraflarına (çokları tarafından "öldüresiye sıkıcı" bulunan) buralara biraz ilgi duyulmasını sağlayacaktır.

Herron'ın kız kardeşinin arabadan özellikle bahsetmemesine şaşırdım. Stanley Steamer modeliydi. 1907 yılında, yirmi beşinci yaşgünümde almıştım. Bana bin iki yüz dolara patladı, bir kısmını, Walley'deki Huzur Kilisesi'nin ilk kâtiplerinden olan büyükbabam James Mullen'den kalan mirastan karşıladım. Çiftlik alım satım işinden epeyce para kazanmıştı.

Babam genç yaşta ölünce, annem biz beş kız kardeşi alıp büyükbabamın evine yerleşti. Traquair adında, kesme taştan büyük bir evdi, şimdi Genç Suçlular için Yuva olarak kullanılmakta. Bazen, Eh, baştan beri öyleydi! diye şakalaşırım.

Ben gençken evde bir bahçıvanımız, bir aşçımız, bir de dikişçimiz vardı. Hepsi de başlı başına birer "karakter" idi; birbiriyle her an kavgaya hazır olan bu insanlar, işlerini büyükbabama borçluydular; ilçe hapishanesinde yatarken büyükbabamın ilgisini çekmişler, o da sonunda onları işe almıştı.

Benim Steamer'ı satın aldığım sıralarda, kız kardeşlerden bu evde yaşayan tek ben kalmıştım, terzi kadın da bu eski hizmetkârlardan tek geriye kalandı. Adı Yaşlı Annie idi ve bu isme hiçbir itirazı yoktu. İsmi kendisi de kullanır, aşçıya şöyle notlar yazardı: "Çay sıcak değildi, çaydanlığı ısıtmadın mı? Yaşlı Annie." Üçüncü katın tamamı Yaşlı Annie'nin egemenliğindeydi, öyle ki, kız kardeşlerimden biri –Dolly– ne zaman evi, yani Traquair'i tahayyül etse, gözünün önünde üçüncü katın sahanlığında duran, elindeki ölçü tahtasını sallayan ve üzerine tüyler, iplikler yapışmış uzun kollu, kapkara elbisesiyle örümceği andıran Yaşlı Annie'nin belirdiğini söyler.

Bir gözü şehlaydı, hafif yana kayar, ona algıları sıradan bir insandan çok daha güçlü biriymiş havası verirdi.

Hizmetkârları, özellikle de hapiste yatmış olanları özel hayatlarına ilişkin sorularla taciz etmememiz gerekiyordu, ama elbette ediyorduk. Yaşlı Annie bazen Hapishane'den Yuva diye söz ederdi. Yan yataktaki kızın durmadan çığlık attığını anlattı, o da –Annie yani– bu yüzden oradan kaçmış, ormanda yaşamıştı. Şöminenin sönmesine göz yumduğu için kızı dövdüklerini söyledi. Sen neden hapisteydin, diye sorduk, "Bir yalan söyledim!" dedi. Biz de uzunca bir süre, yalan söyleyenlerin hapse atıldığını düşündük!

Bazı günler keyfi yerinde olur, bizimle yüksük saklama oyunu oynardı. Bazen keyifsiz olur, provada eteğimizin ucunu kıvırırken, çok hızlı döndüğümüz ya da erken durduğumuz için oramıza buramıza iğne batırırdı. Bildiğim bir yer var, demişti, çocukların boy atmasını engellemek için başlarına tuğla koyuyorlar. Gelinlik dikmekten nefret ederdi (bana dikmesi gerekmedi!), kız kardeşlerimin evlendiği adamların da hiçbirini beğenmedi. Dolly'nin nişanlısından öylesine nefret etmişti ki, gelinliğin kollarında kasten bir hata yaptı ve kolların sökülmesi gerekti, Dolly ağladı. Ama vali-general ile Lady Minto Walley'e geldiğinde, bize olağanüstü balo elbiseleri dikti.

Kendisinin evlenip evlenmediği sorulduğunda, bazen evet derdi bazen de hayır. Bir adamın çıkıp Yuva'ya geldiğini, bütün kızların onun önünde resmigeçit yaptığını, onun da, "Şu kömür saçlıyı alacağım," dediğini anlatmıştı. Bu kız bizim Yaşlı Annie'ydi, ama zengin biri olmasına ve oraya faytonla gelmiş olmasına karşın, adamla gitmeyi reddetti. Bildiğimiz Külkedisi, ama sonu farklı. Bir gün de, kocasının ormanda bir ayı tarafından öldürüldüğünü, büyükbabamın da ayıyı öldürdüğünü, Annie'yi ayının postuna sarıp hapishaneden çıkardığını ve eve getirdiğini anlattı.

Annem, "Hadi ama kızlar, Yaşlı Annie'nin çenesini açmayın," derdi. "Ayrıca söylediği hiçbir şeye de inanmayın."

Arka planı doldurmak için böyle daha pek çok tafsilat verebilirim, ama siz yalnızca o dönemin ayrıntılarıyla ilgilendiğinizi söylediniz. Yaşıtlarımın çoğu gibi, ben de eve süt almayı unutuyor, ama sekiz yaşındayken giydiğim paltonun rengini bile söyleyebiliyorum.

Her neyse, Stanley Steamer'ı aldığımda, Yaşlı Annie onu arabayla gezdirmemi istedi. Meğer aklında gezmekten daha fazlası varmış. Bu benim için tam bir sürprizdi, çünkü o güne kadar herhangi bir yere gitmek istememiş, Niagara Şelaleleri'ne gitmeye yanaşmamış, 1 Temmuz'da havai fişekleri seyretmek için limana bile inmemişti. Dahası otomobillere kuşkuyla yaklaşırdı, benim sürücülüğüme ise hiç güvenmiyordu. Asıl sürpriz ise, gidip görmek istediği birinin olmasıydı. Carstairs'deki Herron ailesini ziyaret etmek istiyordu, dediğine göre akrabalarıydı. Bu insanlarla bugüne kadar ne görüşmüş ne de bir mektup almıştı, ziyaretimizle ilgili önceden bilgi verdin mi, diye sorunca, "Ben yazma bilmem ki," dedi. Buysa saçmaydı – aşçıya notlar, bana da Meydan'dan ya da şehirden alıp getirmem için uzun malzeme listeleri yazardı. Boncuk, tela, tafta – hepsini de gayet doğru yazabiliyordu.

"Ayrıca önceden bilmeleri şart değil," dedi. "Taşrada bu işler farklıdır."

Eh, Steamer'ımla gezmeye bayılıyordum. On beş yaşından beri araba sürüyordum, ama bu benim sahip olduğum ilk arabaydı ve büyük bir olasılıkla Huron ilçesinde buharlı makineye sahip tek otomobildi. Herkes geçişini seyretmeye koşardı. Diğer arabalar gibi öksürürcesine, çatırdarcasına berbat sesler çıkarmıyor, az ya da çok bir gölde süzülen yelkenli gemi misali sessizce kayı-

yordu, dahası havayı kirletmiyor, geride bir buhar sorgucu bırakıyordu. Buharı havayı puslandırdığı için, Stanley Steamer'lar Boston'da yasaklanmıştı. İkide bir, Bakın, altımda Boston'da yasaklanmış bir araba var! demeye bayılırdım.

Haziranda bir pazar sabahı erkenden yola koyulduk. Buharın kaynaması yirmi beş dakika kadar alıyordu, Yaşlı Annie bütün bu zaman süresince ön koltukta, gösteri çoktan başlamışçasına, dimdik oturdu. İkimiz de tülden sürücü peçelerimizi takmış, önlük benzeri, uzun tozluklarımızı giymiştik, ama Yaşlı Annie'nin tozluğun altına giydiği elbise mürdümeriği renginde, ipektendi. İşin aslı, büyükanneme Galler prensi ile tanışacağı gün giymesi için diktiği elbiseden bozmaydı.

Steamer kilometreleri bir melek gibi aşıyordu. Saatte seksen kilometre yapabiliyordu –o zaman için harika bir hız– ama onu fazla zorlamıyordum. Ayrıca Yaşlı Annie'nin sinirlerini dikkate almaya çalışmaktaydım. Biz yola çıktığımızda insanlar hâlâ kilisedeydi, ama daha sonra yollar atlarla, eve dönenlerin tek atlı hafif arabalarıyla doldu. Diğer sürücülere karşı gayet kibardım, kenardan yavaşça geçiyordum. Ama bir de baktım Yaşlı Annie bu kadar akıllı uslu davranmak istemiyor, habire "Sıksana şunu," deyip duruyor; yan tarafımda, az aşağıdaki çamurluğun altında duran, soğan biçimindeki kornayı kastediyordu.

Walley'den çıkmadığı yılların toplamı, benim ömrümden daha fazla olmalıydı. Saltford'daki köprüden geçerken (her iki uçtaki virajlar yüzünden kazanın eksik olmadığı şu demir köprü), eskiden burada köprü yoktu, dedi, karşıya geçmek için sandalcıya para verirdin.

"Benim verecek param yoktu, taşların üzerinden geçerdim, eteklerimi sıvar, sığ suda güçlükle ilerlerdim," dedi. "Çok kurak bir yazdı."

Doğal olarak, hangi yazdan söz ettiğini bilmiyordum.

Sonra: Şu koca koca tarlalara bak, ağaç çotukları nereye gitmiş, çalılıklar nerede? Yol nasıl da dümdüz uzanıyor, aa, evleri tuğladan yapmışlar! Şu kilise kadar büyük binalar da neyin nesi?

Ambarlar, dedim.

Carstairs yolunu gayet iyi biliyordum, ama oraya varınca Yaşlı Annie'den yardım bekledim. Hiçbir yardım gelmedi. Anacaddede bir aşağı bir yukarı gidip geliyor, gözüne tanıdık bir yer ilişmesini bekliyordum. "Hanı bir görebilsem," dedi. "Arkasındaki yolun gittiği yeri çıkarırdım."

Tam bir fabrika kasabasıydı, bence hiç güzel değildi. Steamer elbette dikkat çekti, insanlara motoru bile durdurmaya gerek kalmadan sesleniyor, Herron Çiftliği'ne giden yolu sorabiliyordum. Bağırışlar, el işaretleri, sonunda arabayı doğru yola çıkarabildim. Yaşlı Annie'ye posta kutularına dikkat etmesini söyledim, ama onun aklı fikri küçük dereyi bulmaktaydı. Posta kutusundaki ismi ben gördüm ve sonunda Yaşlı Annie'yi hayretler içinde bırakan, kırmızı tuğladan bir evle iki ambarın yükseldiği, uzun patikaya saptım. O sıralarda kırmızı tuğladan yapılma, sundurmaları, kapılarında gözetlemepencereleri olan evler furyası vardı, dört bir yanda bunlar yapılmaktaydı.

"Şuraya bak!" dedi Yaşlı Annie, yolun yanında uzanan merada otlayan, bizi görünce deli gibi kaçışan inek sürüsünü kastettiğini sandım. Ama o, aralardan fırlayan birkaç ağaç gövdesi dışında neredeyse tamamen yabani üzümle kaplı tepeciği gösteriyordu. Kulübenin tam orada olduğunu söyledi. "Bak bu iyi işte," dedim, "şimdi sıra insanlardan bir-ikisini tanımana geldi."

Etrafta yeterince insan vardı. Konuk gelmiş bir çift

fayton gölgeye çekilmişti, kenara bağlanmış atlar otluyordu. Bizim Steamer yan sundurmanın önünde durduğunda, onu seyretmek için birileri toplaşmıştı bile. Bize doğru ilerlemediler – çocuklar bile kentteki çocukların yaptığı gibi yakından bakmak için koşturmadı. Hepsi de sıra halinde, öylece duruyor, dudaklarını büzmüş gibi bir edayla arabaya bakıyorlardı.

Yaşlı Annie de karşı yönden onlara bakıyordu.

Bana inmemi söyledi. İn ve sor bakalım, burada yaşayan George Herron diye biri var mı, kendisi hâlâ sağ mı yoksa ölmüş mü?

Dediğini yaptım. Adamlardan biri, evet doğru, dedi. Kendisi benim babam.

Şey, size birini getirdim, dedim onlara. Mrs. Annie Herron'ı getirdim.

Adam, ya öyle mi? dedi.

(Burada, birkaç bayılma nöbeti ve hastane ziyareti nedeniyle bir ara. Vergi mükelleflerinin parasını çarçur eden bir sürü tahlil. Şimdi eve dönüp de yazdıklarımı bir daha okuyunca, konuyu bu kadar dağıtmama şaşırıp kaldım, ancak baştan alamayacak kadar üşengecim. Daha Treece Herron'a, sizi asıl ilgilendiren bölüme gelememişim bile, ama dayanın, az kaldı.)

Bütün bu insanların Yaşlı Annie karşısında dilleri tutulmuştu ya da bana öyle geldi. Onun nerelerde olduğundan, neler yaptığından ya da yaşayıp yaşamadığından habersizdiler. Ama evden fırlayıp onu coşkuyla karşıladıklarını sanmayın. Yalnızca genç bir adam öne çıktı, son derece nazik bir tavırla önce onun sonra da benim arabadan inmemize yardım etti. Bana, Yaşlı Annie'nin büyükbabasının yengesi olduğunu söyledi. Birkaç ay önce gelmemeniz çok kötü, dedi, çünkü büyükbabasının sağlığı o sırada çok iyiydi, zihni de pırıl pırıldı –gazeteye buradaki ilk günlerine ilişkin bir makale bile yazmıştı– ama

sonra hastalanmıştı. Hastalığı atlatmışsa da, bir daha eskisi gibi olamamıştı. Ara ara ettiği birkaç sözcüğün dışında konuşamıyordu.

Bu terbiyeli, yol yordam bilen genç adam Treece Herron idi.

Biz vardığımızda, yemekten yeni kalkmış olmalıydılar. Evin hanımı dışarıya çıktı ve ona –Treece Herron'a– yemek yiyip yemediğimizi sordu. Ne o ne de biz İngilizce konuşabiliyorduk sanki. Hepsi de öyle utangaçtı ki; saçları sımsıkı geriye toplanmış kadınlar, lacivert pazar takımlarıyla erkekler ve dilini yutmuş çocuklar. Umarım onlarla alay ettiğimi düşünmezsiniz – yalnızca, bir insanın bu kadar utangaç olmasına ne gerek var, hayatım boyunca anlayamadım da.

Bizi, hiç kullanılmıyormuş gibi kokan –yemeklerini başka bir yerde yemiş olmalıydılar– bir yemek salonuna aldılar ve zengin bir sofra sundular; anımsayabildiklerim turp turşusu, marul salatası, kızarmış tavuk ve kremalı çilek. Tabaklar porselen dolabından çıkmaydı, gündelik şeyler değil. Indian Tree marka, kaliteli, eski bir takım. Her şeyleri tam takımdı. Tüylü kadife koltuklarıyla oturma odası, ceviz lambrileriyle yemek odası. Zengin, varlıklı olmaya alışmak biraz zamanlarını alacak, diye düşündüm.

Yaşlı Annie böyle izzet ikram görmekten hoşnuttu, karnını güzelce doyurdu, tavuk kemiklerini dibine kadar sıyırdı. Çocuklar kapı eşiklerinde gizleniyor, kadınlar mutfakta olanlardan dehşete düşmüş alçak seslerle konuşuyorlardı. Genç adam, Treece Herron sofraya bizimle oturma nezaketini gösterdi, biz yerken o da bir fincan çay içti. Rahat, istekli bir tavırla kendinden söz etti ve Knox Koleji'nde ilahiyat öğrencisi olduğunu anlattı. Toronto'da yaşamanın çok hoşuna gittiğini söyledi. Bana, tüm ilahiyat öğrencilerinin sandığım gibi kaba saba köy-

lüler olmadığını ya da illa sofu, katı bir yaşam sürmediğini anlatmaya çalışıyordu sanki. High Park'ta ucu kalkık kızaklarla kaymış, Hanlan Burnu'nda piknik yapmış, Riverdale Hayvanat Bahçesi'nde zürafaları görmüştü. O konuştukça, çocuklar biraz cesaretlendiler ve odaya sızmaya başladılar. Onlara malum ahmakça şeyleri sordum... Kaç yaşındasın, okulda hangi kitapları okuyorsunuz, öğretmenini seviyor musun? Treece onları yanıt vermeye zorladı, hangilerinin kardeşleri, hangilerinin kuzenleri olduğunu gösterdi.

Yaşlı Annie, "Birbirinizle çok iyi geçiniyorsunuz, değil mi?" deyince, çocukların yüzlerinde garip ifadeler belirdi.

Evin hanımı bir kez daha göründü ve benimle yine ilahiyat öğrencisi aracılığıyla konuştu. Genç adama dedenin kalktığını, ön sundurmada oturduğunu söyledi. Çocuklara baktı, sordu: "Bunları buraya neden soktun ki?"

Hep birlikte dışarıya, öndeki sundurmaya çıktık, buraya dik arkalıklı iki iskemle konmuştu, yaşlı adam birinde oturuyordu. Yeleğinin bittiği yere kadar uzanan, bembeyaz, harika bir sakalı vardı. Bizimle pek ilgilenmemişti. İhtiyar yüzü uzun, solgun, yumuşaktı.

"Evet, George," dedi Yaşlı Annie, beklediği tam da buymuş gibi. Öteki iskemleye oturdu, küçük kızlardan birine şöyle dedi: "Hadi bana bir yastık getir. İnce bir yastık getir de arkama koy."

Öğleden sonrayı Stanley Steamer ile tur düzenleyerek geçirdim. Onları, kim gezmek ister, diye sormayacak ya da otomobiller ilginizi çekiyor mu, türü soru bombardımanına tutmayacak kadar tanıyordum artık. Bir şey demeden arabanın yanına gittim, bir atı ellermiş gibi şurasına burasına dokundum, sonra buhar kazanına baktım. İlahiyat öğrencisi arkamdan geldi, yan taraftaki,

Steamer'ın modelini belirten etiketi okudu. "The Gentleman's Speedster."[1] Araba babanın mı? diye sordu.

Benim, dedim. Buhar kazanındaki suyun nasıl ısındığını ve kazanın ne kadar buhar basıncına dayanabildiğini açıkladım. İnsanlar hep bunu merak ederdi – patlamaları. Çocuklar artık iyice yaklaşmıştı, ansızın kazanın neredeyse boşalmış olduğu fark ettim. Nereden su bulabileceğimi sordum.

Kovaların getirilmesi, tulumbanın çalıştırılması için bir telaştır başladı! Verandadaki erkeklere gidip bunun bir sakıncası var mı diye sordum, rahatına bak, demeleri üzerine teşekkür ettim. Buhar kazanı dolunca, doğaldır ki, suyu kaynatmamı ister misiniz, diye sordum, grubun sözcülüğünü yapan kişi, bizce sakıncası yok, dedi. Bekleme sırasında hiç kimse sabırsızlanmadı. Erkekler gözlerini kazana dikmiş, bütün dikkatlerini oraya vermişti. Bu elbette gördükleri ilk araba değildi, ama muhtemelen ilk buharlı arabaydı.

Gezme teklifini önce erkeklere yönelttim, uygun olan buydu. Benim küçükhanımı harekete hazırlamak için bütün o düğmelerle, kollarla oynarken, beni kuşkuyla süzdüler. İtilmesi ya da çekilmesi gereken on üç farklı şey vardı! Dar yolda saatte önce on, sonra yirmi kilometre hızla ilerlemeye koyulduk. Bir kadının sürdüğü bir araçla yol almanın canlarını az çok sıktığının farkındaydım, ama deneyimin yeniliği, ilginçliği galip geldi. Sonra arabaya bir grup çocuk doldurdum; ilahiyat öğrencisi onları kucaklayıp tek tek bindirirken, kıpırdamamalarını, sıkıca tutunmalarını, korkuya kapılıp aşağıya düşmemelerini tembihledi. Artık olukların, çukurların ve su birikintilerinin yerini öğrendiğimden, hızı azıcık artır-

1. (İng.) Beyefendilere yaraşır, onların tercih ettiği sürat arabası, anlamında. (Ç.N.)

dım, bunun üzerine çocukların korku ve zafer çığlıkları dizginlenemez oldu.

O sıralardaki duygularıma, neler hissettiğime hiç değinmediğimin farkındayım, ama bunu daha fazla ertelemeyeceğim, nedeni tam da şu anda yudumlamakta olduğum bir kadeh martininin, mutat akşamüzeri keyfimin etkisi olabilir. O günlerde bazı sorunlarım vardı, bunlardan size bahsetmedim, çünkü gönül meseleleriydi. Yine de, o gün Yaşlı Annie'yle yola koyulurken, bu gezinin tadını doyasıya çıkarmaya kararlıydım. Bunu yapmamak, Stanley Steamer'a hakaret olurdu. Bunu hayatım boyunca iyi bir kural saymışımdır: mutlu değilken bile, yaptığın her şeyden mümkün olduğunca zevk almaya çalışmak.

Oğlanların birine, ön sundurmaya koşup büyükbabana sor bakalım, dedim, gezmek ister mi? Geri dönünce, "İkisi de uyuyakalmış," dedi.

Dönüş yoluna geçmeden, buhar kazanını yeniden doldurmam gerekti, bu yapılırken, Treece Herron gelip yakınımda durdu.

"Hepimize unutulmayacak bir gün yaşattın," dedi.

Onunla cilveleşme fikrine tamamen kapalı olduğumu söyleyemem. İşin aslı, ileriki yıllarda tam bir cilveleşme uzmanı olup çıkacaktım. Buysa oldukça doğal bir davranış; aşktan mahrum kalmak insanın evlilik defterini kapatmasına neden oluyor.

Toronto'daki arkadaşlarına döner dönmez bugünü unutup gideceğini söyledim. Hiç de değil, dedi, asla unutmayacaktı; sonra bana mektup yazıp yazamayacağını sordu. Seni durduran yok, dedim.

Dönüş yolunda bu konuşmayı düşündüm; bana ciddi ciddi tutulması amma da komik olurdu. Bir ilahiyat öğrencisi. O sırada, ilahiyatı bırakıp politikaya gireceğini bilemezdim elbette.

"Yaşlı Mr. Herron'ın seninle konuşamaması çok kötü oldu," dedim Yaşlı Annie'ye.

"Eh, ben onunla konuşabildim," dedi.

Treece Herron bana gerçekten de yazdı, ama bazı endişelere kapılmış olmalı ki, mektubuna Misyon Okulları'na ilişkin birkaç broşür eklemişti. Misyon Okulları için bağış toplamakla ilgili bir şeyler. Bu bana itici geldi, cevap yazmadım. (Yıllar sonra, kozumu iyi oynasaydım onunla evlenebilirdim diyerek dalga geçecektim.)

Yaşlı Annie'ye, Mr. Herron'ın onun söylediklerini anlayıp anlamadığını sordum, "Yeterince," dedi. Onu yeniden gördüğüne memnun musun, diye sorunca da, evet dedi. "Onun da beni gördüğüne memnunum," diye ekledi, muhtemelen kılık kıyafetinden, bindiği arabadan kaynaklanan, belli bir böbürlenmeyle.

Böylece, o günlerde yolun iki kıyısında uzanan ve yüksek bir kemer oluşturan ağaçların arasında poflayarak ilerledik. Göl kilometrelerce uzaktan görülebiliyordu – zaman zaman, ışık çakımları halinde, ağaçlar ve tepeler yüzünden, bayağı aralıklı; öyle ki Yaşlı Annie, bu aynı göl olabilir mi, diye sordu, Walley'in yaslandığı gölün aynısı?

O günlerde etrafta, kafaları epeyce karışık bir sürü yaşlı insan vardı – Yaşlı Annie'nin kafasıysa, tahminimce, çoğundan daha karışıktı. Bir keresinde bana anlattığı şey hâlâ aklımda; Yuva'daki kızlardan biri, karnındaki kocaman bir çıbandan bir bebek doğurmuş, bebek ancak bir sıçan kadarmış ve hiçbir hayat belirtisi göstermiyormuş, ama onu fırına sokmuşlar, güzelce kabarıp pişmiş, harika bir renk almış ve bacaklarını sallamaya başlamış. (Eh, ihtiyar bir kadına anılarını sorarsan, işte böyle çıfıt çarşısına düşersin, diye düşündüğünüzden eminim.)

Ona böyle bir şeyin mümkün olamayacağını söyledim, rüyasında görmüş olmalıydı.

"Olabilir," dedi, ilk kez benimle hemfikir olarak. "Eskiden öyle korkunç rüyalar görürdüm ki."

UZAY GEMİLERİ İNDİ

Eunie Morgan'ın kaybolduğu gece, Rhea Carstairs' de, içki kaçakçısı Monk'un evinde oturmaktaydı; bu çıplak, dar, tahta evin duvarları belli aralıklarla taşan ırmak yüzünden yarıya kadar kirliydi. Rhea'yı buraya Billy Doud getirmişti. Billy şimdi büyük masanın bir ucunda iskambil oynuyor, öteki uçtaysa bir sohbettir gidiyordu. Rhea az uzakta, gazyağı sobasının durduğu köşedeki sallanan koltukta oturuyordu, ayak altında değildi.

"Doğanın çağrısı o halde, doğanın çağrısı diyelim," dedi adamlardan biri, daha önce bir şeye "boktan" demiş olan. Bir başka adam ona terbiyeli konuşmasını söyledi. Kimse Rhea'ya bakmıyordu, ama kız bu uyarının nedeninin kendisi olduğunu biliyordu.

"Evet, doğanın çağrısına karşılık vermek için kayalıklardaymış. Ve elime bir şeyler geçse iyi olur, işime yarar doğrusu, diye düşünüyormuş. Gerçi onu orada bulmayı beklemiyormuş haliyle. Bir de ne görsün? Evet, yerde, etrafında yatan zımbırtıyı görmüş. Tabakalar halinde, öylece yatıyormuş. Gökte ararken yerde bulmuş! Dört bir yana, yaprak yaprak saçılmış. Hemen bir miktar alıp ceplerine tıkıştırmış, Bir dahaki sefer daha bol alırım, demiş içinden. Daha fazla da kafa yormamış. Ve kampa dönmüş."

"Orduda mıymış?" diye sordu Rhea'nın tanıdığı bir

adam – bütün kış, okulun kaldırımlarındaki karı küreyen adamdı bu.

"Bunu da nereden çıkardın? Ben böyle bir şey söylemedim!"

"Kamp dedin ya. Askerî kamp," dedi kar küreyici. Adı Dint Mason idi.

"Kesinlikle askerî kamp demedim. Ben oduncuların kampından söz ediyorum. Şu kuzeyde, Quebec eyaletindeki kamptan. Askerî kampın oralarda ne işi olur yahu?"

"Bana askerî kamp dedin gibi geldi de."

"Her neyse, biri bizimkinin bulduğu şeyi görür. O da ne? Şey, der adam, bilmiyorum. Nereden aldın onu? Etrafa öylece saçılmıştı. Peki, nedir o sence? Şey, bilmiyorum."

"Bana asbest gibi geldi," dedi Rhea'nın göz aşinası olduğu bir başka erkek; eskiden öğretmendi, şimdi susuz pişirmede kullanılan tencereler, tavalar falan satıyordu. Şeker hastasıydı, durumu öyle vahimdi ki, penisinin ucunda sürekli saf şekerden, kristalleşmiş bir damla bulunduğu söyleniyordu.

"Asbest, evet," dedi öyküyü anlatan adam, hevesi kursağında kalmış bir tavırla. "Böylece tam orada dünyanın en büyük asbest madeni kuruldu. Ve o maden muazzam bir servet getirdi!"

Dint Mason bir kez daha konuştu. "Onu bulan adama değil ama, her iddiaya varım. Asla getirmez. Bulanları asla zengin etmez."

"Bazen eder," dedi öyküyü anlatan.

"Hiçbir zaman," dedi Dint.

"Kimileri altın buldu, hayrını da gördü," diye bastırdı öykü anlatıcı. "Hem de bir sürü kişi! Altın buldular ve milyoner oldular. Hatta milyarder. Sir Harry Oakes örneğin. Altını buldu ve milyoner oldu!"

"Öldürüldü o," dedi, şu âna kadar sohbete dahil olmamış biri. Dint Mason gülmeye başladı, birkaç kişi de

ona katıldı; bunun üzerine tencere tavacı adam sordu: "Milyoner. Milyarder. Milyarderden sonra ne geliyor?"

"Evet, hayrını böyle gördü işte, öldürülerek!" diye haykırdı Dint Mason tiz kahkahalarının arasından. Öyküyü anlatan adam avuçlarını masaya yapıştırdı, masayı salladı.

"Öldürülmedi demedim ki! Ben öldürülmediğini asla söylemedim! Burada onun ölümünden söz etmiyoruz ki! Ben adamın altın bulduğunu, hayrını da bir güzel gördüğünü ve milyoner olduğunu söyledim!"

Devrilmesinler diye herkes şişesini, bardağını kaptı. İskambil oynayanlar bile oyunu kesmiş, kahkahaları koyuvermişti. Billy'nin sırtı Rhea'ya dönüktü, geniş omuzlarını saran beyaz gömleği parlıyordu. Arkadaşı Wayne masanın öteki ucunda dikiliyor, oyunu seyrediyordu. Wayne Carstairs'e pek de uzak olmayan Bondi köyünden, United Kilisesi'ne bağlı bir rahibin oğluydu. Koleje Billy'yle birlikte gitmişti, gazeteci olacaktı – daha şimdiden bir işi vardı, Calgary'deki bir gazetede çalışıyordu. Asbestle ilgi konuşma sürerken, başını kaldırmış ve Rhea'yla göz göze gelmişti, o andan beri de belli belirsiz, ısrarcı bir tebessümle kızı gözleyip duruyordu. Bu Wayne'in Rhea'yla ilk göz göze gelişi değildi, ama genellikle gülümsemezdi. Bazen, Billy konuşurken kıza bakar, sonra bakışlarını kaçırırdı.

Mr. Monk güçbela ayağa kalktı. Bir hastalık ya da kaza yüzünden bacağı sakat kalmıştı – yürürken baston kullanır, belinden yukarısı neredeyse dik açıyla öne eğilirdi. Otururken, hemen hemen normal görünmekteydi. Ayağa kalkınca masanın üstüne, kahkahaların ortasına doğru kaykıldı.

Öyküyü anlatan adam onunla aynı anda doğruldu ve belli ki istemeden, bardağına çarpıp yere düşürdü. Bardak kırıldı, erkekler bağırmaya başladı, "Öde bakalım! Öde!"

"Bir dahaki sefer ödersin," dedi Mr. Monk herkesi yatıştıran bir sesle – böylesine hasar görmüş ve küçülmüş biri için alabildiğine gür, capcanlı bir sesti.

"Bu salondaki gerzek sayısı beyin adedinden kabarık!" diye haykırdı öyküyü anlatan adam, yerdeki kırık bardağa bastı, bir tekmede yana savurdu, sonra Rhea'nın koltuğunun önünden geçip hışımla arka kapıya ilerledi. Yumruklarını bir sıkıyor bir açıyordu, gözlerine yaş dolmuştu.

Mrs. Monk süpürgeyi getirdi.

Normalde, Rhea evin içine girmezdi. Lucille'le, yani Wayne'in sevgilisiyle dışarıda, ya Wayne'in ya da Billy'nin arabasında otururdu. Billy ile Wayne bir kadeh bir şey içmek için içeriye girer, yarım saatte çıkma sözü verirlerdi. (Bu sözü ciddiye alan yoktu.) Ama bu gece –ağustos başlarıydı– Lucille hastaydı, evdeydi, Rhea ile Billy baş başa Walley'deki dansa gitmişler, daha sonra arabayı park etmeyip doğruca taşraya, Monk'un evine sürmüşlerdi. Monk'un evi Billy ile Rhea'nın yaşadığı Carstairs'in sınırındaydı. Billy kasabada yaşıyordu, Rhea ise ırmak kıyısındaki ev dizisinin önündeki köprünün hemen üstünde bulunan tavuk çiftliğinde.

Billy, Monk'un evinin önünde duran Wayne'in arabasını görünce, bizzat Wayne'le karşılaşmış gibi selamladı. "Hey hey hey! Wayne oğlum!" diye çığırdı. "Yanında bize yer aç bakalım!" Rhea'nın omzunu hafifçe sıktı. "Hadi, giriyoruz," dedi. "Sen de."

Onlara arka kapıyı Mrs. Monk açtı, Billy, "Bak, sana komşunu getirdim," dedi. Mrs. Monk, Rhea'ya yoldaki bir taşmış gibi baktı. Billy Doud'un insanlar hakkında garip fikirleri vardı. Onları aynı kümeye koyuvermişti, sanki her ikisi de yoksulmuş gibi – onun yoksul ya da "çalışan sınıf" tanımına göre, elbette. (Rhea'nın yalnızca kitaplardan bildiği bir terimdi.) Rhea'yı Monk çiftiyle

aynı sepete sokmuştu, çünkü kız tepede, tavuk çiftliğinde yaşıyordu; kızın ailesinin kendini bu evlerde yaşayanlarla komşu saymadığından da, babasının hayatında bir kez olsun gelip bu evde içki içmeyeceğinden de habersizdi.

Rhea kasabaya giderken yolda Mrs. Monk'la karşılaşırdı, ama kadın onunla hiç konuşmazdı. Koyu renk, kırlaşmaya yüz tutmuş saçlarını ensesinde toplar, hiç makyaj yapmazdı. Carstairs'deki pek çok kadının aksine, zayıf endamını korumuştu. Giysileri temiz pak, sadeydi; pek genç işi olmasa da, Rhea'nın kafasındaki "ev hanımı tarzı" na da sokulamazdı. Bu akşam üzerinde kareli bir etekle kısa kollu, sarı bir bluz vardı. Yüzündeki ifade hep aynıydı – düşmanca değil ama ciddi, meşgul; sırtında bilindik bir yanılsama ve kaygı yükü taşıyordu sanki.

Billy ile Rhea'yı evin tam ortasındaki bu salona getirdi. Masada oturan erkekler ne başlarını kaldırıp baktılar ne de bir iskemle çekip oturuncaya kadar Billy'yle ilgilendiler. Aralarında bununla ilgili bir kural olmalıydı. Hepsi birden Rhea'yı görmezden geldiler. Mrs. Monk sallanan koltuktaki bir şeyi kaldırdı, eliyle oturmasını işaret etti.

"Bir Coca-Cola getireyim mi?" dedi.

Otururken, Rhea'nın limon yeşili dans elbisesinin altındaki telalı iç eteği, saman hışırtısını andıran bir ses çıkardı. Özür dilercesine güldü, ama Mrs. Monk çoktan arkasını dönmüştü bile. Çıkan sesin farkına varan tek kişi, tam o sırada ön holden salona girmekte olan Wayne oldu. Kara kaşlarını yoldaşça ama suçlayıcı bir tavırla kaldırdı. Rhea, Wayne'in kendisinden hoşlanıp hoşlanmadığını bir türlü anlayamamıştı. Walley Köşkü'nde kızla dans ederken bile (Billy'yle aralarında, haftada bir gece eş değiştirme zorunluluğu vardı), kızı aman aman sorumlu olmadığı bir paketmişçesine tutardı. Cansız, ölü bir dans eşiydi.

O ve Billy birbirlerini genelde yaptıkları gibi, homurdanarak, havayı yumruklayarak selamlamadılar. Yaş-

ça büyük bu adamların önünde temkinli ve çekingendiler.

Rhea, Dint Mason ile tencere tava satan adamın dışında, kuru temizlemeci dükkânında çalışan Mr. Martin'i ve cenaze levazımatçısı Mr. Boles'u tanıyordu. Diğer yüzlerden kimisi aşinaydı, kimisi değil. Bu erkeklerin hiçbiri buraya gelmekle itibarını kaybetmiş sayılmazdı – Monk'un yeri utanılacak bir yer değildi. Öte yandan, belli belirsiz bir leke de bırakıyordu. Bir şeyleri açıklarmışçasına değinilirdi buna. Adam zengin, başarılı biri olsa bile. "Monk'un evine gidiyor."

Mrs. Monk, Rhea'ya bardaksız bir kola getirdi. Soğuk değildi.

Rhea'nın oturması için sallanan koltuktan kaldırdığı şey, ütüye hazırlanmak üzere nemlendirilip katlanmış bir deste giysiydi. Burada ütüler, sıradan ev işleri sürüp gidiyordu demek. Şu masada tart hamuru açılıyor olmalıydı. Yemekler pişiriliyordu – odun sobası şimdi soğuktu, üzerine gazete serilmişti, yazları gazyağı ocağı kullanılıyordu. İçerisi gazyağı ve rutubetli sıva kokuyordu. Duvar kâğıdında ıslak lekeler. Çıplak, çorak bir düzenlilik; pencere pervazlarına kadar çekilmiş, koyu yeşil perdeler. Bir köşede, büyük bir olasılıkla eski bir servis asansörünü gizleyen, teneke bir perde.

Mrs. Monk, Rhea için salondaki en ilginç kişiydi. Bacakları çıplaktı, ama yüksek ökçeli ayakkabılar giymişti. Topukları tahta döşemelerde tıkırdayıp duruyordu. Masanın etrafında, viski şişelerinin durduğu büfenin önünde, bir ileri bir geri (büfenin üzerinde, arada bir durup bir şeyler yazdığı bir kâğıt destesi vardı – Rhea'nın Coca-Cola'sı, kırılan bardak). Tık tık tık arka holün ucuna, iki elinde iki bira şişesiyle döndüğü bir tür erzak deposuna. Kadın bir sağır dilsiz kadar uyanık, tetikteydi, bir o kadar da sessizdi, masadaki en küçük bir işareti kaçırmıyor, her

talebi uysalca, gülümsemeksizin karşılıyordu. Bu Rhea'nın aklına Mrs. Monk'la ilgi dedikoduları getirmişti; bir erkeğin verebileceği farklı türdeki bir işareti düşündü. Böyle bir durumda Mrs. Monk önlüğünü çıkarır, adamın önüne düşüp salondan ön hole, bir merdivenin bulunması gereken yere çıkar, onu üst kattaki yatak odalarına yönlendirirdi herhalde. Diğer erkekler, kocası dahil, fark etmemiş gibi yaparlardı. Kadın hiç arkasına bakmadan basamakları çıkar, adam da gözünü önündeki okul öğretmeni eteğin sardığı düzgün kalçalara dikip onu izlerdi. Sonra kadın, hazır bekleyen bir yatağa en küçük bir duraksama ya da coşku sergilemeksizin uzanırdı. Bu kayıtsız gönüllülük, soğukkanlılıkla verilen bu hizmet, böylesine hızlı, amaca yönelik, satın alınan ve parası ödenen bir buluşma, Rhea'da utanç verici bir heyecan uyandırıyordu.

Böylesine kimliksizleştirilmek, kullanılmak, bunu sana yapanı doğru dürüst tanımamak ve o gizli yetenekle hepsini sineye çekebilmek; hem de tekrar ve tekrar.

Tam da Billy ile kendisi bu salona alınırken, Wayne'in ön hole çıkışını anımsadı. Yukarıdan mı geliyordu yoksa, diye düşündü. (Erkek ona daha sonra, telefonu kullandığını söyledi; söz verdiği gibi Lucille'i aramıştı. Zaten bir süre sonra Rhea'nın aklı, bu söylentilerin külliyen yalan olduğuna yattı.)

Bir adamın şöyle dediğini duydu: "Konuşmana dikkat et."

"Doğanın çağrısı işte, bildiğin doğanın çağrısı."

Eunie Morgan'ın evi, Monk'unkinden sonraki üçüncü evdi. Yoldaki son ev. Eunie'nin annesi, dediğine göre, gece yarısına doğru telli kapının kapandığını duymuş. Telli kapıyı duymuş ama aklına bir şey gelmemişti. Doğal olarak Eunie'nin dışarıya, tuvalete çıktığını sanmıştı.

1953 yılında bile Morgan'ların evine dahili su tesisatı döşenmemişti.

Geceleri hiçbiri dışarıdaki helaya kadar gitmiyordu elbette. Eunie ile yaşlı kadın çimlere çöküverirdi. Babaysa sundurmanın uzak ucundan sarkar, gür keçisakallarını sulardı.

Sonra uyuyup kalmış olmalıyım, dedi Eunie'nin annesi, ama daha sonra uyandım ve içeriye girdiğini duymadım, diye düşündüm.

Kadın alt kata inmiş, evin etrafını dolaşmıştı. Eunie'nin odası mutfağın arkasındaydı, ama sıcak gecelerde nereyi bulsa orada uyurdu. Ön salondaki kanepede yatıyor ya da kapıların arasındaki cereyandan, esintiden yararlanabilmek için holün zeminine uzanmış olabilirdi. Sundurmaya çıkmış, babasının yıllar önce yolun aşağısına atılmış bir halde bulduğu ve getirip sundurmaya koyduğu, sapasağlam araba koltuğuna kıvrılmış olması da mümkündü. Mutfak saati iki yirmiyi gösteriyordu.

Eunie'nin annesi yeniden üst kata çıktı ve Eunie'nin babasını uyanıncaya kadar sarstı.

"Eunie aşağıda yok," dedi.

"Nerede o zaman?" dedi kocası, kadının bilmesi gerekirmiş gibi. Kadın yeniden uyuyakalmasın diye onu defalarca sarsmak zorunda kaldı. Uyanıkken bile her türlü habere karşı müthiş kayıtsız, kim olursa olsun birinin söylediklerini dinlemeye gönülsüz bir adamdı.

"Kalk, kalk hadi," dedi kadın. "Bulmalıyız onu." Sonunda karısına boyun eğdi, doğrulup oturdu, pantolonunu ve botlarını giydi. "El fenerini al," dedi kadın; peş peşe merdiveni indiler, sundurmaya ardından da bahçeye çıktılar. El fenerini etrafta gezdirmek adamın göreviydi – ışığı nerelere tutacağını kadın söylüyordu. Onu patikanın aşağısına, arazinin arkasındaki leylak kümesinin ve kuşüzümü çalılarının arasında duran tuvalete yönlendirdi. Işığı helanın içine tuttular, hiçbir şey bulamadılar.

Sonra leylakların sağlam gövdelerinin arasını –bunlar resmen ağaçtı– ve neredeyse gözden yitmiş olan, tel örgünün sarkmış bir kısmından geçip ırmak kıyısındaki yabani bitkilere uzanan patikanın iki yanını araştırdılar. Hiçbir şey yoktu. Hiç kimse.

Sebze tarhından geçerek tozlu patates bitkilerini ve olanca görkemiyle tohuma kaçmış olan raventleri aydınlatarak geri döndüler. Yaşlı adam botunun ucuyla kocaman bir ravent yaprağını kaldırdı, ışığı altına tuttu. Karısı aklını mı kaçırdığını sordu.

Kadın Eunie'nin uykusunda gezdiğini anımsadı. Ama bu yıllar önceydi.

Gözüne, evin köşesinde ışıldayan bir şey çarptı; bıçak ya da zırhlı biri. "Şurası, şurası," dedi. "Feneri şuraya tut. Nedir bu?" Eunie'nin, her gün işe giderken bindiği bisikletiydi.

Sonra annesi Eunie'ye seslenmeye başladı. Evin arkasında, evin önünde onun adını haykırdı – öndeki erik ağaçlarının boyu evi bulmuştu ve yan taraftan dolanan bir yol yoktu, yalnızca aralarından geçen toprak bir patika. Eriklerin gövdeleri nöbetçiler gibi ya da çarpık çurpuk, kapkara hayvanlar gibi bir araya toplaşmıştı. Kadın durup bir karşılık bekleyince, bir kurbağanın yutkunmasını duydu, öyle yakından geliyordu ki, şu dallara tünemişti sanki. Bu yol yedi yüz metre kadar ileride, ekilemeyecek kadar bataklık bir tarlada son buluyordu, söğüt çalılıklarının ve mürver fidanlarının arasında yabani kavaklar boy atmıştı. Patika öteki yönde, kasabadan gelen yolla buluşuyor, sonra ırmağı geçip tavuk çiftliğinin bulunduğu tepeye tırmanıyordu. Irmağın sığlıklarında eski panayır alanı uzanmaktaydı; panayırın, Walley'deki büyük fuardan buraya taşındığı zamanlardan kalma, savaştan önce terk edilen tribünler. Oval koşu yolunun izi otların üzerinde hâlâ seçilmekteydi.

Burası, yüz küsur yıl önce kasabanın kurulmaya başlandığı yerdi. İmalathaneler ve hanlar buradaydı. Ama ırmak taşkınları insanları daha yüksek arazilere taşınmaya ikna etmişti. Evlerin planları hazırlanmış, yollar tanzim edilmişti, ne var ki, buranın eski sakinlerinden geriye yalnızca tek bir sıra ev kalmıştı, yer değiştiremeyecek kadar yoksul ya da inatçı insanlardı bunlar – ya da, tam aksine, suyun istilasına karşı çıkmayacak kadar geçici, göçebe bir yaşam sürenler.

Sonunda pes ettiler – Eunie'nin annesiyle babası yani. Karanlık mutfakta oturup kaldılar. Saat üçle dört arasıydı. Eunie'nin eve dönmesini ve onlara yapılması gerekeni söylemesini bekliyorlardı sanki. Evin idaresi Eunie'deydi; bunun aksinin geçerli olduğu bir dönemi anımsamakta epeyce zorlanırlardı muhtemelen. Kız on dokuz yıl önce hayatlarının ortasına, ansızın, sözcüğün gerçek anlamıyla düşüvermişti. Mrs. Morgan değiştiğini ve biraz kilo aldığını düşünmüştü – zaten etine dolgun bir kadındı, dolayısıyla büyük bir fark yaratmamıştı. Midesindeki karışıklığın, insanların hazımsızlık dediği şey olduğunu sandı. Çocukların nasıl doğduğunu biliyordu elbette, ahmak değildi – yalnızca bu tür bir etkinliğe girmeyeli öyle uzun zaman olmuştu ki. Bir gün postanede bir iskemle istemek zorunda kaldı, takati tükenmiş, kramplardan başını alamaz olmuştu. Sonra su kesesi patladı, bir koşu hastaneye yetiştirildi ve Eunie'nin bembeyaz saçlarla kaplı kafası ortaya çıkıverdi. Kızın dikkat çekme, ilgi görme talebi, doğduğu an başlamıştı.

Eunie ile Rhea bütün bir yaz boyunca birlikte oynadılar, ama eylemlerini oyun saymak akıllarına bile gelmezdi. Bunlara oyun demelerinin nedeni, etraftakileri hoşnut etmekti. Yaşamlarının en ciddi bölümüydü bu. Geri kalan zamanda yaptıklarıysa önemsiz, unutulabilir

şeylerdi. Eunie'nin bahçesinden, kestirmeden ırmak kıyısına indikleri an, bambaşka insanlar oluyorlardı. Burada her ikisinin adı da Tom'du. Çifte Tom'lar. Tom onlar için salt bir ad değil, bir cinsin ismiydi. Ne erkekti ne de dişi. Olağandışı bir cesareti ve zekâsı olan, ama şansı her zaman yaver gitmeyen ve –hemen hemen– yok edilemez biri. Tom'lar, Bannershee tayfasıyla asla bitmeyecek bir savaşın içindeydiler. (Eunie ile Rhea banshee'leri[1] duymuş olmalıydılar). Bannershee'ler ırmak boyunca sinsi sinsi dolanır, soyguncuların, Almanların ya da iskeletlerin suretine bürünebilirdi. Şeytanca hilelerinin, kötü emellerinin sonu yoktu. Tuzaklar kuruyor, pusulara yatıyor, çaldıkları çocuklara işkence ediyorlardı. Eunie ile Rhea bazen gerçek çocukları, bağlanmaya ve büyük su kamışlarıyla hafifçe pataklanmaya razı ederlerdi –kıyıdaki evlerden birinde kısa bir süre oturan McKay'leri, örneğin. Ancak McKay'ler bu senaryoya bir türlü ayak uydurmaz ya da uyduramaz, bir süre sonra ağlamaya başlar ya da kaçıp eve sığınırlardı, böylece Tom'lar yine baş başa kalırdı.

Tom'lar ırmağın kıyısında çamurdan bir şehir kurdular. Bannershee saldırılarına karşı taş duvarlarla çevrilmişti ve bir kraliyet sarayı, bir yüzme havuzu, bir de bayrağı vardı. Ama bir gün Tom'lar bir yolculuğa çıktılar, Bannershee'ler de hepsini yerle bir etti. (Eunie ile Rhea'nın sık sık Bannershee'lerin yerine geçmesi gerekiyordu elbette.) Ortaya yeni bir lider çıktı, Joylinda adında bir Bannershee kraliçesi; planları, dümenleri iblisçeydi. Kıyıda göveren böğürtlenleri zehirledi, seyahatten aç bilaç dönen Tom'lar da tedbirsizlik edip bunları yedi. Zehir etkisini gösterince, sulu yabani otların arasına yatıp kıvranmaya, ter dökmeye başladılar. Karınlarını, fırından

1. Galler'de, haykırdığında o evden bir ölü çıkacağına işaret edildiğine inanılan, kötücül bir peri. (Ç.N.)

yeni çıkmış kakaolu ıslak keke benzeyen, hafif yumuşak ve ılık olan çamura bastırdılar. İç organlarının kuruyup çekildiğini hissediyorlardı; bütün uzuvları tir tir titriyordu, ama bir an önce kalkıp etrafı sendeleyerek de olsa kolaçan etmek ve panzehir aramak zorundaydılar. Kılıçotu da denen (ve adının hakkını verip insanın derisini kesebilen) sivri yapraklı bitkilerden çiğnemeyi denediler, ağızlarına çamur sıvadılar, bir kurbağa yakalayıp canlı canlı ısırmayı bile düşündüler, ama sonunda onları ölümden bir tek yabani acı kirazın kurtarabileceğine karar verdiler. Minik kirazlardan bir tutam yediler, ağızlarının içi fena halde kamaşınca su içmek için doğruca ırmağa koştular. Kendilerini nilüferlerin arasındaki kumlu, çamurlu, dibi görünmeyen suya attılar. Mavimsi kurt sinekleri başlarının üstünden oklar misali uçarken, onlar kana kana su içtiler. Kurtulmuşlardı.

Akşamüzeri bu dünyadan nihayet çıkınca, kendilerini Eunie'nin bahçesinde bulurlardı; ebeveynleri hâlâ ya da yine çalışıyor, sebzeleri çapalıyor, etrafını toprakla besliyor, zararlı otlardan temizliyor olurdu. Kızlar gölleri yüzerek geçmiş, dağlara tırmanmışçasına bitkin bir halde evin gölgesine uzanırlardı. Vücutlarından buram buram ırmağın, koşarken ezdikleri yabani sarmısak ve nanenin, keskin rayihalı acı otların ve kanalın boşaldığı yerdeki çamurun iğrenç kokusu yayılırdı. Bazen Eunie eve girer, yiyecek bir şeyler getirirdi – üzerine mısır şurubu ya da pekmez dökülmüş ekmek dilimleri. Bunu yapmadan önce ebeveynlerinden asla izin alması gerekmezdi. Büyük parçayı da mutlaka kendisine ayırırdı.

Onlar, Rhea'nın anlamını daha sonra öğreneceği bağlamda, dost değillerdi. Birbirlerini memnun ya da teselli etmeye bir kez olsun çalışmamışlardı. Sır paylaşmamışlardı; şu oynadıkları oyun dışında, gerçi o da bir sır değildi, çünkü başkalarının oyuna katılmasına izin veri-

yorlardı. Ancak bir başkasının Tom olmasına asla izin vermiyorlardı. Dolayısıyla, belki de günbegün yinelenen o yoğun, ciddi işbirliğinde paylaştıkları tek şey oydu. Tom olmanın doğası, tehlikesi.

Eunie diğer çocukların aksine, hiç de anne babasına tabiymiş gibi görünmüyordu, hatta onlarla arasında bir bağ bile yok gibiydi. Onun yaşamına hükmetme biçimi, evdeki o umursamaz gücü Rhea'yı afallatıyordu. Rhea belli bir saatte evde olması gerektiğini ya da yapılacak görevleri olduğunu, üstünü değiştireceğini falan söylediğinde, Eunie sinirlenir, inanamazdı. Eunie'nin aldığı her karar kendi kararı olmalıydı. On beşindeyken okula gitmeyi kesti ve eldiven fabrikasında işe girdi; Rhea onun bir gün eve gelip yaptığı şeyi ebeveynlerine duyuruşunu gözünün önünde canlandırabiliyordu. Yoo, duyurmak bile değil – belki eve akşamüstleri daha geç dönmeye başlayınca, öylesine söyleyivermek. Artık para kazanmaya başlayınca, kendine bir bisiklet aldı. Geceleri odasında geç vakitlere kadar dinlediği bir de radyo. Böylece anne babası kurşun seslerinin çınladığını, araçların sokaklardan gümbürdeyerek geçtiğini muhtemelen ilk kez duymuş oldular. Kız duyduğu şeyleri onlara aktarmış olmalıydı – suçlarla ve kazalarla ilgili haberler, fırtınalar, çığ düşmeleri. Rhea bunlarla pek ilgilendiklerini sanmıyordu. Meşgul insanlardı, hayatları olay doluydu; her ne kadar bu olaylar mevsimsel şeyler olsa, geçimlerini sağlamak için kasabada sattıkları sebzelerle sınırlı kalsa da. Sebze, ağaççileği, ravent. Başka şeye pek vakitleri yoktu.

Eunie hâlâ okuldayken, Rhea okula bisikletiyle giderdi, dolayısıyla okula aynı yoldan gitseler de birlikte yürümezlerdi. Rhea bisikletle onun yanından geçerken, Eunie'nin meydan okuyan, küçümseyen laflar haykırma alışkanlığı vardı. "Sela-am, Gümüş!" Şimdi, Eunie kendi bisikle-

tine sahip olduğunda, Rhea yürümeye başlamıştı – lisedeki yaygın kanıya göre, dokuzuncu sınıftan sonra bisiklet süren bir kız hantal ve gülünç bulunurdu. Eunie bisikletten iner, ona lütufta bulunuyormuşçasına Rhea'nın yanında yürürdü.

Hiç de lütuf değildi – Rhea onu yanında istemiyordu. Eunie oldum olası acayip bir görüntü sunardı, yaşına göre fazla uzun bir boy, sivri, dar omuzlar, başının tepesinden bir ibik misali fışkıran, beyazımsı sarı, kabarık saçlar, kendinden fazlasıyla emin bir yüz ifadesi ve uzun, kallavi bir çene. Çenesi yüzünün alt kısmına bir kalınlık verir, bu da balgamlı bir hırıltıyı andıran sesindeki boğukluğa yansırdı sanki. Eunie daha gençken, bunların hiçbir önemi yoktu – her şeyinin yerli yerinde, gayet de düzgün olduğuna duyduğu kesin inanç, diğerlerini sindirirdi. Ama şimdi, boyu bir yetmiş sekiz-bir seksendi, bol pantolonları, bandanaları, erkek ayakkabısı gibi duran şeylerin içindeki kocaman ayakları, kabadayı sesi ve hantal, biçimsiz yürüyüşüyle paspal ve erkeksiydi – çocukluktan çıkar çıkmaz nevi şahsına münhasır bir tip olmuştu. Rhea'yla üstten bakan bir tavırla konuşuyor, bu da kızın sinirine gidiyordu; okula gitmekten bıkmadın mı, ya da, bisikleti bozulduğunda, babanın tamir ettirmeye gücü yetmedi mi? Rhea perma yaptırınca, Eunie saçlarına ne olduğunu sordu. Sırf Rhea ile kasabanın aynı yöresinde oturdukları, Rhea'ya artık öylesine uzak ve ıskartaya çıkarılabilir görünen bir dönemde birlikte oyun oynadıkları için, bütün bunlara hakkı olduğunu düşünüyordu. En kötüsü de, Eunie'nin radyodan dinlediği olayları, Rhea'nın hem sıkıcı hem de sinir bozucu bulduğu bütün o cinayet, felaket ve garabet haberlerini sıralamaya başlamasıydı. Rhea'nın tepesini en çok attıransa, bu olayların gerçekten olup olmadığını Eunie'den öğrenmeyi bir türlü başaramamasıydı; hatta görebildiği

kadarıyla, kızın böyle bir ayrım yapmak gibi bir derdi yoktu.

Haberlerde mi duydun, Eunie? Yoksa bir öykü müydü? İnsanların mikrofonda canlandırdığı bir şey miydi yoksa haberini verdiği bir şey mi? Eunie! Gerçek miydi, radyo piyesi mi?

Sonunda, bu sorulardan bıkıp usanan kişi Eunie değil, Rhea olurdu. Eunie bisikletine atladığı gibi çekip giderdi. "Heyya mola heyya hey! Hayvanat bahçesinde görüşürüz tatlı şey!"

Eunie'nin işi ona yakışıyordu, kesinlikle. Eldiven fabrikası, anacaddedeki bir binanın ikinci ve üçüncü katlarını kaplıyordu ve ılık havalarda, camlar açıkken, sırf dikiş makinelerini değil, paldır küldür şakaları, kavga ve hakaretleri, orada çalışan kadınların kullandığı o ünlü, sert, hoyrat dili de duyabilirdiniz. Garsonlardan daha aşağı, mağazalardaki tezgâhtarlardan çok daha aşağı sınıftan sayılıyorlardı. Mesai saatleri daha uzun, maaşları daha düşüktü, ama bu onları âciz, mütevazı yapmazdı. Hem de hiç. Merdivenleri itişip kakışarak, şakalaşarak iner, bir anda caddeye fırlarlardı. Tanıdıkları ve tanımadıkları insanların bulunduğu arabalara haykırırlardı. Gittikleri her yerde, buna sonuna kadar hakları varmışçasına kargaşa yaratırlardı.

Eunie Morgan gibi dibe yakın olanlara da, Billy Doud gibi en tepedekilere de benzer bir umursamazlık, bönlüğe kaçan, kıt bir kavrayış egemendi.

Okuldaki son yılında Rhea da bir iş buldu. Cumartesi öğleden sonraları ayakkabı mağazasında çalışıyordu. Billy Doud bahar başı dükkâna gelmiş, dışarıda asılı olanlara benzeyen bir çift lastik çizme almak istediğini söylemişti.

Genç adam sonunda koleji bitirip eve dönmüştü, Doud piyano fabrikasını işletmeyi öğreniyordu.

Billy ayakkabılarını çıkardı, ince, siyah çoraplı ayaklarını gözler önüne serdi. Rhea ona lastik çizmelerin içine yün çorap, iş çorabı giymenin daha iyi olacağını söyledi, böylece ayakları kaymazdı. Erkek bu çoraplardan satıp satmadıklarını sordu; Rhea getirdiği takdirde, bir çift de onlardan alacaktı. Sonra kızdan çorapları giydirmesini istedi.

Hepsi numaraydı, dedi sonradan. Hiçbirine ihtiyacı yoktu, ne çizmelere ne de çoraplara.

Ayakları uzun ve beyazdı, tertemiz kokuyordu. Hafif talk pudrası esintili, harika bir sabun kokusu. İskemlede geriye yaslandı; boylu boslu, solgun, soğukkanlı ve tertemizdi – kendisi de bizzat sabundan oyulmuştu sanki. Yüksek, kavisli bir alın, şimdiden açılmış şakaklar, gümüşi bir ışıltısı olan saçlar, mahmur, fildişi gözkapakları.

"Çok tatlısın," dedi kıza, ardından o gece dansa gitmeyi teklif etti; Walley Köşkü'nde sezonun açılış dansı vardı.

O geceden sonra her cumartesi akşamı Walley'deki dansa gittiler. Hafta içi çıkmıyorlardı, çünkü Billy'nin sabahları erken kalkıp fabrikaya gitmesi ve –Tatar diye bilinen annesinden– işi öğrenmesi gerekiyordu; Rhea da babası ve erkek kardeşleri için bazı ev işleri yapmak zorundaydı. Annesi Hamilton'da, hastanedeydi.

"Bak, senin kalp çarpıntısı gidiyor," derdi kızlar, onlar avluda voleybol oynarken şayet Billy arabasıyla okulun önünden geçiyorsa; işin doğrusu Rhea'nın kalbi gerçekten de çarpardı – onu, parlak, şapkasız saçlarını, direksiyondaki kayıtsız ancak kesinlikle güçlü ellerini görür görmez. Hepsi bu kadar değildi ama; kendisinin diğer kızlardan ansızın ayrıldığını, böyle hiç beklenmedik bir biçimde seçildiğini bilmek, ona ödül kazanan birinin –ya da bir ödülün– ışıltısını vermiş, şu âna kadar gizli kalan bir letafet kazandırmıştı. Hiç tanımadığı yaşlıca kadınlar

sokakta ona gülümsüyor, nişan yüzüklü kızlar ona adıyla hitap ediyor, sabahları muhteşem bir hediye almış duygusuyla uyanıyordu, ne var ki zihni gece boyunca o hediyeyi kutuya koyup kaldırmıştı da Rhea onun ne olduğunu şu an anımsayamıyordu sanki.

Billy ona her yerde paye kazandırmıştı; evi hariç. Bunda şaşılacak bir şey yoktu; ev, Rhea'nın bildiği kadarıyla, insana haddinin bildirildiği yerdi. Erkek kardeşleri Billy'nin taklidini yapıyor, babalarına sigara ikram ediyordu: "Buyurun bir Pall Mall alın, Mr. Sellers." Bu arada ellerindeki hayalî sigara paketini uzatıyorlardı. Aşırı tatlı, kaypak ses, kendini beğenmiş el hareketleri Billy Doud'u tam bir ahmak gibi gösteriyordu. Oğlanlar ona "Putty"[1] diyordu. Önce "Silly Billy," sonra "Silly Putty," sonunda da yalnızca "Putty".

"Ablanıza eziyet etmeyi kesin," dedi Rhea'nın babası. Sonra bu işi kendisi üstlendi, gayet ciddi bir sesle sordu: "Ayakkabıcıdaki işini bırakmayacaksın, değil mi?"

"Neden?" dedi Rhea.

"Şey. Düşünüyordum da. O işe ihtiyacın olabilir."

"Neden olsun?"

"Şu oğlana destek olmak için. Annesi ölür ölmez bizimkinin fabrikayı batıracağı kesin."

Oysa Billy Doud, Rhea'nın babasına ne kadar hayran olduğunu söyleyip duruyordu. Baban gibi adamlar, dedi. Böyle canını dişine takıp çalışan. Sırf ayakta kalabilmek için çabalayan. Ve asla aksini beklemeyen. Son derece iyi niyetli, itidalli, yufka yürekli. Dünya böyle insanlara çok şey borçlu.

Billy Doud, Rhea, Wayne ve Lucille danstan gece yarısına doğru ayrılır, iki arabayla toprak yolun sonundaki,

1. (İng.) Manasız, ifadesiz suratlı; ahmak Billy, sersem, bön, vs. (Ç.N.)

Huron Gölü'ne bakan dik kayalıklardaki araba parkına giderlerdi. Billy radyoyu açık bırakır, sesini kısardı. Rhea'ya karmaşık bir öykü anlatırken bile, radyosu daima açıktı. Öyküleri kolejdeki yaşamıyla, partilerle, yapılan eşek şakalarıyla, bazen polisin de karıştığı, korkutucu haylazlıklarla ilintiliydi. İşin içinde mutlaka içki vardı. Bir keresinde, sarhoş olan biri arabanın camından sarkıp kusmuştu, ama içtiği şey öylesine zararlı bir şeydi ki, arabanın yan tarafındaki boyanın tamamı bozulmuştu. Rhea bu öykülerdeki kişilerin hiçbirini tanımıyordu, Wayne hariç. Kızların isimleri arada bir atlanır, o da araya girip sorardı. Kolejden kasabaya dönüşünden beri, yıllar içinde, Billy Doud'u görünümleri ya da giysileriyle, fütursuz ya da kırılgan havalarıyla fena halde ilgisini çeken kızlarla görmüştü, şimdiyse sormadan edemiyordu: Claire şu tüllü, küçük şapkası ve mor eldivenleri olan mı? Hani kilisedeki? Uzun kızıl saçları ve devetüyü paltosu olan hangisiydi? Konçları koyun postundan, kadife botlar giyen kimdi?

Billy genellikle anımsayamaz, anımsadığı zaman da ona bu kızlarla ilgili başka, pek de övücü olmayan öyküler anlatırdı.

Arabaları park edince, hatta bazen yolda giderken, Billy bir kolunu Rhea'nın omzuna atar, hafifçe sıkardı. Bir vaat. Dans sırasında da imalı vaatler eksik olmazdı. Burnunu kızın yanağına sürtemeyecek ya da saçlarına bir dizi öpücük kondurmayacak kadar kasıntı değildi. Kıza arabada verdiği öpücükler daha hızlıydı ve bu hız, öpücüklerin ritmi, onlara eşlik eden küçük şapırtılar, kıza bunların şakacıktan ya da kısmen şakacıktan olduğunu söylüyordu. Billy parmaklarıyla onun bedenine, dizlerine, göğüslerinin hemen üst kısmına hafif hafif vurur, takdirle mırıldanır, sonra da kendini ya da Rhea'yı paylayıp seni zapturapt altına almalıyım, diye söylenirdi.

"Çok yaramaz kızsın sen," dedi. Her ikisinin de ağzı-

nı kapatmak ona düşüyormuşçasına, dudaklarını kızınkilere sertçe yapıştırdı.

"Beni nasıl da baştan çıkarıyorsun," dedi hiç de kendisine ait olmayan, kaypak tavırlı, ruhsuz ve baygın bir film oyuncusuna yaraşan bir sesle, sonra elini kızın bacaklarının arasına kaydırdı, çoraplarının üstündeki tenine dokundu – ve orası çok sıcakmış ya da çok soğukmuş gibi irkildi, kahkahayı bastı.

"Bizim Wayne ne âlemde acaba?" dedi.

Kural, bir süre sonra onun ya da Wayne'in kornaya basması, diğerinin de buna karşılık vermesiydi. Oğlan kendini bu oyuna giderek daha çok kaptırmaktaydı (Rhea bunun bir yarışma olduğundan, daha doğrusu ortada ne tür bir yarışma döndüğünden habersizdi). "Ne dersin?" derdi Billy gözlerini geceye, Wayne'in arabasının karanlık siluetine dikerek. "Ne dersin – bizimkine korna çalsam mı?"

Carstairs'e, kaçak içkicinin evine dönüş yolunda Rhea'ın içinden hiç nedensiz ağlamak gelir, kollarının, bacaklarının içine beton dökülmüş duygusuna kapılırdı. Arabada yalnız olsaydı büyük bir olasılıkla çabucak uykuya dalardı, ama yalnız kalamıyordu, çünkü Lucille karanlıktan korkuyor, Billy ile Wayne Monk'un yerine girince, Rhea'nın ona eşlik etmesi gerekiyordu.

Lucille zayıf, sarı saçlı bir kızdı, hassas bir midesi, düzensiz kanamaları ve narin bir cildi vardı. Bedeninin kaprisleri onu hayretler içinde bırakıyor, bedenine baş belası ama değerli bir evcil hayvan muamelesi yapıyordu. Çantasında sürekli bebek yağı taşır, Wayne'in kalın ve sert kılları yüzünden tahriş olan yüzüne hafif hafif sürerdi. Arabanın içi bebek yağı kokuyordu, bunun altında başka, ekmek hamuruna benzer bir koku daha vardı.

"Evlenir evlenmez suratını tıraş ettireceğim," dedi Lucille. "Düğünden hemen önce."

Billy Doud, Wayne'in söylediklerini Rhea'ya aktar-

mıştı; oğlan Lucille'e bunca zamandır bağlı kaldığını, onunla evleneceğini, çünkü bu kızdan iyi bir ev kadını olacağını söylemişti. Dünyanın en güzel kızı değil, hele en zeki kızı hiç değil, işte bu nedenle evliliğimde kendimi hep güvende hissedeceğim, demişti. Kızın öyle ahım şahım bir pazarlık gücü olmayacaktı. Dahası, fazla paraya alışık değildi.

"Kimileri bunun kuşkucu bir yaklaşım olduğunu söyleyebilir," demişti Billy. "Ancak kimileri de gayet gerçekçi bulabilir. Bir rahibin oğlu gerçekçi olmak zorunda, hayatta yolunu bir başına bulması gerekecek çünkü. Her neyse, Wayne bildiğimiz Wayne işte.

"Bildiğimiz Wayne," diye yineledi, vakur bir keyifle.

Bir keresinde Lucille, Rhea'ya sordu: "Ee, senden ne haber? Alışmaya başladın mı?"

"Ah, evet," dedi Rhea.

"O işin *eldivensiz* daha iyi olduğunu söylüyorlar. Eh, öyle olup olmadığını evlendikten sonra anlarım artık."

Rhea öyle utandı ki, Lucille'e neden söz ettiklerini ilk başta anlamadığını itiraf edemedi.

Lucille bir başka sefer de, evlendikten sonra süngerle vazelin kullanacağını söylemişti. Rhea sanki ev temizliğinden bahsediyor, diye düşündüyse de gülmedi, çünkü kızın böyle bir şakayı hakaret sayacağını biliyordu. Lucille düğünden söz etmeye başladı; tören konusunda giderek şiddetlenen bir zıtlaşma başlamıştı, nedimeler geniş kenarlı, gösterişli şapkalar mı takmalıydı yoksa gül goncasından yapılma çelenkler mi? Lucille gonca kolyeyi istemiş, her şeyin ayarlandığını düşünmüştü, ama sonra Wayne'in kız kardeşi saçına perma yaptırmış, sonuç bir felaket olmuştu. Şimdi bunu kapatmak için şapka takmak istiyordu.

"Arkadaşım bile değil – düğüne katılmasının tek nedeni, damadın kız kardeşi olması; onu dışarıda bırakamazdım. Öyle bencil biri ki."

Wayne'in kız kardeşinin bencilliği Lucille'e kurdeşen döktürmüştü.

Rhea ile Lucille hava almak için arabanın camlarını açtılar. Dışarıda, en alçak seviyesine inmiş ırmağın iri, beyaz taşların arasından kayarak gözden yittiği, kurbağaların vıraklayıp cırcırböceklerinin öttüğü, hiçbir yere ulaşmayan tozlu yolların belli belirsiz ışıldadığı ve çökmeye başlamış kapalı tribünün, eski fuar alanında iskeleti çıkmış, çılgın bir kule misali yükseldiği bir gece vardı. Rhea bütün bunların orada olduğunu biliyor, ama şu an dikkatini onlara veremiyordu. Onu tek engelleyen Lucille'in konuşup durması değildi – düğün şapkaları da değildi. Şanslıydı: Billy Doud onu seçmişti, nişanlı bir kız ona içini döküyordu, hayatı belki de herkesin öngördüğünden çok daha iyi bir yolda ilerlemekteydi. Ancak bazen, böyle anlarda dışlandığı, ne yapacağını bilemez hale geldiği duygusuna kapılabiliyordu; bir şey kazanmamış da kaybetmişti sanki. Sürgün edilmenin acısını çeker gibiydi. Peki ama, neyden sürgün edilmişti?

* * *

Wayne salonun karşısından ona el kaldırdı; susayıp susamadığını soruyordu. Kıza bir şişe Coca-Cola daha getirdi, sonra yanına, yere çöktü. "Düşmeden oturayım bari," dedi.

Kız aldığı ilk yudumdan, belki ilk kokudan, hatta belki ondan da önce, içeceğinde Coca-Cola'dan başka bir şey daha bulunduğunu anladı. Hepsini, hatta yarısını bile içmeyecekti. Wayne'e, onu kandıramadığını göstermek için, ara ara küçük bir yudum alacaktı.

"Beğendin mi?" diye sordu Wayne. "Bu tür içeceklerden hoşlanır mısın?"

"Gayet iyi," dedi Rhea. "Her tür içecekten hoşlanırım."

"Her tür mü? Bak bu iyi işte. Tam Billy Doud'a göre bir kız olduğun anlaşılıyor."

"O çok mu içer?" diye sordu Rhea. "Billy yani."

"Şöyle diyeyim," dedi Wayne. "Papa Yahudi mi? Hayır. Dur. İsa Katolik miydi? Hayır. Bu böyle devam edip gider. Sana yanlış bir izlenim vermek istemem. Bunu klinik bir vaka haline getirmek de istemem. Billy ayyaş mı? Alkolik mi? Uçkur düşkünü mü? Demek istediğim, içki-uçkur bağımlısı mı? Yo, yine hata yaptım. Kimle konuştuğumu unuttum. Affet lütfen. Unut gitsin. Pardon."

Bunları iki tuhaf sesle söylemişti; biri yapay bir tizlikte, şarkı söyler gibi, diğeriyse sert ve ciddi. Rhea daha önce onun bu kadar çok konuştuğunu duymamıştı; ne tür bir ses tonuyla olursa olsun. Genellikle konuşan Billy olurdu. Wayne arada bir, bir kelime ederdi, söylerkenki ses tonu nedeniyle kulağa önemli gelen, önemsiz bir şey. Öte yandan, çoğunlukla boş, oldukça yansız bir ses tonuyla ve anlamsız bir yüzle konuşur, buysa insanları tedirgin ederdi. Dizginlenmiş bir horgörü, bir küçümseme hissedilirdi. Rhea, Billy'nin bir öyküyü sağından solundan çekiştirmek, çarpıtmak, tınısını değiştirmek için canla başla çabaladığını defalarca görmüştü – sırf Wayne'in beğeni dolu homurtusuna, o bağışlayıcı kahkahasına nail olabilmek için.

"Sakın ola Billy'den hoşlanmadığım gibi bir sonuca varmayasın," dedi Wayne. "Yo. Hayır. Böyle düşünmeni kesinlikle istemem."

"Ama ondan hoşlanmıyorsun," dedi Rhea kendinden hoşnut bir halde. "Hem de hiç." Hoşnutluğu, Wayne'e çatır çatır laf yetiştiriyor olmasındandı. Erkeğin gözlerinin içine bakıyordu. Ama hepsi o kadar. Çünkü oğlan onu da tedirgin ediyordu. Karşısındakinde boyundan, görünümünden ya da sahip olduğu niteliklerden katbe-

kat yoğun bir izlenim bırakan insanlardandı. Çok uzun boylu değildi, derli toplu bedeni çocukken muhtemelen tıknaz, tombuldu – büyük bir olasılıkla ileride yine öyle olacaktı. Köşeli bir suratı vardı, teni Lucille'i rahatsız eden kıl diplerinin mavimsi gölgesi dışında, bayağı soluktu. Siyah saçları dümdüz ve ince telliydi, sık sık alnına düşerdi.

"Hoşlanmıyor muyum?" dedi hayretle. "Hoşlanmıyorum demek? Nasıl mümkün olabilir bu? Billy böylesine tatlı, sevimli biriyken. Ona bir baksana, sıradan, avam insanlarla kafayı çekiyor, iskambil oynuyor. Sence de nazik biri değil mi? Yoksa bir insanın her daim bu kadar nazik olabilmesini azıcık garip mi buluyorsun? *Her an.* Falso verdiğini yalnızca bir kez gördüm, o da onu eski kız arkadaşları hakkında konuşturduğun zamandı. Bunu fark etmediğini söyleme sakın."

Eli Rhea'nın oturduğu koltuğun ayağındaydı. Kızı hafif hafif sallıyordu.

Rhea güldü; sallanmaktan başı döndüğü ya da oğlan bir gerçeğe parmak bastığı için. Billy'nin anlattıklarına göre, tül peçeli ve mor eldivenli kızın soluğu leş gibi sigara kokuyor, bir başka kızın sarhoş olduğunda ağzı bozuluyordu, içlerinden birinde de bir cilt hastalığı, kollarının altında *mantar* vardı. Billy bütün bunları Rhea'ya esef dolu bir sesle anlatmış, ama mantardan söz eder etmez kıkırdamaya başlamıştı. İstemeden, suçluluk dolu bir hoşnutlukla, kıkır kıkır gülmüştü.

"Zavallı kızcağızları yerden yere vuruyor," dedi Wayne. "Kıllı bacaklar. Ağız kokusu. Bu seni hiç mi germiyor? Ama tabii, sen öyle tatlı ve temizsin ki. Bahse varım, bacaklarını her gece tıraş ediyorsundur." Elini kızın bacağında gezdirdi, neyse ki Rhea dansa gitmeden önce tıraş etmişti. "Yoksa şu şeyden mi sürüyorsun, hani kılları eritenden? Neydi o nesnenin adı?"

"Neet kremi."[1]

"Neet! Evet, o. Tek sorun, biraz pis kokması, değil mi? Biraz küf kokusunu andırıyor gibi ya da mayayı. Maya. Eh, kızlara özgü zımbırtılardan bir başkası işte. Seni utandırıyor muyum? En iyisi bir beyefendi gibi davranıp sana bir içki daha getireyim. Ayağa kalkıp yürümeyi becerdiğim an sana içecek bir şey getireceğim."

"Bunda viski yok denecek kadar az," dedi, kıza getirdiği Coca-Cola'yı uzatırken. "Sana zarar vermez." Kız oğlanın ilk beyanının büyük bir olasılıkla yalan olduğunu düşündü, ama ikincisi kesinlikle doğruydu. Hiçbir şey zarar veremezdi ona. Ayrıca hiçbir şey de yutturulamazdı. Wayne'nin iyi niyetli olduğunu hiç sanmıyordu. Ama önemli değildi, eğleniyordu. Billy'nin yanındayken hissettiği o kafa karışıklığı, o puslu, bulanık duygular uçup gitmişti. İçinden, Wayne'in ya da kendisinin her söylediğine gülmek geliyordu. Kendini güvende hissediyordu.

"Bu çok garip bir ev," dedi.

"Nasıl garip yani?" dedi Wayne. "Bu ev ne bakımdan garipmiş bakalım? Asıl garip olan sensin."

Rhea aşağıya, onun sallanan kara kafasına bakıp güldü, çünkü oğlan ona bir köpeği anımsatmıştı. Wayne zekiydi ama ucu aptallığa varabilen bir inatçılığı vardı. Onda bir köpeğin inatçılığı, biraz da zavallılığı vardı; özellikle başını kızın dizine vurup duruşunda, sonra gözlerine giren saçından kurtulmak için sertçe geriye atışında.

Rhea ona bu salonda garip bulduğu şeyin, şu karşı köşedeki teneke perde olduğunu açıkladı, ama bulduğu bu açıklama fırsatına gülmek için defalarca durmak, ara vermek zorunda kaldı. Ona kalırsa, perdenin arkasında kilere inip çıkan bir servis asansörü vardı.

1. Türkiye'de hamamotu diye bilinen, tüy dökücü krem. (Ç.N.)

"Asansör rafının üzerine kıvrılabiliriz," dedi Wayne. "Denemek ister misin? Billy'den de ipi salmasını isteriz."

Kız bir kez daha Billy'nin beyaz gömleğine bakındı. Bildiği kadarıyla, oğlan oturdu oturalı ona bakmak için bir kez olsun arkasını dönmemişti. Wayne şimdi tam önünde oturuyordu, dolayısıyla Billy arkasını dönseydi, kızın ayakkabısının çıkmış, bir parmağından sallandığını, Wayne'in de parmaklarıyla onun çıplak tabanını gıdıkladığını göremezdi. Rhea önce tuvalete gitmesi gerektiğini söyledi.

"Sana eşlik edeyim," dedi Wayne.

Tutunup ayağa kalkabilmek için kızın bacaklarına yapıştı. "Sarhoşsun," dedi Rhea.

"Buradaki tek sarhoş ben değilim."

Monk'un evinde, arka koridorun sonunda bir tuvalet vardı – aslında bir banyoydu. Küvet bira kasalarıyla doluydu; soğutmak için değil, yalnızca depolamak amacıyla. Sifon güzelce çalışıyordu. Rhea bozuk olmasından korkmuştu, çünkü son kullanan kişi çalıştıramamış gibi görünüyordu.

Lavabonun üstündeki aynada yüzüne baktı, pervasız ve onaylayan bir tavırla ona seslendi: "Bırak yapsın," dedi. "*Bırak yapsın.*" Işığı söndürdü, karanlık koridora çıktı. Aynı anda bir çift el onu yakaladı, yönlendirdi ve arka kapıdan dışarıya itekledi. Evin yan duvarına yaslanıp itişip kakışmaya, öpüşmeye, birbirlerini okşamaya başladılar. Rhea kendini şu noktada bir açılıp bir kapanan, bir açılıp bir kapanan bir akordeon gibi gördü. Aynı zamanda bir uyarı almaktaydı – az uzakta duran, Wayne' le ikisinin yaptıkları şeyle bağlantısı olmayan bir ikaz. Rhea'nın içinden ya da dışından gelen, sıkıştıran ve paylayan, derdini anlatmaya çalışan bir homurtu.

Monklar'ın köpeği gelmiş, burnunu ikisinin arasına sokmaya çalışıyordu. Wayne onun adını biliyordu.

"Otur, Rory! Rory, otur!" diye haykırdı, Rhea'nın iç etekliğini çekiştirirken.

Uyarı Rhea'nın duvara doğru sertçe itilen karnından geliyordu. Arka kapı açıldı, Wayne onun kulağına açık seçik bir şey söyledi (bunlardan hangisinin önce olduğunu kız bir türlü çıkartamadı), ansızın serbest kaldı ve kusmaya başladı. Kusmaya hiç niyeti yoktu – ta ki başlayıncaya kadar. Dizlerinin ve ellerinin üzerine çöktü, midesi suyu sıkılmış, sefil, çürümüş bir çaputa dönene kadar kustu. Bittiğinde, ansızın ateşi çıkmışçasına tir tir titriyordu, dans elbisesine ve jüponuna kusmuk lekeleri bulaşmıştı.

Biri –Wayne değil– onu tutup kaldırdı, eteğinin ucuyla yüzünü sildi.

"Ağzını kapat, burnundan nefes al," dedi Mrs. Monk. Sonra, "Git buradan," dedi Wayne'e ya da Rory'ye. Aynı sesle, duygudaşlıktan da suçlamadan da muaf bir tınıyla, hepsini hizaya getirivermişti. Rhea'yı evin yan tarafına, kocasının kamyonuna doğru sürükledi, yarı kucaklayarak içine soktu.

Rhea, "Billy," dedi.

"Billy'ne haber veririm. Yorulduğunu söylerim. Konuşmak için çabalama."

"Bulantım geçti," dedi Rhea.

"Hiç belli olmaz," dedi Mrs. Monk, kamyonu geri geri sürüp yola çıkarken. Başkaca bir şey demeden tepeye tırmandı, Rhea'yı evinin avlusuna kadar götürdü. Kamyonu çevirip motoru stop edince, "İnerken dikkat et," dedi. "Basamak normal arabadan daha yüksektir."

Rhea eve girdi, banyonun kapısını açık bırakıp tuvaletini yaptı, ayakkabılarını mutfakta çıkarıp attı, merdiveni çıktı, elbisesiyle jüponunu dertop edip yatağın altına, iyice gerilere itti.

Rhea'nın babası yumurtaları toplamak ve iki pazarda bir gittiği Hamilton'a hazırlanmak için erken kalkmıştı. Oğlanlar da onunla geliyordu – kamyonun arkasına bineceklerdi. Rhea gelmiyordu, çünkü önde yer yoktu. Babası yanına Mrs. Corey'i alacaktı, onun kocası da Rhea'nın annesiyle aynı hastanede yatmaktaydı. Adam ne zaman Mrs. Corey'i alsa, eve dönerken belki bir lokantaya uğrarlar diye temiz bir gömlek giyer, kravat takardı.

Rhea'nın kapısını tıklattı, çıkmak üzere olduklarını haber verdi. "Boş kalmaktan sıkılırsan, masadaki yumurtaları temizleyebilirsin," dedi.

Merdivenin başına gitti, sonra geri döndü. Kapıdan içeriye seslendi: "Bol bol su iç."

Rhea bir an önce çekip gitmeleri için haykırmak istiyordu. Düşünmesi gereken şeyler vardı; zihnine hapsolmuş, evdeki kalabalık yüzünden özgür kalamayan şeyler. Başını çatlayacakmışçasına ağrıtan da buydu işte. Yolda giderek uzaklaşan kamyonun gürültüsü kesilince, dikkatle yataktan çıktı, basamakları dikkatle indi, üç aspirin aldı, kana kana, midesinin kaldırabileceği kadar su içti ve kahve makinesine hiç eğilip bakmadan ölçüyle kahve doldurdu.

Yumurtalar masanın üzerinde, yirmi dörtlük sepetlerdeydi. Üstlerine bulaşmış tavuk pislikleri, yapışmış saman kırpıntıları vardı, alüminyum telle kazınmayı bekliyorlardı.

Zihnindekiler mi? Öncelikle, sözcükler elbette. Tam Mrs. Monk arka kapıdan çıkarken, Wayne'in Rhea'ya söyledikleri.

Bu kadar çirkin olmasaydın seni becermek isterdim.

Giyindi, kahve hazır olunca bir fincana doldurdu ve dışarıya, sabah gölgesine derinden gömülmüş olan yan sundurmaya çıktı. Aspirinler işe yaramaya başlamıştı, şimdi kafasında baş ağrısının yerine bir boşluk vardı; etrafı hafif hafif çınlayan, duru, tehlikeli bir boşluk.

Rhea çirkin değildi. Çirkin olmadığını biliyordu. İyi de, insan çirkin olmadığından nasıl emin olabilirdi ki?

Her şey bir yana, çirkin olsaydı Billy Doud onunla çıkar mıydı? Öte yandan, Billy Doud nazik biri olmakla övünmez miydi?

Wayne bunu söylediğinde kör kütük sarhoştu. Sarhoşlar gerçeği söyler.

Rhea'nın o gün annesini görmeyecek olması iyiydi. Kadın, canını sıkan şeyi Rhea'nın ağzından almayı becerirse –ki Rhea onun bunu yapmayacağından hiç de emin değildi– Wayne'in mutlaka cezalandırılmasını isterdi. Oğlanın babasını, papazı araması pekâlâ mümkündü. Kadının tepesini asıl attıran "çirkin" değil, "becermek" sözcüğü olurdu. Böylece işin püf noktasını da tamamen atlamış olurdu.

Rhea'nın babasının vereceği tepki çok daha karmaşık olurdu. O, kızını Monk'un evi gibi bir yere götürdüğü için Billy'yi suçlardı. Billy, Billy'nin düşüp kalktığı şu tipler. *Becermek* kısmına sinirlenecekti elbette, ancak içten içe Rhea'dan utanacaktı. Bir erkek kızına çirkin dediği için, kendini yerin dibine geçmiş gibi hissedecekti.

Gerçekten aşağılandığınızı, hakarete uğradığınızı ana babanıza asla hissettirmemelisiniz.

Rhea çirkin olmadığını biliyordu. Peki ama, çirkin olmadığını nasıl bilebilirdi?

Billy ile Wayne'i ya da bunun ilişkilerini nasıl etkileyebileceğini düşünmedi. Henüz diğerleriyle ilgilenecek durumda değildi. Onun düşündüğü şey, Wayne'in bu cümleyi söylerken gerçek sesini kullandığıydı.

Eve girmek, kirli yumurtalarla dolu sepetleri görmek istemiyordu. Patikadan aşağı yürümeye başladı, parlak güneşe karşı yüzünü buruşturuyor, iki gölge adacığı arasında başını öne eğiyordu. Buradaki her ağaç farklıydı; eskiden annesine, kasabadan dönen babasını karşı-

lamak için ne kadar ilerlemesi gerektiğini sorduğunda, bu ağaçların her biri bir kilometre taşıydı. Alıç ağacına kadar, kayın ağacına kadar, akçaağaca kadar. Babası durur, Rhea'nın yolun kalanını arabanın yan tarafındaki basamakta gitmesine izin verirdi.

Yoldan bir araba korna çaldı. Onu tanıyan biri ya da öylesine geçen bir adam. Rhea görünmek istemiyordu, tavukların yemlenip tertemiz ettiği ve pislikleriyle kaygan bir yol döşediği tarlaya saptı. Bu tarlanın karşı ucundaki ağaçlardan birine, erkek kardeşleri bir ağaç evi yapmıştı. Aslında yalnızca bir platformdu; tırmanabilmeniz için ağacın gövdesine tahta parçaları çakılmıştı. Rhea da aynen bunu yaptı – tırmandı, platforma oturdu. Erkek kardeşlerinin, etrafı dikizleyebilmek için yapraklı dallara pencereler açtığını gördü. Eğilip bakınca aşağıdaki yolu görebiliyordu; az sonra, taşralı çocukları Baptist kilisesindeki erken pazar okuluna getiren birkaç araba gördü. Arabadakiler onu göremiyordu. Billy ya da Wayne açıklamalar, suçlamalar ya da özürler sıralamak üzere çıkıp gelselerdi bile, onu göremezlerdi.

Öteki yöne bakınca, yer yer parıldayan ırmakla eski panayır alanının bir parçasını görebiliyordu. Buradan bakınca, uzun otların arasında kıvrılan eski yarış pistini seçmek kolaydı.

Yürüyen birini gördü; yarış pistini izliyordu. Eunie Morgan'dı bu, üzerinde pijaması vardı. Uçuk renkli, galiba pembe pijamasıyla, sabahın saat dokuz buçuğunda, pistin kıyısında yürüyordu. Pist izini, yön değiştirdiği ve bir zamanlar ırmak kıyısında bulunan patikaya doğru indiği noktaya kadar izledi. Çalılıklar onu gözden gizledi.

Dikelmiş ak saçları, ışığı yansıtan saçları ve pijamasıyla Eunie Morgan. Tüylerle kaplı bir melek gibi. Ama her zamanki acayip, ben buradayım diye bağıran yürüyüş biçimiyle – başı ileride, kollar özgürce sallanıyor. Rhea

onun burada ne işi olduğunu anlayamamıştı. Eunie'nin ortadan kaybolduğundan habersizdi. Eunie'yi görmek ona hem tuhaf hem de doğal gelmişti.

Çocukken, sıcak yaz günlerinde Eunie'nin saçlarını kartopuna ya da kıştan kalma buz saçaklarına benzetir, serinlemek için yüzünü bu saçların arasına gömmek isterdi.

Kızgın otları, sarmısağı ve Tom'lara dönüştükleri zaman hissettikleri o derin şaşkınlığı anımsadı.

* * *

Eve döndü, Wayne'i aradı. Tahminince oğlan evde, ailenin geri kalanıysa kilisedeydi.

"Sana bir şey sormak istiyorum, ama telefonda olmaz," dedi. "Babamla oğlanlar Hamilton'a gitti."

Wayne geldiğinde, Rhea sundurmada yumurtaları temizlemekteydi. "O sözle neyi kastettiğini öğrenmeliyim," dedi.

"Hangi sözle?"

Rhea ona baktı, bir elinde bir yumurta, diğerinde alüminyum tel, bakmayı sürdürdü. Wayne'in bir ayağı en alt basamaktaydı. Eli tırabzandaydı. Yukarı çıkmak, güneşten kurtulmak istiyordu, ama kız onun önünü tıkıyordu.

"Sarhoştum," dedi oğlan. "Sen çirkin değilsin."

"Olmadığımı biliyorum," dedi Rhea.

"Kendimi berbat hissediyorum."

"Bu yüzden değil ama," dedi kız.

"Sarhoştum. Şakaydı."

"Onunla evlenmeye niyetin yok. Lucille'le yani..."

Oğlan parmaklığa doğru eğildi. Rhea bir an onun kusacağını sandı. Ama oğlan toparlandı, şu malum kaş kaldırmalı, soğuk soğuk gülümsemeli pozunu takınmaya çalıştı.

"Yok canım? Ciddi misin? Bu durumda tavsiyen ne peki?"

"Bir not yaz," dedi Rhea, sanki oğlan bunu büyük bir ciddiyetle sormuş gibi. "Sonra arabana atla ve Calgary'ye git."

"Öylecene?"

"İstersen seninle Toronto'ya kadar gelirim. Beni orada indirirsin, ben de bir iş bulana kadar kız yurdunda kalırım."

Yapmak istediği buydu. Bundan böyle, yapmak istediğinin bu olduğuna yemin edecekti. Şu an kendini, dün gece sarhoşken olduğundan daha bağımsız hissediyor ve kendine çok daha fazla şaşıyordu. Bu önerileri, dünyanın en kolay şeyiymiş gibi sıralamaktaydı. Her şeyin, söylediklerinin ve yaptıklarının kafasına dank etmesi günler –belki de haftalar– alacaktı.

"Hiç haritaya baktın mı sen?" dedi Wayne. "Calgary'ye giderken Toronto'dan geçilmez. Sarnia'da sınırı geçersin, Birleşik Devletler'de Winnipeg'e doğru çıkarsın ve Calgary'ye ulaşırsın."

"O zaman beni Winnipeg'de bırak; böylesi daha da iyi."

"Tek bir sorum var," dedi Wayne. "Son zamanlarda kafanı muayene ettirdin mi sen?"

Rhea ne kımıldadı ne de gülümsedi. "Hayır."

Rhea gördüğünde, Eunie eve dönmekteydi. Kız ırmak kıyısındaki patikanın beklediği gibi açık olmadığını görünce şaşırmıştı; dikenli çalılar burayı kapatmıştı. Kendini zar zor evinin bahçesine attığında, kolları ve alnı çizikle, kan lekeleriyle kaplıydı, saçlarına yaprak parçaları takılmıştı. Suratının bir tarafı da, toprağa bastırmaktan kirlenmişti.

Mutfakta annesiyle babasını, Muriel Martin Teyze-

sini, Polis Şefi Norman Coombs'u ve Billy Doud'u buldu. Annesi Muriel Teyze'yi arayınca, Eunie'nin babası harekete geçmiş ve Mr. Doud'u arayacağını söylemişti. Gençken Doud'ların yanında çalışmıştı ve acil durumlarda nasıl hep Mr. Doud'a, yani Billy'nin babasına başvurulduğunu anımsıyordu.

"O öldü," dedi Eunie'nin annesi. "Ya telefona *kadın* çıkarsa?" (Tepesinin kolayca atmasıyla ünlü Mrs. Doud'u kastediyordu.) Ama Eunie'nin babası yine de aradı ve Billy Doud'a ulaştı. Billy henüz yatmamıştı.

Muriel Martin Teyze çıkıp gelince hemen polis şefine telefon etti. Adam giyinip kahvaltısını eder etmez orada olacağını söyledi. Buysa biraz zaman aldı. Şaşırtıcı ya da ortalığı karıştırıcı her şeyden nefret ederdi; daha doğrusu onu, daha sonra eleştirilmesine ya da aptal durumuna düşmesine yol açabilecek kararlar almaya zorlayan herhangi bir gelişmeden. Mutfakta bekleşen onca insanın içinde, Eunie'yi sağ salim karşısında görmek ve öyküsünü dinlemek en çok onu mutlu etmiş olmalıydı. Durum onun yetki alanının tamamen dışındaydı. Ortada araştırılması gereken bir dava, suçlanması gereken biri yoktu.

Eunie üç çocuğun, gecenin bir yarısı bahçede onun yanına geldiklerini anlattı. Ona göstermek istedikleri bir şey olduğunu söylemişlerdi. Eunie bunun ne olduğunu, ayrıca bu geç saatte orada ne aradıklarını sormuştu. Ne yanıt verdiklerini hatırlamıyordu.

Kendini bir anda, tamam, geliyorum demesine bile kalmadan onlarla birlikte giderken bulmuştu. Onu bahçeyi çevreleyen çitin bir köşesindeki delikten geçirmişler, ırmak kıyısındaki patikaya çıkarmışlardı. Patikanın tertemiz olduğunu görünce afallamıştı – yıllar var ki geçmemişti buradan.

Onu götürenler iki oğlanla bir kızdı. Dokuz-on, taş

çatlasın on bir yaşlarında görünüyorlardı, üçü de aynı kıyafeti giymişti – önünde mama önlüğüne benzer bir önlük bulunan, omuzdan askılı, gofre kumaştan, mayo gibi bir şey. Hepsi de ütü masasından yeni çıkmışçasına gıcır gıcır. Çocukların saçları açık kumraldı, düz ve parlak. Son derece temiz, kibar ve sevimli çocuklardı. Peki ama, saçlarının rengini ya da mayolarının gofre kumaştan yapılmış olduğunu nasıl bilebiliyordu? Evden çıktığında yanında el feneri yoktu ki. Onlar yanlarında bir tür ışık filan getirmiş olmalıydılar – Eunie böyle bir izlenime kapılmıştı, ama bunun ne olduğunu söyleyemezdi.

Onu patikadan geçirip eski panayır alanına çıkardılar. Onu çadırlarına götürdüler. Ama Eunie bu çadırı dışarıdan bir kez olsun görmediğinden emindi. Kendini bir anda onun içinde bulmuştu; beyaz, çok yüksek ve beyazdı, bir teknenin yelkenleri gibi titreşiyordu. Ayrıca aydınlatılmıştı, Eunie ise bu ışığın nereden geldiğini yine çıkartamamıştı. Bu çadırın, yapının ya da işte her neyse, onun belli bir kısmı da camdan yapılmışa benziyordu. Evet. Kesinlikle yeşil, çok uçuk yeşil bir cam; yelkenlerin arasına cam paneller sokulmuştu sanki. Muhtemelen zemin de camdandı, çünkü yürürken çıplak ayakları serin ve pürüzsüz bir şeye değiyordu – ot değil, hele çakıltaşı hiç değil.

Daha sonra, gazetede bir çizim, bir ressamın yorumu yayınlandı; fincan tabağına benzeyen bir uçan daireye oturtulmuş bir yelkenli. Ancak Eunie ona kesinlikle uçan daire dememişti, hele ki olayı taze taze aktarırken. Daha sonra basılan, buna benzer öykülerin derlendiği kitaptakilere benzer şeyler de söylemedi; bedeninin kaçırılıp incelenmesi, kan ve sıvı örneklerinin alınması, gizli yumurtalarından birinin çaktırmadan çıkarılıp dünya dışı bir boyutta döllenme olasılığı vesaire – ister hissettirmeden olsun isterse infilakvari, her halükârda tanım-

lanamayan bir cinsel birleşme sonucunda, Eunie'nin genleri çekilip istilacıların yaşam akışına aktarılmış olabilirdi.

Daha önce fark edemediği bir yere oturtulmuştu, bunun sıradan bir iskemle mi yoksa bir taht mı olduğunu bilemiyordu, sonra da çocuklar onun etrafına bir tül dokumaya girişmişlerdi. Cibinliğe benzer bir şeydi, hafif ama güçlüydü. Üç çocuk da sürekli devinim halindeydi, o şeyi Eunie'nin çevresine örüyor ya da dokuyor, birbirlerine asla toslamıyorlardı. Eunie artık soru sormaz olmuştu. "Siz ne yaptığınızı sanıyorsunuz?", "Buraya nasıl geldiniz?", "Büyükleriniz nerede?" türü sorular, Eunie'nin tarif edemediği bir yere uçup gitmişti. Onların yerini, şarkı söylemeyi ya da mırıldanmayı andıran, insanı uyuşturan ve keyif veren bir şey almış gibiydi. Ve her şey insana alabildiğine normal geliyordu. Herhangi bir şeyi sorgulayamıyordun, tıpkı sıradan bir mutfakta, "Şu demliğin burada ne işi var?" diyemeyeceğin gibi.

Uyandığında etrafında, tepesinde hiçbir şey yoktu. Kızgın güneşte, öylece yatıyordu, çoktan sabah olmuştu. Panayır alanında, sert toprağın üzerindeydi.

* * *

Billy Doud, Eunie'yi gözlerken ve dinlerken, "Harika," dedi defalarca. Bununla tam olarak neyi kastettiğini kimse anlamamıştı. Bira kokuyordu, ama ayık ve dikkat kesilmiş bir hali vardı. Dikkatliden de öte – büyülenmiş, diyebilirdiniz. Eunie'nin olağanüstü ifşaatları, kızarmış ve kirli yüzü, her nedense kibirli bir tınısı olan sesi, Billy Doud'a müthiş bir zevk verir gibiydi. Kendi kendine, ne büyük bir lütuf, şükürler olsun, diyordu sanki. Bu sakin, akılalmaz yaratığı dünyada ve böyle elinin altında bulmak. *Harika*.

Sevgisi –Billy'ye özgü bir sevgi türü– Eunie'nin varlığından bile habersiz olduğu bir ihtiyacı karşılamak üzere yüreğinden fışkırmak üzereydi.

Muriel Teyze gazeteleri arama vaktinin geldiğini söyledi.

Eunie'nin annesi, "Bill Proctor bu saatte kilisededir, öyle değil mi?" dedi. *Carstairs Argus*'un yazıişleri müdüründen söz ediyordu.

"Bill Proctor avucunu yalayabilir," dedi Muriel Teyze. "Ben Londra'daki *Free Press*'i arayacağım."

Dediğini de yaptı, ama doğru kişiye ulaşamadı – günlerden pazar olduğu için, yalnızca nöbetçi görevlilerden biriyle görüşebildi. "Çok pişman olacaklar!" dedi. "Onları da atlayıp doğruca *Toronto Star*'ı arıyorum!"

Kadın öykünün idaresini ele almıştı. Eunie de buna göz yumdu. Eunie tatmin olmuşa benziyordu. Olup biteni gazetecilere de anlatmayı bitirince, kayıtsız bir hoşnutlukla öylece oturdu. Herhangi birinden ona göz kulak olmasını, ileride başına gelebileceklere karşı onu korumaya çalışmasını, bütün bu süreç boyunca da ona gereken saygıyı ve nezaketi göstermesini istemek, aklına bile gelmemişti. Neyse ki Billy Doud bunu yapmayı çoktan kafasına koymuştu.

Eunie bir süreliğine meşhur oldu. Haberciler geldi. Bir kitap yazarı geldi. Bir fotoğrafçı panayır alanının, özellikle de uzay gemisi tarafından bırakıldığına inanılan yarış pistinden kalma izlerin fotoğraflarını çekti. Geminin inişi sırasında devrildiği söylenen kapalı tribünün de bir resmi vardı.

Yıllar önce bu tür bir öykünün uyandırdığı ilgi zirveye ulaşmış, sonra giderek yavaşça önemini yitirmişti.

"Gerçekte neler olduğunu kim bilebilir?" diyordu Rhea'nın babası, Calgary'ye yolladığı bir mektupta. "Ke-

sin olan tek şey, Eunie Morgan'ın bu işten tek kuruş kazanamamış olması."

Mektubu Rhea'ya yazmıştı. Rhea ile Wayne Calgary'ye varmalarından kısa bir süre sonra evlendiler. O sıralarda, aynı evde oturmak istiyorsan –en azından Calgary'de– evlenmek zorundaydın, onlar da ayrı yaşamak istemediklerini keşfetmişlerdi. Baskın çıkan duygu buydu, onlar da buna uyacaklardı; gerçi bu konuyu (ayrı evlerde yaşamayı) arada bir tartışmayı, gündeme getirmeyi sürdürdüler, hatta kısa bir süreliğine denediler de.

Wayne gazeteden ayrıldı, televizyonculuğa başladı. Onu yıllarca gece haberlerinde, bazen yağmurda, karda parlamento binasının önünde, bir söylentiyi ya da bir bilgiyi aktarırken görecektik. Daha sonraları yabancı kentlere yolculuk etti, aynı şeyi oralarda da yaptı, daha da sonraları stüdyoda oturan ve haberleri yorumlayan, kimin yalan söylediğini irdeleyen insanlardan biri oldu.

(Eunie zamanla televizyona fazlasıyla bağlandı, ancak Wayne'i hiç görmedi, çünkü sadece konuşan insanları izlemekten nefret ederdi – hemen başka, herhangi bir olayın cereyan ettiği bir kanala geçerdi.)

Kısa bir ziyaret için Carstairs'e dönen ve son teftişimden bu yana bakalım kimler taşınmış diyerek mezarlığı gezen Rhea'nın gözüne bir taşın üzerindeki Lucille Flagg adı çarpıyor. Ama sorun yok – Lucille ölmedi. Kocası öldü, o da onun mezar taşıyla birlikte kendininkini de hazırlattı, adını ve doğum tarihini yazdırdı. Pek çok kişi yapıyor bunu, çünkü taş oymacılığının fiyatı sürekli artmakta.

Rhea şapkaları, gül goncalarını anımsıyor ve içine Lucille'e karşı, hiçbir zaman karşılığını göremeyeceği bir sevecenlik doluyor.

Rhea ile Wayne, ömürlerinin yarısından fazlasını bir-

likte geçirdiler. Üç çocukları oldu, arada da, hepsini sayarsak, bunun beş katı kadar sevgilileri oldu. Ama artık, bütün o çalkantılar, o verimlilik, güvenilmez ama capcanlı beklentiler, hepsi ansızın, şaşırtıcı bir hızla eriyiverdi ve Rhea yaşlanmaya başladıklarını anladı. Şimdi mezarlıkta yüksek sesle şöyle diyor: "Buna alışamıyorum."

Bir bakıma dostlukları hâlâ süren Doud çiftini arıyorlar, iki çift arabaya atlayıp eskiden panayırın kurulduğu alana gidiyor.

Rhea aynı şeyi burada da söylüyor.

Irmak evlerinin tamamı gitmiş. Morgan'ların evi, Monk'un evi – o ilk hatalı yerleşimlerden hiçbiri kalmamış. Arazi şimdi Peregrine Nehir Kurumu'nun kontrolündeki bir taşkın ovası. Buraya artık hiçbir şey inşa edilemez. Geniş bir park alanı, biçilmiş ve medenileşmiş bir ırmak kıyısı – şurada burada seçilen, aynı, yaşlı ağaçların dışında hiçbir şey yok, ağaçların yaprakları hâlâ yeşil, ama yüzyılın sonundan pek de uzak olmayan bu eylül ikindisinde havaya yayılmış olan altın rengi rutubetten ağırlaşmışlar.

"Buna alışamıyorum," diyor Rhea.

Artık dördü de ak saçlı. Rhea ince, cevval, ok gibi hareket eden bir kadın, canlı, güler yüzlü ve ikna edici tavırları öğretmenlik yaparken çok işe yarıyor – insanlara ikinci dil olarak İngilizce öğretiyor. Wayne de zayıf; kırlaşmış, güzel bir sakalı var, hali tavrı mülayim. Televizyonda görünmediği zamanlar, size Tibetli bir keşişi anımsatabilir. Kameranın karşısında iğneleyici, hatta gaddar biri olup çıkıyor.

Doud'lar bayağı iriyarı; gürbüz suratlı, sağlıklı bir yağ tabakasıyla sarılı, heybetli tipler.

Billy Doud Rhea'nın ateşli haline gülümsüyor, şaşkın bir onaylamayla çevresine bakınıyor.

"Zaman uçup gidiyor," diyor.

Diğerlerinin duymadığı, alçak bir homurtuya cevaben, karısının geniş sırtına pat pat vuruyor. Ona az sonra evde olacaklarını, her öğleden sonra izlediği programı kaçırmayacağını söylüyor.

Rhea'nın babası, Eunie'nin bütün bu deneyimden hiç para kazanamadığını söylerken haklıydı; Billy Doud'a ilişkin öngörülerinde de haklı çıktı. Billy'nin annesinin ölümünden sonra sorunlar katlandıkça katlandı ve Billy fabrikayı sattı. Fabrikayı satın alanlar da onu kısa bir süre sonra sattı ve tesis tamamen kapandı. Carstairs'de artık piyano imal edilmiyordu. Billy Toronto'ya gidip bir işe girdi, Rhea'nın babasının dediğine göre şizofrenlerle, uyuşturucu bağımlılarıyla ya da Hıristiyanlıkla ilgili bir şeydi.

İşin aslı, Billy hapisten çıkanların geçici olarak kaldığı yurtları, alkol ve uyuşturucu bağımlıların tedavi edildiği bakımevlerini işleten bir kurumda çalışıyordu ve Wayne ile Rhea bundan haberdardı. Billy arkadaşlığı sürdürmüştü. Eunie'yle olan özel dostluğunu da öyle. Kız kardeşi Bea içkiyi kendine bakamayacak kadar arttırınca, ona bakması için Eunie'yi tuttu. (Billy artık ağzına içki sürmüyordu.)

Bea ölünce, ev Billy'ye kaldı, o da evi, aslında yataktan çıkamayacak kadar yaşlı ya da düşkün olmayan yaşlılar ve sakatlar için bir bakımevine dönüştürdü. Amacı burayı bu insanlara rahatlık, şefkat, küçük zevkler ve eğlenceler sunan bir yer haline getirmekti. Velhasıl Carstairs'e döndü ve huzurevini işletmeye koyuldu.

Eunie Morgan'a evlenme teklif etti.

"Bak, o malum fasıllarla hiç işim olmaz, hem de hiç," dedi Eunie.

"Hay Yarabbim!" dedi Billy. "Ah benim canım, canım Eunie'm!"

BARBARLAR

I

"Liza, canım, geçen şubattaki fırtına sırasında, daha doğrusu sonrasında gidip evimizin durumuna baktığın ve orada gördüklerini bana bildirdiğin için sana bir türlü teşekkür edemedim (zavallı Dismal[1], şimdi adının hakkını gerçekten veriyor işte). Seni kar motosikletiyle oraya götürdüğü için kocana da teşekkür ederim; yırtıcı hayvanları falan uzak tutmak için kırık pencereyi tahtayla kapatan, oydu sanırım. Hazinenizi ortada, güvelerin ve tozun insafına bırakmayın, der ya İncil; hele ki çoluk çocuğun barbarlığına, asla. Artık tam bir Hıristiyan olduğunu duydum, Liza, muhteşem bir şey bu! Böylece yeniden doğmuş oldun, değil mi? Bu 'yeniden doğma' tabirinin tınısına da oldum olası bayılmışımdır!

Ah, Liza, bunun artık iyice baydığını biliyorum, ama elimde değil, seni ve zavallı Kenny'yi hâlâ ağaçların arkasından ansızın fırlayıp beni ürküten, koşa koşa göle atlayan, dalıp çıkan, güneşten yanmış, iki güzel çocuk olarak görüyorum.

Ameliyatından önceki gece –yoksa daha önceki gece miydi; her neyse, seni aradığım gün işte– ölebileceği

1. (İng.) Kasvetli, kederli. (Ç.N.)

Ladner'in aklının ucundan bile geçmiyordu. Bugünlerde, sıradan bir kalp ameliyatı sırasında masada kalana pek rastlanmıyor, kendisi de zaten ölümlü olduğunu kabullenen biri değildi. O yalnızca ufak tefek şeyler için kaygılanıyordu, evdeki ana su vanasını kapatıp kapatmadığı gibi. Bu tür ayrıntıları giderek takıntı haline getirmişti. Yaşını tek ele veren de buydu. Gerçi fırtınada boruların patladığını düşünecek olursak, o kadar da küçük bir ayrıntı değil bu; bak o zaman tam bir felaket olurdu. Ancak felaketler yine de oluyor. Oraya bir göz atmak için sadece bir kez gittim ve işin tuhafı, her şey bana gayet doğal göründü. Ladner'in ölümünden sonra, her şeyin zaten böyle olması gerekiyordu sanki. Doğal olmayan, kolları sıvayıp ortalığı temizlemek olacaktı, ki galiba benim de aynen bunu yapmam ya da birilerine yaptırmam gerekiyor. İçimden geçen, kibriti çakıp orayı olduğu gibi kül etmek, ama bunu yaparsam sanki evde kilitli kalacakmışım gibi bir duyguya kapılıyorum.

Bir bakıma, keşke Ladner'i yaktırsaydım diyorum, ama o sırada bunu hiç düşünmedim. Babamı ve üvey annemi sinir etmek için, onu Doud aile kabristanına gömdürdüm. Gelgelelim, geçen gece bir rüya gördüm! Rüyamda Kanada Lastik Fabrikası'nın arka tarafındaydım, oraya baharda tarh bitkileri sattıkları zaman yaptıkları gibi, büyük, plastik bir çadır kurmuşlardı. Her yıl getirdiğim ateşçiçeği ve camgüzeli torbalarını çıkaracakmışçasına, arabama gidip bagajı açtım. Orada bekleyen başkaları da vardı, yeşil önlüklü adamlar çadıra bir girip bir çıkıyordu. Bir kadın bana, 'Yedi yıl nasıl da uçup gitti!' dedi. Beni tanıyor gibiydi, bense onu tanımıyordum, içimden, Neden bu sürekli başıma geliyor? dedim. Bir süre öğretmenlik yaptığım için mi? Kibarca 'hayat tarzım' denebilecek şey yüzünden mi?

Sonra yedi yıl lafının önemi kafama dank etti ve ora-

da ne işim olduğunu, ötekilerin orada ne yaptığını kavrayıverdim. Kemikler için gelmiştik. Ben Ladner'in kemiklerini almaya gelmiştim, çünkü rüyada o gömüleli yedi yıl olmuştu. Sonra, şöyle düşündüm: 'İyi de, bu Yunanistan'da ya da işte öyle bir yerde yaptıkları bir şey değil mi? Biz neden yapıyoruz?' Birkaç kişiye sordum: Mezarlıklar fazla mı kalabalıklaştı? Bu geleneği ne diye benimsedik ki? Bu bir pagan geleneği mi Hıristiyan mı, nedir? Konuştuğum insanların suratında ters, kızgın bir anlam belirmişti. Bu sefer ne yaptım? diye düşündüm. Bütün ömrümü buralarda geçirmiştim, ama hâlâ bu ifadeyle karşılaşıyordum – sorun 'pagan' sözcüğünde miydi? Sonra adamlardan biri bana naylon bir torba verdi, minnetle aldım; Ladner'in güçlü bacaklarına ve geniş omuzlarına ait kemiklerin, o zeki kafatasının, hiç kuşkusuz plastik çadırda gizlenen bir yıkama fırçalama cihazıyla güzelce yıkanıp parlatıldığını düşünüyordum. Bu işlemin, benim ona onun da bana olan duygularımızın arılaşmasıyla bir ilintisi var gibiydi, ancak amaç bundan daha ilginç, daha derinlikli gibiydi. Yine de, paketimi aldığım için öyle mutluydum ki; diğer insanlar da mutluydu. İşin aslı, kimileri oldukça neşelenmişti, torbalarını havaya atıp tutuyorlardı. Arada parlak mavi torbalar bulunsa da, çoğu yeşil renkti, benimki de o sıradan yeşillerdendi.

'Ah,' dedi biri bana. 'Sen küçük kızı mı aldın?'

Ne demek istediğini anlamıştım. Küçük kızın kemiklerini kastediyordu. Torbamın Ladner'i taşıyamayacak kadar ufak ve hafif olduğunu görebiliyordum. Ladner'in kemiklerini, yani. Hangi küçük kız? diye düşündüm, ama kafam iyice karışmaya başlamış, içime rüya gördüğüme dair bir kurt düşmüştü. Birden aklıma geldi: Yoksa küçük oğlanı mı kastediyorlar? Uyandığımda Kenny'yi düşünüyor, kazanın üstünden yedi yıl mı geçti? diye merak ediyordum. (Umarım bundan söz ederek seni incitmemi-

şimdir, Liza – ayrıca, kaza olduğunda Kenny'nin artık küçük bir çocuk olmadığını da biliyorum.) Uyandım ve bunu Ladner'a sormalıyım diye düşündüm. Aslında daha uyanmama kalmadan, Ladner'in bedeninin yanımda olmadığını, ona, ağırlığına, sıcaklığına ve kokusuna dair sezgilerimin yalnızca birer anı olduğunu hep bilirim. Ama tam uyandığım sırada, onun yan odada olduğu, ona seslenebileceğim ve rüyamı ya da başka bir şeyi anlatabileceğim duygusunu hâlâ içimden atamadım. Sonra, her sabah, durumun böyle olmadığını fark etmek zorunda kalıyor, bir ürperti hissediyorum. Bir büzülme, küçülme. Sanki göğsümün üzerinde, beni kalkmaktan caydıran birkaç kalas var. Artık sıradanlaşmış bir deneyim. Ama şu an onu yaşamıyor yalnızca tarif ediyorum, hatta işin doğrusu, bir şişe kırmızı şarabımla burada böyle oturmaktan gayet memnunum."

Bu Bea Doud'un hiç yollamadığı, aslında hiç bitirmediği bir mektuptu. Carstairs'deki büyük, bakımsız evinde, derin düşüncelere daldığı ve kafayı çektiği bir safhaya girmişti, herkesin yavaş bir çöküş olarak gördüğü şeyi, o altı üstü, hüzünlü bir keyif veren bir dönem olarak görüyordu, bir nekahet devresi gibi.

Bea Doud, Ladner'i, Peter Parr'la bir pazar günü taşraya yaptığı araba gezisinde tanıdı. Peter Parr fen bilimleri öğretmeni, aynı zamanda Bea'nın da bir süre vekâleten öğretmenlik yaptığı Carstairs Lisesi'nin müdürüydü. Bea'nın eğitmenlik sertifikası yoktu, ama İngiliz dili ve edebiyatı dalında yüksek lisans yapmıştı, ayrıca o günlerde bu işler çok daha gevşekti. Okul gezilerinde yardıma çağrılır, sınıfı önüne katıp Royal Ontario Müzesi'ne ya da yıllık Shakespeare dozunu almak üzere Stratford'a götürürdü. Bir ara Peter Parr'a ilgi duyduysa da, böylesi bir ilişkiden uzak durmaya çalışmıştı. Erkeğin iyiliği için, ortada yakışıksız bir durum olmamalıydı. Peter Parr'ın karısı bir ba-

kımevindeydi – MS hastalığı vardı, adam onu büyük bir sadakatle ziyaret ediyordu. Takdire şayan bir erkek olduğunda herkes hemfikirdi, sabit bir kız arkadaşa (Bea'yı dehşete düşüren bir sözcük) ihtiyaç duyması anlaşılabilir bir şeydi, ama yaptığı seçime hayıflananlar da yok değildi. Bea'nın, kendi deyimiyle, gelgitli bir mazisi olmuştu. Fakat Peter'la birlikte duruldu – erkeğin dürüstlüğü, iyi niyeti ve yumuşaklığı Bea'yı düzgün, düzenli bir yaşama yönlendirdi, o da bundan keyif aldığına karar verdi.

Bea gelgitli bir geçmişi olduğunu söylerken, sesine alaycı ya da eleştirel bir tını geliyor, buysa gönül ilişkileriyle dolu yaşamına ilişkin gerçek duygularını yansıtmıyordu. O yaşam, evlenmesiyle başlamıştı. Kocası İkinci Dünya Savaşı sırasında Walley yakınlarında görevlendirilen bir İngiliz havacıydı. Savaştan sonra Bea onunla birlikte İngiltere'ye gitti, ama kısa süre sonra boşandılar. Bea memleketine döndü ve çeşitli şeyler yaptı; üvey annesinin evini çekip çevirmek, yüksek lisans yapmak gibi. Ancak aşk serüvenleri yaşamının ana içeriğiydi ve onları küçümserken dürüst davranmadığının farkındaydı. Bazen tatlı, bazen acıydılar; onları yaşarken bazen mutluydu, bazen de perişan. Bir barda, asla görünmeyen bir erkeği beklemenin ne demek olduğunu biliyordu. Mektup beklemek, uluorta ağlamak, öte yandan, artık istemediği bir erkek tarafından taciz edilmek. (Ona bariton sololar çeken bir budala yüzünden, Light Opera Derneği'nden ayrılmak zorunda kalmıştı.) Ancak yine de, bir gönül ilişkisinin ilk sinyalleri onun için tenini okşayan güneş ışığı, bir kapı aralığından süzülen müzik ya da sıkça dediği gibi, siyah beyaz televizyondaki reklamların ansızın renklenivermesi gibiydi. Zamanının boşa harcandığını düşünmüyordu. Zamanı boşa harcanmamıştı.

Ama boş, gösteriş meraklısı biri olduğunu düşünüyor, bunu kabulleniyordu. Övgüye, ilgiye bayılıyordu.

Örneğin, daha önce onunla baş başa kalabilmek adına kılını bile kıpırdatmamış olan Peter Parr'ın onu arabasıyla taşraya götürmesi, Bea'nın canını sıkmıştı. O çok sevilen ve insanları, hatta yeni tanıştıklarını bile seven bir adamdı. Bea'yla ikisi hep birilerine uğrar, şimdi bir benzincide çalışan eski bir öğrenciyle sohbet eder ya da sayfiyede, dondurma almak için durdukları bir dükkânda karşılaştıkları birilerinin önerdiği bir keşif gezisine katılırlardı. Bea ona, içinde bulunduğu üzücü durum, o yiğitçe havası ve ince dudaklarındaki o mahcup tebessüm nedeniyle âşık olmuştu, oysa işin aslı adam takıntılı denecek kadar sosyal biri, birilerinin ailece voleybol oynadığı bir bahçenin önünden geçerken arabadan fırladığı gibi oyuna katılan insanlardandı.

Mayısta bir pazar öğleden sonrası, göz kamaştırıcı, taze, yemyeşil bir gün Bea'ya birkaç dakikalığına Ladner adındaki birine uğramak istediğini söyledi. (Peter Parr için bu tür şeyler hep birkaç dakikalıktı.) Bea onun bu adamla daha önce bir yerlerde tanıştığını düşündü, çünkü onun hakkında çok şey biliyordu. Ladner'in buraya savaştan hemen sonra, İngiltere'den geldiğini, Kraliyet Hava Kuvvetleri'nde görev yaptığını (evet, aynen kocası gibi!), vurulduğunu ve vücudunun bir tarafının baştan aşağı yandığını anlattı. Böylece adam münzevi hayatı sürmeye karar vermişti. Yozlaşmış, savaş delisi ve rekabetçi topluma sırtını dönmüş, ülkenin kuzey kesiminde, Stratton ilçesinde ekime uygun olmayan, çoğunluğu bataklık ve çalılık olan iki yüz hektarlık bir arazi almış ve orada köprüleri, yürüyüş yolları, set çekilip gölcüğe dönüştürülmüş akarsuları, yollar boyunca sergilenen, adeta canlı kuşları ve hayvanlarıyla eksiksiz, dikkate değer bir doğa koruma alanı yaratmıştı. Hayatını da zaten, daha çok müzelere sattığı doldurulmuş hayvanlardan kazanıyordu. Arazisinde gezinen, sergilenen hayvanlara bakan

insanlardan para talep etmiyordu. O yaralanmış ve had safhada hayal kırıklığına uğramış bir adamdı, dünyadan elini eteğini çekmişti, ama doğaya gösterdiği özenle dünyaya verebileceği her şeyi vermekteydi.

Bu bilgilerin büyük kısmı, Bea'nın daha sonra keşfettiği gibi, doğru değildi ya da kısmen doğruydu. Ladner hiç de pasifist değildi – Vietnam Savaşı'nı desteklemişti ve nükleer silahların caydırıcı gücü olduğuna inanıyordu. Rekabetçi bir toplumdan yanaydı. Yalnızca suratının ve boynunun bir tarafı yanmıştı, buna da Caen yakınındaki bir kara muharebesi (Kara Kuvvetleri'ndeydi) sırasında patlayan bir top güllesi sebep olmuştu. İngiltere'den savaş biter bitmez ayrılmamış, orada yıllarca bir müzede çalışmıştı, ta ki bir şey oluncaya –Bea bunun ne olduğunu bir türlü öğrenemedi– ve onu işinden de, ülkesinden de soğutuncaya kadar.

Öykünün arazi kısmı, orada başardıkları doğruydu. Hayvan postlarını doldurduğu doğruydu.

Bea ile Peter, Ladner'in evini bulmakta zorlandılar. O günlerde, temele kadar inen, A harfi biçiminde bir çatısı olan, yalın bir evdi, ağaçların arkasına gizlenmişti. Sonunda araba yolunu bulabildiler, orada durup arabadan indiler. Bea tanıştırılmayı, arazide bir tur attırılmayı ve bir-iki saat kadar sıkıntıdan patlamayı bekliyordu; Peter Parr yeni bir dostluğu pekiştirirken, o da bir köşede oturup bira ya da çay içecekti muhtemelen.

Ladner evin yan tarafından ortaya çıktı, gelip karşılarında durdu. Bea, adamın yanında vahşi bir köpek olduğu izlenimine kapıldı. Oysa durum böyle değildi. Ladner'in köpeği yoktu. O kendi kendisinin azgın köpeğiydi.

Ladner'in ilk sözleri şunlar oldu: "Ne istiyorsunuz?"

Peter Parr doğruca sadede geleceğini söyledi. "Burada yarattığın bu olağanüstü yerin bahsini öyle çok duydum ki," dedi. "Sana lafı hiç dolandırmadan söyle-

yeyim, ben bir eğitimciyim. Lise öğrencilerini eğitiyorum, daha doğrusu eğitmeye çalışıyorum. Kafalarına, sıra onlara geldiğinde dünyayı mundar etmekten ya da tamamen havaya uçurmaktan alıkoyacak birkaç fikir sokmaya çalışıyorum. Dört bir yanlarında berbat örneklerden başka ne görüyorlar ki? Olumlu tek bir şey yok. İşte bu noktada, olanca cesaretimi toplayıp size başvuruyorum, bayım. Sizden bunu bir düşünmenizi rica etmeye geldim."

Eğitim gezileri. Seçilmiş öğrenciler. Tek bir kişinin yaratabildiği farkı görmek. Doğaya saygıyı, çevreyle uyumu ve işbirliğini ilk elden görme fırsatı.

"Eh, ben eğitimci falan değilim," dedi Ladner. "Senin yeniyetmeler şeyimde bile değil, bir avuç soytarının arazimde ayaklarını sürüyerek gezmesi, habire sigara içip geri zekâlılar gibi bakınması da şu hayatta en son istediğim şey. Burada yaptıklarımı bir kamu hizmeti olarak yaptığım izlenimine nereden kapıldın bilmiyorum, çünkü bende böyle bir kaygının zerresi yok. Bazen insanların buradan geçmesine izin veririm, ama bunların kim olduğuna ben karar veririm."

"Şey, o zaman sadece biz desek?" dedi Peter Parr. "Bugünlük yalnızca ikimiz – etrafa bir bakmamıza izin verir misin?"

"Bugün söz konusu bile olamaz," dedi Ladner. "Tam da gezinti yolunda çalışıyorum."

Arabaya dönüp çakıltaşlı yola koyulduklarında, Peter Parr, Bea'ya şöyle dedi: "Eh, bence buzları biraz erittik, ha?"

Şaka yapmıyordu. Bu tür şakalar yapmazdı. Bea muğlakça yüreklendiren bir şeyler söyledi. Ne var ki, Peter Parr'la yanlış yolda olduğunu fark etmişti – aslında bunu birkaç dakika önce, Ladner'in araba yolunda ayrımsamıştı. Adamın güler yüzlülüğünden, iyi niyetinden,

kılı kırk yarmasından ve kendini paralamasından gına getirmişti. Peter'in ona çekici gelen, onu rahatlatan bütün vasıfları şimdi az ya da çok bir avuç külden ibaretti. Şimdi, Ladner'i gördükten sonra yani.

Kendini kandırabilirdi elbette. Ama karakteri böyle değildi. Yıllardır sürdürdüğü terbiyeli davranışlarına karşın, doğası böyle değildi.

O sıralarda birkaç arkadaşı vardı, onlara yazdı, yaşamındaki bu değişimi irdelemeye ve açıklamaya çalışan mektuplar yolladı. Yüzünün yan tarafındaki, ağaçların arasından süzülen güneş ışığında metal gibi parlayan yanık iziyle sırf kaba, hırçın, azıcık da yabani olduğu için Ladner'in peşine düştüğünü kabullenemeyeceğini yazdı. Bunun düşüncesinden bile nefret ederdi, çünkü bütün o sıkıcı aşk romanlarındaki şablon aynen bu değil miydi – hayvanın teki genç kadının bedenini ürpertir, ondan sonra da artık elveda Bay-İyi-ve-Doğru?

Hayır, diye yazdı, ona kalırsa (ki bunun gayet geriletici ve kötü bir eğilim olduğunun farkındaydı), evet, ona kalırsa bazı kadınlar, onun gibi kadınlar, onları da içine alacak ortak bir cinnetin arayışı içindeydiler. Onun çılgınlığının içinde yaşamadıktan sonra, bir erkekle yaşamanın ne anlamı vardı ki? Bir erkeğin son derece sıradan, kesinlikle göze çarpmayan bir çılgınlığı olabilirdi; bir futbol takımına duyduğu içten bağlılık gibi. Ama bu yeterli olmayabilirdi, yeterince büyük olmayabilirdi – yeterince büyük olmayan bir delilik de bir kadını huysuz ve hoşnutsuz biri yapabilirdi. Peter Parr, örneğin, çevresine basbayağı "fanatikçe" denebilecek bir sevecenlik ve umutluluk yayıyordu. Fakat son tahlilde, diye yazdı Bea, bu benim için uygun bir cinnet türü değildi.

O halde Ladner ne öneriyordu ona? Bea'nın da içinde yaşayabileceği bu şey, neydi? Bea'nın kastettiği şey yalnızca, oklukirpilerin alışkanlıklarını öğrenmenin ve

gazetelere, daha önce adını bile duymadığı dergilere bu konuda ateşli mektuplar göndermenin önemini kabullenebileceği değildi. Aynı zamanda, yatışmayan bir öfkeyle sarılı bir halde, zaman zaman horgörüyü çağrıştırabilecek bir kayıtsızlığa, ilgisizliğe maruz kalarak yaşamayı becerebileceğini de kastediyordu.

O ilk yılın yarısında Bea durumunu böyle açıklamaktaydı.

Aynı şeyi becerebileceğine inanan başka bir sürü kadın olmuştu. Bea onlardan bazı izler buldu. Bir kemer–26 numara– bir kavanoz kakao yağı, saça takılan süslü püslü tokalar. Ladner bu kadınların hiçbirinin kalmasına izin vermemişti. Neden onlar değil de ben, diye sordu Bea.

"Hiçbirinde para yoktu," dedi adam.

Şaka yapıyor. *Şakalarla lime lime ediliyorum.*(Artık mektuplarını sadece zihninde yazıyordu.)

Peki ama, onunla tanıştıktan birkaç gün sonra, hafta arası, arabayla Ladner'in arazisine doğru yol alırken, durumu neydi? Şehvet ve korku. Altındaki ipek iç çamaşırlarını düşündükçe, kendine acımaktaydı. Dişleri takırdıyordu. Böylesi arzuların kurbanı olduğu için kendine acıyordu. Bunları daha önce de hissetmişti – hissetmemiş numarası yapamazdı. Bu daha önce hissettiklerinden o kadar da farklı değildi.

Evi kolayca buldu. Yolu iyice ezberlemiş olmalıydı. Kafasında bir öykü kurmuştu: Yolunu kaybetmişti. Buralarda çalı bitkileri satan bir sera vardı, onu arıyordu. Yılın bu zamanına uygun bir gerekçeydi. Ama Ladner dışarıdaydı, ağaçların önündeki yolun altından geçen su yolunda çalışıyordu, kadını herhangi bir şaşkınlık ya da hoşnutsuzluk sergilemeden, öyle olağan bir tavırla selamladı ki, Bea'nın hazırladığı mazereti öne sürmesine gerek kalmadı.

"Şu işi bitirene kadar oyalan," dedi adam. "En fazla on dakikamı alır."

Bea için bunun yerini hiçbir şey tutamazdı – zor bir işle uğraşan bir erkeği izlemek; seni unutan, var gücüyle, üstelik derli toplu ve ritmik devinimlerle çalışan bir erkeğin görüntüsü kadar kanını kaynatan bir şey yoktu. Ladner'de hiçbir fazlalık, boşa harcanmışlık yoktu; ne gereğinden büyük bir şey ne gereksiz enerji ne de öyle uzun uzun, karmaşık konuşmalar. Kır saçları, gençliğinde moda olan tarzda, kısacık kesilmişti; başının tepesi, tıpkı cildindeki metalik görünümlü yara izi gibi, gümüşsü bir parıltı yayıyordu.

Bea öğrenciler konusunda ona katıldığını söyledi. "Bir ara vekil öğretmenlik yaptım ve onları okul gezilerine götürdüm," dedi. "Öyle anlar oldu ki, içimden üstlerine doberman'ları salmak ve hepsini bir lağım çukuruna sürmek geçti.

"Buraya seni herhangi bir şeye ikna etmeye geldiğimi sanma," dedi. "Burada olduğumu kimse bilmiyor."

Adam ona karşılık vermekte acele etmedi. "Tahminimce etrafı dolaşmak hoşuna gider," dedi sonunda, hazır olduğunda. "İster misin? Bir tur atmak ister misin?"

Dediği buydu, kastettiği de buydu. Tur atmak. Bea yanlış ayakkabı giymişti – hayatının o döneminde, buraya uygun, doğru bir ayakkabısı da yoktu zaten. Ladner onun hatırına yavaşlamadı, yardım etmedi, bir dereyi geçerken ya da bir ırmak kıyısına tırmanırken yardımcı olmadı. Elini bir kez olsun uzatmadı, biraz oturmayı, uygun bir kütüğün, kayanın üzerinde ya da bir bayırda dinlenmeyi önermedi.

Bea'yı önce bataklığa atılmış kalasın üzerinden geçirip bir gölcüğe götürdü, buraya yerleşmiş Kanada kazları vardı, bir çift kuğu da birbirlerinin etrafında dönüp durmaktaydı, gövdeleri dingin ama boyunları gergindi, ga-

galarından acı ciyaklamalar salıyorlardı. "Bunlar eş mi?" dedi Bea.

"Belli ki öyleler."

Bu canlı hayvanların az ilerisinde, ön tarafı camlı bir kutuda doldurulmuş, kanatları açık bir kartal, kül rengi bir baykuş ve bembeyaz bir kar baykuşu vardı. Kutu eski, ıskartaya çıkmış bir buzdolabıydı, yan tarafına bir pencere açılmış ve grili, yeşilli helezoni boyayla kamufle edilmişti.

"Dâhice," dedi Bea.

"Bulabildiğim ne varsa onu kullanıyorum," dedi Ladner.

Kadına kunduz çayırlığını, kunduzların kemirdiği sivri uçlu ağaç kütüklerini, oluşturdukları küme biçimindeki, düzensiz yapıları, bir kutuda sergilenen, dolgun kürklü iki kunduzu gösterdi. Sonra Bea sırayla bir kızıl tilki, sarı bir vizon, beyaz bir dağ gelinciği, zarif bir kokarca ailesi, bir oklukirpi ve Ladner'in oklukirpileri öldürecek kadar gözüpek olduğunu söylediği bir sansar gördü. Bir ağaç gövdesine tutunmuş, canlısından farksız, doldurulmuş rakunlar, durmuş uluyan bir kurt ve o koca, yumuşak kafasını, hüzünlü suratını kaldırmış kapkara bir ayı. Ladner bunun küçük bir ayı olduğunu söyledi. Büyükleri elinde tutmaya gücü yetmiyordu – büyük para getiriyorlardı çünkü.

Pek çok da kuş vardı. Yabani hindiler, bir çift kabarık tüylü ormantavuğu, gözlerinin çevresi parlak kırmızı halkalı bir sülün. Doğal ortamlarını, Latince adlarını, beslenme alışkanlıklarını ve davranış biçimlerini belirten tabelalar. Kısa, doğru, anlaşılması güç bilgiler. Özlü sözlerin yer aldığı başka tabelalar.

Doğa hiçbir şeyi amaçsızca yapmaz.
– Aristoteles

Doğa bizi asla kandırmaz; bizi kandıranlar daima bizleriz.

– Rousseau

Bea bunları okumak için durunca, Ladner'in sabırsızlandığı, azıcık kaş çattığı duygusuna kapıldı. Bundan sonra da gördüğü hiçbir şey için yorum yapmadı.

Gittikleri yönün izini süremediği gibi, arazinin planı hakkında en küçük bir fikir sahibi de olamamıştı. Farklı akarsulardan mı geçmişlerdi, yoksa aynı akarsudan birkaç kez mi? Ormanlar kilometrelerce uzanıyor da olabilirdi, yalnızca yakındaki tepenin zirvesine kadar da. Yapraklar tazeydi, güneşi engelleyemiyorlardı. Fidanlar coşmuştu. Ladner altına gizlenmiş çiçeği göstermek için, bir yemiş fidanının yaprağını kaldırdı. Dolgun yapraklar, kıvrımları yeni açılmaya başlamış eğreltiotları, bataklık deliklerinden fışkıran sarı, pis kokulu yılanyastıkları, çevreyi kuşatmış bütün o özsu ve güneş ışığı, ayağın altındaki kaygan, tehlikeli ağaç çürükleri; sonra kendilerini ormanın kuşattığı eski bir elma bahçesinde buldular ve adam onu mantar aramaya yönlendirdi – yenebilen siyah mantarlar. Kendisi beş tane buldu, paylaşmayı önermedi. Bea geçen yılın çürümüş elmalarını mantarlarla karıştırdı.

Önlerinde dik bir tepe yükseliyordu, üzeri çiçeğe durmuş, küçük, dikenli alıç ağaçlarıyla kaplıydı. "Çocuklar buraya Tilki Tepesi diyor," dedi Ladner. "Yukarıda bir tilki ini var."

Bea zınk diye durdu. "Çocukların mı var?"

Erkek güldü. "Bildiğim kadarıyla yok. Yolun karşısından gelen çocukları kastettim. Dallara dikkat et, dikenleri var."

Bea'da artık cinsel istek kalmamıştı, yine de alıç tomurcuklarının rayihası ona mahrem bir kokuymuş gibi geldi; hafif küflü ya da mayamsı. Gözlerini erkeğin kü-

rek kemiklerinin arasındaki bir noktaya dikmekten, arkasını dönüp onu kucaklayacağı ânı beklemekten çoktan vazgeçmişti. Aklına, fiziksel ve ruhsal olarak böylesine yorucu olan bu gezinin ona yapılmış bir şaka olabileceği geldi; bıktırıcı bir maceraperestin ve sahtekârın teki olduğu için ona biçilmiş bir tür ceza. Bunun üzerine gururunu harekete geçirdi ve buraya tam da bunun için gelmiş gibi davranmaya başladı. Sorular sordu, ilgilendi, yorgunluğunu ele vermedi. Daha sonra –bugün değil– aynı gurur sayesinde, enerjisi katı, kalpsiz bir sekste erkeğe ayak uydurmayı da öğrenecekti.

Adamın onu eve davet etmesini beklemiyordu. Ama o, "Bir fincan çay ister miydin?" diye sordu. "Sana çay yapabilirim." Böylece eve girdiler. Bea'yı boraks sabunu, yonga ve neftyağıyla karışık bir hayvan postu kokusu karşıladı. Tüylü tarafı içe gelecek şekilde katlanmış, deste deste hayvan derileri vardı. Boş göz yuvaları ve ağız delikleriyle hayvan kafaları iş tezgâhlarının üzerine sıralanmıştı. Bea'nın ilk bakışta bir geyiğin derisi yüzülmüş bedeni sandığı şeyin, yalnızca üzerinde, tutkala batırılmış saman balyalarına benzeyen topakların bulunduğu, telli bir armatür olduğu ortaya çıktı. Ladner gövdenin *papier-mâché*[1] yöntemiyle oluşturulacağını açıkladı.

Evde kitap da vardı – küçük bir bölümü hayvan doldurma üzerineydi, diğerlerinin çoğunluğu takımlar halindeydi. "İkinci Dünya Savaşı Tarihi." "Bilim Tarihi." "Felsefe Tarihi." "Uygarlık Tarihi." "İber Yarımadası Savaşı." "Peloponez Savaşları." "Fransız ve Kızılderili Savaşları." Bea adamın geçirdiği uzun kış akşamlarını düşündü – bir düzene oturmuş yalnızlığını, sistematik okumalarını ve kuru, kıraç hoşnutluğunu.

1. (Fr.) Ezilip sıkıştırılan ve sertleştirilen kâğıt hamurunun işlenmesiyle elde edilen objeler. (Ç.N.)

Çayı hazırlarken biraz gergin görünüyordu. Toz var mı diye fincanları kontrol etti. Sütü buzdolabından çıkardığını unuttu, Bea'nın şeker istemem dediğini de. Kadın çayından ilk yudumu alırken, onu izledi, beğenip beğenmediğini sordu. Fazla mı demliydi; biraz sıcak su eklenmesini ister miydi? Bea onu yatıştırdı, araziyi gezdirdiği için teşekkür etti ve özellikle takdir ettiği birkaç şeye değindi. İşte adam karşımda, diye düşündü, sonuçta o kadar da tuhaf biri değil, öyle fazlasıyla gizemli hatta belki ilginç bile sayılmaz. Bilgi katmanları. Fransız ve Kızılderili Savaşları.

Çayına biraz daha süt istedi. Hızlıca içip yola koyulmak istiyordu.

Adam taşranın bu taraflarına yolu düşerse ve yapacak belli bir işi yoksa yine uğramasını söyledi. "Ve tabii azıcık egzersize ihtiyaç duyarsan," diye ekledi. "Yılın hangi zamanı olursa olsun, burada mutlaka görülecek bir şeyler vardır." Kış kuşlarından, kardaki hayvan izlerinden söz etti, kayakları olup olmadığını sordu. Bea görebiliyordu; adam onun gitmesini istemiyordu. Açık kapının önünde durdular, adam ona Norveç'te kayak yapmaktan, tepesinde kayakların konulduğu port-bagajlar bulunan tramvaylardan ve kentin ucunda yükselen dağlardan bahsetti.

Bea Norveç'e hiç gitmediğini ama gitseydi kesinlikle seveceğini söyledi.

Geriye baktığında, bunu onlar için gerçek başlangıç ânı sayıyordu. Her ikisi de rahatsız ve kendini tutar gibiydi, gönülsüz değil ama tedirgin, hatta birbirlerine acır gibi. Daha sonra erkeğe o anda önemli bir şey hissedip hissetmediğini sordu, o da evet dedi – bunun, birlikte yaşayabileceği biri olduğunu fark etmişti. Bea ona, peki diyelim ki yaşayamayacağın biriydim, bunu anlayabilir miydin, diye sorduğunda, adam evet dedi, bunu anlardım. Anlayabilirdi ama anlamamıştı.

Bea'nın buranın bakımıyla ilgili, bunun yanı sıra hayvan doldurma sanatına ve becerisine ilişkin öğrenmesi

gereken çok şey vardı. Dudakları, gözkapaklarını ve burun deliklerini yağlıboya, ketentohumu ve terebentinden oluşan zekice bir karışımla renklendirmeyi, örneğin. Öğrenmesi gereken bir başka şey de, erkeğin neleri söylemeye yanaştığı, nelere ise yanaşmadığıydı. Görünüşe göre, Bea'nın olanca afra tafrasından, kendini beğenmişliğinden ve aşk hakkındaki bütün eski fikirlerinden arınması gerekecekti.

Bir gece yatağına girdim, ama o gözlerini okuduğu kitaptan ayırmadı, kıpırdamadı, yataktan sürünerek çıktığımda bile tek kelime etmedi; kendi yatağıma döndüm ve neredeyse aynı anda uykuya daldım, çünkü uyanık olmanın utancına daha fazla dayanamayacaktım.

Sabah o benim yatağıma geldi ve her şey olağan bir şekilde gelişti.

Karşıma zifirî karanlık duvarlar dikiliyor.

Ama adam ona alışınca ya da ondan bir kötülük gelmeyeceğini hissedince, duygularında iyi yönde bir değişim oldu. Kadına o sıradaki işlerinden, neyle ilgilendiğinden kendi rızasıyla bahsetmeye, onun bedeninde daha yumuşak, daha sevecen bir avuntu aramaya başladı.

Ameliyattan önceki gece hastanenin o tuhaf, yabancı yatağında yan yana, açıktaki tenleri birbirine değerek yattılar – bacaklar, kollar, kalçalar.

II

Liza, Warren'a, Toronto'dan Bea Doud adında bir kadının aradığını söyledi; onlardan (yani Warren ile Liza'dan) gidip sayfiyedeki evlerine, kocasıyla yaşadıkları eve bir bakmalarını rica ediyordu. Su vanasının kapatıldığından emin olmak istiyorlardı. Bea ve Ladner (as-

lında kocası değil, dedi Liza) Toronto'daydılar, Ladner'in ameliyat olmasını bekliyorlardı. Kalp ameliyatı. "Borular patlayabilirmiş çünkü," dedi Liza. Kışın en berbat fırtınalarının yaşandığı şubat ayında, bir pazar akşamıydı.

"Onları tanıyorsun," dedi Liza. "Evet, öyle. Sana tanıştırdığım çifti anımsadın mı? Geçen sonbahar, Radio Shack'in önündeki meydanda? Adamın yanağında bir yara izi vardı, kadının da yarısı siyah yarısı kır, uzun saçları. Sana adamın taksidermi yaptığını söylemiştim, sen de, 'o nedir?' diye sormuştun."

Bunun üzerine Warren anımsadı. Pazen gömlekli, bol pantolonlu yaşlıca –çok yaşlı değil– bir çift. Adamın yarası ve İngiliz aksanı, kadının acayip saçları ve ani, hızlı cana yakınlığı. Taksidermi, yani ölü hayvanları doldurma işlemi. Daha doğrusu hayvan postlarını. Ayrıca ölü kuşları ve balıkları.

Liza'ya sormuş, "Adamın yüzüne ne olmuş?", o da, "İkinci Dünya Savaşı," demişti.

"Anahtarın yerini biliyorum, bu yüzden beni aradı," dedi Liza. "Ev Stratton ilçesinde. Eskiden orada yaşardım."

"Seninle aynı kiliseye falan mı gidiyorlardı?" diye sordu Warren.

"Bea ile *Ladner* mi? Güldürme beni. Sokağın karşısında oturuyorlardı.

"Bana parayı veren Bea'ydı," diye sürdürdü sözünü, bu erkeğin bilmesi gereken bir şeymiş gibi. "Koleje gitmem için. Ondan istemek aklıma bile gelmemişti. Bir gün durup dururken beni aradı ve vermek istediğini söyledi. Ben de, pekâlâ, diye düşündüm, nasılsa parası bol."

* * *

Liza küçükken babası ve kardeşi Kenny ile birlikte bir süre Stratton ilçesindeki bir çiftlikte yaşadı. Babası

çiftçi değildi. Yalnızca evi kiralamıştı. Çatı işleri yapıyordu. Liza'nın annesi ölmüştü. Liza lise çağına geldiğinde (Kenny ondan bir yaş küçük, iki sınıf gerideydi) babası aileyi Carstairs'e taşıdı. Orada karavanda yaşayan bir kadınla tanıştı, daha sonra da onunla evlendi. Daha da sonra onunla birlikte Chatham'a göçtü. Liza şu an nerede olduklarından emin değildi – Chatham mı, Wallaceburg mu, yoksa Sarnia mı? Onlar oraya taşındığında, Kenny artık hayatta değildi – on beş yaşındayken bir kazada ölmüştü, görünüşe göre her bahar yinelenen, içkinin, sıklıkla ehliyetsiz sürücülerin, bazen çalıntı arabaların, taşra yollarına yeni dökülen mıcırların, delice hızların işe karıştığı şu büyük araba kazalarının birinde. Liza liseyi bitirdi ve bir yıllığına Guelph'deki koleje gitti. Koleji sevmedi, oradaki insanları sevmedi. O sıralarda Hıristiyan oldu.

Warren'la da bu yolla tanıştılar. Delikanlının ailesi Walley'deki Kurtarıcı İncil Kilisesi'nin derneğine üyeydi. Warren kendini bildi bileli İncil Kilisesi'ne gidiyordu. Liza ise Walley'e taşındıktan ve devlete ait içki dükkânında iş bulduktan sonra gitmeye başlamıştı. Her ne kadar zaman zaman bu yüzden kaygılanıyor, işi bırakması gerektiğini düşünüyor olsa da, hâlâ orada çalışıyordu. Artık ağzına içki sürmüyor, hatta şeker bile yemiyordu. Warren'ın molalarda tatlı Danimarka çöreği yemesini istemiyor, yanına alması için evde küçük, yulaflı kekler pişiriyordu. Her çarşamba akşamı çamaşır yıkar, dişlerini fırçalarken fırça darbelerini sayar, sabahları diz çöküp İncil'den ayetler okumak için erkenden kalkardı.

İşten ayrılması gerektiğini düşünüyordu, ama paraya ihtiyaçları vardı. Warren'ın çalıştığı küçük makineler dükkânı kapanmış, o da bilgisayar satabilmek için eğitim görmeye başlamıştı. Bir yıldır evliydiler.

* * *

Sabah hava açıktı, öğleden hemen önce kar motosikletine atlayıp yola koyuldular. Pazartesileri Liza'nın izin günüydü. Karayollarında kar küreme makineleri çalışıyordu, ama ara yollar hâlâ karla kaplıydı. Kasabanın sokaklarında daha gün doğmadan kükremeye başlayan kar motosikletleri, içerlek tarlalarda ve donmuş ırmakta izlerini bırakmıştı.

Liza, Warren'a 86 numaralı karayoluna kadar ırmak kıyısını izlemesini, sonra tarlaların içinden kuzeydoğuya dönmesini söyledi, böylece bataklığın etrafında yarım tur atmış olacaklardı. Irmağın yüzeyi düz çizgiler halinde uzanan, ilmekler ve daireler çizen hayvan izleriyle doluydu. Warren'ın kesinkes tanıdığı tek izler, köpeklerin bıraktığıydı. Irmak, bir metreye yakın buzu ve karın örttüğü yüzeyiyle harika bir yola dönüşmüştü. Kar fırtınası, fırtınaların bu bölgede genellikle yaptığı gibi batıdan gelmiş, ırmağın doğu kıyısındaki ağaçlar karla sıvanmış, top top olmuştu; şuradan buradan fışkıran dallar, içi karla dolu hasır sepetleri andırıyordu. Batı kıyısına yığılan kar kıvrımları, ansızın durmuş dalgalar, devasa krema katmanları gibiydi. Buzda kızak izleri oyan, kükreyişleriyle, girdap gibi dönen gümbürtüleriyle güne saldıran, tecavüz eden diğer kar motosikletleriyle birlikte bunun, bu manzaranın içinde olmak heyecan vericiydi.

Bataklık uzaktan kapkaraydı, kuzey ufkunda uzun bir lekeydi. Ancak yakından, o da kara boğulmuştu. Ağaçların kara gövdeleri, hafiften mide bulandıran bir yinelemeyle karı delmekteydi. Liza, dizine indirdiği hafif el darbeleriyle Warren'ı bir kar yığınına dönüşmüş bir ara yola yönlendirdi, sonunda da sertçe vurarak durdurdu. Gürültünün yerini sessizliğe, hızın yerini kıpırtısızlığa bırakmasıyla, sel gibi akan bulutlardan ansızın sağlam, somut bir şeyin içine düştükleri duygusuna kapıldılar. Bu kış gününün kaskatı yüreğine saplanıp kalmışlardı.

Yolun bir tarafında, sağından solundan eski, kül rengi samanların fışkırdığı, kırık dökük bir ambar vardı. "İşte yaşadığımız yer," dedi Liza. "Yoo, şaka yapıyorum. İşin aslı, burada bir ev vardı. Çoktan yıkıldı."

Yolun öteki yanında "Küçük Dismal," yazan bir tabela, onun arkasında ağaçlar ve uçuk griye boyanmış, A çatılı bir ev vardı. Liza Amerika Birleşik Devletleri'nde bir yerde Büyük Dismal adında bir bataklık bulunduğunu, evin adının da buradan geldiğini açıkladı. Şaka niyetine.

"Hiç duymamıştım," dedi Warren.

Başka tabelalar da vardı: "Girilmez," "Avlanmak Yasaktır," "Kar Motosikleti Yasak," "Yaklaşmayın."

Arka kapının anahtarı tuhaf bir yerdeydi. Ağaçların birindeki bir kovuğun içinde, bir naylon torbada. Arka basamakların yakınında bir sürü yaşlı, eğilmiş ağaç vardı – muhtemelen meyve ağaçları. Ağaçtaki kovuğun etrafına katran sürülmüştü; Liza amacın sincapları uzak tutmak olduğunu söyledi. Öteki ağaçların kovuklarına da katran sıvanmıştı, dolayısıyla anahtarın bulunduğu delik göze çarpmıyordu. "Nasıl bulabildin peki?" Liza gövdedeki çatlaklara bir bıçakla oyulmuş olan insan profilini gösterdi – yakından bakıldığında kolayca seçilebiliyordu. Uzun bir burun, ucu aşağıya sarkık bir gözle bir ağız ve burnun hemen ucunda iri bir damla – katranlı delik.

"Komik, değil mi?" dedi Liza, naylon torbayı cebine tıkıp anahtarı arka kapıya sokarken. "Orada durmasana," dedi. "Gel içeri. Yüce Tatlım, burası bir mezar kadar soğuk." Kilise derneğinin tavsiye ettiği üzere, "Yüce Tanrım" nidasının yerine "Yüce Tatlım", "Lanet olsun" yerine de "Letafet olsun" sözcüklerini kullanmaya çok dikkat ederdi.

İçeride gezinip termostatları açtı, süpürgeliklerin altındaki ısıtıcıları çalıştırdı.

"Burada fazla oyalanmayacağız, değil mi?" dedi Warren.

"Isınıncaya kadar oyalanacağız," dedi Liza.

Warren mutfaktaki muslukları açtı. Hiçbir şey akmadı. "Vana kapalı," dedi. "Tamamdır."

Liza öndeki oturma odasına girmişti. "Ne?" diye seslendi. "Ne tamam?"

"Su vanası. Kapalı."

"Ya? Güzel."

Warren oturma odasının kapısında durdu. "Botlarımızı çıkarmamız gerekmiyor mu? Yani böyle etrafta dolaşacaksak?"

"Neden ki?" dedi Liza. "Tertemiz karın ne zararı varmış?"

Warren girdiği yere, içeride nelerin bulunduğuna pek dikkat eden biri değildi, ama bu odada hem alışıldık hem de alışılmadık nesneler bulunduğunu hemen fark etti. Kilimler, iskemleler, bir televizyon, bir kanepe, kitaplar ve büyük bir çalışma masası vardı. Ama aynı zamanda doldurulmuş ve bir tüneğe kondurulmuş, kimisi oldukça minik ve parlak, kimisiyse iri ve avlanmaya müsait kuşlarla dolu raflar da vardı. Ayrıca ince uzun, kahverengi bir hayvanla –gelincik?– tokaç kuyruğundan tanıdığı bir kunduz.

Liza yazı masasının çekmecelerini açıyor, bulduğu kâğıtları karıştırıyordu. Warren onun, Bea denen kadının istediği bir şeyi aradığını düşündü. Sonra çekmeceleri tamamen çekip çıkarmaya, içindekilerle birlikte yere atmaya başladığını gördü. Bu arada garip bir ses çıkarmaktaydı – sanki çekmeceler bunu kendi kendilerine yapıyormuşçasına, dilini hayranlıkla şıklatıyordu.

"Tanrım!" dedi Warren. (Derneğe doğduğundan beri üye olduğundan, dil konusunda Liza kadar dikkatli değildi.) "Liza? Ne yapıyorsun kuzum?"

"Seni şu kadarcık ilgilendiren bir şey değil," dedi karısı. Ama neşeyle, hatta şefkatle konuşmuştu. "Neden rahatına bakıp televizyon falan izlemiyorsun?"

Tünemiş kuşları, hayvanları teker teker alıp yere atıyor, yerde yarattığı karmaşaya ekliyordu. "Adam balsa ağacının tahtasını kullanıyor," dedi. "Güzel ve hafif."

Warren gidip televizyonu açtı. Siyah beyazdı, kanalların çoğunda kar tanelerinden ve dalgacıklardan başka bir şey yoktu. Duru bir şekilde yakalayabildiği tek şey, cariye kıyafetli sarışın bir kızın –kız cadıydı– ve daha sonra J.R. Ewing olarak ünlenecek olan aktörün –henüz çok gençti– oynadığı şu eski dizi oldu.

"Şuna bak," dedi. "Zamanda geriye gitmek gibi."

Liza dönüp bakmadı. Warren sırtı ona dönük, bir pufta oturuyordu. Olup biteni görmezden gelen bir yetişkin gibi davranmaya çalışıyordu. Liza'yı yok say, sonunda pes edecektir. Ancak yine de, arkasından gelen sesleri, kâğıtların, kitapların yırtıldığını duyabiliyordu. Kitaplar raflardan deste deste alınıp parçalanıyor, sonra da yere atılıyordu. Kadının mutfağa gittiğini, çekmeceleri bir çekişte çıkardığını, dolap kapaklarını çarptığını, tabakları kırdığını duydu. Bir süre sonra oturma odasına döndü ve havaya beyaz bir toz tabakası yayıldı. Yere un dökmüş olmalıydı. Bir yandan da öksürüyordu.

Warren da istemeden öksürdü, ama arkasını dönüp bakmadı. Az sonra bir şeylerin şişelerden boşaltıldığını duydu – ince, sıçrayan sıvılar, kalın plof plof ploflar. Sirkenin, akçaağaç şurubunun ve viskinin kokusunu alabiliyordu. Bunlar Liza'nın una, kitaplara, halılara, kuştüylerine ve hayvan bedenlerine boca ettikleriydi. Bir şey sobaya çarpıp parçalandı. Warren bunun viski şişesi olduğuna her bahse vardı.

"Tam isabet!" dedi Liza.

Warren dönmedi. Kıpırtısız kalıp bu işin bitmesini

beklemek için harcadığı çabadan, bedeni tepeden tırnağa vızıldıyordu sanki.

Bir keresinde, Liza'yla ikisi St. Thomas'taki Hıristiyan usulü bir rock konserine ve dansına gitmişlerdi. Hıristiyan rock konusu dernekte epeyce tartışmaya neden olmuştu – öncelikle, böyle bir şeyin var olup olamayacağı hakkında. Bu soru Liza'yı rahatsız etmişti. Warren'ı değil. Birkaç kez, kendisine Hıristiyan bile demeyen rock konserlerine ve dansına gitmişti. Ama dans etmeye başlayınca, ânında diz kırıp aşağıya kayan, Liza oldu; pistin kenarında sırıtarak ve tedirgince el çırparak onları izleyen gençlik liderinin gözüne –uyanık, mutsuz gözlerine– takılan Liza oldu. Warren onu dans ederken hiç görmemişti; kızı ele geçiren bu çılgın, yılan gibi kıvrılıp bükülen ruha şaşıp kaldı. Kaygılanmaktan çok gururlanmıştı, fakat ne hissederse hissetsin fark etmeyeceğini biliyordu. Liza kendini dansa kaptırmıştı; o müziği delip geçer, ona tapınır, onun etrafında kıvrılırken ve kendini çevresindeki her şeye kapatırken, Warren'ın yapabileceği tek şey, bitmesini beklemekti.

İçinden diğerlerine dönüp, Bu onun içinde var, demek geçmişti. Warren'a kalırsa, bunun ne olduğunu biliyordu. Onu dernekte ilk gördüğünde bir şeyler sezmişti. Yazdı, Liza küçük, yazlık bir hasır şapka takmış, dernek kızlarının giymek zorunda olduğu kollu bir elbise giymişti, ama teni bir dernek kızına göre fazla altın rengi, vücuduysa fazla inceydi. Öte yandan, dergilerdeki kızlara, bir mankene ya da gösteriş meraklısına benzemiyordu. Hayır, yüksek, yuvarlak alnı, derine gömülü kahverengi gözleri, hem ateşli hem de çocuksu olan yüz ifadesiyle Liza o kızlardan değildi. O tek, benzersiz görünüyordu, zaten de öyleydi. O, "Hey Yarabbi!" demeyen, ama mutlak gevşeme ve zihinsel tembellik anlarında. "Aman, *siktir et!*" diyebilen bir kızdı.

Hıristiyan olmadan önce çılgının teki olduğunu söyledi. "Daha çocukken bile öyleydim," dedi.

"Ne bakımdan çılgın?" diye sordu Warren. "Yani oğlanları mı kastediyorsun?"

Liza ona, salaklaşma, diyen bir yüz ifadesiyle baktı.

Warren şimdi bir gıdıklanma hissediyordu, kafatasının yan tarafında, az aşağıda. Kız arkasından sinsice sokulmuştu. Warren eliyle başına dokundu, eline yeşil, yapışkan, nane kokulu bir şey bulaştı.

"Çek bir yudum," dedi kız ona bir şişe uzatırken. Warren iri bir yudum aldı, keskin naneli içki neredeyse boğuyordu onu. Liza şişeyi geri aldı, öndeki geniş pencereye fırlattı. Şişe camı kırıp geçmedi, ama çatlattı. Şişe kırılmamıştı – yere düştü, içinden akan güzelim sıvı yerde bir gölcük oluşturdu. Koyu yeşil kan. Pencerenin camı ışın saçan binlerce çatlakla dolmuş, bir ayla gibi bembeyaz kesilmişti. Warren içki yüzünden soluk soluğa ayağa kalktı. Bedeninden ısı dalgaları yükseliyordu. Liza yırtılmış, saçılmış kitapların, cam kırıklarının, lekeli, çiğnenmiş kuşların, viski ve akçaağaç gölcüklerinin, halıda kapkara izler bırakmak amacıyla sobadan çekilen, kömürleşmiş tahta parçalarının, küllerin, sakızlaşmış unun ve kuştüylerinin arasından büyük bir özenle ilerledi. Ayaklarındaki kar botlarına karşın narin, yumuşak adımlar atıyor, yaptıklarını, şu âna kadar başardıklarını hayranlıkla süzüyordu.

Warren oturduğu pufu kaldırdı, divanın üzerine fırlattı. Puf devrildi; herhangi bir zarar vermemiş ama bu eylemle o da oyuna dahil olmuştu. Bir evin darma duman edilişine ilk kez karışmıyordu. Uzun zaman önce, dokuz-on yaşlarındayken, bir arkadaşıyla birlikte okuldan eve dönerken bir eve girmişlerdi. Evde arkadaşının teyzesi oturuyordu. Kadın evde değildi – bir kuyumcuda çalışıyordu. Yalnız yaşıyordu. Warren'la arkadaşı eve gir-

diler, çünkü acıkmışlardı. Gazozlu-krakerli-reçelli sandviçler hazırladılar, zencefilli gazoz içtiler. Ama sonra, kanlarına bir şey girdi. Bir şişe ketçabı masa örtüsüne döküp içine parmaklarını batırdılar ve duvar kâğıdına, "*Dikkat! Kan!*" yazdılar. Tabakları kırdılar, etrafa biraz yiyecek saçtılar.

İnanılmayacak kadar şanslıydılar. Eve girdiklerini de, evden çıktıklarını da gören olmamıştı. Teyze, kısa bir süre önce dükkândan kovduğu birtakım yeniyetmeleri suçladı.

Bunu anımsayan Warren ketçap şişesini almak üzere mutfağa gitti. Ketçap ortalarda yoktu, ama bir kutu domates salçası buldu, kutuyu açtı. Ketçaptan daha inceydi, onun kadar kullanışlı değildi, ama yine de onunla mutfağın lambri duvarına bir şeyler yazmaya çalıştı. "*Dikkat! Bu senin kanın!*"

Lambri duvar salçayı emdi, birazı da aşağıya, dolaplara aktı. Liza yok olup gitmeden önce sözcükleri okumak için yaklaştı. Güldü. Molozların içinde fosforlu bir kalem bulmuştu. Bir iskemleye çıktı ve sahte kanın üzerine yazdı: "*Günahın Bedeli Ölümdür*".

"Aslında daha çok malzeme bulmalıydım," dedi. "Adamın çalıştığı yer boyayla, zamkla ve envai çeşit ıvır zıvırla dolu. Şu yandaki oda."

Warren, "Gidip bir şeyler getirmemi mi istiyorsun?" dedi.

"Pek sayılmaz." Liza kanepeye çöktü – oturma odasında hâlâ oturulabilecek durumdaki pek az şeyden biriydi. "Liza Minnelli," dedi huzurla. "Liza Minnelli, nerde bu kadının eli?"

Çocukların ona okulda, adı yüzünden söylediği bir şarkı mıydı? Yoksa kendisi mi uydurmuştu?

Warren onun yanına oturdu. "Pekâlâ, ne yaptılar sana?" diye sordu. "Seni böylesine kızdıracak ne yaptılar?"

"Kim kızgın ki?" dedi Liza kanepeden kalkıp mutfağa giderken. Warren peşinden gitti ve karısının telefonu yumruklarcasına bir numara çevirdiğini gördü. Kadın bir süre bekledi. Sonra yumuşak, acılı, tedirgin bir sesle, "Bea?" dedi. "Ah Bea!" Warren'a eliyle televizyonu kapatmasını işaret etti.

Erkek onun şöyle dediğini duydu: "Mutfak kapısının yanındaki camdan... Sanırım. Akçaağaç şurubunu bile... inanamazsın... Ah, oturma odasının güzelim penceresine bir şey fırlatmışlar, sobanın içinden tahtaları, külleri çıkartmışlar, etraftaki kuşları, o büyük kunduzu... Etrafın halini sana anlatamam..."

Warren mutfağa döndü, Liza ona bakıp suratını buruşturdu; hattın diğer ucundaki sesi dinlerken kaşlarını kaldırıyor, dudaklarını şişiriyordu. Sonra eşyaların durumunu anlatmaya koyuldu; Bea'nın derdini paylaşıyor, sesini derin bir üzüntüyle ve öfkeyle titretiyordu. Onu izlemek Warren'ın hoşuna gitmedi. Motosiklet kasklarını aranmak üzere mutfaktan çıktı.

Liza telefonu kapatınca gelip onu buldu. "Oydu," dedi. "Bana ne yaptığını anlatmıştım sana. Beni koleje yolladı!" Bunun üzerine ikisi de gülmeye başladılar.

Ama Warren'ın gözü yerdeki pisliğin içinde yatan kuşa takılmıştı. Sırılsıklam tüyleri, gevşekçe sallanan kafası, görünen o tek, acı dolu, kırmızı gözü. "Hayatını bu işle kazanmak çok acayip," dedi. "Sürekli ölü şeylerin arasındasın."

"Onlar acayip bir çift," dedi Liza.

Warren sordu: "Adamın yarın cızlamı çekip çekmemesi umurunda mı?"

Liza onun derin düşüncelere dalmasını engellemek için, boğazlanan bir kurbağa gibi vıraklamaya başladı. Sonra dişlerini, ucunu sivrilttiği dilini onun boynuna değdirdi.

III

Bea, Liza'yla Kenny'ye bir sürü soru sordu. En sevdikleri televizyon programlarının, renklerin, dondurma çeşitlerinin hangileri olduğunu, hayvana dönüşebilselerdi hangi hayvan olmak isteyeceklerini, anımsayabildikleri en eski anılarını sordu. "Kurumuş sümük yiyişim," dedi Kenny. Komiklik yapmaya çalışmıyordu.

Ladner, Bea, Liza, hep birlikte kahkahaları koyverdiler – en yüksek kahkaha Liza'nınkiydi. Sonra Bea, "Biliyor musunuz, bu benim de en eski anılarımdan biri!" dedi.

Yalan söylüyor, diye düşündü Liza. Sırf Kenny'nin hatırına yalan atıyor, onunsa bundan haberi bile yok.

"Karşınızdaki Miss Doud," dedi Ladner onlara. "Onun karşısında terbiyenizi takının."

"Miss Doud," dedi Bea, şaşırtıcı bir şey yutmuş gibi. "Bea.[1] Vızz. Adım Bea."

Bea ile Ladner önden yürürlerken, Kenny, "Bu da kim?" diye sordu Liza'ya. "Bea onunla birlikte mi yaşayacak?"

"Bea onun sevgilisi," dedi Liza. "Muhtemelen evlenecekler." Bea'nın, Ladner'in evinde geçirdiği bir haftanın ardından, Liza onun çekip gidebileceği düşüncesine bile katlanamaz olmuştu.

* * *

Liza ile Kenny, Ladner'in arazisine ilk kez, bir çitin altından sürünerek girmişler, etraftaki onca tabelanın ve babalarının uyarılarını yok saymışlardı. Ağaçların arasına kadar ulaşıp da Liza artık çıkış yolundan şüpheye düştüğünde, keskin bir ıslık sesi duydular.

1. İngilizce "bee", yani arı sözcüğüyle okunuşu aynı. (Ç.N.)

Ladner onlara seslendi: "Hey, siz ikiniz!" Televizyondaki katiller gibi, elinde küçük bir balta, bir ağacından arkasından çıktı. "Okumanız yok mu?"

O sırada altı-yedi yaşlarındaydılar. "Var," dedi Liza.

"Ee, tabelaları okumadınız mı?"

Kenny duyulur duyulmaz bir sesle, "Buraya bir tilki girdi," dedi. Bir keresinde, babalarının arabasıyla buradan geçerken, kızıl bir tilkinin yolu hızla geçip bu ağaçların arasına daldığını görmüşlerdi. Babaları, "Herifçioğlu Ladner'in çalılıklarında yaşıyor," demişti.

Tilkiler çalılıkta yaşamaz, dedi Ladner. Onları alıp tilkinin bir zamanlar yaşadığı yere götürdü. Bir in, dedi. Kuru, sert otlarla ve küçük, beyaz çiçeklerle kaplı bir yamaçtaki bir deliğin yanında küçük bir kum tepeciği vardı. "Şunlar çok yakında çileğe dönüşecek," dedi adam.

"Neler?" dedi Liza.

"İkiniz de amma budalasınız," dedi Ladner. "Bütün gün ne yapıyorsunuz – televizyon mu izliyorsunuz?"

Cumartesi günlerini –yaz geldiğinde de neredeyse her günü– Ladner'le geçirmeye böyle başladılar. Babaları bunda bir sakınca olmadığını söyledi; tabii Ladner onlara katlanacak kadar aptalsa. "Ama sakın damarına basmayın, yoksa derinizi yüzer," dedi babaları. "Hayvanlara yaptığı gibi. Bundan haberiniz var mıydı?"

Ladner'in ne yaptığını biliyorlardı. Çalışırken onu seyretmelerine izin vermişti. Bir sincabın kafatasını boşaltışını, bir kuşun tüylerini incecik tellerle ve raptiyelerle en sağlam biçimde sabitleyişini izlediler. Onların yeterli dikkati göstereceğinden emin olunca, cam gözleri yuvalarına takmalarına izin verdi. Onu hayvanları yüzerken, derileri sıyırıp tuzlarken, tabakhaneye yollamadan önce ters çevirip kuruturken seyrettiler. Tabakhanede, deriler çatlamasın, tüyler dökülmesin diye postlara zehir sürülüyordu.

Ladner deriyi, hiçbir yeri gerçek olmayan bir hayvan bedeninin üzerine geçirdi. Bir kuş gövdesi ahşaptan oyulmuş, tek bir parça olabiliyordu, ama bir hayvanın daha iri olan gövdesi tellerden, çuval bezinden, zamktan, lapa haline getirilmiş kâğıttan ve kilden oluşan olağanüstü bir yapıydı.

Liza ile Kenny derisi yüzülmüş, halat kadar sertleşmiş gövdeleri tutup kaldırdılar. Plastik hortumlara benzeyen bağırsaklara dokundular. Gözyuvarlarını ezip pelteye çevirdiler. Bunları babalarına anlattılar. "Ama hastalık falan kapmayız," dedi Liza. "Ellerimizi boraksla sabunluyoruz."

Edindikleri tek bilgi, ölüler hakkında değildi: Kızıl kanatlı karatavuk ne der? *Kompos-too!* Çalıkuşu Jenny ne der? *Pıtır-pıtır-pıtır, verin bana bir çıtır!*

"Eh, çok bekler," dedi babaları.

Kısa bir süre sonra çok daha fazlasını öğrendiler. En azından Liza öğrendi. Kuşları, ağaçları, mantarları, fosilleri, güneş sistemini. Bazı taşların nereden geldiğini, altınbaşak otunun uzun sapında bulunan yumrunun, dünyada başka hiçbir yerde yaşayamayan küçük, beyaz bir solucan cinsini barındırdığını.

Öğrendikleri hakkında fazla konuşmaması gerektiğini öğrendi.

Bea sırtında Japon kimonosu, küçük göletin kenarında duruyordu. Liza yüzmeye başlamıştı bile. Bea'ya seslendi, "Girsene! Hadi gir!" Ladner gölün öteki ucunda çalışmaktaydı; kamışları kesiyor, suyu tıkayan yabani otları temizliyordu. Kenny güya ona yardım ediyordu. Aile gibi, diye düşündü Liza.

Bea kimonosunu sıyırdı, sarı, ipeksi mayosuyla öylece durdu. Ufak tefek bir kadındı, hafif kırlaşmış, koyu renk saçları olanca gürlüğüyle omuzlarına dökülüyordu.

Kalın, siyah kaşlarının kavisli şekli, tıpkı ağzının tatlı, somurtkan biçimi gibi şefkat ve teselli dileniyordu. Güneş onu soluk çillerle kaplamıştı, vücudunun geneli biraz yumuşamış gibiydi. Çenesini indirdiği zaman, çenesinin etrafında ve gözlerinin altında küçük torbacıklar oluşuyordu. Teni ya da eti, böyle küçük torbacıklara ve sarkmalara, çöküntülere ve kırışıklıklara, minik, morumsu damarları güneş yanıklarına, çukurda kalan kısımları belli belirsiz renk değişimlerine, soluklaşmaya meyilliydi. İşin aslı Liza'nın onda özellikle sevdiği şey de işte bu kusurlar, bu gölgeli hasarlar seçkisiydi. Ayrıca Bea'nın gözlerinde sıkça görülebilen nemlenmeyi, Bea'nın sesindeki titrek, şakacı, oyunbaz yakarıyı, bu sesin boğukluğunu ve yapaylığını da seviyordu. Liza, Bea'yı diğer insanlarla aynı kefeye koymuyor, aynı biçimde değerlendirmiyor ya da yargılamıyordu. Ancak bu, Bea'ya duyduğu sevginin kolay ya da dingin bir sevgi olduğu anlamına gelmiyordu – beklenti dolu bir sevgiydi onunki, ama beklediği şeyin ne olduğunu bilmiyordu.

Bea gölete girdi. Bunu aşama aşama yaptı. Kararlılık, kısa bir koşu, duraklama. Su dizine geldiğinde, kollarıyla kendini sardı ve cıyakladı.

"Soğuk değil ki," dedi Liza.

"Yo, yo, bayıldım!" diye çığırdı Bea. Ve hayranlık nidaları çıkararak ilerledi, suyun beline ulaştığı noktaya geldi. Döndü, ona su sıçratma niyetiyle yüzerek arkasına geçmiş olan Liza'ya baktı.

"Ah, hayır, sakın!" diye haykırdı. Sonra olduğu yerde sıçramaya, ellerini suyun içinde gezdirmeye başladı; ayrık parmakları taçyapraklarıymışçasına suyu topluyordu. Beceriksizce Liza'ya su sıçrattı.

Liza sırtüstü dönüp kendini suya bıraktı, tekmelediği azıcık suyu Bea'nın yüzüne doğru yumuşakça savurdu. Bea suya batıp çıkmayı, Liza'nın fırlattığı sudan ka-

çınmayı sürdürdü, bir yandan da saçma sapan, şen şakrak bir melodi tutturmuştu: *Ah vah, ah vah, ah vah.* Bunun gibi bir şey.

Liza sırtüstü yatıyor, suyun yüzeyinde sürükleniyor olsa da, Ladner'in çalışmayı bıraktığını görebildi. Gölcüğün öteki tarafında, beline kadar gelen suda duruyordu, Bea'nın ona arkası dönüktü. Adam Bea'yı seyrediyordu. Sonra o da suda hoplayıp zıplamaya başladı. Bedeni gergindi, ama başını sertçe bir o yana bir bu yana çeviriyor, çırpınan elleriyle suyu çalkalıyor ya da sıvazlıyordu. Kendine duyduğu hayranlığa kapılıp gitmiş, gagasıyla tüylerini didikleyen, düzelten, silkelenen bir kuş.

Bea'nın taklidini yapmaktaydı. Kadının yaptıklarını yapıyordu, ama daha şapşal, daha çirkin bir biçimde. Alabildiğine maksatlı ve ısrarcı bir tavırla onu gülünç duruma düşürmekteydi. Bakın, ne kadar da sığ ve kendini beğenmiş biri, diyordu Ladner'in bu sivri, köşeli sıçrayıp oynayışı. Ne kadar sahte. Derin sudan korkmuyormuş, çok mutluymuş, onu ne kadar küçümsediğimizi bilmiyormuş numarası yapıyor.

Nefes kesici ve sarsıcı bir gösteriydi. Liza'nın yüzü, duyduğu gülme ihtiyacından tir tir titriyordu. Bir parçası Ladner'i derhal, büyük bir zarar vermeden durdurmak isterken, bir parçasıysa tam da o zararı, bir tek Ladner'in yaratabileceği hasarı dört gözle bekliyordu; o yırtılıp açılmayı, bunun vereceği nihai hazzı.

Kenny coşkuyla haykırdı. Duyarlılıktan yoksundu.

Liza'nın suratındaki değişimi zaten fark etmiş olan Bea, bir de Kenny'nin sesini duyunca, arkasında olup biteni görmek için döndü. Ama Ladner yeniden suya eğilmiş, yabani otları yolmaya başlamıştı bile.

Liza hemen ayaklarını çırpıp dikkat dağıtıcı bir fırtına yarattı. Bea buna karşılık vermeyince, gölcüğün derin kısmına doğru yüzüp suya daldı. Derine, daha da

derine, sazanın yaşadığı karanlık, çamurlu yere. Orada dayanabildiği kadar kaldı. Öyle uzağa yüzdü ki, vücudu göletin öteki ucundaki yosunlara dolandı, bunun üzerine, Ladner'den yalnızca bir metre kadar ileride, soluk soluğa yüzeye çıktı.

"Sazlara dolandım," dedi. "Boğulabilirdim."

"Böyle bir şansın yok," dedi adam. Onu yakalamak istercesine, bacaklarının arasına doğru şakacıktan hamle etti. Bu arada da yüzüne mutaassıp, şoke olmuş bir anlam yerleştirmişti; zihnindeki kişi, bu elin yapabilecekleri konusunda bir sinir nöbeti geçiriyormuş gibi.

Liza bunu fark etmemiş gibi yaptı. "Bea nerede?" dedi.

Ladner karşı kıyıya baktı. "Belki de eve dönmüştür," dedi. "Gidişini görmedim." Yine oldukça sıradan biriydi, onların saçmalıklarından bıkıp usanmış, ciddi bir işçi. Ladner yapabiliyordu bunu. Bir kişilikten diğerine geçebiliyor ve bunu öyle bir beceriyle yapıyordu ki, daha sonra bunu anımsadığınızda, yanıldığınızı düşünüyordunuz.

Liza gölcüğün karşı kıyısına düz bir çizgi halinde, elinden geldiğince hızlı yüzdü. Suyu yararak ilerledi ve ağır ağır kıyıya tırmandı. Baykuşları, camın gerisinden dik dik bakan kartalı geçti. "Doğa hiçbir şeyi gereksizce yapmaz" tabelasını da.

Bea'yı hiçbir yerde göremiyordu. Ne ilerideki, bataklığın üstüne atılmış tahta yürüyüş yolunda. Ne de çam ağaçlarının altındaki küçük açıklıkta. Liza evin arka kapısına giden patikayı seçti. Patikanın ortasında, etrafından dolanmanız gereken bir kayın ağacı vardı, yumuşak gövdesine bazı harfler oyulmuştu. Ladner için "L", bir tane de Liza için, Kenny için de "K". Otuz santim kadar aşağıda "P.D.İ." harfleri. Liza, Bea'ya bu harfleri ilk gösterdiğinde, Kenny yumruğunu harflere indirivermişti. "Pantolonları Derhal İndirin!" diye haykırdı aşağı yu-

karı zıplayarak. Ladner ciddi bir yüz ifadesiyle onun kafasına yalancıktan bir şaplak indirdi. "Patikayı Doğrudan İzleyin," diye açıkladı ağaç kabuğuna kazınmış, gövdeyi dolanan oku göstererek. "Bu muzır yeniyetmelere aldırma," dedi Bea'ya.

Liza bir türlü kapıyı çalamıyordu. İçi suçlulukla ve kötü bir önseziyle doluydu. Ona, Bea çekip gitmek zorunda kalacakmış gibi geliyordu. Böyle bir hakaretten sonra nasıl kalırdı ki burada – onlara artık katlanabilir miydi? Bea Ladner'i hiç mi hiç anlamıyordu. Nasıl anlasın ki? Adamın nasıl biri olduğunu birilerine anlatmayı Liza'nın kendisi de beceremezdi. Onunla sürdürdüğü gizli yaşamda, korkunç olan her şey komikti, kötülük şapşallıkla karışmıştı, oyuna uyuşuk, sersem suratlarla ve seslerle katılmak, adam bir çizgi roman canavarıymış gibi davranmak zorunda kalıyordun. Bundan kurtulamazdın, hatta kurtulmayı istemezdin, nasıl ki bir düşman işgalini dikiş iğneleriyle, örgü şişleriyle durduramayacağın gibi.

Liza evin ön tarafına dolandı, ağaçların gölgesinden çıktı. Çakıltaşı döşeli sıcak yolu yalın ayak geçti. Kendi evi ileride, kısa bir yolun sonundaki mısır tarlasının ortasındaydı. Çatısı beyaza, alt tarafı dudak boyasına benzeyen, cırtlak pembeye boyanmış, ahşap bir evdi. Fikir Liza'nın babasından çıkmıştı. Belki de bunun evi neşelendireceğini düşünmüştü. Belki pembenin, içeride bir kadın olduğu duygusu yaratacağını düşünmüştü.

Mutfak berbat haldeydi – yere saçılmış kahvaltı gevrekleri, tezgâhta ekşiyen süt gölcükleri. Çamaşırhaneden gelme giysi öbeği, köşedeki koltuğu tamamen kaplamış, dertop edilmiş elbezleri (Liza biliyordu, bakmasına bile gerek yoktu) lavabodaki çöplerin arasına sokulmuştu. Bu pisliği temizlemek onun göreviydi ve bunu babası eve gelmeden yapsa iyi olacaktı.

Bunu şimdilik dert etmedi. Meyilli çatının altında sıcaktan yanan üst kata çıktı, değerli eşyalarını koyduğu küçük torbasını çıkardı. Torbayı artık ona çok küçük gelen, eski, kauçuk botlarından birinin içinde saklıyordu. Kimsenin haberi yoktu ondan. Hele de Kenny'nin.

Torbadakiler şunlardı: Barbie bebeğe ait, Liza'nın eskiden oyun oynadığı bir kızdan aşırdığı bir gece elbisesi (bu elbiseden artık hoşlanmıyordu, ama çalıntı olduğu için belli bir önemi vardı), içinde annesinin gözlüğünün durduğu, mavi, kutu şeklinde bir gözlük kılıfı, ikinci sınıftayken kazandığı Paskalya resim çizme yarışmasının ödülü olan, boyalı tahta bir yumurta (içinde daha küçük bir yumurta, onun içindeyse daha da küçük bir yumurta vardı). Bir de, yolda bulduğu suni elmastan tek bir küpe. Uzun bir süre, bunların gerçek pırlanta olduğuna inanmıştı. Küpenin tasarımı karmaşık ve zarifti, ilmiklerden sarkan, damla biçiminde elmaslar, daha küçük taşlardan yapılma deniz tarakları; Liza küpeyi kulağına taktığında, neredeyse omzuna değiyordu.

Üzerinde bir tek mayosu vardı, bu yüzden küpeyi avucunda, o alev alev yanan düğümde taşımak zorundaydı. Büyük bir azimle gizli torbasına eğilirken, kafası sıcaktan şişmiş gibiydi. Ladner'in ağaçlarının altındaki gölgeliği, siyah, serin bir gölmüşçesine, özlemle andı.

Bu evin yakınlarında tek bir ağaç bile yoktu, tek çalılıksa arka basamakların yanındaki, kıvırcık, kararmış uçlu yaprakları olan leylaktı. Evin etrafında mısırdan başka bir şey bulamazdınız; az uzaktaki eski, beli bükülmüş ambara da Liza ile Kenny'nin girmesine izin yoktu, her an çökebilirdi çünkü. Burada ne ayrı bölümler vardı, ne de gizli köşeler – her şey çıplak ve basitti.

Ama yolun karşısına geçtiğinizde – tıpkı şimdi, çakıltaşlarının üzerinde hızla seğirten Liza'nın yaptığı gibi– yolu geçip Ladner'in bölgesine girdiğinizde, farklı

ve apayrı ülkelerden oluşan bir dünyaya adım atmış oluyordunuz. Bataklık ülkesi vardı, örneğin; derin ve cangılımsı, yeşil sineklerle, kına çiçekleriyle, cevher otlarıyla ve yılanyastığıgillerle dolup taşan bir bataklık. Tropikal tehlikeleri ve güçlükleri çağrıştıran bir duygu yayardı. Sonra, bir kilise kadar ciddi ve vakur, yüksek dalları ve iğneli halısıyla, insanı fısıltıyla konuşmaya yönelten çam korusu. Ve sedirlerin yere uzanan dallarının altındaki kuytu, karanlık odalar – zemini çıplak topraktan, tamamen gölgelik ve gözden ırak odalar. Güneş farklı yerlere farklı biçimlerde vuruyor, bazı yerlereyse hiç vurmuyordu. Hava kimi yerlerde kalın ve mahremken, kimi yerlerde enerjik bir esinti hissediyordunuz. Kokular haşin ya da baştan çıkarıcıydı. Bazı patikalar edeple yürümeyi dayatırken, bazı taşlar birbirinden bir sıçrayış mesafesi uzaktaydı, dolayısıyla çılgınca davranmayı gerektiriyordu. Burası ciddi anlamda eğitici sahnelerle doluydu, Ladner da kayra ağacını akceviz ağacından, bir yıldızı gezegenden ayırt etmeyi burada öğretmişti; ayrıca bağıra çağıra koşabilecekleri, dallardan sarkabilecekleri ve her türlü cüretkar, tehlikeli gösteriyi sergileyebilecekleri yerler de mevcuttu. Ve Liza'ya toprakta yara bere bulunduğunu, otların gıdıklandığını ve utanç duyduğunu düşündürten yerler.

D.P.İ.
Gıcırdat-camları-evlat.
Gümbürdet-davulu.

Ladner, Liza'yı yakalayıp bedenini ona bastırdığında, kız içinin derinliklerinde bir tehlike, mekanik bir titreşim hissetti, sanki adam bir ışık çakımıyla kendini yok edecek, ondan geriye hiçbir şey kalmayacaktı; kapkara dumanın, yanık kokularının ve yanmış kabloların dışın-

da. Ama öyle olmadı, adam etinden ve kemiklerinden bir hamlede soyuluvermiş bir hayvan postu misali, olduğu yere külçe gibi çöküverdi. Öyle ağır ve yararsız yatıyordu ki, Liza hatta Kenny bile bir an, ona bakmakla hadlerini, bir sınırı aştıkları duygusuna kapıldılar. Onlara kötü, yaramaz olduklarını söylemek için, Ladner'in sesini inildeyen iç organlarından zorla çekip çıkarması gerekti.

Dilini hafifçe şıklattı, gözleri pusuya düşürülmüş hayvanların kaskatı ve yuvarlak gözleri gibi parladı.

Kötü-kötü-kötü.

"Şahane bir şey," dedi Bea. "Liza, söylesene – annenin miydi?"

Liza evet dedi. Böyle tek bir küpe armağan etmesinin, çocukça ve gülünç bulunabileceği aklına yeni gelmişti – belki de kasten gülünç. Onu bir hazineymişçesine saklamak bile aptalcaydı. Ama küpe annesine aitse, o zaman bu anlaşılabilir bir şey olur, belli bir önem taşıyan bir hediye sayılırdı. "Bir zincire geçirebilirsin," dedi. "Böylece kolye gibi boynuna takabilirsin."

"Ben de tam aynı şeyi düşünüyordum!" dedi Bea. "Bir zincirin ucunda harika görüneceğini düşünüyordum. Gümüş bir zincir – ne dersin? Ah Liza, onu bana vermenden öyle gurur duydum ki!"

"Burnuna da takabilirsin," dedi Ladner. Ama bunu ters bir sesle söylememişti. Şu an sakin, barışseverdi – barışseveri oynuyordu. Bea'nın burnundan, yâd edilecek şirin bir şeymişçesine söz etmişti.

Ladner ile Bea evin hemen arkasındaki erik ağaçlarının altındaydılar. Bea'nın kasabadan getirdiği hasır koltuklarda oturuyorlardı. Fazla eşya getirmemişti – şurada burada, Ladner'in postlarının, alet edevatının arasında

küçük adacıklar oluşturmaya yetecek kadar. Bu koltuklar, birkaç fincan, bir de yastık. Şu an kullandıkları şarap kadehleri.

Bea üstünü değiştirmiş, çok ince ve yumuşak kumaştan, lacivert bir elbise giymişti. Uzun ve boldu, omuzlarından aşağıya dökülüyordu. Küpenin sahte elmaslarını parmaklarının arasından sarkıttı, sonra kucağına, lacivert elbisesinin kıvrımlarının arasında ışıldamaya bıraktı. Her şeye rağmen Ladner'i bağışlamıştı ya da anımsamayacağına dair bir antlaşma yapmıştı.

Bea canı isterse, çevresine güvenlik duygusu yayabilirdi. Bunu kesinlikle yapabilirdi. Bunun için tek gereken, kendini başka türlü bir kadına dönüştürmesiydi, sert ve hızlı hareket eden, çizgiyi çekiveren, silip süpüren, enerjik ve hoşgörüsüz birine. *Bu kadar yeter. İzin yok. Uslu olun.* Onları kurtarabilecek bir kadın – hepsini yola getirebilecek, hizada tutabilecek biri.

Bea buraya ne amaçla gönderildiğini göremiyordu.

Bir tek Liza görebiliyordu.

IV

Liza yapması gerekeni yapıp kapıyı dışarıdan kilitledi, anahtarı naylon torbaya, torbayı da ağaçtaki kovuğa koydu. Sonra kar motosikletine doğru ilerledi, ama Warren aynı şeyi yapmayınca, şöyle dedi: "Neyin var senin?"

"Arka kapının yanındaki pencere ne olacak?" dedi Warren.

Liza soluğunu gürültüyle bıraktı. "Aah, amma salağım! Salağın önde gideniyim!"

Warren pencereye geri döndü, en alttaki cam panoya tekmeyi indirdi. Sonra teneke kulübenin yanındaki yığından bir odun parçası çekti, böylece camı parçalayabildi. "Bir çocuğun girebileceği kadar büyük olmalı," dedi.

"Nasıl bu kadar aptallık edebildim!" dedi Liza. "Resmen hayatımı kurtardın."

"Hayatımızı," dedi Warren.

Teneke kulübe kilitli değildi. İçeride birkaç karton kutu, kereste parçaları, basit aletler buldu. Bir kutudan uygun büyüklükte bir karton kopardı. Az önce tekmeyle kırdığı alt parçaya büyük bir hoşnutlukla çiviledi. "Aksi halde hayvanlar girebilirdi," dedi Liza'ya.

İşi bitirince, Liza'nın ağaçların arasındaki kar tabakasına girmiş olduğunu gördü. Peşinden gitti.

"Ayının hâlâ buralarda olup olmadığını merak ettim," dedi karısı.

Warren tam, ayıların bu kadar güneye indiklerini sanmıyorum diyecekti ki, Liza ona fırsat vermedi. "Gövdelerine bakarak ağaçları ayırt edebilir misin?" diye sordu.

Warren yapraklarından bile ayırt edemeyeceğini söyledi. "Şey, akçaağaçlar hariç tabii," dedi. "Akçaağaç ve çam."

"Sedir," dedi Liza. "Sediri öğrenmelisin. Bak, bu bir sedir ağacı. Şuradaki yabani kiraz. Şu aşağıdakiler huş. Beyaz olanlar. Şu gövdesi gri deriye benzeyen var ya? O bir kayın. Bak, kabuğuna harfler kazınmış, ama harfler dağılmış, çok eskiden kalma lekelere benziyorlar."

Warren ilgilenmedi. Bir an önce eve dönmek istiyordu. Saat üçü yeni geçmişti, ama karanlığın usul usul biriktiğini, kardan kalkan buz gibi bir duman misali ağaçların arasından yükseldiğini hissedebiliyordunuz.